

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University Research Journal

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2565 Vol.9 No.3 September-December 2022

HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Website : <http://rdi.aru.ac.th/journal/>

ISSN 2408-0942

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University Research Journal

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2565 Vol.9 No.3 September-December 2022

บทความวิจัย

1. การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีของพนักงานบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่..... 1-8
2. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ชุมชนม้งห้วยหอน จังหวัดเชียงราย..... 9-18
3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภค
ต่างเจนเนอเรชัน..... 19-32
4. ความเหมาะสมในการกำหนดความรับผิดชอบบุคคลศึกษากรณีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม..33-46
5. ภูมิศาสตร์กับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: ภาพตัวแทนกลุ่มคนในประวัติศาสตร์เมืองกระปียุคต้นรัชกาลที่ 6 ในวรรณกรรมนิราศ
เมืองกระปี.....47-60
6. ผลการจัดการเรียนรู้สู่เต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.....61-70
7. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 2.....78-84
8. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจขายห้องชุด.....85-94
9. การปรับเปลี่ยนทางความหมายของคำยืมภาษาจีน หมวดอาหารและเครื่องดื่มในภาษาไทยกับภาษาจีนกลางปัจจุบัน.....95-110
10. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตภาพของเมืองในการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง.....111-120
11. การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาเขื่อนก๊วลม จังหวัดลำปาง.....121-130
12. การนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ :
กรณีศึกษาสำนักงานปศุสัตว์เขต 1131-146
13. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า.....147-156

บทความวิชาการ

14. คุณภาพของการให้บริการสายการบินภายในประเทศของผู้ให้บริการชาวไทยในช่วง COVID-19.....157-170
15. หมอบ่เขี้ยว : ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูบค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย.....171-184
16. การเพิ่มผลิตภาพและนวัตกรรมในการผลิตของผู้ผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย.....185-194

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุมด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

บทความจะผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น จำนวน 3 ท่าน ซึ่งกองบรรณาธิการอาจให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจตีพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสารหรือศึกษาจากภาคผนวกท้ายเล่มของวารสาร

ข้อมูลเผยแพร่ : <http://rdi.aru.ac.th/journal/>

กำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ

มกราคม – เมษายน

พฤษภาคม – สิงหาคม

กันยายน – ธันวาคม

การส่งต้นฉบับบทความ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความโดยไม่ระบุชื่อ-ที่อยู่ผู้เขียนจำนวน 1 ชุด และระบุชื่อผู้เขียนจำนวน 1 ชุด โดยบทความวิจัยต้องมีความยาวไม่เกิน 8 หน้า กระดาษขนาด B5 และบทความวิชาการต้องมีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้ากระดาษ และไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 พร้อมทั้งกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความ โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <http://rdi.aru.ac.th/journal>

ขั้นตอนการดำเนินการของวารสาร

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติพนาวงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย
 ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์
 ศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์
 ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี
 ศาสตราจารย์ ดร. อารยะ ปรีชาเมตตา
 รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก
 รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภา วิทยาภิรักษ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ รัฐนัตรานนท์

มหาวิทยาลัยศิลปากร
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีปทุม
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ

ดร.ภาวินีย์ ธนาอนวัช

ดร.จิราภรณ์ มีสง่า

ดร.ศิริประภา ดีประดิษฐ์

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางสารภี พูลศิริ

นางสาวบงกช สมหวัง

นางสาวพิมพ์ประภา พลรักษ์

นางวรรณิศา นัยชิต

นางสาวสุธีรา มุลดี

นางสาวสุจิตรา งามบุญปลอด

นางสาวอัจฉรา วงษ์หา

นายอวิรุทธ์ เจียมฮวดหลี่

นายณัฐพงษ์ สาระเมฆ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เลขที่ 96 ตำบลประตู่ชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

โทรศัพท์ 0-3532-2082 โทรสาร 0-3532-2082

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม 2565

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกานจน์ พงศ์ยี่หล้า
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.พนิตสุภา ธรรมประมวณ
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี ศิริปริญญาพันธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ ชมภูคำ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิวิมล มีอำพล
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สันติเวส
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันทา เลหาหนันท์
รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล
รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะขันหมาก
รองศาสตราจารย์ สุพจน์ ขววิวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐธิดา จงรักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ นิยม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกตุวดี สมบูรณ์ทวี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราวรรณ สมหวัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย หาญกล้า
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สัมฤทธิ์สกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ์ ศิริสวัสดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาวรรณ แพงศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา นาคปฐม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา วารัตน์ไชย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ พิษญาภิรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล เครือแสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สีบวงศ์ กาฬวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา พยุงสิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา ตันติจริยาพันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิชา เบญจพร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิบุล กองกลิ่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กานต์มณี ไวยครุฑ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม 2565

ดร. ชมนาด อินทจามรรัักษ์
ดร.ไกรวุฒิ ใจคำปัน
ดร.จิตต์โสภณ พิเชษฐ์ดามณ
ดร.ประเทืองพร วิรัชโกศล
ดร.พรพิมล รอดเคราะห์
ดร.วิริษา อัครวัฒน์
ดร.วาริ ว่องวโรปกรณ์
ดร.สัญญา เกียรติทรงชัย
ดร.เอนวินิต พรหมรักษา
ดร.พัชรา เดชโฮม
ดร.ศิริชัย ชูรอด

มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยนครพนม
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
กองกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้เผยแพร่ฉบับนี้เป็นปีที่ 9 ในช่วงเดือนที่ผ่านมาเกิดเหตุการณ์ทั้งโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งอุทกภัยในหลายพื้นที่ อันเป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต การทำงานของนักวิจัยหลาย ๆ ท่านทางกองบรรณาธิการขอเป็นกำลังใจให้กับนักวิจัยทุกท่านได้ผ่านพ้นช่วงเวลาปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวไปได้ด้วยดี ในทางกลับกันอาจเป็นโอกาสให้นักวิจัยพบโจทย์ประเด็นวิจัยที่สามารถให้นักวิจัยนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อแก้ปัญหา พัฒนากระบวนการเรียนรู้ สร้างนวัตกรรมที่จะนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ได้

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ ยังคงเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความวิจัย บทความวิชาการ ที่ยังไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน กองบรรณาธิการวารสารหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่องค์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านทุกท่าน และขอขอบคุณผู้ส่งผลงานเข้ามาเผยแพร่ในวารสารวิจัย พบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศชาย สติยัตยพานวงศ์

บรรณาธิการ

การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีของพนักงานบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ The Development of Accounting Competency for Cooperative Employees in Chiang Mai Province

นัทธทัย ตันสุหัช¹
Nuthathai Tansuhaj¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีของพนักงานสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ พนักงานสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 800 คน ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มตามสะดวก สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และการทดสอบค่าที ผลการศึกษา พบว่า หลังจากผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ พนักงานสหกรณ์มีสมรรถนะ ด้านความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) ($\bar{x}=4.05$) สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) ($\bar{x}=4.11$) และสมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) ($\bar{x}=4.20$) อยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยแต่ละด้านยังคงอยู่ในระดับการประเมินที่มีสมรรถนะสูงขึ้นทั้งหมดเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้ารับการอบรม

คำสำคัญ : สมรรถนะ การบัญชี พนักงานสหกรณ์

Abstract

The objective of this research was to enhance cooperative employees' accounting competencies and skills in Chiang Mai province. It was quantitative research using a questionnaire as a research tool. The sample group in this research was 800 cooperative employees in Chiang Mai province with the convenience sampling. The statistics used in the research were mean and t-test. The results found that the cooperative employees had more professional competencies after attending workshop. The cooperative employees have performed a high level of competency in all aspects, including the professional accounting knowledge and abilities (IES 2) ($\bar{x}=4.05$), professional skills (IES 3), ($\bar{x}=4.11$), and professional values, ethics, and attitude (IES 4), ($\bar{x}=4.20$). Each aspect was at a high level, comparing with before training.

Keywords: Competency, Accounting, Cooperative Employees

¹ สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Faculty of Management Sciences, Department of Marketing, Chiangmai Rajabhat University

Email: nuthathai_tha@cmru.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 มกราคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 22 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 24 มิถุนายน 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

สหกรณ์เป็นสมาคมที่เป็นอิสระของกลุ่มคนที่สมัครใจเข้ามาเป็นสมาชิก เพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพวกเขา โดยการเป็นเจ้าของร่วมกันและดำเนินการบริการแบบประชาธิปไตย ซึ่งในประเทศไทยได้จำแนกสหกรณ์ออกเป็น 2 ภาค และ 7 ประเภท ดังนี้ 1) กลุ่มสหกรณ์ภาคการเกษตร ประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม และ 2) กลุ่มสหกรณ์นอกภาคการเกษตร ประกอบด้วย 4 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์บริการ สหกรณ์ร้านค้า และสหกรณ์เครดิตยูเนียน (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2563) โดยในจังหวัดเชียงใหม่ มีสหกรณ์จำนวนทั้งหมด 282 แห่ง ประกอบด้วยกลุ่มสหกรณ์ภาคการเกษตร จำนวน 177 แห่ง และกลุ่มสหกรณ์นอกภาคการเกษตร จำนวน 105 แห่ง (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2563)

ทั้งนี้สภาวิชาชีพบัญชี โดยคณะกรรมการวิชาชีพด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี (2554) ได้กำหนดกรอบด้านการศึกษาและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสำหรับพนักงานบัญชี ในด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) ทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) และค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) ซึ่งถือเป็นมาตรฐานที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการดำเนินงานด้านบัญชี และประสิทธิผลการบริหารระบบการบริหารการเงินการบัญชีของภาครัฐ ซึ่งเมื่อพิจารณาสมรรถนะดังกล่าวในกลุ่มพนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าส่วนใหญ่ยังขาดสมรรถนะและทักษะบางด้านที่ยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพทางบัญชี ทั้ง 3 ด้านข้างต้น และไม่สอดคล้องกับตำแหน่งงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งส่งผลทำให้ผลลัพธ์ของการดำเนินงานของพนักงานที่ออกมาไม่มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดการทุจริตในวงการสหกรณ์ในแต่ละเขตพื้นที่ (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2563)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า หากพนักงานสหกรณ์มีสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน และสอดคล้องตามมาตรฐานวิชาชีพทางบัญชี ตามที่สภาวิชาชีพบัญชีได้กำหนดไว้ ก็จะช่วยให้พนักงานมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการจัดทำบัญชีมากขึ้น สามารถดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีทัศนคติและความซื่อสัตย์มากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงต่อการกระทำทุจริตในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) ทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) และค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) แก่พนักงานบัญชีสหกรณ์ สำหรับสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนากำลังคน ยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีของพนักงานสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ตัวแทนฝ่ายบริหารของสำนักส่งเสริมสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ 5 คน และ พนักงานสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 800 คน

1.3.2 ด้านพื้นที่ พื้นที่ดำเนินการได้แก่ สหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 ด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาและพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีใน 3 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) และสมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4)

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ทั้งหมด 2 ฉบับ เป็นเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีที่ต้องการของพนักงานสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ตัวแทนฝ่ายบริหารของสำนักส่งเสริมสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน และ 2) แบบสอบถามสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชี ณ ปัจจุบันของพนักงานสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงานสหกรณ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 800 คน โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert rating scales) 5 ระดับ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแทนฝ่ายบริหารของสำนักส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ 5 คน และพนักงานสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2549) ได้จำนวนกลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ 384 คน และเพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 800 ตัวอย่าง ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนด คือ ไม่น้อยกว่า 384 ตัวอย่าง

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในส่วนของการประเมินสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชี โดยนำค่าเฉลี่ยมาเป็นเกณฑ์ในการแปลผล ดังนี้ (Best, 1981)

ตารางที่ 1 การกำหนดระดับความสำคัญของสมรรถนะปัจจุบันและสมรรถนะที่ต้องการของพนักงานบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่

คะแนนเฉลี่ย	สมรรถนะปัจจุบัน	สมรรถนะที่ต้องการ
3.67 – 5.00	มีสมรรถนะสูง	มีความต้องการสูง
2.34 – 3.66	มีสมรรถนะปานกลาง	มีความต้องการปานกลาง
1.00 – 2.33	มีสมรรถนะต่ำ	มีความต้องการต่ำ

หลังจากนั้นดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชี ณ ปัจจุบัน กับสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีที่ต้องการของพนักงานบัญชีสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สูตรการคำนวณดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index :PNI modified) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) ดังนี้

$$PNI = (I - D) / D$$

โดยที่ PNI = ดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น

I = สมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีที่ต้องการ

D = สมรรถนะวิชาชีพทางบัญชี ณ ปัจจุบัน

แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรม SPSS เพื่อเป็นเครื่องมือในวัดผลตามวัตถุประสงค์การศึกษา

2.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชี ณ ปัจจุบันของพนักงานบัญชีสหกรณ์ จำนวน 800 คน พบว่า พนักงานบัญชีสหกรณ์ส่วนใหญ่มีสมรรถนะอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) ($\bar{X}$ = 2.96, SD.= 0.70) สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) ($\bar{X}$ = 2.70, SD.= 0.63)

และสมรรถนะด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) ($\bar{X} = 2.41$, $SD. = 0.56$) ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันได้ทำการสอบถามตัวแทนฝ่ายบริหารของสำนักส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 คน พบว่า ตัวแทนฝ่ายบริหารให้ความสำคัญและมีความต้องการให้พนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่มีสมรรถนะอยู่ในระดับสูงทั้ง 3 ด้าน สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) ($\bar{X} = 4.89$, $SD. = 0.52$) สมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) ($\bar{X} = 4.86$, $SD. = 0.56$) และสมรรถนะด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) ($\bar{X} = 4.81$, $SD. = 0.50$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบช่องว่างระหว่างค่าเฉลี่ยสมรรถนะวิชาชีพของพนักงานบัญชีสหกรณ์ ณ ปัจจุบัน กับสมรรถนะวิชาชีพที่ต้องการให้พนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่

สมรรถนะ	$\bar{X}$		PNI Modified	ลำดับ ความ สำคัญ
	สมรรถนะ ที่ต้องการ	สมรรถนะ ปัจจุบัน		
	(I)	(D)		
สมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4)				
ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร	4.80	3.01	0.59	6
ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสาธารณะ	4.80	3.17	0.51	7
สนใจใฝ่รู้และตั้งใจที่เรียนรู้ตลอดเวลา	5.00	2.97	0.68	3
มีความโปร่งใส ความอิสระ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรม เที่ยงตรง และซื่อสัตย์สุจริต	5.00	2.87	0.74	1
รักษาความลับขององค์กร ข้อมูลไม่ควรเปิดเผยแก่บุคคลอื่น	4.80	2.89	0.66	4
นอกจากการให้ข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนด				
มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละทิ้งงาน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร	4.80	2.83	0.70	2
มีความรับผิดชอบต่อองค์กร	4.80	2.94	0.63	5
รวม	4.86	2.96	0.64	3
สมรรถนะด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2)				
ความรู้ด้านการบัญชี และความรู้ที่เกี่ยวข้อง	4.83	2.51	0.92	3
ความรู้ด้านองค์กรและธุรกิจ	4.85	2.40	1.02	1
ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.73	2.36	1.00	2
รวม	4.81	2.41	1.00	1
สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3)				
ทักษะทางปัญญา	4.60	2.52	0.83	3
ทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่	4.87	2.53	0.92	1
ทักษะคุณลักษณะเฉพาะบุคคล	5.00	2.69	0.86	2
ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร	4.85	2.83	0.71	4
รวม	4.89	2.70	0.81	2

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาช่องว่างของระดับค่าเฉลี่ยระหว่างสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีที่ต้องการกับสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชี ณ ปัจจุบันของพนักงานบัญชีสหกรณ์ เพื่อนำมาสู่การพัฒนาหัวข้ออบรมเชิงปฏิบัติการให้วิทยากรผู้เชี่ยวชาญได้เห็นทิศทางในการจัดหลักสูตรการบรรยายให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น และสามารถยกระดับสมรรถนะของพนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ให้สูงขึ้น ตามความต้องการและความคาดหวังของหัวหน้างานและผู้บริหารได้

ซึ่งผลการศึกษาสามารถเรียงลำดับความสำคัญตามค่าดัชนีชี้วัดความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index :PNI modified) ได้ดังนี้ สมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) เป็นสมรรถนะที่มีช่องว่างของระดับค่าเฉลี่ยระหว่าง สมรรถนะ ณ ปัจจุบัน กับสมรรถนะที่ต้องการมากที่สุด นั้นแสดงถึง เป็นสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีที่ควรพัฒนามากที่สุดเป็นลำดับแรก

โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการได้มุ่งให้ความสำคัญ ในประเด็นของความรู้ด้านองค์กรและธุรกิจ ในเรื่องความรู้ด้านจรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจ ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงขององค์กรและการดำเนินงาน และ ความรู้ด้านวิธีเชิงปริมาณและสถิติไปใช้ในการแก้ไขปัญหาธุรกิจ รองลงมา คือ สมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES3) ทำการอบรมเชิงปฏิบัติการในประเด็นทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่ ในเรื่องความรู้ ความสามารถด้านกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ความสามารถในการรายงานทางการเงิน และ ความสามารถในการวัดมูลค่าและประเมินราคา ส่วนลำดับสุดท้าย คือ สมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) ทำการอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องของการมีความโปร่งใส ความอิสระ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรมเที่ยงตรง และซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละทิ้งงาน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และสนใจใฝ่รู้และตั้งใจที่เรียนรู้ตลอดเวลา

หลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีของพนักงานบัญชีสหกรณ์อีกครั้ง พบว่า หลังจากการอบรมพนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่มีสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) และสมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) ที่ดีขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงทุกด้าน เพียงแต่มีระดับค่าเฉลี่ยมากหรือน้อยของการแปลผลที่แตกต่างกันไป โดยแต่ละด้านยังคงอยู่ในระดับการประเมินที่มีสมรรถนะสูงขึ้นทั้งหมด นอกจากนั้นมีการประเมินความพึงพอใจจากผู้เข้าร่วมอบรม พบว่า ก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้าร่วมอบรมหรือพนักงานบัญชีสหกรณ์มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 75.60 และหลังจากเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ พนักงานบัญชีสหกรณ์มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 52.60 โดยสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ได้ อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 63.00 วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 76.20 วัน/เวลาในการจัดโครงการมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 64.60 และความพึงพอใจต่อภาพรวมในการจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.20

นั่นแสดงถึง การอบรมเชิงปฏิบัติการข้างต้นสามารถให้องค์ความรู้ที่ช่วยพัฒนาระดับสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีของพนักงานบัญชี จังหวัดเชียงใหม่ให้ดีขึ้น สร้างความพึงพอใจให้แก่พนักงานบัญชีสหกรณ์และสามารถยกระดับสมรรถนะได้ตรงกับความต้องการหรือความคาดหวังของฝ่ายบริหารของสำนักส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบช่องว่างระหว่างค่าเฉลี่ยสมรรถนะวิชาชีพของพนักงานบัญชีสหกรณ์ ก่อนการอบรม กับ สมรรถนะวิชาชีพ หลังการอบรม ของพนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่

สมรรถนะ	X	
	สมรรถนะ ก่อนการอบรม	สมรรถนะ หลังการอบรม
สมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4)	2.96 (ปานกลาง)	4.20 (สูง)
สมรรถนะด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2)	2.41 (ปานกลาง)	4.05 (สูง)
สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES3)	2.70 (ปานกลาง)	4.11 (สูง)

4. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ผลการศึกษา พบว่า การเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีที่ต้องการ กับสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชี ณ ปัจจุบันของพนักงานบัญชีสหกรณ์ ทำให้เห็นช่องว่างของระดับค่าเฉลี่ยที่เกิดขึ้น นั้นแสดงถึง ความสำคัญของสมรรถนะที่ต้องการได้รับการพัฒนามากที่สุด ซึ่งได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในเป็นสมรรถนะที่สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยคณะกรรมการวิชาชีพ ด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี (2563) ได้กำหนดเป็นกรอบด้านการศึกษาและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สำหรับพนักงานบัญชี ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้มุ่งชี้ไปที่องค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับ ความรู้ด้านองค์กรและธุรกิจ ในเรื่องความรู้ด้านจรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจ ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงขององค์กรและการดำเนินงาน และ ความรู้ด้านวิธีเชิงปริมาณและสถิติไปใช้ในการแก้ไขปัญหาธุรกิจ เป็นสมรรถนะที่ควรให้ความสำคัญและได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาของสัมฤทธิ์ ศิริชนะรัตน์ และคณะ (2563) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้การปฏิบัติงานของนักบัญชีออกมามีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้ ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงขององค์กรและการดำเนินงาน เป็นองค์ความรู้ที่พนักงานบัญชีควรให้ความสำคัญอีกประการ เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่มีความสัมพันธ์ระดับสูงและผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพรายงานทางการเงินขององค์กร (มารีนี กอรา และกุลวดี ลิ้มอุสันโน, 2560)

ส่วนสมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) เป็นอีกหนึ่งสมรรถนะที่สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยคณะกรรมการวิชาชีพด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี (2563) ได้กำหนดเป็นกรอบด้านการศึกษาและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสำหรับพนักงานบัญชี ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้มุ่งชี้ไปที่องค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่ ในเรื่องความรู้ ความสามารถด้านกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ความสามารถในการรายงานทางการเงิน และ ความสามารถในการวัดมูลค่าและประเมินราคา เป็นสมรรถนะที่ควรให้ความสำคัญและต้องได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาของพงศ์ศิริภาพ ทองศิริวิสุรเกตุ (2555) ที่กล่าวว่า ทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่ เป็นสมรรถนะหลักในองค์ประกอบของสมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) โดยพนักงานต้องมีทักษะในด้านการประเมิน การติดตามและความเข้าใจข้อบังคับต่างๆ รวมถึงจะต้องเป็นผู้ที่สามารถวัดมูลค่าและประเมินราคาได้มีความสามารถในการเขียนรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับวิภาพร ทิมบำรุง (2558) ที่ชี้ให้เห็นว่า ทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่ในด้านการประเมิน การติดตาม ความสามารถด้านกฎหมายและ

กฎเกณฑ์ข้อบังคับ เป็นหน้าที่สำคัญสำหรับนักบัญชี นอกจากจะมีความรู้ความสามารถในเชิงปฏิบัติแล้ว ยังสามารถนำความรู้มาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือผู้อื่น

สมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) เป็นสมรรถนะอีกประการที่สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยคณะกรรมการวิชาชีพด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี (2563) ได้กำหนดเป็นกรอบด้านการศึกษาและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสำหรับพนักงานบัญชี ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้มุ่งชี้ไปที่องค์ประกอบย่อยในเรื่องของการมีความโปร่งใส ความอิสระ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรม เที่ยงตรง และซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละทิ้งงาน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และสนใจใฝ่รู้ และตั้งใจที่เรียนรู้ตลอดเวลา เป็นสมรรถนะที่ควรให้ความสำคัญและต้องได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาของวิภากร ทิมบำรุง (2558) ที่ระบุว่าพนักงานบัญชีต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้และตั้งใจที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา มีความโปร่งใส ความเป็นอิสระ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรม เที่ยงตรงและซื่อสัตย์สุจริต สามารถรักษาความลับ ต่อองค์กร ข้อมูลที่ได้ไม่ควรเปิดเผยแก่บุคคลที่สาม นอกจากการให้ข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละทิ้งงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และมีความรับผิดชอบต่อองค์กร ตามที่ระบุในมาตรฐาน IES 4 และสอดคล้องกับรจนา ชุนแก้ว (2558) พบว่า การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นปัจจัยสำคัญและถือเป็นความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีที่มี นอกจากนั้น ความโปร่งใส เที่ยงตรง และซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ยังเป็นคุณลักษณะของพนักงานบัญชีที่มีผลกระทบทางบวกต่อคุณภาพการปฏิบัติงานทางบัญชีอีกด้วย (วารสาร ชัชกุล, 2560)

5. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพทางบัญชีของพนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการศึกษา พบว่า พนักงานบัญชีสหกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่ ควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) และ สมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) ทั้ง 3 ด้านอย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี โดยในองค์ประกอบย่อยแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

สมรรถนะด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางการบัญชี (IES 2) พนักงานบัญชีสหกรณ์ควรพัฒนาในประเด็นของความรู้ด้านองค์กรและธุรกิจ ในเรื่องความรู้ด้านจรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจ ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงขององค์กรและการดำเนินงาน และ ความรู้ด้านวิธีเชิงปริมาณและสถิติไปใช้ในการแก้ไขปัญหาธุรกิจ

สมรรถนะด้านทักษะทางวิชาชีพ (IES 3) พนักงานบัญชีสหกรณ์ควรพัฒนา ในประเด็นทักษะทางวิชาการเชิงปฏิบัติและหน้าที่ ในเรื่องความรู้ ความสามารถด้านกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ความสามารถในการรายงานทางการเงิน และ ความสามารถในการวัดมูลค่าและประเมินราคา

สมรรถนะด้านค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ (IES 4) พนักงานบัญชีสหกรณ์ ควรพัฒนาในเรื่องของการมีความโปร่งใส ความอิสระ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรม เที่ยงตรง และซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละทิ้งงาน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และสนใจใฝ่รู้และตั้งใจที่เรียนรู้ตลอดเวลา

นอกจากนั้น สถาบันการศึกษาควรใช้ผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ ในการผลิตบัณฑิตและหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยอาจเน้นรายวิชาที่ให้ความสำคัญกับการตระหนักในจรรยาบรรณวิชาชีพทางบัญชี ความรู้เกี่ยวกับองค์กรและธุรกิจ ความรู้ด้านการบัญชีและการเงิน รวมถึงเทคโนโลยีต่าง ให้ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

6. การอ้างอิง

- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2563). รายงานขนาดสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในประเทศไทย ปี63. สืบค้น 4 มีนาคม 2564, จาก <https://www.cad.go.th/ewtdadmin/ewt/statistic/download/information63/size63.pdf>
- กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2563). อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2564, จาก file:///C:/Users/Kirana/Desktop/main_udomka_cpd.pdf
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). สถิติสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์ศิริภาพ ทองศิริสุรเกตุ. (2555). สมรรถนะของนักวิชาชีพบัญชี: มุมมองของผู้บริหารงานสายบัญชี ในเขตการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มารินี กอรา และกุลวดี ลิ้มอุสันโน. (2560). ผลกระทบของความเป็นมืออาชีพของนักบัญชีและการบริหารความเสี่ยงที่มีผลต่อคุณภาพ รายงานทางการเงินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมใน 5 จังหวัดชายแดนใต้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์. 4(2) : 38-50.
- รจนา ขุนแก้ว และมัทนชัย สุทธิพันธุ์ (2558). ความพร้อมของนักศึกษาการบัญชีในมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา ผู้มีความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารวิทยาการจัดการ. 32(1) : 37-63.
- วิภาพร ทิมบำรุง. (2558). สมรรถนะทางวิชาชีพของนักบัญชีที่คาดหวังของผู้บริหารในสายงานบัญชีและการเงินในบริษัทมหาชน. สารานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต. สาขาการบัญชี คณะการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วรภรณ์ ชัชกุล. (2560). ผลกระทบมาตรฐานการปฏิบัติงาน จรรยาบรรณในวิชาชีพบัญชี และการพัฒนาศักยภาพทาง การบัญชีต่อคุณภาพการปฏิบัติงาน ของสำนักงานบัญชีในเขต ภาคตะวันออก. สารานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2563). มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2564, จาก <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/66980>
- สัมฤทธิ์ ศิริคะเนรัตน์ และคณะ. (2563). คุณสมบัตินักบัญชีที่พึงประสงค์สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 10(2) : 113-123.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. (2563). รายงานผลการดำเนินงาน สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ 2562. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก <https://web.cpd.go.th/chiangmai/Best>, J. W. (1981). Research in education. New jersey: Prentice-Hall.

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ชุมชนม้งห้วยหาน จังหวัดเชียงราย The Restorative Justice Process, Houi Han Hmong Community in Chiang Rai Province

อดิศร ภูสาระ¹
Adisorn Pusara¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ และวิธีการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ชุมชนม้งห้วยหาน จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยคือผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ จำนวน 9 คน และผู้ใหญ่บ้านจำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา เพื่อสรุปถึง แก่นสาระ จากประสบการณ์การสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สังคมม้งยึดถือความสัมพันธ์ทางเครือญาติตระกูลแซ่ แต่ละชุมชนจะมีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ทำหน้าที่ดูแลปกครองสมาชิกตระกูลแซ่ในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน ตัดสินข้อพิพาทระหว่างสมาชิกตระกูลแซ่ รวมถึงเป็นตัวแทนสมาชิกตระกูลแซ่จัดการข้อพิพาทระหว่างสมาชิกตระกูลแซ่กับสมาชิกตระกูลแซ่อื่นและม้งต่างชุมชน 2) ลำดับการจัดการข้อพิพาทในชุมชนม้ง เริ่มต้นจากผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ของคู่กรณี หากไม่สามารถยุติข้อพิพาทได้จะดำเนินการต่อยังผู้ใหญ่บ้าน ผลของการตัดสินถือเป็นข้อยุติ ผู้ที่ไม่ยอมรับผลการตัดสินจะถูกกลั่นโทษทางสังคมจากชุมชน 3) รูปแบบการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการกำหนดลำดับความรับผิดชอบทางสังคมต่อบุคคล ตั้งแต่ ระดับครัวเรือน ระดับตระกูลแซ่ และระดับสังคมม้ง โดยหัวหน้าครัวเรือนต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่สมาชิกกระทำต่อชุมชน ระดับตระกูลแซ่ต้องรับผิดชอบต่อชื่อเสียงวงศ์ตระกูลและการประกอบพิธีกรรมที่สร้างความพึงพอใจให้กับผี และวิญญาณบรรพบุรุษ ระดับชุมชน บุคคล ครัวเรือน และชุมชน ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน และจารีตประเพณีม้ง 4) วิธีการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นไปตามหลักการคือ 1) หลักบุคคลนิยม การให้คู่กรณีมีโอกาสบอกเล่าเหตุการณ์ และแสดงความคิดเห็นถึงวิธีการยุติข้อพิพาท 2) หลักการมีส่วนร่วม กรณีพิพาททุกกรณีจะต้องมีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่เข้าร่วม ระบบเครือญาติตระกูลแซ่จะไม่ยินยอมให้สมาชิกตระกูลแซ่ต้องเผชิญปัญหาข้อพิพาทเพียงลำพัง 3) หลักการชดเชยเยียวยา หากเกิดความเสียหาย ผู้เสียหายจะต้องได้รับการชดเชยเยียวยาตามความสมควร ระหว่างความพึงพอใจของผู้เสียหายกับความสามารถของผู้กระทำผิด และ4) หลักการคืนคนดีสู่สังคม คู่กรณี ครัวเรือน และเครือญาติตระกูลแซ่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

คำสำคัญ : กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ม้ง ตระกูลแซ่

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail : sorn1@hotmail.com

Abstract

This research was qualitative research. The purposes of this study were 1) to investigate form and method; and 2) to build restorative justice of senior of the family name of Chinese (Sae) of Houi Han Hmong Community, in Chiang Rai province. The key-informants were 9 of senior of the family name of Chinese (Sae), and 4 of village leaders. The research instrument was the interview form. The phenomenology data analysis has concluded from key-informants experience to build restorative justice.

The results revealed that; 1) Hmong society uphold family name of Chinese (Sae) lineage relationship by each community had senior of the family name of Chinese (Sae) to behave tracing from community regulations, arbitrating conflict between member of the family name of Chinese (Sae) and the representative of the family name of Chinese (Sae) to manage the conflict between the other family names of Chinese (Sae) and another Hmong communities. 2) The sequence of conflict management of Hmong community started from senior of the enemy of the family name of Chinese (Sae). If the dispute did not end up, it would carry out to village leaders and judgement for resolution. Someone who refused to admit will have been punished by community. 3) The form of building restorative justice was set of sequence for social responsibility ever since individual level, household level, family name of Chinese (Sae) level, and Hmong society level. The head of the household must be responsible to damage the member in community. The family name of Chinese (Sae) level must be responsible for family reputation and ceremonial for ghost satisfaction and ancestor spirit. In society level, the individual, household and community must be traced from community regulations and Hmong tradition. 4) The methods of building restorative justice had the principles as follows: 1) Personalism, both sides had a chance to recount and give opinions to end up conflicts; 2) Participation, all conflict cases must have senior of the family name of Chinese (Sae) involvement, kinship system of the family name of Chinese (Sae) will not allow each member to face conflict unaccompanied problem; 3) Reparation, if the extensive damage occurred, the sufferer would receive the balanced reparation between sufferer's satisfaction and offender's ability; and 4) Returning good people to society, both sides, household and linkage of the family name of Chinese (Sae) have peacefully cohabited with society.

Keywords: The Restorative Justice Process, Hmong, The Family Name of Chinese (Sae)

วันที่รับบทความ : 27 กุมภาพันธ์ 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 9 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 19 พฤษภาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้สำหรับการจัดระเบียบทางสังคมภายในชุมชนที่พบมาตั้งแต่ ชุมชนมีระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ใช้จารีตเป็นตัวการควบคุมสังคม และใช้การลงโทษทางสังคม สำหรับผู้กระทำผิดจารีต ผู้ที่ยินยอมรับความผิดสามารถกลับไปดำรงชีวิตทางสังคมได้

อย่างเป็นปกติในขณะที่ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายภายใต้ความสามารถของผู้กระทำผิดและความพึงพอใจของผู้เสียหายซึ่ง นิธิตา สิริพงศ์ทักสิน (2559) ได้แนะนำแนวคิดของ Marshall (1999) ที่กล่าวถึงความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่มีการเคลื่อนไหวผลักดันให้มีการนำมาใช้กันทั้งในระบบกระบวนการยุติธรรม และนอกกระบวนการยุติธรรม ผู้สนับสนุนกระบวนการที่นี้เป็นรูปแบบใหม่ในกระบวนการยุติธรรมจากการตั้งคำถามของสังคมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมหลักในรูปแบบเก่าในเชิงแก้แค้นทดแทนด้วยการลงโทษผู้กระทำผิดให้เจ็บปวดแต่ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างได้ผล นอกจากนั้นแนวคิดแบบแก้แค้นทดแทนก็ยังยากจะอธิบายว่าเราจะลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสม และเป็นธรรมได้อย่างไรในสังคมที่ไม่เป็นธรรมที่กระบวนการยุติธรรมสามารถจัดการกับคนที่ยากจนและคนที่ด้อยโอกาสมากกว่าคนรวยและมีอิทธิพล การมุ่งลงโทษคนที่ฝ่าฝืนกฎหมายทำให้ละเลยผู้เสียหายที่แท้จริงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อระบบยุติธรรมของรัฐเป็นผู้เสียหายไม่ใช่คนที่ได้รับความเจ็บปวดหรือถูกทำร้ายที่แท้จริง ดังนั้นการลงโทษจึงไม่ใช่ความยุติธรรมที่พึงพอใจ ความยุติธรรมที่สมบูรณ์แบบต้องมีการปรองดองและเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมีกระบวนการเพื่อสร้างความปรองดองภายในชุมชนที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายซึ่งต่างก็ยังมีอาศัยภายในชุมชนเดียวกัน และมีญาติพี่น้องอยู่ภายในชุมชนเดียวกัน แม้จะมีการดำเนินการระงับความขัดแย้งจนเสร็จสิ้นแล้ว แต่คู่กรณีรวมถึงญาติพี่น้องต่างก็ยังคงต้องพบปะมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ จึงเป็นวิธีการสร้างสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคู่ขัดแย้ง บรรเทาปัญหา และทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ชุมชนม้งห้วยห้านเป็นชุมชนม้งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยบนพื้นที่ดอยผาหม่นอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ยาวนานมากกว่า 100 ปี ม้งจะเลือกตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 1,000 เมตรอันเป็นจุดที่สูงเกินกว่าชนกลุ่มอื่นจะขึ้นไปตั้งถิ่นฐาน ส่งผลให้ชุมชนม้งเป็นชุมชนที่โดดเดี่ยว ห่างไกลจากกลุ่มชนเผ่าและคนไทยพื้นราบทำให้ชุมชนม้งคงรักษาจารีตประเพณีของตนเองได้อย่างเหนียวแน่น ด้วยความเข้มแข็งของชนเผ่า ม้งยังคงรักษาจารีตประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และดำรงอัตลักษณ์ของชนเผ่าได้อย่างสมบูรณ์

วิธีการจัดระเบียบทางสังคมม้งประกอบด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และการใช้ความผูกพันตามระบบเครือญาติตระกูลแซ่ โดยที่ม้งมีความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณบรรพบุรุษ อันเป็นการกำหนดวิธีประพฤติปฏิบัติตัวไม่ให้ไปล่วงละเมิดข้อห้ามที่สร้างความไม่พึงพอใจต่อผีและวิญญาณบรรพบุรุษ เช่นการละเมิดต่อผีที่ดูแลสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ ผู้ที่ละเมิด จะประสบภัยพิบัติ เกิดเภทภัย เจ็บป่วย จนถึงขั้นเสียชีวิต ส่วนการจัดระเบียบเริ่มด้วยการจัดระเบียบทางสังคมด้วยการใช้ความผูกพันทางตระกูลแซ่ ซึ่งสมาชิกในตระกูลแซ่มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยการให้ความเคารพนับถือวิญญาณบรรพบุรุษร่วมกัน แต่ละตระกูลแซ่จึงมีพิธีกรรม ความเชื่อ และข้อห้ามที่แตกต่างกัน สังคมม้งกำหนดว่า สมาชิกที่ใช้ตระกูลแซ่เดียวกันคือพี่น้องกัน ต้องดูแลช่วยเหลือ ปกป้องชื่อเสียงหน้าตาของตระกูลแซ่ รวมทั้งร่วมกันรับผิดชอบ ชดเชยเยียวยาความเสียหายที่สมาชิกภายในตระกูลแซ่สร้างปัญหาในชุมชน

แต่ละตระกูลแซ่ในชุมชนม้งจะมีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ ประกอบด้วยผู้อาวุโสที่ทำหน้าที่ดูแลการประกอบพิธีกรรมเฉพาะตระกูลแซ่(คู่ตัวเก้ใจดำคว) ซึ่งผู้อาวุโสท่านนี้เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของแต่ละตระกูลแซ่ เช่นพิธีกรรมการตั้งชื่อ การแต่งงาน หรือการจัดงานศพ หากการประกอบพิธีกรรมอย่างไม่ถูกต้องตามแบบแผนจะทำให้ผีและวิญญาณบรรพบุรุษ ดลบันดาลให้บุคคล ครอบครัวย และเชื้อสายตระกูลแซ่พบกับภัยพิบัติต่างๆ นอกจากนี้ม้งแต่ละตระกูลแซ่ จะต้องมีผู้อาวุโสที่ทำหน้าที่ดูแลความประพฤติของบุคคลภายในตระกูลแซ่ (ตุล่อสื่อ) ผู้อาวุโสท่านนี้เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับจารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติตัวให้อยู่ตามกฎระเบียบของชุมชน และยังมีหน้าที่จัดการข้อพิพาทระหว่างสมาชิกภายในตระกูลแซ่ และร่วมพิจารณาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทร่วมกับผู้อาวุโสของตระกูลแซ่อื่น หรือผู้อาวุโสต่างชุมชน คู่กรณีจะต้องยอมรับผลจากการตัดสิน ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาตามสมควรต่อความเสียหายจากผู้กระทำผิด ผู้ละเมิดที่ยินยอมชดเชย และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ ผู้ที่ไม่ยอมรับข้อตัดสินของผู้อาวุโสที่ทำหน้าที่ดูแลความประพฤติของบุคคลภายในตระกูลแซ่จะได้รับการลงโทษทางสังคม จากสมาชิกภายในตระกูลแซ่ รวมทั้งม้งตระกูลแซ่อื่น ด้วยการไม่เข้าร่วม ไม่เชิญและไม่รับเชิญการเข้าร่วมกิจกรรม

หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวของผู้ที่ไม่ยอมรับคำตัดสินของผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ จนถึงขั้นถูกขับออกจากความเป็นสมาชิกตระกูลแซ่ของชุมชน

ทั้งนี้การจัดการข้อพิพาทโดยผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ที่มีหน้าที่ดูแลความประพฤติของสมาชิกภายในตระกูลแซ่ จะใช้วิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ให้ผู้กรณีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการชดใช้ความผิดแบบยืดหยุ่นทุกฝ่ายยอมรับในการปฏิบัติตามด้วยความพึงพอใจ สามารถกลับไปดำรงชีวิตร่วมกันในชุมชนได้อย่างสันติ ในขณะที่การดำเนินการในระบบยุติธรรมภาครัฐ ผู้กรณีจะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐไม่一定会เป็นการไกล่เกลี่ยทางการปกครอง ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือกระบวนการยุติธรรมทางตำรวจ และการพิจารณาที่ศาลยุติธรรมในขณะที่มีมั่งมีความคุ้นเคย และความเชื่อมั่นกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ภายในชุมชน

ชุมชนมั่งห้วยหานเป็นชุมชนขนาดใหญ่ประกอบด้วยหมู่บ้านห้วยหาน และหมู่บ้านบวราที่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาครัฐอีก 3 หมู่บ้าน ได้แก่หมู่บ้านร่มฟ้าทอง หมู่บ้านร่มโพธิ์เงิน และหมู่บ้านร่มฟ้าหลวง แม้ว่าวิธีการปกครองท้องถิ่นของรัฐจะจัดให้หมู่บ้านที่เกิดจากการจัดตั้งมีผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ปกครองดูแลประชาชนที่มีครัวเรือนอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน แต่ระบบจารีตประเพณีมั่งยังคงถือว่ามั่งในหมู่บ้านที่จัดตั้งใหม่ยังคงต้องอยู่ในการดูแลของผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ทั้งด้านการประกอบพิธีกรรม และการจัดระเบียบทางสังคมภายใต้ผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ของ หมู่บ้านห้วยหานภายใต้การกำหนดความสัมพันธ์ทางเครือญาติของมั่ง แต่หากไม่สามารถยุติข้อพิพาทได้ ก็จะดำเนินการตัดสินชี้ขาดโดยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาทนั้นจึงเป็นที่สิ้นสุดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยจารีตประเพณีมั่ง

แม้ว่าชุมชนมั่งห้วยหานจะเป็นชุมชนมั่งขนาดใหญ่ แต่สมาชิกภายในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วยวิธีการจัดระเบียบทางสังคมด้วยวิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จากผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลสมาชิกภายในตระกูลแซ่ของตนให้มีความประพฤติที่ดี รวมถึงการจัดการข้อพิพาทระหว่างสมาชิกภายในตระกูลแซ่ และมั่งต่างตระกูลแซ่ให้อยู่ร่วมกันตามกฎระเบียบและจารีตมั่ง การชดใช้เยี่ยงยาได้ตามความพึงพอใจของผู้เสียหาย และความสามารถในการชดใช้ของผู้ทำผิดทำให้ผู้ทำผิดและผู้เสียหายสามารถดำรงชีวิตร่วมกันภายในชุมชนอย่างเป็นปกติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ ชุมชนมั่งห้วยหาน จังหวัดเชียงราย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยรูปแบบและวิธีการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ลำดับขั้นตอนการจัดการข้อพิพาท ความรับผิดชอบทางสังคม การลงโทษทางสังคม และหลักการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ หลักบุคคลนิยม หลักการมีส่วนร่วม หลักการชดใช้เยี่ยงยา และหลักการคืนคนดีสู่สังคม

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ชุมชนมั่งห้วยหาน ประกอบด้วยหมู่บ้านห้วยหาน หมู่บ้านร่มฟ้าทอง หมู่บ้านร่มโพธิ์เงิน และหมู่บ้านร่มฟ้าหลวง ตำบลปอ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

1.3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ของชุมชนมั่งห้วยหานจังหวัดเชียงราย จำนวน 9 คนและผู้ใหญ่บ้านจำนวน 4 คนโดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกถึงประสบการณ์การจัดการข้อพิพาทเพื่อสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของมั่งภายในตระกูลแซ่และการเจรจากับผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่อื่นที่มีข้อพิพาทกับสมาชิกตระกูลแซ่ของตน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Research) เพื่อต้องการทราบถึงประสบการณ์ของผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ในการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมั่งห้วยหาน จังหวัดเชียงราย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยค้นหาประโยคคำพูดที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงถึงความหมายสำคัญ (Significant Statement) แล้วนำมาจัดกลุ่มความหมาย (Cluster of Meaning) เพื่อสรุปให้ได้แก่นสาระ (Essence) ประสบการณ์

ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การพิจารณาคุณภาพของงานวิจัยโดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากผู้เชี่ยวชาญด้วยแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการพิจารณา และผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา โดยยึดหลักเกณฑ์ตามคำประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับ และข้อกำหนดในประเทศ ใบรับรองเลขที่ HE-246-2564 วันที่รับรอง 24 ธันวาคม 2564

3. สรุปผลการวิจัย

สังคมมั่งเป็นสังคมที่ยึดถือความสัมพันธ์ทางเครือญาติตระกูลแซ่ ภายในชุมชนมั่งแต่ละตระกูลแซ่จะคัดเลือกผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ทำหน้าที่จัดระเบียบทางสังคมให้กับสมาชิก ปกครองดูแล และเป็นตัวแทนสมาชิก จัดการข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในตระกูลแซ่ กับมั่งตระกูลแซ่อื่นหรือ มั่งในชุมชนอื่น

กระบวนการจัดการข้อพิพาทของมั่งเริ่มต้นจากผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายดำเนินการร่วมกันยุติข้อพิพาท หากไม่สามารถตกลงกันได้ จะดำเนินการส่งเรื่องต่อเพื่อดำเนินการระดับผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนมั่ง ตามจารีตประเพณีนั้น การยุติข้อพิพาทในระดับผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนมั่ง ถือเป็นสิ้นสุดกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมั่งและหากไม่สามารถยุติข้อพิพาทระดับชุมชนได้ ผู้ใหญ่บ้านจะดำเนินการส่งต่อไปจัดการตามระบบของรัฐ ที่เกี่ยวข้องเช่น ศูนย์ดำรงธรรมประจำอำเภอ สถานีตำรวจภูธรประจำอำเภอ จนถึงการทำเนิการในชั้นศาลซึ่งคู่กรณีจะต้องเสียค่าใช้จ่าย ในการว่าจ้างทนายความ และการดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายของรัฐต่อไป

รูปแบบของการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการกำหนดลำดับความรับผิดชอบทางสังคม ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับตระกูลแซ่ และระดับชุมชนมั่ง โดยหัวหน้าครัวเรือนทำหน้าที่รับผิดชอบความประพฤติของสมาชิกในครัวเรือนพร้อมรับผิดชอบความเสียหายที่สมาชิกในครัวเรือนสร้างขึ้น ระดับตระกูลแซ่ในชุมชน สมาชิกตระกูลแซ่ต้องรับผิดชอบต่อพิธีกรรมการประเพณีปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่สร้างความพึงพอใจ ต่อผีและวิญญาณบรรพบุรุษของตระกูลแซ่รวมทั้งความรับผิดชอบต่อหน้าตา และชื่อเสียงของตระกูลแซ่ ระดับชุมชนมั่ง สมาชิกภายในชุมชนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน รวมทั้งจารีตประเพณีมั่ง

ชุมชนมั่งใช้วิธีการลงโทษทางสังคมต่อสมาชิก หรือครัวเรือนที่ไม่ยอมปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน และการจัดการข้อพิพาทตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามจารีตประเพณีมั่งการลงโทษทางสังคมเป็นรูปแบบที่ชุมชนมั่งใช้ดำเนินการกับสมาชิกในชุมชนที่ไม่ยอมรับการตัดสินจากกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามจารีตประเพณีมั่ง การละเมิดกฎระเบียบข้อห้ามของชุมชนสมาชิกภายในตระกูลแซ่ และสมาชิกภายในชุมชน จะไม่ยอมรับความผิดตนของผู้ละเมิดดังกล่าว โดยเฉพาะหากผู้ละเมิดเป็นหัวหน้าครัวเรือน ชุมชนอาจไม่ยอมรับถึงสมาชิกในครัวเรือนด้วย การลงโทษทางสังคมจะมีตั้งแต่ การไม่ให้ความช่วยเหลือ ไม่เชิญ ไม่รับเชิญในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น พิธี ตั้งชื่อ พิธีแต่งงาน พิธีศพ รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การร่วมแรงทำการเกษตร การจ้าง หรือการรับจ้างทำการเกษตร จนถึงการทำเนิการออกจากกลุ่มเครือญาติตระกูลแซ่ ทำให้บุคคล หรือครัวเรือนนั้นถูกโดดเดี่ยวในชุมชน ใช้ชีวิตอย่างยากลำบากภายใต้สภาวะแวดล้อมของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ จำเป็นต้องพึ่งพิงสังคมรอบข้าง

วิธีการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ชุมชนมั่งยึดหลักการ 4 ประการ ประกอบด้วย 1) หลักบุคคลนิยม เป็นการให้ความสำคัญต่อสัมพันธภาพของบุคคล โดยคู่กรณีมีโอกาสบอกเล่าเหตุการณ์ แสดงความคิดเห็นถึงวิธีการยุติข้อพิพาท 2) หลักการมีส่วนร่วม จารีตประเพณีมั่งระบุถึงการจัดการข้อพิพาทของมั่งในทุกกรณี จะต้องมีการคัดเลือกผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แต่ละตระกูลแซ่ จะไม่ยินยอมให้สมาชิกภายในตระกูลแซ่จัดการข้อพิพาทตามลำพังโดยไม่มีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ หรือตัวแทนตระกูลแซ่เข้าไปมีส่วนร่วม 3) หลักการชดใช้ เยียวยา การสร้างความเสียหายให้กับผู้อื่น ผู้กระทำผิดและครัวเรือนของผู้กระทำผิดจะต้องชดใช้ มูลค่าการชดใช้ตามความสมดุลระหว่างความพึงพอใจของผู้เสียหาย กับความสามารถในการชดใช้ของผู้กระทำผิด และ4) หลักการคืนคนดี

สู่สังคม เป็นการทำให้ผู้กระทำผิด ครอบครัว สมาชิกตระกูลแซ่ของผู้กระทำผิด สามารถอยู่ร่วมกับผู้เสียหาย ครอบครัว และสมาชิกภายในตระกูลแซ่ของผู้เสียหายในชุมชน และ สังคมมั่งได้อย่างปกติ

4. อภิปรายผล

จารีตประเพณีมั่งกำหนดให้ชุมชนมั่งจะต้องมีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ทำหน้าที่ปกครอง จัดระเบียบทางสังคม กับสมาชิกของตระกูลแซ่ในชุมชน อันเป็นวิธีการปกครองดูแลชุมชนตั้งแต่สังคมบรรพกาล ที่ต้องมีผู้อาวุโสเป็นผู้นำและ เป็นตัวแทนของกลุ่มตระกูลแซ่ในการเจรจา ติดต่อกับประธานกับกลุ่มตระกูลแซ่อื่นหรือกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์

หน้าที่สำคัญของผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ในชุมชนมั่งคือการจัดการข้อพิพาทของสมาชิกภายในตระกูลแซ่ ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในตระกูลแซ่ สมาชิกตระกูลแซ่อื่น และมั่งต่างชุมชน โดยมีลำดับขั้นตอนจากผู้ อาวุโสประจำตระกูลแซ่ หากไม่สามารถยุติข้อพิพาทได้ก็จะดำเนินการต่ออย่างผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่เกิดเหตุ อันเป็นวิธีการที่ได้ กำหนดไว้ตามจารีตประเพณีมั่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของทนายหา จิรัชชาติ (2557) ที่พบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใน ชุมชนชาติพันธุ์มั่งตามกระบวนการยุติธรรมชนเผ่า แยกเป็น 2 ระดับได้แก่ระดับครอบครัว ผู้เฒ่าผู้แก่ของสกุลจะเป็นผู้ชี้ขาด ข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีในสกุลเดียวกัน และในระดับหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการกลางจากการแต่งตั้งของหัวหน้าหมู่บ้าน หรือคู่อริอาจแต่งตั้งคณะกรรมการกันเองฝ่ายละเท่า ๆ กัน

รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ชุมชนมั่ง โดยมั่งกำหนดความรับผิดชอบทางสังคมตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับตระกูลแซ่ และระดับชุมชน มั่งที่มีตระกูลแซ่เดียวกันจะนับถือกันว่าเป็นพี่น้องกันต้องให้ความช่วยเหลือกันเมื่อมี ปัญหา แต่ละชุมชนจะมีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ ของแต่ละแซ่ทำหน้าที่ดูแลปกครองสมาชิกในตระกูลแซ่ ส่วนใน ระดับชุมชน จะมีผู้ใหญ่บ้าน หรือหัวหน้าชุมชนทำหน้าที่ปกครองดูแล จัดการข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ สุชาติ ทวีสิทธิ์ (2562) ที่พบว่า ครัวเรือนมั่งเป็นหน่วยทางสังคม และหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญที่สุด กล่าวคือครัวเรือนทำหน้าที่เชื่อมโยงสมาชิกที่สืบสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มั่งเชื่อมโยงกันด้วย ระบบเครือญาติ และมีผู้นำตระกูลแซ่ของตน สังคมมั่งยังมีการจัดโครงสร้างเป็นเผ่าย่อย หรือตระกูลแซ่อยที่มีความ ผูกพันระหว่างสมาชิกในกลุ่มตระกูลแซ่ค่อนข้างเหนียวแน่น มีการใช้นามสกุล หรือแซ่เดียวกัน มีความผูกพันกัน ตามสายโลหิต ส่วนคนมั่งที่อยู่ภายใต้ตระกูลแซ่เดียวกัน แต่ไม่ได้สืบสายเลือดเดียวกัน ก็จะถูกถือว่าเป็นญาติพี่น้องกัน ในการจัดโครงสร้างทางสังคมภายใต้ชุมชนมั่งมีการจัดโครงสร้างทางสังคมตามลำดับชั้น โดยใช้เพศสรีระ และวัยวุฒิเป็น แกนกลางในการจัดการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทั้งในชุมชน ในครัวเรือน และระหว่างตระกูลแซ่ หรือระหว่างเผ่า

ดังจะเห็นได้ว่าการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของชุมชนมั่ง เป็นรูปแบบความสมดุลของการแสดงความ รับผิดชอบต่อระบบเครือญาติ ชุมชน และสังคมให้เป็นไปตามจารีตประเพณีมั่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรศักดิ์ บุญเทียน (2564) ที่ศึกษาถึงการพัฒนาคมนอนอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมมั่ง พบว่าการทำหน้าที่พื้นฐานบนอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมมั่ง 4 ประการประกอบด้วย 1) การปรับตัวการจัดระบบความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมวัฒนธรรมอย่างเป็นพลวัต และหากมีสิ่งต่างๆที่แปลกปลอม และไม่ตรงกับความต้องการ ชุมชนจะสร้างกลไกทางสังคม ขึ้นมาเพื่อจัดระเบียบทางสังคม โดยการเลือก รับ ปรับและใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อสร้างความสมดุล 2) การบรรลุเป้าหมายสะท้อนถึงทิศทางกระบวนการพัฒนาคมนอน (ด้านวัตถุ และจิตใจ) โดยนำระบบคุณค่าเข้ามาสร้างจิต วิญญาณ และสำนึกร่วมของคนมั่งให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง 3) บุรณาการให้ความสำคัญกับการสานพลังในสายสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง และทับซ้อนกับอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมชุมชนมั่ง ผ่านระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับ วิญญาณบรรพบุรุษ นำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสายตระกูลแซ่ของตนเอง และการรวมกลุ่มต่างสายตระกูลแซ่เพื่อแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ 4) การรักษาแบบแผนการสร้าง หรือจัดทำข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งที่จะขับเคลื่อน ไปข้างหน้าของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันได้แก่ อัตลักษณ์วิถี วัฒนธรรม เพื่อธำรงรักษา พื้นฟู และสืบต่อไป

สังคมมั่งให้ความสำคัญกับเครือญาติตระกูลแซ่ มีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ ปกครองดูแล และจัดการข้อพิพาท ของสมาชิกภายในตระกูลแซ่ของชุมชน หากไม่สามารถยุติข้อพิพาทได้จะมอบให้ผู้ใหญ่บ้าน หรือหัวหน้าชุมชนเป็น

ผู้พิจารณาข้อพิพาทต่อไป ระบบตระกูลแซ่ยังมีหน้าที่ให้ความคุ้มครอง และรับผิดชอบต่อความผิด หรือความเสียหายที่เกิดจากสมาชิกภายในตระกูลแซ่ อันเป็นการสร้างหลักประกันภายในสังคมถึงความช่วยเหลือพึ่งพา และการชดใช้เยียวยาจากผู้กระทำผิดที่เป็นสมาชิกภายในตระกูลแซ่ของผู้กระทำผิด อันเป็นหลักการสำคัญของการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลชนก คงเจริญ (2556) ที่ศึกษาถึงการยอมรับกระบวนการเชิงสมานฉันท์ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนพบว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นการตกลงกันของฝ่ายผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน ซึ่งจุดหลักอยู่ที่การพบปะร่วมกันของผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และสมาชิกของชุมชน ในการพบปะแต่ละฝ่ายจะมีโอกาสเปิดเผยเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแสดงความรู้สึกของตัวเองออกมา การพบปะจะช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น เข้าใจฝ่ายต่างๆ และขั้นตอนในการชดเชยความเสียหาย การพบปะจะจบลงด้วยการตกลงกันว่า ผู้กระทำผิดจะชดเชยความเสียหายอย่างไร การชดเชยเป็นไปในรูปแบบของการจ่ายค่าชดเชยการทำงานให้ผู้เสียหาย หรือชุมชน หรือวิธีการอื่นๆ โดยให้ความสำคัญกับการตกลงกันระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความสำนึกในสิ่งที่ตนได้กระทำ และชดใช้เยียวยาด้านจิตใจผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้กับผู้เสียหายเมื่อกลับเข้าสู่สังคมปกติ

ในขณะที่มุ่งใช้วิธีการลงโทษทางสังคมสำหรับ บุคคล หรือครัวเรือนที่ไม่ยอมรับการตัดสินโดยผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ดังปรากฏงานวิจัยของ พระมณเฑียร สังข์เงิน (2544) ที่วิจัยการควบคุมทางสังคมของชุมชนชาวเขาโดยวัฒนธรรมชุมชน พบว่าวิธีการและกลไกในการควบคุมความประพฤติของคนในชุมชนให้เป็นไปตามจารีต มีกลไกสำคัญคือ พระสงฆ์ หัวหน้าครอบครัว ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มเครือญาติ ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และระบบความเชื่อในสิ่งที่คนนับถือ เป็นตัวจักรที่มีอิทธิพล และมีบทบาทสำคัญในการดูแลความประพฤติของคนในชุมชน หากมีการล่วงละเมิด ฝ่าฝืน ละเลยในกฎเกณฑ์ ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามก็จะถูกลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ มีการปรับสินไหม การประจาน การตำหนิ การไม่คบด้วย รวมทั้งการขูขบิบนินทา ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความเข็ดหลาบ ส่วนผู้ที่ทำความผิด และคิดจะทำความผิดจะเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าฝ่าฝืน ล่วงละเมิดต่อจารีตเหล่านั้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าบางครัวเรือนในชุมชนมั่งคั่งห่วยห่วยต้องอพยพโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในชุมชนมั่งคั่งอื่น เนื่องจากครัวเรือนนั้นได้รับการลงโทษทางสังคมกรณีไม่ยอมรับผลการตัดสินด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามจารีตประเพณีมั่ง ในขณะที่ยังมีสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายข่าวสารในสังคมได้อย่างรวดเร็ว การรับรู้ข่าวสารเป็นไปในวงกว้าง แม้ว่าจะอพยพไปอยู่ในชุมชนใหม่ก็ไม่สามารถปฏิเสธข้อมูลข่าวสารในสื่อเหล่านั้นได้ ส่งผลให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวต่อการลงโทษทางสังคมมากขึ้น

วิธีสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ชุมชนมั่ง ใช้ระบบจารีตประเพณีมั่งอันเป็นทุนทางสังคมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยใช้หลักการสำคัญคือ หลักบุคคลนิยม หลักการมีส่วนร่วม หลักการชดใช้เยียวยา และหลักการคืนคนดีสู่สังคม สามารถอธิบายแต่ละหลักการได้ดังนี้

หลักบุคคลนิยม ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ว่าจะเป็นผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่หรือผู้ใหญ่บ้าน จะเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้อธิบายสาเหตุของข้อพิพาท การแสดงความรู้สึกต่อเหตุการณ์ และการหาทางออกของปัญหา ซึ่งผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่สามารถเป็นตัวแทนของคู่กรณีที่เป็นสมาชิกภายในตระกูลแซ่ที่ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเมื่อเผชิญหน้ากับคู่กรณี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยะ ป่าหลวง (2561) ที่ได้วิจัยกระบวนการจัดการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท ในศาลแขวงลำปาง พบถึงหลักการสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือการรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายเพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างทั้งสองฝ่ายนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงร่วมกัน ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นสำเร็จลง ดังนั้นการรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของอีกฝ่ายจะต้องรับฟังอย่างมีเหตุผล อย่างไม่ถือทิฐิตามความรู้สึกทั้งสองฝ่ายต่างก็ต้องการแสดงความคิดเห็นให้ฝ่ายตนได้รับผลประโยชน์ ทำให้เกิดข้อร้องเรียนมากเกินไป

หลักการมีส่วนร่วม โดยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนส่งผลกระทบต่อความเป็นปกติสุขของชุมชน และสังคมหัวหน้าครัวเรือน และผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ ของคู่กรณี มีหน้าที่ร่วมกันในการจัดการข้อพิพาทนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นกับ มั่งต่างตระกูลแซ่ และมั่งต่างชุมชน ที่จะต้องมีผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่เข้าร่วมในกระบวนการ

สร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ (2559) ที่วิจัยการจัดการความขัดแย้งเพื่อสร้างความยุติธรรมของชุมชน พบว่า การระงับข้อพิพาทด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น มักทำโดยผู้มีอำนาจในชุมชนคือผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ที่ชาวบ้านให้ความเกรงใจโดยที่คนกลางไม่ได้ใช้อำนาจในการตัดสินความ แต่มีกระบวนการจัดการปัญหาในรูปของการชดเชยความเสียหายการอนุโลมด้วยการแบ่งปันช่วยเหลือกันในสังคมสามารถดำเนินการได้ทันที ไม่มีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน และง่ายต่อการเข้าใจ โดยใช้วิธีการล้อมวงพูดคุยด้วยภาษาที่เป็นกันเอง และไม่เป็นทางการ

หลักการชดเชยเยียวยา จารีตประเพณีมีกำหนดให้ผู้ทำความเสียหายจะต้องชดเชยให้กับผู้เสียหายเป็นมูลค่าตามความต้องการของผู้เสียหาย และความสามารถในการชดเชยของผู้กระทำผิดโดยผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันพิจารณามูลค่าของการชดเชยนั้น หากมูลค่าการชดเชยเยียวยาเกินความสามารถของผู้กระทำผิดผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่จะประเมินถึงความสามารถที่กลุ่มเครือญาติตระกูลแซ่ในชุมชนสามารถเรียกรับเงินส่วนต่างช่วยเหลือผู้กระทำผิดได้เพียงใด ทั้งสองฝ่ายจึงสามารถเจรจาถึงจุดสมดุลในมูลค่าการชดเชยเยียวยา เป็นการหาทางออกที่สร้างความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกฤทธิ์ หาญจริง (2550) ที่ได้วิจัยแนวทางการพัฒนาการบังคับคดีที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยการไกล่เกลี่ยพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากคู่กรณีต่างมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความต้องการในสิ่งเดียวกันอันเป็นสาเหตุให้ความขัดแย้งเกิดขึ้น เมื่อมีคนกลางทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยส่งตัวแทนมาเจรจากัน บอกถึงความต้องการของแต่ละฝ่าย และความจำเป็นในสิ่งที่ตนต้องการ แม้บางกรณีคู่กรณีฝ่ายหนึ่งยืนอยู่ในจุดที่เหนือกว่ามีทางเลือกที่จะตัดสินใจได้มากกว่า ในขณะที่อีกฝ่ายเป็นรองไม่มีทางเลือกอื่นใด ทำให้มองเห็นภาพผลลัพธ์ออกมาเป็น ชนะ-แพ้แต่ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถทำให้อีกฝ่ายที่เหนือกว่ายอมลดข้อความต้องการ และทางเลือกที่สามารถสรุปร่วมกันได้ อันเป็นสาเหตุให้ความขัดแย้งบรรเทาเบาบางลง นอกจากนี้ การชดเชยเยียวยาผู้เสียหายยังเป็นการแสดงความรับผิดชอบของเครือญาติตระกูลแซ่ของผู้กระทำผิด ที่มีต่อเครือญาติตระกูลแซ่ของผู้เสียหาย โดยเฉพาะเมื่อข้อพิพาทที่เกิดขึ้นผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดีตามกฎหมายของรัฐ เช่น การฆาตกรรม อุบัติเหตุ จนถึงผู้กระทำผิดอาจเสียชีวิตในระหว่างเกิดข้อพิพาท และผู้เสียหายอาจเสียชีวิตพร้อมกันด้วยเหตุดังกล่าว แต่เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อฐานะที่ผู้กระทำผิดเป็นสมาชิกภายในตระกูลแซ่ ผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ของผู้กระทำผิดจะเดินทางไปเจรจาชดเชยเยียวยา ต่อผู้อาวุโสประจำตระกูลแซ่ของผู้เสียหาย สอดคล้องกับงานวิจัยของยศศักดิ์ โกศัยกานนท์ (2558) ที่ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญาของไทย พบถึงผลการประเมินกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สร้างขึ้นเพื่อนำมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญาของไทย ช่วยในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดให้แก่ชุมชน และผู้เสียหาย เนื่องจากยุติธรรมชุมชนจะไม่เน้นว่ารัฐเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิด แต่เน้นว่าชุมชน และเหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้เสียหายโดยตรง การแก้ปัญหาอาชญากรรมจึงเน้นที่ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อการกระทำผิดโดยเยียวยาความเสียหายให้กับเหยื่อและชุมชนโดยตรง

หลักการคืนคนดีสู่สังคม กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับชุมชนมั่ง ไม่ได้เป็นกระบวนการแก้แค้นทดแทนโดยการแยกตัวผู้กระทำผิดออกไปปรับโทษในความผิดที่ตนได้กระทำตามแนวทางการจัดการยุติธรรมตามกฎหมายของรัฐ แต่เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ตลอดจน ครอบครัวและสมาชิกภายในตระกูลแซ่ของคู่กรณีสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมมั่งอย่างเป็นปกติสุข การเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้ร่วมเจรจาปัญหาข้อพิพาท และการยินยอมชดเชยเยียวยาความเสียหาย สร้างความเข้าใจที่ดี และลดความบาดหมางของคู่กรณี รวมถึงสมาชิกภายในตระกูลแซ่ทั้งภายในชุมชนและสังคมมั่ง สามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติในชุมชนและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของญาณิ มหาวงศนันท์ (2557) ที่ได้วิจัยการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับความผิดฐานทำร้ายร่างกายพบถึงข้อดีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่าเป็นการฟื้นฟูนิสัย ความประพฤติของผู้กระทำผิดในระดับจิตสำนึกสามารถป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้ดีกว่าการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทนเป็นกระบวนการที่ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นรัฐ หรือคู่กรณี และคู่กรณีสามารถทำความตกลงกันเรื่องค่าเสียหายโดยไม่ต้องไปฟ้องคดีทางแพ่งอีก การชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหายหรือชุมชนได้รับความพึงพอใจต่อทั้งสองฝ่ายการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดแสดงออกถึงความรู้สึก เหตุผลของการกระทำผิดต่อผู้เสียหาย และต่อชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้ระบายความรู้สึก

ผลกระทบที่ได้รับมีโอกาสได้รับฟังคำชี้แจงจากผู้กระทำผิด ได้รับความช่วยเหลือ และบรรเทาผลร้ายที่ได้รับได้รับรู้สาเหตุการกระทำผิด สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้คู่กรณีได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกของตน และได้รับทราบความรู้สึกของอีกฝ่ายเข้าใจปัญหาอันเป็นสาเหตุของข้อขัดแย้ง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและเป็นการป้องกันการกระทำผิดในลักษณะเดียวกันได้อีกด้วย ผู้กระทำผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมโดยการให้อภัยของผู้เสียหายและไม่มีมลทินติดตัว

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะทางการบริหาร

ระบบเครือญาติตระกูลเข้มแข็งมีความสำคัญสำหรับการจัดระเบียบทางสังคมในชุมชนม้ง จึงควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเครือข่ายเครือญาติตระกูลแห่งของม้งเพื่อเป็นตัวกลางสำหรับการประสานข้อมูล การใช้จารีตประเพณีม้งจัดการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ภายในชุมชนอันเป็นวิธีการการจัดการความยุติธรรมที่เป็นมิตร ประหยัดค่าใช้จ่ายสร้างความพึงพอใจให้กับคู่กรณีมากกว่าการจัดการความยุติธรรมตามกฎหมายของรัฐ

5.2 ข้อเสนอแนะทางการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรศึกษาการบูรณาการการสร้าง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามจารีตประเพณี กับ ระบบการจัดการยุติธรรมของรัฐ

5.2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลของการลงโทษทางสังคม กับสภาพปัญหาทางสังคมของชุมชน

6. การอ้างอิง

- กมลชนก คงเจริญ. (2556) การยอมรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 17-44
- กฤษณ์ฤทธิ์ หาญจริง. (2550) *แนวทางพัฒนาการบังคับคดีที่ต้องตามกฎหมายและปฏิบัติได้โดยการไกล่เกลี่ย*.
- วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ญาณิ มหาวงศนันท์. (2557) *การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับความผิดฐานทำร้ายร่างกาย*. การค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พนัทยา อธิราชโชติ. (2557) *การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชน*. วิทยานิพนธ์ศิลป ศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิติตา สิริพงศ์ทักษิณ. (2559) *การจัดการความขัดแย้งเพื่อสร้าง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม จังหวัดนครราชสีมา*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระมณเฑียร สังข์เงิน. (2544) *การควบคุมทางสังคมของชุมชนชาวเขา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยศศักดิ์ โกศัยกานนท์. (2558) *การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางอาญาของไทย*. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 16(2), 111-124
- สุชาติ ทวีสิทธิ์. (2562) *การเข้าถึงความยุติธรรมในระบบกฎหมายพหุลักษณะของกลุ่มผู้หญิงชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ผู้หญิงชาติพันธุ์ม้ง และผู้หญิงมาเลย์-มุสลิม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุรศักดิ์ บุญเทียน. (2564) *การพัฒนาคนบนฐานอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้ง: กรณีศึกษา บ้านเจดีย์โคะ ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก*. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(1), 1-13
- สุริยะ ป่าหลวง. (2561) *กระบวนการจัดการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทศาลแขวงลำปาง*. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. (2544). *13 คนเผ่าในลาวตอนใต้ ปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวสู่วิถีชีวิตปัจจุบัน*. รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคต่างเจนเนอเรชัน The Electronic Marketing Mix Factors Affecting the Decision to Purchase Online Products in Different Generations

อาทิมา แป้นธัญยานนท์¹
Artima Pantunyanon

บทคัดย่อ

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิด “ชีวิตวิถีใหม่” ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าบริการโดยไม่ต้องเดินทาง เจนเนอเรชันหรือช่วงอายุการเกิดและส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์เป็นปัจจัยสำคัญที่ชักจูงให้ผู้บริโภคสนใจ ซื้อสินค้าหรือบริการผ่านช่องทางออนไลน์ งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อสินค้าบน ช่องทางออนไลน์ และส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ของผู้บริโภค ต่างเจนเนอเรชัน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ สํารวจด้วยแบบสอบถามผ่าน Google Form เลือกเฉพาะผู้ที่เคยซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ ที่เกิดระหว่าง พ.ศ.2489 – 2555 ได้ผู้ตอบ แบบสอบถาม 436 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้วยค่าความถี่และร้อยละ วิเคราะห์ความสำคัญของส่วนประสม ทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มี ช่วงเวลาการเกิดต่างกันด้วย One-Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันที่เป็นสื่อกลาง มีความถี่ในการซื้อสินค้า 1 – 3 ครั้งต่อเดือน มูลค่าเฉลี่ยของการซื้อต่อครั้ง 501 – 1,000 บาท โดย Gen Y มีจำนวนผู้ซื้อสินค้า 3,000 บาทขึ้นไปต่อครั้งสูงสุด ในภาพรวมทุกเจนเนอเรชันเห็นว่าส่วน ประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญในระดับมาก โดย Gen X ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาด อิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด ปัจจัยที่ทุกเจนเนอเรชันให้ความสำคัญสูงสุดคือปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว รองลงมา คือปัจจัยด้านราคา และปัจจัยด้านการจัดจำหน่ายตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ปัจจัยย่อยจำนวน 30 ปัจจัยพบ ปัจจัยที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 10 ปัจจัย ส่วนใหญ่เป็นความแตกต่างระหว่าง Gen X กับ Gen Z สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าช่วงเวลาการเกิดที่ต่างกัน มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีต่างกัน การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ขาย สินค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเจนเนอเรชัน และให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการรักษา ความเป็นส่วนตัว ปัจจัยด้านราคา และควรมีการวิจัยเพิ่มเติมถึงปัจจัยอื่น เช่น ปัจจัยการจูงใจด้วยเทคโนโลยี ความ เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อการซื้อบนช่องทางออนไลน์ เป็นต้น

คำสำคัญ : ส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ การตัดสินใจซื้อ ช่องทางออนไลน์ เจนเนอเรชัน

¹ สาขาวิชาธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Program of Digital Business. Faculty of Management Science Valaya-alongkorn Rajbhau University Under Royal Patronage.

E-mail: artima@vru.ac.th

Abstract

The outbreak of COVID-19 has created a “New Normal: new way of life.” The consumers have accessed to goods and services without travelling. Generation or age and electronic marketing mix were an important factor influencing consumers to interested in purchasing products or services via online. This study aimed to compare shopping behaviors via online and electronic marketing mix affecting to purchase products through online of consumers in different generations. The population was customers who purchased goods throughout an e-commerce with using a questionnaire on Google Forms for surveying, selecting only those who ever went online shopping and were born between 1946 – 2012, total 436 respondents. The data were analyzed using frequency and percentage for personal factor, mean, and standard deviation for significance of electronic marketing mix, and One-Way ANOVA for testing the differences between samples with different age. The results found the respondents mainly purchased from mediated websites or applications with frequency of purchases of 1 – 3 times a month, average value of purchases per time of 501 – 1,000 Baht. Gen Y had the customers who have purchased goods of 3,000 Baht per time at the highest. As a whole, all generations have considered an electronic marketing mix to be important at a high level by Gen X gave the importance on an electronic marketing mix at most. The most important factor for all generations was privacy, followed by price and distribution, respectively. For pair comparison in 30 sub-factors, there were the statistical differences in 10 factors between Gen X and Gen Z, corresponding with concept of different age influencing to technology acceptance. This study showed the e-commerce sellers should consider the generation differences and pay attention to the factors of privacy and price, other factors such as technology motivation, and social changes affecting an online purchasing.

Keywords: Electronic Marketing Mix, Purchasing Decision, Online Shopping, Generation

วันที่รับบทความ : 3 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 17 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 19 พฤษภาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

จากการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของไวรัสโคโรนา หรือที่เรียกว่าโควิด-19 (Coronavirus Disease 2019: COVID – 19) ถือเป็นโรคอุบัติใหม่ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วและรุนแรง ส่งผลให้การเดินทางหยุดชะงัก ธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศประเทศชะลอตัว ร้อยละ 80 ของธุรกิจภาคการท่องเที่ยว และธุรกิจที่ต้องอาศัยความใกล้ชิดทางกายภาพเกิดอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เกือบทุกประเทศทั่วโลกมีสภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ.2564 เศรษฐกิจของประเทศจะหดตัวลงถึง 5.0% (สมประวิณ มันประเสริฐ, 2564; สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ, 2564) จากปัญหาการแพร่ระบาดนี้เองได้เกิด “ชีวิตวิถีใหม่” หรือ “New Normal” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันครั้งใหญ่ ด้วยการทำงานจากที่อยู่อาศัย (Work from home) ธุรกิจย้ายจากโลกจริงไปอยู่บนโลกออนไลน์ผ่านเว็บไซต์และระบบประยุกต์ (Application) หลายธุรกิจ

ปรับตัวด้วยการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเองหรือย้ายตนเองไปอยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อความอยู่รอด ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้า บริการ หรือความบันเทิงโดยไม่ต้องเดินทาง สามารถสั่งสินค้าและชำระเงินได้ตลอดเวลาผ่านช่องทางดิจิทัล (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564; อรดา รัชดานันท์ และคณะ, 2563) จากรายงาน Global Digital report จัดทำโดย we are social (ความร่วมมือระหว่างบริษัทดิจิทัลเอเจนซีใน สหราชอาณาจักรและแคนาดา) พบว่าในเดือนตุลาคมปี พ.ศ.2564 มีประชากรทั่วโลกจำนวน 7.89 พันล้านคน มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตถึง 4.88 พันล้านคน เพิ่มขึ้นจาก 4.66 พันล้านคนในปี พ.ศ.2563 หรือคิดเป็นร้อยละ 61.80 ของประชากรทั้งหมด จำนวนชั่วโมงในการใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกเฉลี่ยต่อคน 6 ชั่วโมง 58 นาที เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2563 ที่มีจำนวนชั่วโมงใช้งานเฉลี่ยเพียง 4 ชั่วโมง 10 นาที ร้อยละ 60.50 ของผู้ใช้งานทั้งหมดใช้เพื่อค้นหาข้อมูลสินค้าหรือบริการ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้นจาก 6.80 ดอลลาร์ต่อผู้มองเห็น 1,000 คน ในไตรมาสแรกเป็น 7.70 ดอลลาร์ต่อผู้มองเห็น 1,000 คน ในไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ.2564 (We are social Inc., 2021a, 2021b) สำหรับประเทศไทย พบว่าหลังจากเกิดการแพร่ระบาดจนถึงไตรมาสที่ 2 ของปี พ.ศ.2564 มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นถึง 9 ล้านคน และร้อยละ 90 ของใช้อินเทอร์เน็ตเคยซื้อสินค้าออนไลน์ การเจริญเติบโตของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์สูงขึ้นถึงร้อยละ 68 (Google, Temasek and Bain&company, 2021; Garner, Safir & Schild, 2020) สถิตินี้สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมของคนหันมาใช้อินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันมากขึ้นเนื่องจากความจำเป็นในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้การเจริญเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ ราคาของสมาร์ทโฟนที่ลดลง โครงสร้างพื้นฐานด้านโทรคมนาคมเข้าถึงพื้นที่ห่างไกลมากขึ้น ทำให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว สินค้าและบริการ ถูกพัฒนาและแข่งขัน เพื่อเสนอขายต่อผู้บริโภคโดยมีอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลาง (พชรพจน์ นันทรามาศ และกิตติพงษ์ เรือนทิพย์, 2562) สินค้าที่ขายบนช่องทางออนไลน์ถูกแบ่งออกเป็น สินค้าที่จับต้องได้ (Tangible Goods) หมายถึงสินค้าทั่วไปที่สามารถจับต้องได้ เมื่อตกลงซื้อขายแล้วจะต้องขนส่งสินค้าด้วยพาหนะต่างๆ และสินค้าที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Goods) หมายถึงสินค้าที่สามารถซื้อได้ด้วยการดาวน์โหลด เช่น ซอฟต์แวร์ เกม เพลง รูปภาพ และบริการอิเล็กทรอนิกส์ (E-Service) เช่น การจองตั๋วเครื่องบิน การเรียนออนไลน์ การจองตั๋วภาพยนตร์ เป็นต้น (อาทิมา เป้นัธยัญานนท์. 2557; อธิวิวัฒน์ รัตนพองบุ. 2555)

ส่วนประสมทางการตลาดหมายถึง กลุ่มของเครื่องมือทางการตลาดที่นำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการตลาดตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ (Kotler., et.al 2021, 68-69) เนื่องจากในปัจจุบันการซื้อขายสินค้าไม่ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ ลูกค้าให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างลูกค้าด้วยกันด้วยการแบ่งปันข่าวสารข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ ธุรกิจจึงจำเป็นต้องนำข้อมูลลูกค้ามาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการกำหนดส่วนประสมทางการตลาดเพื่อจุดมุ่งให้เกิดการซื้อ (Kotler et.al., 2017, 2021) ทำให้เกิดแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ (6'Ps) (ณัฐพล ไยไพโรจน์, 2562) ซึ่งกล่าวถึง ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการขาย (Promotion) การให้บริการแบบเฉพาะเจาะจง (Personalization) และการรักษาความเป็นส่วนตัว (Privacy) ส่วนประสมทางการตลาดดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการซึ่งประกอบไปด้วยพฤติกรรมเลือก ผลิตภัณฑ์ แหล่งที่ซื้อ ความถี่ในการซื้อ มูลค่า และวิธีการชำระเงิน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2541; อาทิมา เป้นัธยัญานนท์. 2563; Meldrum & McDonald. 2007)

นอกจากส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อแล้ว นักการตลาดยังนิยมใช้แนวคิดการศึกษาพฤติกรรมโดยแบ่งตามช่วงเวลาการเกิดหรือที่เรียกว่าเจนเนอเรชัน (Generation) โดยมีหลักการสำคัญว่าผู้ที่เกิดในยุคเดียวกันจะเผชิญสถานการณ์ใกล้เคียงกันส่งผลให้มีทัศนคติ ความเชื่อ บุคลิกและพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน ใช้สินค้าที่เหมือน ๆ กัน ถูกกระตุ้นได้ด้วยวิธีการคล้ายๆ กัน (Kotler et.al., 2021) สามารถแบ่งเจนเนอเรชันออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ Greatest Generation หมายถึง ผู้ที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2444-2469 (อายุ 95 - 120 ปี) Silent Generation หรือ Gen S หมายถึงผู้ที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2470-2488 (อายุ 76 - 94 ปี) Baby Boomers หรือ Gen B หมายถึงผู้ที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2489-2507 (อายุ 57 - 75 ปี) Generation X หรือ Gen X หมายถึงผู้ที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2508-2523 (อายุ 41 - 56 ปี) Generation Y หรือ Gen Y หมายถึงผู้ที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2524 - 2539 (อายุ 25 - 40 ปี) Generation Z หรือ Gen Z หมายถึงผู้ที่เกิด

ระหว่างพ.ศ.2540 – 2555 (อายุ 9 – 24 ปี) และได้มีการนิยามเจนเนอเรชันใหม่เพิ่มขึ้นคือ Generation Alpha หมายถึงผู้ที่เกิดตั้งแต่ พ.ศ. 2556 เป็นต้นไป (แรกเกิด – 8 ปี) โดยประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการขายสินค้าซึ่งเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้คือกลุ่ม Gen B, Gen X, Gen Y และ Gen Z (อาทิมา แป้นธัญญานนท์, 2563; Close, 2012; Diamantstein, 2020; Kotler et.al., 2021; McCrindle & Fell, 2020; Troksa, 2016) งานวิจัยหลายฉบับพบว่าเจนเนอเรชันต่าง ๆ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่แตกต่างกันทั้งบนช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ นอกจากนี้ยังพบว่ามูลค่าในการขายมักจะมาจาก Gen B และ Gen X ซึ่งอยู่ในช่วงอายุที่มีความมั่นคงด้านการเงิน แต่การทำให้ตราเยื่อของสินค้าเป็นที่รู้จักได้ต้องได้รับการยอมรับจาก Gen Y และ Gen Z เพราะเป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง และชอบเผยแพร่ผลการทดลองสินค้าใหม่ๆ (รวิภา สู้สกุลสิงห์ และวรารุญ ฤกษ์วรารักษ์, 2564; วรินทร์ทิพย์ กำลังแพทย์, 2559; สุณิสา ตรจติตต์, 2559; สุภารัตน์ ศรีสว่าง และณอมพงษ์พานิช, 2564; Celik & Gurcuoglu, 2016; Dang et.al, 2020; Donghyun & Ammeter, 2017; Kotler et.al. 2021)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด – 19 นี้เอง ส่งผลให้ทุกเจนเนอเรชันจึงหันมาซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น การซื้อขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์จึงเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เกิดการแข่งขันของผู้ประกอบการบนแพลตฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ การรู้จักปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ จะช่วยให้ธุรกิจสามารถสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อชักจูงใจให้เกิดการซื้อสินค้าหรือบริการ นำไปสู่การสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จักสร้างผลกำไรให้แก่กิจการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของลูกค้าต่างเจนเนอเรชัน เพื่อนำผลการวิจัยไปสร้างส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับธุรกิจบนช่องทางออนไลน์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคต่างเจนเนอเรชัน

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของลูกค้าต่างเจนเนอเรชัน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ด้านประชากรศาสตร์ : ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์หรือระบบประยุกต์ สุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากร ด้วยสูตรของทอโรยามาเน กำหนดค่าร้อยละที่ต้องการสุ่มจากประชากร (P) ที่ 50% หรือ 0.5 ความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า (q) ที่ 0.05 ระดับความเชื่อมั่น (Z) ที่ 95% หรือ 1.69 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 385 คน

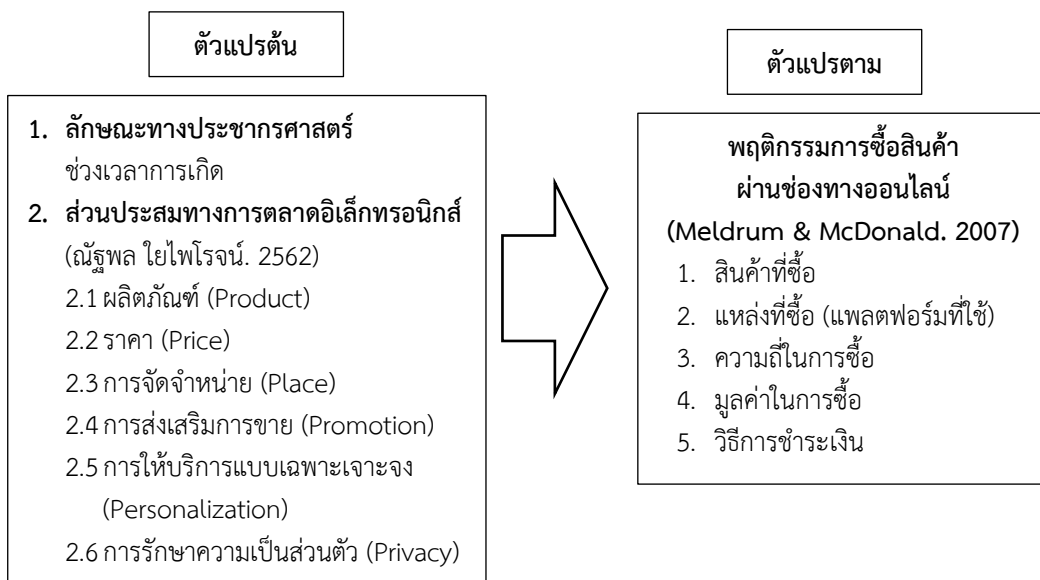
1.3.2 ด้านตัวแปร

1.3.2.1 ตัวแปรต้น : ลักษณะทางประชากรศาสตร์และ ส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์

1.3.2.2 ตัวแปรตาม : พฤติกรรมการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ ได้แก่ แพลตฟอร์มที่ใช้ สินค้าที่ซื้อ ความถี่ในการซื้อ มูลค่าในการซื้อ วิธีการชำระเงิน

1.3.3 เวลาและสถานที่ : ผู้ซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ในประเทศไทย ระหว่างเดือน ธันวาคม 2564 - มกราคม 2565

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง : ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากร ใช้สูตรของทาร์ยามานะ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 385 คน

2.2 เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ : ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม ผ่านการประเมินความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เลือกเฉพาะคำถามที่มีค่าความเที่ยงตรงมากกว่า 0.50 นำมาใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ ประกอบไปด้วย เพศ จังหวัดที่อยู่ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ และการศึกษา

ตอนที่ 2 พฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยพิจารณาการตัดสินใจซื้อผ่านช่องทางออนไลน์เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ ประกอบไปด้วยสินค้าที่ซื้อ แหล่งที่ซื้อ (สำหรับงานวิจัยนี้สอบถามถึงแพลตฟอร์มที่ใช้) ความถี่ในการซื้อ มูลค่าในการซื้อ วิธีการชำระเงิน

ตอนที่ 3 ส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สอบถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ 6 P's ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการขาย การให้บริการแบบเฉพาะเจาะจง และการรักษาความเป็นส่วนตัว โดยแบบสอบถามแต่ละข้อมีคะแนนตั้งแต่ 1-5 คะแนน แปลความหมายค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีผลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึงมีผลต่อการตัดสินใจน้อย 2.61-3.41 หมายถึงมีผลต่อการตัดสินใจปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึงมีผลต่อการตัดสินใจมาก 4.21-5.00 หมายถึงมีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด. 2560)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล : นำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินไปสร้างด้วย Google Form และแจกแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อป้องกันความผิดพลาดผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจำนวน 480 ชุด

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล : เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาได้คัดแยกเฉพาะผู้ตอบที่เคยซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ และมีช่วงเวลาการเกิดระหว่าง พ.ศ. 2489 – 2555 ได้แบบสอบถามที่ตรงตามเงื่อนไขจำนวน 436 ชุด นำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติดังนี้

1.4.1 สถิติพื้นฐาน

1.4.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และพฤติกรรมการซื้อขายสินค้าบนช่องทางออนไลน์ด้วยค่าความถี่และร้อยละ

1.4.1.2 วิเคราะห์ข้อมูลความสำคัญของส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.4.2 การทดสอบความแตกต่าง : วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงเวลาการเกิดต่างกันด้วย One-Way ANOVA

3. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคต่างเจนเนอเรชั่น สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 436 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 316 คน คิดเป็นร้อยละ 72.50 เพศชาย 120 คน คิดเป็นร้อยละ 27.20 ส่วนใหญ่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 65 ผู้ตอบส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z คืออายุระหว่าง 9 – 24 ปี จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 42.70 สถานภาพโสด จำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 70.40 อาชีพนักเรียนนักศึกษา จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้หรือรายได้ไม่แน่นอน จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 29.10 การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าจำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30

3.2 ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์

จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 436 คน ส่วนใหญ่ซื้อสินค้าที่จับต้องได้ จำนวน 388 คน คิดเป็นร้อยละ 89.0 จากเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่เป็นสื่อกลาง จำนวน 344 คน คิดเป็นร้อยละ 78.90 ส่วนใหญ่มีความถี่ในการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ 1–3 ครั้งต่อเดือน จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 53.90 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเจนเนอเรชั่นแล้วไม่พบความแตกต่าง มูลค่าเฉลี่ยของการซื้อต่อครั้ง 501 – 1,000 บาท จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 44 เมื่อพิจารณาเป็นรายเจนเนอเรชั่นพบความแตกต่างคือ Gen B, Gen X และ Gen Y ส่วนใหญ่มีมูลค่าการซื้ออยู่ที่ 501 – 1,000 บาท Gen Z มีมูลค่าเฉลี่ยของการซื้อต่อครั้งอยู่ที่ไม่เกิน 500 บาท และ Gen Y มีจำนวนผู้ซื้อสินค้า 3,000 บาทขึ้นไปต่อครั้งสูงสุด ส่วนใหญ่ใช้วิธีการโอนเงินเพื่อชำระค่าสินค้า จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 42.90 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายเจนเนอเรชั่นพบว่า Gen B นิยมใช้วิธีการเก็บเงินปลายทาง Gen X นิยมใช้บัตรเครดิต/บัตรเดบิตในการชำระค่าสินค้า Gen Y และ Gen Z นิยมใช้วิธีการโอนเงินเพื่อชำระค่าสินค้า

3.3 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคต่างเจนเนอเรชั่น เกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคต่างเจนเนอเรชั่น

ส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์	ระดับของความสำคัญ					F	Sig
	Gen Z	Gen Y	Gen X	Gen B	รวม		
ผลิตภัณฑ์	3.98	4.07	4.15	4.09	4.04	0.92	0.43
ราคา	4.02	4.22	4.24	4.32	4.14	2.48	0.06
การจัดจำหน่าย	3.93	4.15	4.22	3.93	4.06	3.46	0.02*
การส่งเสริมการขาย	3.76	3.86	3.95	3.73	3.83	1.06	0.37
การให้บริการแบบเฉพาะเจาะจง	3.90	3.98	4.06	3.73	3.95	1.27	0.28
การรักษาความเป็นส่วนตัว	3.99	4.17	4.38	4.36	4.15	3.88	0.01*
รวม	3.93	4.07	4.17	4.03	4.03	2.25	0.08

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงเวลาการเกิดต่างกันสามารถอธิบายได้ดังนี้

3.3.1 เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าทุกเจนเนอเรชั่นเห็นว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.03) โดยเจนเนอเรชั่นที่ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุดคือ Gen X ค่าเฉลี่ย 4.17 รองลงมาคือ Gen Y ค่าเฉลี่ย 4.07 และ Gen B ค่าเฉลี่ย 4.03 ตามลำดับ ส่วนประสมทางการตลาดที่ทุกเจนเนอเรชั่นให้ความสำคัญสูงสุดคือปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ค่าเฉลี่ย 4.15 รองลงมาคือปัจจัยด้านราคา ค่าเฉลี่ย 4.14 และปัจจัยด้านการจัดจำหน่าย ค่าเฉลี่ย 4.06 ตามลำดับ

3.3.2 เมื่อพิจารณาแต่ละเจนเนอเรชั่นในภาพรวมพบว่า Gen B และ Gen X ให้ความสำคัญสูงสุดกับการรักษาความเป็นส่วนตัว ค่าเฉลี่ย 4.36 และ 4.38 ตามลำดับ ส่วน Gen Y และ Gen Z ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านราคา ค่าเฉลี่ย 4.22 และ 4.02 ตามลำดับ

3.3.3 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวม พบว่าปัจจัยที่แต่ละเจนเนอเรชั่นมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 คือปัจจัยด้านการจัดจำหน่ายและปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว เมื่อนำปัจจัยทั้ง 2 มาทดสอบรายคู่พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ Gen X กับ Gen Z

3.3.4 เมื่อพิจารณาปัจจัยย่อยจำนวน 30 ปัจจัย จำแนกตามเจนเนอเรชั่น ในภาพรวมพบว่าปัจจัยที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด การแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.31) สามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง (ค่าเฉลี่ย 4.24) และราคาเหมาะสมกับคุณภาพหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 4.20) และเมื่อจำแนกเป็นเจนเนอเรชั่นสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

Gen B ให้ความสำคัญสูงสุดกับการแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.73) รองลงมาคือ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 4.59) และ มีนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง (ค่าเฉลี่ย 4.45) ตามลำดับ ปัจจัยที่ Gen B ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดมี 7 ปัจจัย ได้แก่ แสดงราคาสินค้าชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.73) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 4.59) มีนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง (ค่าเฉลี่ย 4.45) มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ (ค่าเฉลี่ย 4.41) สามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง (ค่าเฉลี่ย 4.32) คินเงินหากไม่พอใจสินค้าหรือสินค้าหมด (ค่าเฉลี่ย 4.27) และข้อมูลไม่ถูกนำไปขายให้ธุรกิจอื่น (ค่าเฉลี่ย 4.23)

Gen X ให้ความสำคัญสูงสุดกับการแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.48) รองลงมาคือมีระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ (ค่าเฉลี่ย 4.41) และมีนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง (ค่าเฉลี่ย 4.39) ตามลำดับ ปัจจัยที่ Gen X ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดมี 14 ปัจจัย ได้แก่ การแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.48) มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ (ค่าเฉลี่ย 4.41) มีนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง (ค่าเฉลี่ย 4.39) ผลัดกันที่มีคุณภาพตามที่คาดหวัง (ค่าเฉลี่ย 4.36) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 4.36) สามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง (ค่าเฉลี่ย 4.36) สามารถสั่งซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมง (ค่าเฉลี่ย 4.35) การจัดส่งถูกต้องรวดเร็วตามวันเวลาที่กำหนด (ค่าเฉลี่ย 4.34) ปัญหาที่ร้องเรียนได้รับการแก้ไขจนเป็นที่พึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย 4.34) ข้อมูลไม่ถูกนำไปขายให้ธุรกิจอื่นๆ (ค่าเฉลี่ย 4.33) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายในโอกาสพิเศษ (ค่าเฉลี่ย 4.29) สามารถสอบถามรายละเอียดของสินค้าได้ง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.28) ราคาถูกกว่าซื้อหน้าร้าน (ค่าเฉลี่ย 4.22) และสั่งซื้อได้จากเว็บที่เป็นคนกลาง เช่น Shopee Lazada (ค่าเฉลี่ย 4.21)

Gen Y ให้ความสำคัญสูงสุดกับ การแสดงราคาสินค้าชัดเจน และสามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง (ค่าเฉลี่ย 4.36) รองลงมาคือ สามารถสั่งซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมง (ค่าเฉลี่ย 4.27) และการจัดส่งถูกต้องรวดเร็วตามวันและเวลาที่กำหนด (ค่าเฉลี่ย 4.26) ปัจจัยที่ Gen Y ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด 7 ปัจจัยคือ การแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.36) สามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง (ค่าเฉลี่ย 4.36) สามารถสั่งซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมง (ค่าเฉลี่ย 4.27) การจัดส่งถูกต้อง รวดเร็ว ตามวันและเวลาที่กำหนด (ค่าเฉลี่ย 4.26) มีนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง (ค่าเฉลี่ย 4.23) มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ (ค่าเฉลี่ย 4.20) และ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 4.20)

Gen Z ให้ความสำคัญสูงสุดกับ การแสดงราคาสินค้าชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.13) รองลงมาคือ ราคาเหมาะสมกับคุณภาพหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ สามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง (ค่าเฉลี่ย 4.08) และ เลือกวิธีจัดส่งได้ (ค่าเฉลี่ย 4.02) ไม่มีปัจจัยใดที่ Gen Z ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด

3.3.5 เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของแต่ละเจนเนอเรชันพบว่า ในปัจจัยย่อยจำนวน 30 ปัจจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความแตกต่างทางความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งหมด 13 ปัจจัย ได้แก่ ผลัดกันที่มีคุณภาพตามที่คาดหวัง (Sig. = 0.03*) แสดงราคาสินค้าชัดเจน (Sig. = 0.00*) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพและภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ (Sig. = 0.03*) สามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง (Sig. = 0.03*) สั่งซื้อได้จากเว็บที่เป็นคนกลาง เช่น Shopee Lazada (Sig. = 0.03*) สามารถสั่งซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมง (Sig. = 0.00*) การจัดส่งถูกต้องรวดเร็ว ตามวันและเวลาที่กำหนด (Sig. = 0.01*) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายในโอกาสพิเศษ (Sig. = 0.00*) มีการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า (Sig. = 0.04*) สามารถสอบถามรายละเอียดของสินค้าได้ง่าย (Sig. = 0.02*) มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ (Sig. = 0.01*) มีนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง (Sig. = 0.00*) และข้อมูลไม่ถูกนำไปขายให้ธุรกิจอื่น (Sig. = 0.05*) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่แล้วมีปัจจัยที่แต่ละเจนเนอเรชันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จำนวน 10 คู่ ดังนี้

การเปรียบเทียบระหว่าง Gen B กับ Gen X และ Gen B กับ Gen Y ไม่มีปัจจัยใดที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบ Gen B กับ Gen Z พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกี่ยวกับการแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน (Sig. = 0.05*)

การเปรียบเทียบระหว่าง Gen X กับ Gen Y พบว่า ไม่มีปัจจัยใดที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบ Gen X กับ Gen Z พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกี่ยวกับการแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน (Sig. = 0.03*) สามารถสั่งซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมง (Sig. = 0.01*) การจัดส่งถูกต้องรวดเร็ว ตามวันและเวลาที่กำหนด (Sig. = 0.03*) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายในโอกาสพิเศษ (Sig. = 0.00*) สามารถสอบถามรายละเอียดของสินค้าได้ง่าย (Sig. = 0.03*) มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ (Sig. = 0.02*) มีนโยบายรักษาความเป็นส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง (Sig. = 0.01*) และข้อมูลไม่ถูกนำไปขายให้ธุรกิจอื่น (Sig. = 0.05*)

การเปรียบเทียบระหว่าง Gen Y กับ Gen Z พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกี่ยวกับสามารถสั่งซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมง (Sig. = 0.04*)

4. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ของลูกค้าต่างเจนเนอเรชั่น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

4.1 พฤติกรรมการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ โดยทั่วไปพฤติกรรมการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์มี 3 ขั้นตอนคือ (Baker, J, Michael. 2003; ปณิศา มีจินดา, 2553) ขั้นตอนการตัดสินใจซื้อ เป็นขั้นที่ผู้บริโภคตระหนักถึงความต้องการ ค้นหาข้อมูล และประเมินทางเลือก ขั้นตัดสินใจซื้อ เมื่อผู้บริโภคเชื่อถือข้อมูลที่ได้มา จะตัดสินใจซื้อโดยเลือก (Meldrum & McDonald, 2007) สินค้า แหล่งซื้อ ความถี่ในการซื้อ มูลค่าในการซื้อ และวิธีการชำระเงิน สำหรับงานวิจัยนี้ในภาพรวมพบว่าทุกเจนเนอเรชั่นนิยมซื้อสินค้าที่จับต้องได้ จากเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่เป็นสื่อกลางมีความถี่ในการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ 1 – 3 ครั้งต่อเดือน สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด – 19 ที่เป็นปัจจัยเสริมให้ทุกคนต้องปรับตัวเข้าสู่ชีวิตวิถีใหม่ซึ่งการออนไลน์มีบทบาทมากขึ้น ด้านมูลค่าในการซื้อต่อครั้งส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 501 – 1,000 บาท เมื่อพิจารณาเป็นรายเจนเนอเรชั่นพบว่ามีความแตกต่างระหว่าง 4 เจนเนอเรชั่นคือ Gen B, Gen X และ Gen Y มีมูลค่าการซื้ออยู่ที่ 501 – 1,000 บาท ส่วน Gen Z มีมูลค่าเฉลี่ยของการซื้อต่อครั้งไม่เกิน 500 บาท และ Gen Y มีผู้ซื้อสินค้ามูลค่า 3,000 บาทขึ้นไปต่อครั้งสูงที่สุด ด้านการชำระเงินส่วนใหญ่ใช้วิธีโอนเงินชำระค่าสินค้า เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายเจนเนอเรชั่นพบว่า Gen B นิยมใช้วิธีการเก็บเงินปลายทาง Gen X นิยมใช้บัตรเครดิต/บัตรเดบิตในการชำระค่าสินค้า สำหรับ Gen Y และ Gen Z นิยมใช้วิธีการโอนเงินเพื่อชำระค่าสินค้า พฤติกรรมนี้สอดคล้องกับงานวิจัยและแนวคิดของ Celik & Gurcuoglu. (2016), Diamanstein (2020), Katunina & Kashtanova (2019), วรินทร์ทิพย์ กำลังแพทย์. (2559), อาทิตย์ ว่องไวตระกูล (2560) ที่ว่าผู้บริโภคทั่วไปซื้อสินค้าผ่านร้านค้าออนไลน์ในมูลค่าไม่สูงนักคือ ระหว่าง 501 – 1,000 บาท นอกจากนี้แต่ละช่วงเวลาการเกิดจะมีสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน คนในยุคเดียวกันจะเผชิญสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดทัศนคติ ความเชื่อ และบุคลิกใกล้เคียงกัน ผู้ที่มีอายุมากกว่าจะเข้าใจเทคโนโลยีได้ยากกว่า จึงเห็นได้ชัดเจนว่า Gen B ซึ่งมีลักษณะอนุรักษนิยม มีความมั่งคั่งสูง ไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยีจึงนิยมการชำระเงินแบบเก็บเงินปลายทางเนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและให้ความรู้สึกปลอดภัยที่สุด Gen X เป็นเจนเนอเรชั่นที่มีความคุ้นชินกับเทคโนโลยีบัตรเครดิตจึงมีการใช้จ่ายด้วยบัตรเครดิตสูงสุด Gen Y เป็นเจนเนอเรชั่นที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีมากกว่า Gen B และ Gen X ยอมรับนวัตกรรมได้ง่าย อีกทั้งยังเป็นวัยทำงานมีเงินเดือนเป็นของตนเองจึงทำให้ Gen Y มีมูลค่าในการซื้อสินค้าออนไลน์ต่อครั้งสูงที่สุด ส่วน Gen Z เป็นวัยที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการเริ่มทำงานและวัยเรียนทำให้มูลค่าการซื้อไม่สูงนัก นอกจากนี้ยังมีความชอบค้นหาคุปองส่วนลด บัตรกำนัลที่จะช่วยลดราคาอีกด้วย ด้านเทคโนโลยีมักใช้การโอนเงินชำระค่าสินค้าเพราะเจนเนอเรชั่นนี้มีความคุ้นชินกับเทคโนโลยีสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว

4.2 ส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลต่อการซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์โดยรวมทั้ง 4 เจนเนอเรชั่นให้ความสำคัญในระดับมาก เจนเนอเรชั่นที่ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ Gen X รองลงมาคือ Gen Y ในภาพรวมส่วนประสมทางการตลาดที่ทุกเจนเนอเรชั่นให้ความสำคัญสูงสุดคือการรักษาความเป็นส่วนตัว รองลงมาคือปัจจัยด้านราคา และการจัดจำหน่ายลำดับ เมื่อพิจารณาปัจจัยย่อย 30 ปัจจัยพบว่าปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน รองลงมาคือสามารถชำระเงินได้หลายช่องทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ และ Hashim Shahzad (2015) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของชาวสวีเดน พบว่าปัจจัยด้านความปลอดภัยโดยเฉพาะความปลอดภัยด้านการเงินมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์มากที่สุด งานวิจัยของสิริชัย ดีเลิศ และ สุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์ (2561) มณฑินี ธีระมั่งคลานนท์ (2020) ซึ่งพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดในปัจจัยด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจได้แก่ ความน่าเชื่อถือ การบอกต่อ และปัจจัยด้านราคา งานวิจัยของ Atorough, P. (2013) พบว่ามีปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ 3 ปัจจัยคือ ส่วนประสมทางการตลาด ความสะดวกของระบบ

ตะกร้าสินค้า และการรักษาความปลอดภัย เมื่อเปรียบเทียบพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของ Gen X และ Gen Z ในปัจจัยการจัดจำหน่ายและการรักษาความปลอดภัยส่วนตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรินทร์ทิพย์ กำลังแพทย์ (2559) ที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 เจเนอเรชันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในปัจจัยด้านการจัดจำหน่าย

4.3 เมื่อพิจารณาปัจจัยย่อยจำนวน 30 ปัจจัย พบว่า Gen B ให้ความสำคัญสูงสุดกับการแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน รองลงมาคือราคาเหมาะสมกับคุณภาพหรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ และการมีนโยบายรักษาความปลอดภัยส่วนตัวที่ชัดเจน และปฏิบัติได้จริงตามลำดับ Gen X ให้ความสำคัญกับการแสดงราคาสินค้าที่ชัดเจน รองลงมาคือมีระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ และมีนโยบายรักษาความปลอดภัยส่วนตัวที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นพบว่า มีปัจจัยที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งหมด 13 ปัจจัย เมื่อทดสอบรายคู่แล้วพบปัจจัยที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งหมด 10 ปัจจัย โดย เป็นความแตกต่างระหว่าง Gen X และ Gen Z จำนวน 10 ปัจจัย Gen B กับ Gen Z จำนวน 1 ปัจจัย และ Gen Y กับ Gen Z จำนวน 1 ปัจจัย จึงเห็นได้ว่า preNet-geners และ Net-geners ให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Donghyun & Ammeter (2017) และ Katunina & Kashtanova (2019) ซึ่งพบว่าเจเนอเรชันก่อนอินเทอร์เน็ต (preNet - Geners : หมายถึง Gen B และ Gen X) กับเจเนอเรชันเน็ต (Net - geners : หมายถึง GenY และ Gen Z) มีความแตกต่างทางความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนช่องทางออนไลน์ เนื่องจาก preNet-Geners จะมีความถนัดในการค้นหา รับข้อมูลและซื้อสินค้าผ่านทางสื่อดั้งเดิมมากกว่า Net-geners ทำให้มีความกังวลเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของระบบ และด้วยลักษณะนิสัยของเจเนอเรชันมีลักษณะนิสัยที่ประหยัดจึงให้ความสำคัญปัจจัยด้านราคา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dang, et.al. (2020) ที่พบว่า ผู้ที่เกิดก่อนปี 1990 กับผู้ที่เกิดหลังปี 1990 มีพฤติกรรมในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ที่ต่างกัน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 การแพร่ระบาดของโควิด - 19 ทำให้ทุกเจเนอเรชันมีความจำเป็นต้องปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ธุรกิจที่จะอยู่รอดในยุคนี้ได้จะต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ทุกช่องทาง และเตรียมความพร้อมเข้าสู่โลกดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ เช่น การขายบนแพลตฟอร์มออนไลน์ มีช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย การตอบคำถามด้วยแชทบอท การใช้บล็อกเชนเพิ่มความปลอดภัย การใช้ AI เพื่อตรวจสอบความปลอดภัยและให้บริการ เป็นต้น

5.2 จากการวิจัยพบว่าผู้ซื้อสินค้าส่วนใหญ่นิยมซื้อสินค้าที่จับต้องได้ผ่านแพลตฟอร์มที่เป็นสื่อกลาง อาจใช้ข้อมูลนี้เป็นแนวทางในการเลือกสินค้าเพื่อขายบนช่องทางออนไลน์ และควรมีสินค้าขายบนแพลตฟอร์มที่เป็นสื่อกลางต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงลูกค้าได้ง่ายขึ้น

5.3 การตลาดสำหรับเจเนอเรชันต่างๆ แม้ว่า Gen B และ Gen X เป็น preNet-Geners ที่อาจมีปัญหาในการเข้าถึงเทคโนโลยี แต่ด้วยความจำเป็นของสถานการณ์ทำให้คนกลุ่มนี้จำนวนมากปรับตัวเข้าสู่โลกออนไลน์ ข้อดีของกลุ่มนี้คือมีกำลังการซื้อสูงเนื่องจากมีความมั่นคงในชีวิต ดังนั้นนักการตลาดควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรม การบริโภคของทั้งสองเจเนอเรชัน ซึ่งให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยส่วนตัว ราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพและภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ด้วยการแสดงคุณสมบัติสินค้าที่ชัดเจน อาจมีรีวิวการใช้งานเพื่อความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ควรใช้ระบบรักษาความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ ง่ายต่อการใช้งาน สื่อสารให้ผู้บริโภคเห็นถึงความสะดวกในการใช้งานปลอดภัยและน่าเชื่อถือ เช่น เทคโนโลยีการพิสูจน์อัตลักษณ์ (Biometrics) เป็นต้น

5.4 โดยธรรมชาติของ Gen Y และ Gen Z เป็นเจเนอเรชันที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี นิยมทดลองสิ่งใหม่ ๆ ชอบโพสต์และแชร์เรื่องราวที่ตนเองสนใจ แม้ว่ากำลังซื้ออาจยังไม่เท่า Gen B กับ Gen X แต่สามารถเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลสินค้าให้เป็นที่รู้จัก และกำลังจะเป็นลูกค้าส่วนใหญ่ในอนาคตอันใกล้ คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับ เทคโนโลยีการออกแบบระบบควรตอบสนองรวดเร็ว ไม่ต้องเสียเวลาค้นหา เปรียบเทียบ และเห็นชัดว่าราคาถูกกว่า ปรับรูปแบบการสื่อสารให้เข้ากับเจเนอเรชัน อาจนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง (Internet of Things : IoT) มาให้บริการโดยเชื่อมต่อระหว่าง

อุปกรณ์ต่างๆ เข้ากับโทรศัพท์มือถือเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลลูกค้า อำนวยความสะดวกในการชำระเงิน หรือให้บริการอื่น ๆ ในอนาคต

5.5 นอกจากปัจจัยด้านการตลาดอิเล็กทรอนิกส์แล้วจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารพบว่าปัจจัยด้านการจิตใจด้วยเทคโนโลยี ซึ่งกล่าวถึงการสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า การกระตุ้นให้เกิดความต้องการด้วยภาพที่สร้างจินตนาการ การอำนวยความสะดวกในการแสดงพฤติกรรม และทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทันทีที่เกิดความต้องการ มีการโต้ตอบกับผู้ใช้ จะทำให้เกิดการซื้อได้ง่ายขึ้นและทำให้ผู้ใช้กลับมาใช้ใหม่ จึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบว่าปัจจัยเหล่านี้ว่ามีผลต่อการตัดสินใจมากเพียงใด

5.6 ปัจจุบันผู้บริโภคมีคุณลักษณะที่หลากหลายมีความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้น เช่น การเกิดขึ้นของเจนเนอเรชั่นซีซึ่งคำนึงถึงพฤติกรรมออนไลน์แทนช่วงอายุการเกิด การมีบทบาทในสังคมของผู้หญิง แนวโน้มของคนในสังคมที่เป็นโสดมากขึ้น การยอมรับความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น ลักษณะของผู้บริโภคเหล่านี้มีความแตกต่างจากผู้ที่อยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชั่นและอาจมีปัจจัยจิตใจในการซื้อสินค้าที่แตกต่างออกไป จึงควรวิจัยเพิ่มเติม

5.7 สำหรับงานวิจัยนี้มีข้อจำกัดของงาน เนื่องจากการแจกแบบสอบถามด้วย Google Form ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ค่อนข้างคุ้นชินกับเทคโนโลยี ข้อมูลที่ได้จึงอาจไม่ครอบคลุมถึงผู้ที่ซื้อสินค้าออนไลน์ แต่ไม่คุ้นเคยกับการตอบแบบสอบถามบน Google Form

6. เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพล ไยโฟโรจน์. (2562). *Digital Marketing Concept & Case Study*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: โอดีซีฯ บัญชฌม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปณิศา มีจินดา. (2553). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- พชรพจน์ นันทรามาศ และกิตติพงษ์ เรือนทิพย์. (2562). *Consumer 2020 : ออนไลน์ไลฟ์สไตล์*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงไทย.
- รวิภา สู้สกุลสิงห์ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้า ผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. ในโครงการนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติประจำปี พ.ศ.2564 National Postgraduate Student Colloquium. 1 เมษายน 2564. (66-83)
- วรินทร์ทิพย์ กำลั้งแพทย์. (2559). การตลาดออนไลน์กับผู้บริโภคยุค XYZ. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 1(2). (1-17).
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: พัฒนาการศึกษ.
- สมประวิณ มั่นประเสริฐ. (2564). ผลกระทบของโรคระบาดโควิด-19 ต่อเศรษฐกิจไทย. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/economic-covid-impact>. (2564, 26 เมษายน)
- สิริชัย ดีเลิศ และสุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ของกลุ่มผู้บริโภคตลาดเฉพาะกลุ่ม. *Veridian E-Journal*. 11(1, 2404-2424.
- สุนิสา ตรงจิตต์. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านช่องทางตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Marketplace). การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภารัตน์ ศรีสว่าง และณอมพงษ์ พานิช. (2564). ทศนคติ ความไว้วางใจ และส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านเพชบุ๊กรของบุคคลกลุ่มเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*. 10 (1). 183-192.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). (2564). *ดัชนีทีอีคอมเมิร์ซ*. กรุงเทพฯ : กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

- สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ. (2564). รายงานผลการทบทวน ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19 ในระดับโลกและในประเทศไทย. นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข.
- อาทิตย์ ว่องไวตระกูล. (2560). อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการรับรู้ของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านร้านค้าออนไลน์. วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อาทิตยา เป้นัญญานนท์. (2556). เอกสารประกอบการสอนวิชา ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ. (ปรับปรุงครั้งที่ 8). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อาทิตยา เป้นัญญานนท์. (2563). เอกสารประกอบการสอนวิชา พฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- อิทธิวัฒน์ รัตนพองบุ. (2555). *E-Marketing การตลาดอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: วิดีทัศน์.
- อรดา รัชตานนท์ และคณะ. (2563). ผลกระทบจากธุรกิจ e-commerce ต่อผู้ประกอบการท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- Atorough, Peter. (2013). *Consumer Behavior in Online Shopping Understanding the Role of Regulatory Focus*. Retrived form: <http://openair.rgu.ac.uk>.
- Baker, J, Michael. (2005). *Marketing Book* (5th Edition). Oxford: Butterworth Heinemann.
- Celik, Sabri And Gurcuoglu Arslan Esra. (2016). *Generation and Their Relations in Social Process. SSPS. 1(1)*.
- Close, G, Angeline. (2012). *Online Consumer Behavior*. New York: Routledge.
- Diamantstein Michael. (2020). *The age of Digital Consumer Behavior*. Paris: Shakepeare&Co.
- Donghyun Kim and Ammeter P. Anthony. (2017). Shifts in Online Consumer Behavior: A Preliminary Investigation of the Net Generation. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*. 13 (1), 1-26.
- Garner Thesia I., Safir Adam and Schild Jake. (2020). Changes in consumer behaviors and financial well-being during the coronavirus pandemic: results from the U.S. Household Pulse Survey. *Monthly Labor Review*. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/26976377>
- Google, Temasek and Bain & Company. (2021). *E – Conomy SEA 2021 Thailand*. Retrieved from: https://services.google.com/fh/files/misc/thailand_e_conomy_sea_2021_report.pdf.
- Hashim Shahzad. (2015). *Online Shopping Behavior*. (Master's Thesis) Business Administration. Uppsala Universitet.
- Helmi Syafrizal. (2017). *Gen C and Gen Y: Experience, Net Emotional Value and Net Promoter Score*. In 1st International Conference on Social and Political Development 2016. (259 – 265).
- Katunina Irina & Kashtanova Valeria E. (2019). *The Application of Generation Theory to Digital Content Management*. In International Conference Technology & Entrepreneurship in Digital Society. 2019, January. Omsk State University.
- Kotler Philip et.al. (2017). *Marketing 4.0: moving from traditional to Digital*. New jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Kotler Philip, Armstrong Gary & Opresnik Marc Oliver. (2021). *Principles of Marketing*. Harlow: Pearson Education.
- Kotler Philip et.al. (2021). *Marketing 5.0*. New jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Meldrum, M., & McDonal, M. 2007. *Marketing in a Nutshell*. Massachusetts: Butterwort-Heinemann.

- McCrindle Mark and Fell Ashley. (2020). *Understanding Generation Alpha*. Australia : McCrindle Research Pty Ltd.
- Teramungcalanon Monthinee. (2020). An Analysis of Consumer Preference Towards Thai Product on Chinese E-Commerce Platform. *Thammasat Review*. 23(2), 1-21.
- Troksa Lauren. (2016). *The Study of Generations: A Timeless Notion Within a Contemporary Context*. (Undergraduate's Theses). Department of History University of Colorado Boulder.
- Dang Van Tac, Wang Jianming and Vu Thinh Truong. (2020). *An integrated model of the younger generation's online shopping behavior based on empirical evidence gathered from an emerging economy*. PLOS Journal. May 2020.
- We are social Inc., (2021). *Digital 2021: The latest insights into the "State of Digital"* Retrieved from: <https://wearesocial.com/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital>.
- _____ (2021). *Digital 2021: October Global Statshot Report*. Retrieved from: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-october-global-statshot>. (2022, 23 January)

ความเหมาะสมในการกำหนดความรับผิดรายบุคคล : ศึกษากรณีความผิด ฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

The Appropriately Determining Individual Liability: A Study of the Gang Rape Offense

วัชรภัทร ด่านคงรักษ์¹

Watcharapat Dankongrak¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเจตนารมณ์ที่แท้จริง องค์ประกอบความผิด และหลักเกณฑ์ในการกำหนดความรับผิดรายบุคคลสำหรับความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมตามระบบกฎหมายไทย โดยเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายอังกฤษ อเมริกา (เฉพาะมลรัฐแคลิฟอร์เนีย) ฝรั่งเศส และเยอรมัน เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดรายบุคคลในความผิดดังกล่าวที่เหมาะสมกับระบบกฎหมายไทย ผลการวิจัยพบว่าความผิดดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองผู้เสียหายจากการถูกล่วงล้ำมากกว่าหนึ่งครั้งโดยผู้กระทำหลายคน และคำว่า “อันมีลักษณะเป็นการโทรม” ถือเป็นเงื่อนไขแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัย โดยความผิดดังกล่าวประกอบด้วยการกระทำ 2 ส่วน คือ การร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะที่เป็นตัวการและการพลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งหลักเกณฑ์ของศาลฎีกาที่นำมาใช้ในการกำหนดความรับผิดรายบุคคลบางกรณีเป็นการตีความโดยขยายความที่ขัดกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของความผิดดังกล่าว และบางกรณีเป็นการขยายหลักการเป็นตัวการเพื่อนำมาปรับใช้กับผู้กระทำคนที่สามซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนในการลงโทษและทฤษฎีนายเหนือการกระทำความผิด เมื่อเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศข้างต้น พบว่า ระบบกฎหมายไทยมีแนวการวินิจฉัยที่แตกต่างและเคร่งครัดที่สุด จนกล่าวได้ว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดของไทยโดยแท้ ดังนั้น เพื่อลบล้างแนวการวินิจฉัยที่เป็นบรรทัดฐานของศาลฎีกาในส่วนที่ขัดด้วยการพลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของความผิดดังกล่าว จึงควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคสาม และศาลไทยควรปรับใช้หลักการเป็นตัวการเฉพาะกรณีที่ผู้กระทำคนที่สามได้กระทำการใกล้ชิดกับความเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับจากการถูกล่วงล้ำ

คำสำคัญ: การโทรม การข่มขืนกระทำชำเรา ความรับผิดรายบุคคล ประมวลกฎหมายอาญาไทย

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Graduate student of Master of Laws Program in Criminal Law, Faculty of Law, Thammasat University
E-mail: watcharapat.dan@gmail.com

Abstract

This research studied the spirit of gang rape law, its elements, and criteria for determining ensuing individual liability in the Thai legal system by comparing with the justice system of the United Kingdom, the State of California in the United States, France, and Germany. The suitable criteria have been suggested for determining ensuing individual liability in the justice system of Thailand. The results showed the spirit of gang rape statutes was to protect victims from assault by multiple offenders as well as repeated attacks by individual assailants. The term “with participation of person in the nature of sexual assault” was the condition for objective punishment. The elements of gang rape statutes were composed of two aspects: jointing commission of rape as principal participants and raping in turn. The criteria of the Supreme Court of Thailand for determining ensuing individual liability in certain cases was inaccurately extensive interpretation insofar as it contradicted the spirit of gang rape law. In certain cases, principal participants were extended to apply to the third offender. Such extensions are incorrect according to proportionality of punishment and Control-Over-the-Act-Theory. The international comparative legal study revealed the decision guidelines in the Thai legal system were different and most stringent. It could be stated that gang rape law had a unique (*sui generis*) interpretation in Thailand. Therefore, to overrule traditional *stare decisis* on raping in turn which was inconsistent with the spirit of the law, section 276, paragraph three of the Thailand Penal Code should be amended. In addition, Thai courts should apply principal participant status to third offenders who only have closely acted to produce the damage that victims have been incurred from violation.

Keywords: Gang Rape, Rape, Individual Liability, Thailand Penal Code

วันที่รับบทความ : 13 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 3 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 22 พฤษภาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยบัญญัติเหตุฉกรรจ์ที่เป็นการร่วมกระทำความผิดโดยบุคคลหลายคนในความผิดบางฐาน เช่น มาตรา 309 วรรคสอง, มาตรา 335(7), มาตรา 365(2) โดยบัญญัติด้วยถ้อยคำทำนองว่า “โดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่...คนขึ้นไป” ซึ่งหมายถึง ผู้กระทำแต่ละคนต้องร่วมกันกระทำในลักษณะที่เป็นตัวการตามมาตรา 83 (หยุด แสงอุทัย, 2553) แต่ในกรณีที่มีการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลหลายคน ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 วรรคสาม ได้บัญญัติถ้อยคำเพิ่มเติมว่า “อันมีลักษณะเป็นการโทรม” และมีได้กำหนดนิยามดังกล่าวไว้ จึงเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาเป็นรายกรณี โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1685/2503 ถือเป็นคำพิพากษานับแรกที่กำหนดพฤติการณ์อันถือได้ว่าเป็นการโทรม ดังนี้ “...จำเลยช่วยกันจับผู้เสียหายไว้ ให้โอกาสอีกคนหนึ่งผลัดกันกระทำชำเรา ผู้เสียหายต่อหน้าต่อตาตนเอง เป็นการร่วมกันกระทำชำเราหญิงอย่างนี้ย่อมเรียกว่า เข้าลักษณะเป็นการโทรมหญิงได้แล้ว...” (ธรรมนิติ วิชยุเนตน์, 2504) และหลังจากนั้น ศาลฎีกาได้ดำเนินตามบรรทัดฐานของนิยามข้างต้น จนนำมาสู่ข้อสรุปในเบื้องต้นว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกากำหนดให้ความผิดตามมาตรา 276 วรรคสาม ประกอบด้วยกระทำความผิด 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนแรก ต้องมีการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะที่เป็นตัวการ และส่วนที่สอง ต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราอย่างน้อยสองคน คนละหนึ่งครั้ง (จิตติ ตึงศกัทธิ, 2553)

ทั้งนี้ การบัญญัติคำว่า “อันมีลักษณะเป็นการโหมม” ไว้ในมาตรา 276 วรรคสาม นำมาสู่ปัญหาแรกที่ว่า ในชั้นการยกวาง ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่แท้จริงเป็นเช่นไร และถ้อยคำข้างต้นเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดหรือเป็นเงื่อนไขแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัย รวมทั้งในกรณีที่เป็นการร่วมกันกระทำโดยบุคคลสองคน ศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมว่า หากผู้กระทำคนแรกข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิดสำเร็จ แม้ผู้กระทำคนที่สองเพียงพยายามข่มขืนกระทำชำเรา ผู้กระทำทั้งสองก็ต้องรับผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโหมมซึ่งเป็นความผิดสำเร็จ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3051/2525 และ 3007/2532) จึงนำมาสู่ปัญหาที่สองว่า ความผิดฐานดังกล่าวมีการพยายามกระทำความผิดได้หรือไม่ และในกรณีที่เป็นการร่วมกันกระทำโดยบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป ศาลฎีกาได้นำรูปแบบของการเป็นตัวการและการเป็นผู้สนับสนุนมาปรับใช้กับผู้กระทำคนที่สามที่มีได้ลงมือข่มขืนกระทำชำเรา จึงนำมาสู่ปัญหาสุดท้ายว่า หลักเกณฑ์ใดบ้างที่ศาลนำมาใช้กำหนดความรับผิดของผู้กระทำคนที่สาม ดังนั้นจึงเห็นควรศึกษาถึงเจตนารมณ์และองค์ประกอบความผิด รวมทั้งหลักเกณฑ์ที่ศาลนำมาใช้ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโหมมของระบบกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับของระบบกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการกำหนดความรับผิดรายบุคคลที่เหมาะสมกับระบบกฎหมายไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาเจตนารมณ์ที่แท้จริงและองค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโหมม ทั้งตามระบบกฎหมายไทยและระบบกฎหมายต่างประเทศ

1.2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดรายบุคคลของผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโหมมตามแนวคำพิพากษาของศาลไทยและศาลต่างประเทศ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริง องค์ประกอบความผิด และหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดรายบุคคลของผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโหมมในระบบกฎหมายไทย เปรียบเทียบกับที่ปรากฏในระบบกฎหมายต่างประเทศ ทั้งระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ อังกฤษกับอเมริกัน และระบบซีวิลลอว์ ได้แก่ ฝรั่งเศสกับเยอรมัน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดรายบุคคลที่เหมาะสมกับระบบกฎหมายไทย

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโหมมตามระบบกฎหมายไทยมีเจตนารมณ์ที่แท้จริงและองค์ประกอบความผิด รวมทั้งหลักเกณฑ์ที่ศาลนำมาใช้กำหนดความรับผิดรายบุคคลของผู้กระทำความผิดฐานดังกล่าวแตกต่างจากที่ปรากฏในระบบกฎหมายต่างประเทศ

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ดังนี้

- ตัวบทกฎหมาย ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาของไทย พระราชบัญญัติความผิดทางเพศ ค.ศ. 2003 (Sexual Offences Act 2003) ของอังกฤษบนเว็บไซต์ legislation.gov.uk และบัญญัติมาตรฐานโทษ (Sentencing Guideline) บนเว็บไซต์ sentencingcouncil.org.uk ประมวลกฎหมายอาญาแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (The Penal Code of California) บนเว็บไซต์ leginfo.legislature.ca.gov ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส (Code pénal) บนเว็บไซต์ legislationline.org และประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (Strafgesetzbuch) บนเว็บไซต์ gesetze-im-internet.de

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3051/2525, 3007/2532, 2957/2541 และ 1766/2558 จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3089/2556 และ 7346/2557 บนเว็บไซต์ deka.supremecourt.or.th รวมทั้งคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ของอังกฤษ บนเว็บไซต์ bailii.org คำพิพากษาศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย บนเว็บไซต์

law.justia.com คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ต้องขังบนเว็บไซต์ legifrance.gouv.fr และคำพิพากษาศาลยุติธรรมแห่งสหพันธรัฐของเยอรมัน บนเว็บไซต์ www.hrr-strafrecht.de

- ตำราว่าด้วยคำอธิบายกฎหมายอาญา บทความในวารสารซึ่งสืบค้นจากฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งวิทยานิพนธ์ต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสืบค้นจากเว็บไซต์ ora.ox.ac.uk

- รายงานการประชุมเกี่ยวกับการพิจารณาร่างบทบัญญัติความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และที่จัดทำโดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

อนึ่ง การวิจัยครั้งนี้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับเพศ จำนวน 3 คน และการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารข้างต้นมาวิเคราะห์ตามเค้าโครงที่กำหนด และคำนึงถึงบริบทของเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ รวมทั้งกระทำกับเนื้อหาตามที่ปรากฏ (Manifest Content) ในเอกสารมากกว่ากระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (Latent Content)

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 เจตนารมณ์ที่แท้จริงและองค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

การบัญญัติให้การข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมเป็นความผิดปรากฏเป็นครั้งแรกในกฎหมายตราสามดวง พระอัยการลักษณะฝ่าฝืน มาตรา 90 ซึ่งว่าด้วยอำนาจปกครองบุตรของบิดามารดา โดยชายผู้กระทำความผิดถูกเขียนด้วยลวดหนึ่ง 60 ครั้ง และถูกปรับไหมเป็นทวิคูณอันเป็นการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่บิดาหรือสามีของหญิงผู้เสียหายตามบรรดาศักดิ์ของชายผู้กระทำ (มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, 2482) ดังนั้น จึงมีลักษณะเป็นความผิดทางแพ่งปนอาญาและมีได้คุ้มครองเสรีภาพทางเพศของหญิงอย่างแท้จริง

หลังจากนั้น แม้จะมีการตราพระราชกำหนดลักษณะข่มขืนล่วงประเวณี ร.ศ.118 และกฎหมายลักษณะอาญาร.ศ.127 ก็มิได้ปรากฏบทบัญญัติการข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะดังกล่าว จนมาปรากฏอีกครั้งในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งในชั้นการยกร่างของอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในปี พ.ศ. 2485 ร่างบทบัญญัติความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมที่เสนอให้ที่ประชุมอนุกรรมการพิจารณา มีเนื้อความว่า “ความผิดตามมาตรา 243 (ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา) ...ถ้า...มิได้เกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลหลายคนเพื่อโทรมหญิง ให้ถือว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีได้ต่อเมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์ขอให้ฟ้อง”

ทั้งนี้ ที่ประชุมอนุกรรมการมีมติให้แก้ไขคำว่า “การกระทำของบุคคลหลายคน” เป็น “บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปสมคบกันกระทำการชำเรา” เพื่อแสดงให้เห็นว่า ต้องมีการร่วมกันกระทำในฐานะตัวการ ส่วนคำว่า “เพื่อโทรมหญิง” ปทานุกรมในขณะนั้นให้นิยามคำว่า “โทรมหญิง” ว่า หมายถึง หลายคนรุมกันชำเราหญิง ซึ่งไม่รวมถึงกรณีที่ช่วยกันหลายคน แต่ให้คนหนึ่งชำเรา โดยที่ประชุมได้ถกเถียงถึงความถูกต้องของการใช้ถ้อยคำดังกล่าว ซึ่งฝ่ายที่เห็นด้วยเห็นว่าเจตนาของผู้กระทำคือเพื่อรุมกันกระทำชำเรา ขณะที่ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยเห็นว่า เจตนาของผู้กระทำคือเพื่อกระทำชำเราเท่านั้น เพียงแต่เมื่อกระทำโดยบุคคลหลายคน จึงเรียกว่าการโทรมหญิง ท้ายที่สุด ที่ประชุมอนุกรรมการเห็นตามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยและให้ใช้คำว่า “อันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง” เพื่อแสดงให้เห็นว่าการโทรมหญิงเป็นชื่อเรียกการสมคบกันกระทำชำเราในรูปแบบหนึ่งที่ผู้กระทำแต่ละคนต้องได้ข่มขืนกระทำชำเราหญิงผู้เสียหาย จึงนำมาสู่ร่างมาตรา 248 ตามมติของที่ประชุม ความว่า “ความผิดตามมาตรา 243 ...ถ้า...มิได้เกิดขึ้นโดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปสมคบกันกระทำการชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง...ให้ถือว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2485) และเมื่อเข้าสู่ชั้นการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมาธิการวิสามัญได้แก้ไขถ้อยคำให้กระชับขึ้น จนท้ายที่สุดปรากฏเป็นมาตรา 281 ความว่า “การกระทำความผิดตามมาตรา 276 ...ถ้า...มิได้เกิดขึ้นโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง...เป็นความผิดอันยอมความได้” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2499)

กระทั่งในปี พ.ศ. 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 เปลี่ยนแปลงหลักการของการข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม จากความผิดอาญาแผ่นดินตามมาตรา 281 (เดิม) ย้ายไปบัญญัติเป็นเหตุเพิ่มโทษของความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราในมาตรา 276 วรรคสองที่ว่า “ถ้าการกระทำความผิด (การข่มขืน

กระทำซ้ำเรา) ตามวรรคแรกได้กระทำ...โดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหนัງ ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี” และยังคงเป็นความผิดอาญาแผ่นดินเช่นเดิมตามมาตรา 281 (ใหม่) จวบจนถึงปัจจุบัน แม้ภายหลังจะมีการเพิ่มเติมโทษปรับและเปลี่ยนแปลงวรรคจากวรรคสองเป็นวรรคสามก็ตาม

ทั้งนี้ จากการยกอ้างในชั้นของอนุกรรมการข้างต้น สามารถจำแนกองค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก คือ การร่วมกระทำความผิดด้วยกันในส่วนแรก ซึ่งต้องเป็นการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะที่เป็นตัวการ และส่วนที่สอง คือ การโทรมหนัງ ซึ่งต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราโดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอย่างน้อยคนละหนึ่งครั้ง ดังนั้น หากบุคคลเพียงคนเดียวข่มขืนกระทำชำเรา แม้จะมีบุคคลอื่นร่วมกันกระทำความผิดด้วย เช่น ช่วยจับแขนขาผู้เสียหาย ถอดเสื้อผ้าของผู้เสียหาย หรือคอยกั้นมิให้ผู้เสียหายหลบหนี อันเป็นการแบ่งหน้าที่กันทำในฐานะเป็นตัวการ บุคคลที่ได้ร่วมกระทำความผิดทุกคนก็ไม่ต้องรับผิดชอบข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม เนื่องจากไม่มีการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราตามส่วนที่สอง ต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นตัวการในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (ภาสกร ญาณสุธี, 2553)

โดยสรุป ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมตามระบบกฎหมายไทยมีเจตนารมณ์ที่แท้จริงเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจากการถูกล่วงล้ำมากกว่าหนึ่งครั้งโดยผู้กระทำหลายคน มิใช่คุ้มครองผู้เสียหายจากกรณีที่มีการข่มขืนกระทำชำเราจากผู้กระทำหลายคน แต่มีผู้ล่วงล้ำเพียงคนเดียว โดยมีองค์ประกอบความผิด 2 ส่วน ได้แก่ ต้องมีการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะที่เป็นตัวการ และต้องมีการโทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา

ในส่วนของระบบกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ประเทศที่ยกขึ้นศึกษาส่วนใหญ่กำหนดการข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะดังกล่าวไว้ในรูปของบทบัญญัติลายลักษณ์อักษรที่ผู้กระทำต้องรับโทษให้หนักขึ้น ในขณะที่บางประเทศ แม้จะมีได้มีบทบัญญัติดังกล่าว แต่ศาลก็มีเครื่องมือสำคัญบางประการที่นำมาใช้ลงโทษผู้กระทำให้สอดคล้องกับความร้ายแรงของความผิด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กรณีของระบบกฎหมายอังกฤษ พระราชบัญญัติความผิดทางเพศ ค.ศ. 2003 บัญญัติเฉพาะความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราในกรณีธรรมดาไว้ในมาตรา 1 แต่มิได้บัญญัติให้การข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลหลายคนเป็นความผิดซ้ำซ้อน อย่างไรก็ดี หากมีการข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น ศาลสูงคดีอาญา (Crown Court) ซึ่งทำหน้าที่พิจารณาความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราจะนำเครื่องมือที่เรียกว่า บัญชีมาตรฐานโทษ (Sentencing Guideline) ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา มาใช้กำหนดโทษแก่ผู้ที่มีส่วนในการข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะดังกล่าว โดยบัญชีมาตรฐานโทษประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ ความเสียหายที่เกิดขึ้น (Harm) และความน่าตำหนิของผู้กระทำ (Culpability) (Sentencing Council, 2014) ซึ่งองค์ประกอบแต่ละส่วนจะกำหนดรายละเอียดภายในไว้หลากหลาย รวมทั้งจำแนกระดับความรุนแรงและระดับความน่าตำหนิไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ศาลนำไปปรับใช้ได้อย่างครอบคลุมกับรูปแบบที่เป็นไปได้ของการข่มขืนกระทำชำเรา ทั้งนี้ ตัวอย่างของรายละเอียดที่สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีของการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลหลายคน เช่น ได้รับความเสียหายต่อร่างกายหรือจิตใจอย่างร้ายแรง ถูกกักขังเป็นเวลานานหรือเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจัดอยู่ในความเสียหายที่เกิดขึ้นประเภทที่สอง ในฐานะสถานการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการกระทำหรือผลที่ผู้เสียหายได้รับอย่างรุนแรง และมีการร่วมกันกระทำความผิดกับผู้อื่น ซึ่งจัดอยู่ในความน่าตำหนิของผู้กระทำประเภท A ในฐานะการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงระดับความน่าตำหนิที่มากขึ้น โดยมีได้กำหนดรายละเอียดว่าต้องถึงขั้นมีการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา

กรณีของระบบกฎหมายอเมริกัน แม้ประมวลกฎหมายอาญาต้นแบบ (Model Penal Code) ของรัฐบาลกลางจะบัญญัติเฉพาะความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราไว้ในมาตรา 213.1(1) แต่ประมวลกฎหมายอาญาแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 264.1 (a) ได้บัญญัติให้การข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลหลายคนเป็นความผิดและผู้กระทำต้องรับโทษหนักกว่าการข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 261 และ 262 โดยผู้นั้นอาจข่มขืนกระทำชำเราด้วยตนเองหรือยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นข่มขืนกระทำชำเราก็ได้ ทั้งนี้ การข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 264.1 (a) จำกัดเฉพาะการข่มขืนกระทำชำเราที่ใช้กำลังหรือความรุนแรง ไม่รวมถึงการขู่ข่มขืนหรือทำให้กลัว (Judicial Council of California, 2020)

กรณีของระบบกฎหมายฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส (Code pénal) มาตรา 222-24 अनुมาตรา 6 บัญญัติถึงการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลหลายคนในฐานะเหตุกรรจ์ของความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา โดยต้องเป็นกระทำของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ไม่ว่าจะในฐานะผู้กระทำความผิดด้วยกันหรือผู้ร่วมกระทำความผิด

กรณีของระบบกฎหมายเยอรมัน ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (Strafgesetzbuch) มาตรา 177(6) บัญญัติถึงการกระทำทางเพศที่ร้ายแรงเป็นพิเศษ 2 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1 การข่มขืนกระทำชำเรา และข้อ 2 การร่วมกันกระทำทางเพศ โดยบุคคลมากกว่า 1 คนขึ้นไป ซึ่งการร่วมกันตามข้อ 2 นี้ย่อมรวมถึงการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราด้วย โดยการกระทำทางเพศทั้งสองข้อเป็นเหตุให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นในระดับเดียวกันกว่าการกระทำทางเพศตามมาตรา 177(1)

เมื่อเปรียบเทียบบทบัญญัติที่ปรากฏในระบบกฎหมายต่างประเทศข้างต้นกับบทบัญญัติที่ปรากฏในระบบกฎหมายไทย จะพบว่า ระบบกฎหมายต่างประเทศที่ยกขึ้นศึกษา (ยกเว้นระบบกฎหมายอังกฤษ) บัญญัติองค์ประกอบความผิดที่แตกต่างจากระบบกฎหมายไทย จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นแรก รูปแบบของการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลหลายคนอันจะเป็นเหตุให้ต้องรับโทษหนักขึ้น กล่าวคือ ระบบกฎหมายอเมริกัน (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) จำกัดเฉพาะกรณีที่เป็นกรรจ์ข่มขืนกระทำชำเราโดยใช้กำลังหรือความรุนแรง ในขณะที่ระบบกฎหมายต่างประเทศอื่นและระบบกฎหมายไทยไม่ได้จำกัดรูปแบบแต่อย่างใด

ประเด็นที่สอง รูปแบบของการร่วมกันกระทำความผิดอันจะเป็นเหตุให้ต้องรับโทษหนักขึ้น กล่าวคือ ระบบกฎหมายต่างประเทศบัญญัติเพียงว่า ต้องร่วมกันกระทำโดยบุคคลหลายคน ซึ่งอาจใช้ถ้อยคำที่ต่างกันไป ก็เป็นเหตุให้ผู้ร่วมกระทำความผิดทุกคนต้องรับโทษหนักขึ้นแล้ว ในขณะที่ระบบกฎหมายไทยบัญญัติว่า นอกจากร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราโดยบุคคลหลายคนแล้ว ยังต้องมีลักษณะเป็นการโหมก กล่าวคือ ต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราโดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอีกด้วย

จากข้อแตกต่างขององค์ประกอบความผิดข้างต้น โดยเฉพาะในประเด็นที่สอง สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่ต่างกันระหว่างระบบกฎหมายต่างประเทศกับระบบกฎหมายไทย กล่าวคือ ระบบกฎหมายต่างประเทศมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจากการข่มขืนกระทำชำเราที่มีผู้กระทำหลายคน แม้จะมีผู้ล่วงล้ำเพียงคนเดียว ซึ่งรวมถึงระบบกฎหมายอังกฤษที่แม้ไม่มีบทบัญญัติการข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะดังกล่าว แต่ศาลก็ยังคงมีบัญญัติมาตรฐานโทษสำหรับนำมาใช้กำหนดโทษแก่ผู้ที่มีส่วนในการข่มขืนกระทำชำเรานั้น ในขณะที่ระบบกฎหมายไทยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจากการถูกล่วงล้ำมากกว่าหนึ่งครั้งโดยผู้กระทำหลายคน ซึ่งเป็นการคุ้มครองที่แคบกว่า

ทั้งนี้ สามารถสรุปรายละเอียดของข้อแตกต่างข้างต้นในรูปของตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบเจตนารมณ์ที่แท้จริงและองค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมในระบบกฎหมายไทยกับระบบกฎหมายต่างประเทศ

ระบบกฎหมาย	ไทย	อังกฤษ	อเมริกัน (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย)	ฝรั่งเศส	เยอรมัน
เจตนารมณ์ที่แท้จริง	คุ้มครองการถูกล่วงล้ำมากกว่า 1 ครั้ง	คุ้มครองการถูกข่มขืนที่มีผู้กระทำหลายคน แม้ถูกล่วงล้ำโดยผู้กระทำคนเดียว			
องค์ประกอบความผิด	1. ไม่จำกัดรูปแบบการข่มขืน	ไม่มีบทบัญญัติ โดยเฉพาะ แต่ศาลนำบัญญัติมาตรฐานโทษในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรามาใช้ในการกำหนดโทษ	1. จำกัดเฉพาะการข่มขืนที่ใช้กำลัง	1. ไม่จำกัดรูปแบบการข่มขืน	
	2. ร่วมกันข่มขืน		2. ร่วมกันข่มขืน		
			“กระทำด้วยตนเองหรือยุยงส่งเสริมผู้อื่น”	“ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในฐานะผู้กระทำความผิดด้วยกัน หรือผู้ร่วมกระทำความผิด”	“มากกว่า 1 คนขึ้นไป”
	3. ผลัดเปลี่ยนกันข่มขืน (โทรม)				

3.2 หลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดรายบุคคลของผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

เพื่อให้การปรับใช้องค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมตามระบบกฎหมายไทยซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ การร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะที่เป็นตัวการ และการโทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา เป็นไปอย่างชัดเจนมากขึ้น ศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดรายบุคคลของผู้กระทำความผิดฐานดังกล่าวเพิ่มเติม ดังนี้

3.2.1 หลักเกณฑ์ของการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะที่เป็นตัวการ

ศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ว่า ผู้กระทำแต่ละคนอย่างน้อยต้องอยู่ใกล้หรือในบริเวณที่เกิดเหตุเดียวกัน แต่ไม่ต้องถึงขั้นอยู่ในห้องเดียวกับพวกของตนที่กำลังข่มขืนกระทำชำเรา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7346/2557) ทั้งนี้ หากขาดการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราย่อมถือว่าผู้กระทำแต่ละคนมิได้มีเจตนาร่วมกัน ต่างคนต่างแยกกันข่มขืนกระทำชำเรา คงรับผิดเพียงฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 วรรคแรกเท่านั้น (อุทัย หงส์ศิริ, 2537)

3.2.2 หลักเกณฑ์ของการโทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา

ศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ว่า ต้องเป็นการผลัดเปลี่ยนที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกันและอยู่ในวาระเดียวกันตามแผนที่ผู้กระทำกับพวกได้คบคิดกันมาล่วงหน้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3089/2556) แต่หากผู้เสียหายซึ่งถูกผู้กระทำคนหนึ่งข่มขืนกระทำชำเราได้สวมเสื้อผ้าเรียบร้อยแล้ว ภายหลังมีผู้กระทำอีกคนเข้าไปในห้องน้ำที่เกิดเหตุเพื่อข่มขืนกระทำชำเราต่อ ศาลฎีกาถือว่าการข่มขืนกระทำชำเราของผู้กระทำแต่ละคนขาดช่วงแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1766/2558) และแม้ผู้กระทำทั้งสองคบคิดกันมาล่วงหน้าว่าจะข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย แต่ผู้เสียหายยินยอมให้ผู้กระทำคนแรกกระทำชำเราเท่านั้น ผู้กระทำทั้งสองก็ไม่ต้องรับผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม เนื่องจากการกระทำของผู้กระทำคนแรกมิใช่การข่มขืนกระทำชำเรา จึงไม่ปรากฏการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา ผู้กระทำคนที่สองเท่านั้น

ที่ต้องรับผิดชอบช่มชืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 วรรคแรก ส่วนผู้กระทำคนแรกไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะได้กระทำการเพิ่มเติม เช่น เมื่อกระทำชำเราเสร็จได้ออกจากห้องพร้อมกับเปิดประตูให้พวกของตนเข้าไปช่มชืนกระทำชำเราต่อ ซึ่งต้องรับผิดชอบในฐานะผู้สนับสนุนในความผิดฐานช่มชืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 วรรคแรก ประกอบมาตรา 86

นอกจากนี้ ศาลฎีกายังตีความขยายการผิดเปลี่ยนกันที่จะเป็นความผิดสำเร็จให้รวมถึงกรณีที่ผู้กระทำคนหนึ่งช่มชืนกระทำชำเราผู้เสียหายสำเร็จแล้ว แต่ผู้กระทำคนที่สองยังอยู่ในชั้นพยายามช่มชืนกระทำชำเราด้วย เช่น ยังมีได้สอดใส่อวัยวะเพศของตนเข้าไปในอวัยวะเพศของผู้เสียหาย หรือสอดใส่อวัยวะเพศของตนเข้าไปในอวัยวะเพศของผู้เสียหายไม่ได้ เนื่องจากอวัยวะเพศของตนมีขนาดใหญ่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3051/2525 และที่ 3007/2532) ดังนั้น หากการกระทำของผู้กระทำคนที่สองยังไม่ถึงชั้นพยายามช่มชืนกระทำชำเรา เช่น จับแขนและขาผู้เสียหาย หรือกอดจูบและนอนทับส่วนบนของผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้กระทำคนที่หนึ่งช่มชืนกระทำชำเรา ผู้กระทำทั้งสองคงต้องรับผิดชอบเป็นตัวการในความผิดฐานช่มชืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 วรรคแรก ประกอบมาตรา 83 เท่านั้น

ทั้งนี้ หากเป็นกรณีที่มีการร่วมกันช่มชืนกระทำชำเราตั้งแต่สามคนขึ้นไป โดยผู้กระทำคนที่หนึ่งได้ช่มชืนกระทำชำเราผู้เสียหายสำเร็จและผู้กระทำคนที่สองได้กระทำถึงชั้นพยายามช่มชืนกระทำชำเรา ศาลฎีกาจะนำรูปแบบการเป็นตัวการและการเป็นผู้สนับสนุนมาปรับใช้กับผู้กระทำคนที่สามเป็นต้นไปที่มีได้กระทำถึงชั้นพยายามช่มชืนกระทำชำเรา โดยได้วางหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดชอบบุคคล ดังนี้

3.2.3 หลักเกณฑ์ของการเป็นตัวการในความผิดฐานช่มชืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

ศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ว่า ผู้กระทำคนที่สามต้องปรากฏตัวในที่เกิดเหตุขณะที่มีการช่มชืนกระทำชำเราพร้อมกับกระทำการที่แสดงถึงการมีเจตนาร่วมกัน ดังนั้น หากเพียงปรากฏตัวในที่เกิดเหตุ โดยนั่งตมกาวบนรถสามล้อเครื่องและมีได้พูดห้ามปรามพวกของตนเพราะอาจทำให้เกิดอันตรายแก่ตนได้ ย่อมไม่ถือว่าเป็นตัวการในความผิดฐานดังกล่าว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2957/2541)

ทั้งนี้ รูปแบบที่แสดงถึงการมีเจตนาร่วมกันตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอนุมานได้จากการกระทำภายนอก โดยอาจอยู่ในรูปของการใช้กำลังประทุษร้าย ซึ่งเป็นการกระทำส่วนหนึ่งของความผิดฐานช่มชืนกระทำชำเรา เช่น ช่วยกดคอและตบตี หรือจับแขนและขาผู้เสียหายให้พวกของตนช่มชืนกระทำชำเรา หรือในรูปของการแบ่งหน้าที่กันทำ เช่น ถือเสื้อให้พวกของตนที่เข้าไปช่มชืนกระทำชำเราและคอยดูตารวจ นั่งขวางประตูห้องมิให้คนอื่นเปิดประตูมาเห็น พาผู้เสียหายไปที่เกิดเหตุและอยู่ร่วมรู้เห็นในที่เกิดเหตุตลอดที่พวกของตนช่มชืนกระทำชำเรา หรือในรูปของการอยู่ในที่เกิดเหตุในลักษณะที่สามารถช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้งที่ เช่น นั่งคอยช่มชืนกระทำชำเราเป็นคนถัดไปข้างผู้เสียหายโดยถอดกางเกงรอ พวกของตนพาผู้เสียหายไปช่มชืนกระทำชำเราโดยที่ตนอยู่ในที่เกิดเหตุด้วย อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยให้ผู้กระทำคนที่สามต้องรับผิดชอบในฐานะตัวการในความผิดฐานดังกล่าว แม้จะมีได้อยู่ในที่เกิดเหตุขณะที่พวกของตนช่มชืนกระทำชำเรา แต่ได้อยู่ในที่เกิดเหตุและพูดห้ามมิให้ผู้เสียหายร้องก่อนที่พวกของตนแต่ละคนจะได้ช่มชืนกระทำชำเราผู้เสียหายตามลำพัง ซึ่งผู้เสียหายอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้แล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2957/2541)

3.2.4 หลักเกณฑ์ของการเป็นผู้สนับสนุนในความผิดฐานช่มชืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

ศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ว่า ต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำคนที่สามได้ช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำ ความผิด โดยที่ตนมิได้อยู่ร่วมในขณะที่เกิดเหตุ แม้จะได้วางแผนหรือกระทำการร่วมกันก่อนหน้านั้น เช่น พาผู้เสียหายไปยังที่เกิดเหตุ โดยที่ตนนอกจากที่เกิดเหตุก่อนที่พวกของตนจะช่มชืนกระทำชำเรา และภายหลังได้พาผู้เสียหายกลับไปยังห้องพัก หรือกระทำชำเราโดยผู้เสียหายยินยอมแล้วออกจากห้อง ปล่อยให้พวกของตนเข้าไปช่มชืนกระทำชำเราโดยมิได้ห้ามปราม

ในส่วนของระบบกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ศาลสูงของแต่ละประเทศได้วางหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดชอบบุคคลในความผิดฐานดังกล่าว ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันตามบทบัญญัติของกฎหมายประเทศนั้น ๆ อันเป็นผลมาจากการเลือกใช้ระบบการแบ่งแยกผู้กระทำความผิดหลายคนของแต่ละประเทศ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กรณีของระบบกฎหมายอังกฤษ ที่แม้จะมีได้กำหนดให้การช่มชืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมเป็นความผิดไว้โดยชัดแจ้ง แต่ศาลสูงคดีอาญาจะมีการนำบัญญัติมาตรฐานโทษในความผิดฐานช่มชืนกระทำชำเรามาใช้เป็น

กรอบกำหนดโทษแก่ผู้ร่วมข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะดังกล่าว โดยเริ่มจากการกำหนดประเภทของความเสียหายที่เกิดขึ้น (Harm) ต่อด้วยการกำหนดประเภทของความน่าตำหนิของผู้กระทำ (Culpability) จากนั้นศาลจะกำหนดโทษเริ่มต้น (Starting point) ให้สอดคล้องกับประเภทของความเสียหายที่เกิดขึ้นและความน่าตำหนิของผู้กระทำที่กำหนดไว้ แล้วใช้ดุลพินิจกำหนดโทษที่จะลงให้อยู่ภายในระวางโทษ (Category range) ที่บัญญัติมาตรฐานโทษกำหนด โดยสามารถลดลงหรือเพิ่มขึ้นจากโทษเริ่มต้นได้ ขึ้นอยู่กับว่ามีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุลดโทษ (Mitigating factors) หรือเหตุเพิ่มโทษ (Aggravating factors) หรือไม่ (Sentencing Council, 2014) ตัวอย่างเช่น คดี Nouri and Anor, 2012) ซึ่งศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญาพิพากษาจำคุกจำเลยทั้งสองคนละ 16 ปี โดยนำรายละเอียดในส่วนที่ว่าด้วยการประทุษร้ายต่อผู้เสียหายอย่างต่อเนื่องและยาวนาน อันเป็นความเสียหายประเภทที่ 2 และส่วนที่ว่าด้วยการร่วมกันกระทำความผิดมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป อันเป็นความน่าตำหนิประเภท A รวมทั้งส่วนที่ว่าด้วยการหลั่งน้ำอสุจิ อันเป็นเหตุเพิ่มโทษด้วย มาใช้ในการกำหนดโทษแก่จำเลยทั้งสอง (Nouri and, 2012) โดยที่การร่วมกันกระทำความผิดมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไปนั้น มิได้มีการระบุไว้ดังที่ผู้กระทำหลายคนได้มีการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับแนวการวินิจฉัยตามระบบกฎหมายไทยแล้ว จะพบว่า ศาลไทยไม่สามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้อย่างยืดหยุ่นและหลากหลายเช่นเดียวกับที่ศาลอังกฤษใช้ในบัญญัติมาตรฐานโทษ เนื่องจากถูกจำกัดให้วินิจฉัยความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรตามองค์ประกอบความผิดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งแม้ในทางปฏิบัติ ศาลไทยจะมีบัญญัติมาตรฐานโทษที่เรียกว่า “ยี่ตอก” เพื่อใช้กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดฐานต่าง ๆ เช่นเดียวกับศาลอังกฤษ แต่บัญญัติมาตรฐานโทษดังกล่าวกลับมิได้เปิดเผยให้สาธารณชนทราบ ดังนั้น จึงไม่สามารถเปรียบเทียบข้อเหมือนและข้อแตกต่างระหว่างบัญญัติมาตรฐานโทษของศาลไทยกับของศาลอังกฤษได้

กรณีของระบบกฎหมายอเมริกัน ในส่วนของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งเลือกใช้ระบบผู้กระทำความผิดหนึ่งเดียว (Monistic Approach) ที่ถือว่าผู้มีส่วนร่วมทุกคนล้วนเป็นผู้กระทำความผิดและสันนิษฐานว่าความผิดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมที่เท่ากันของผู้กระทำแต่ละคน (Krebs, 2015) ดังจะเห็นได้จากมาตรา 31 แห่งประมวลกฎหมายอาญาแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่กำหนดให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรง (Felony) หรือความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) ไม่ว่าจะทำผิดโดยตรงหรือยุยงส่งเสริมการกระทำความผิดนั้นย่อมถือเป็นผู้กระทำความผิด (Principals) และแม้ว่าจะยอมรับการแบ่งแยกออกเป็นผู้กระทำความผิด (Perpetrators) และผู้ร่วมกระทำความผิด (Accomplices) แต่ก็ยังกำหนดให้ผู้ร่วมกระทำความผิดอาจถูกพิพากษาได้ แม้ผู้กระทำความผิดจะยังมิได้ถูกฟ้องร้อง หรือมิได้ถูกพิพากษา หรือถูกพิพากษาในความผิดหรือระดับของความผิดที่แตกต่างจากผู้ร่วมกระทำความผิด หรือได้รับความคุ้มกันที่จะไม่ถูกฟ้องร้องหรือถูกพิพากษา หรือถูกพิพากษาให้พ้นจากความรับผิดแล้วก็ตาม โดยศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียวางหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดตามมาตรา 264.1 (a) แห่งประมวลกฎหมายอาญามลรัฐแคลิฟอร์เนียว่า ผู้ที่ต้องรับผิดตามมาตราดังกล่าวอาจเพียงปรากฏตัวในที่เกิดเหตุโดยรอบ (General scene) และได้ยุยงส่งเสริมผู้กระทำความผิดโดยไม่จำเป็นต้องลงมือกระทำด้วยตนเองหรือปรากฏตัวในที่เกิดเหตุเฉพาะเจาะจง (Exact scene) ก็เพียงพอที่จะเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาต้องรับโทษหนักขึ้นเช่นเดียวกับการลงมือข่มขืนกระทำชำเราด้วยตนเอง จึงกล่าวได้ว่า หากมีผู้กระทำความผิดหลายคน โดยผู้กระทำคนหนึ่งลงมือข่มขืนกระทำชำเรา ในขณะที่ผู้กระทำคนอื่นปรากฏตัวในที่เกิดเหตุและทำหน้าที่สนับสนุนให้การข่มขืนกระทำชำเราเป็นไปอย่างสะดวก ไม่ว่าจะโดยทางตรง เช่น คอยจับแขนขาและหุบศีรษะของผู้เสียหาย (People v. Best [1983]) หรือโดยทางอ้อม เช่น ใช้ปืนขู่สมาชิกในครอบครัวของผู้เสียหายมิให้ขัดขืน (People v. Champion [1995]) ย่อมถือว่าเป็นการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 264.1 (a) แล้ว โดยผู้กระทำแต่ละคนไม่จำเป็นต้องได้ผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดตามระบบกฎหมายไทย พบว่า มีทั้งข้อที่เหมือนและที่แตกต่างกัน โดยข้อที่เหมือนกัน คือ ทั้งศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียและศาลฎีกาไทยวางหลักเกณฑ์ว่า ผู้ที่ต้องรับผิดอย่างน้อยต้องปรากฏตัวในที่เกิดเหตุ ซึ่งอาจเป็นการปรากฏตัวบริเวณโดยรอบ ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องที่เกิดเหตุ ส่วนข้อที่แตกต่างกัน คือ ศาลสูงแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียวางหลักเกณฑ์ว่า เพียงแต่กระทำโดยบุคคลหลายคน ก็เป็นความผิดตามมาตรา 264.1 แล้ว ไม่จำเป็นต้องเป็นตัวการหรือถึงขนาดได้ผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา ในขณะที่ศาลฎีกาไทยวาง

หลักเกณฑ์ว่า นอกจากเป็นการกระทำโดยบุคคลหลายคนแล้ว ยังต้องประกอบด้วยการกระทำอีก 2 ส่วน ได้แก่ ต้องมีการร่วมกันกระทำในลักษณะเป็นตัวการและต้องมีการโทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา จึงจะเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมตามมาตรา 276 วรรคสาม

กรณีของระบบกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งเลือกใช้ระบบผู้กระทำความผิดหนึ่งเดียวเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากมาตรา 121-6 ที่แม้จะยอมรับการแบ่งแยกเป็นผู้ลงมือกระทำความผิด (*l'auteur matériel*) และผู้ร่วมกระทำความผิด (*les complices*) แต่ก็ยังกำหนดให้ผู้ร่วมกระทำความผิดต้องรับโทษเสมือนเป็นผู้ลงมือกระทำความผิด รวมทั้งในทางปฏิบัติ ศาลฝรั่งเศสยังแบ่งแยกการเป็นตัวการ (*coauteur*) ออกจากการเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดเพื่อลดภาระการพิสูจน์ของศาลอีกด้วย (Marguery, 2018) โดยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาวางหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดตามมาตรา 222-24 6° ว่า โดยหลัก ต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำแต่ละคนได้ร่วมกลุ่มกันกระทำความผิดในเวลาและสถานที่เดียวกัน เว้นแต่จะได้กระทำต่างเวลาและต่างสถานที่อันเป็นผลมาจากการตกลงกันไว้ล่วงหน้า (CC. Crim. 30 sept. 2009, 09-84.598) สอดคล้องกับข้อยกเว้นของหลักเกณฑ์การเป็นตัวการในระบบกฎหมายฝรั่งเศส โดยที่ต้องมีข้อเท็จจริงปรากฏว่า บุคคลหนึ่งเป็นผู้ลงมือกระทำความผิด ส่วนบุคคลอีกคนหนึ่งจะกระทำการในฐานะเป็นตัวการหรือเป็นผู้ร่วมกระทำความผิด ก็ล้วนเป็นเหตุให้ผู้มีส่วนร่วมในการกระทำทุกคนต้องรับโทษหนักกว่าการข่มขืนกระทำชำเราโดยบุคคลคนเดียวแล้ว (CC. Crim. 18 juin 1997, Bulletin no 241) อย่างไรก็ตาม หากไม่ปรากฏการกระทำร่วมกันหรือการยุยงส่งเสริมกันในระหว่างผู้กระทำความผิดด้วยกัน แม้จะมีการข่มขืนกระทำชำเราโดยต่อเนื่อง ก็ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 222-24 6° (CC. Crim. 16 mars 2016, 15-87.750)

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดตามระบบกฎหมายไทย พบว่า มีทั้งข้อที่เหมือนและข้อที่แตกต่างกัน โดยข้อที่เหมือนกันประกอบด้วย 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ผู้ที่ต้องรับผิดชอบดังกล่าวต้องปรากฏตัวในเวลาและสถานที่เดียวกัน และประการที่สอง แม้จะได้ข่มขืนกระทำชำเราโดยต่อเนื่อง แต่หากไม่มีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำร่วมกัน ผู้กระทำแต่ละคนก็ไม่ต้องรับผิดชอบดังกล่าวอันจะเป็นเหตุให้ต้องรับโทษหนักขึ้น ส่วนข้อที่แตกต่างกันประกอบด้วย 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฝรั่งเศสวางหลักเกณฑ์ว่า ให้รวมถึงการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราที่เกิดขึ้นต่างเวลาและต่างสถานที่กันด้วย กรณีที่ได้มีการตกลงกันไว้ล่วงหน้า ในขณะที่ศาลฎีกาไทยมิได้วางหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ และประการที่สอง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฝรั่งเศสวางหลักเกณฑ์ว่า เพียงแต่ร่วมกันกระทำโดยบุคคลหลายคน โดยที่ผู้กระทำคนอื่นอาจกระทำในฐานะผู้ร่วมกระทำความผิด ก็เป็นเหตุให้ผู้มีส่วนร่วมข่มขืนกระทำชำเราทุกคนต้องรับโทษหนักขึ้นแล้ว ในขณะที่ศาลฎีกาไทยวางหลักเกณฑ์ว่า นอกจากร่วมกันกระทำโดยบุคคลหลายคนแล้ว ยังต้องประกอบด้วยการกระทำอีก 2 ส่วน ได้แก่ ต้องร่วมกันกระทำในลักษณะเป็นตัวการและต้องมีการโทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา จึงจะเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

กรณีของระบบกฎหมายเยอรมัน ซึ่งเลือกใช้ระบบผู้ร่วมกระทำความผิด (Dualistic Approach) ที่แบ่งแยกผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดแต่ละคนออกเป็นผู้กระทำความผิดกับผู้ร่วมกระทำความผิดอย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนดโทษลดหลั่นกันตามระดับของการมีส่วนร่วม (Krebs, 2015) ดังจะเห็นได้จากมาตรา 25 มาตรา 27 และมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ซึ่งแบ่งแยกผู้กระทำความผิดออกเป็น 3 รูปแบบย่อย ได้แก่ ผู้กระทำความผิดโดยตรง ผู้กระทำความผิดโดยอ้อม และผู้กระทำความผิดร่วมหรือตัวการ และแบ่งแยกผู้ร่วมกระทำความผิดออกเป็น 2 รูปแบบย่อย ได้แก่ ผู้ใช้และผู้สนับสนุน โดยศาลยุติธรรมแห่งสหพันธรัฐวางหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดตามมาตรา 177(6) ข้อ 2 ว่า ต้องเป็นการร่วมกันกระทำในลักษณะที่เป็นตัวการ โดยผู้ที่ร่วมกระทำทุกคนไม่จำเป็นต้องได้กระทำชำเราผู้เสียหายหรือให้ผู้เสียหายกระทำเช่นนั้นกับตน (BGH, 1 StR 32/01) เท่ากับมิได้คำนึงว่าต้องได้มีการผลัดเปลี่ยนกันกระทำชำเราโดยการกระทำในลักษณะที่เป็นตัวการพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ต้องมีการวางแผนร่วมกัน และประการที่สอง ต่างคนต่างมีส่วนร่วมในการกระทำที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งในส่วนของการกระทำที่เป็นสาระสำคัญ พิจารณาจากเงื่อนไขย่อย 3 ประการ ได้แก่ ระดับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำได้รับจากผลสำเร็จของความผิด ความซับซ้อนของการมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และอำนาจเหนือการกระทำความผิด (Rinceanu, 2018)

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดตามระบบกฎหมายไทย พบว่า มีทั้งข้อที่เหมือนและข้อที่แตกต่างกัน โดยข้อที่เหมือนกัน คือ ต้องมีการร่วมกันกระทำในลักษณะที่เป็นตัวการ ส่วนข้อที่แตกต่างกัน คือ

ศาลฎีกาไทยเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่เป็นการกระทำอีกส่วนหนึ่ง คือ ต้องมีการโทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราอีกด้วย จึงจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมซึ่งมีระวางโทษหนักขึ้น

จากการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดชอบบุคคลในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมดังที่ปรากฏในระบบกฎหมายไทยกับที่ปรากฏในระบบกฎหมายต่างประเทศข้างต้น พบว่า ระบบกฎหมายไทยมีหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดชอบที่เคร่งครัดที่สุด กล่าวคือ กรณีที่มีผู้กระทำสองคน นอกจากต้องร่วมกันกระทำในลักษณะที่เป็นตัวการแล้ว ผู้กระทำทั้งสองยังต้องมีการโทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายด้วย จึงจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำทั้งสองต้องรับโทษหนักขึ้นกว่าการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลคนเดียวและกรณีที่มีผู้กระทำตั้งแต่สามคนขึ้นไป ศาลฎีกาได้นำรูปแบบการเป็นตัวการและผู้สนับสนุนมาใช้กับผู้กระทำคนที่สามที่มีได้กระทำถึงขั้นพยายามข่มขืนกระทำชำเรา ในขณะที่ระบบกฎหมายต่างประเทศมีหลักเกณฑ์เพียงว่า การข่มขืนกระทำชำเรานั้นต้องได้กระทำโดยบุคคลหลายคนร่วมกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องถึงขนาดเป็นตัวการ ดังเช่นในระบบกฎหมายอังกฤษ อเมริกัน (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) และฝรั่งเศส หรืออาจต้องเป็นตัวการ แต่ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดมีการโทรม ดังเช่นในระบบกฎหมายเยอรมัน ก็จะเป็นเหตุให้ผู้ร่วมกระทำทุกคนต้องรับโทษหนักขึ้นกว่าการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลคนเดียวแล้ว ทั้งนี้ สามารถสรุปภาพรวมของข้อแตกต่างดังกล่าวในรูปของตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดชอบบุคคลของผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมในระบบกฎหมายไทยกับระบบกฎหมายต่างประเทศ

ระบบกฎหมาย	หลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดชอบบุคคล		
	ร่วมกันข่มขืน โดยบุคคลหลายคน	ร่วมกันข่มขืน ในลักษณะที่เป็นตัวการ	มีการโทรมหรือ ผลัดเปลี่ยนกันข่มขืน
อังกฤษ	/	X	X
อเมริกัน (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย)			
ฝรั่งเศส			
เยอรมัน	/	/	X
ไทย	/	/	/
			(และนำรูปแบบตัวการและผู้สนับสนุน มาใช้กับผู้กระทำคนที่สามเป็นต้นไป ที่มีได้พยายามข่มขืนกระทำชำเรา)

4. อภิปรายผล

4.1 เจตนารมณ์ที่แท้จริงและองค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

ระบบกฎหมายไทยมีเจตนารมณ์ที่แท้จริงและองค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมแตกต่างจากที่ปรากฏในระบบกฎหมายต่างประเทศที่ยกขึ้นศึกษาอย่างมาก จนกล่าวได้ว่า เป็นความผิดของไทยโดยแท้ กล่าวคือ มีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองผู้เสียหายจากการถูกล่วงล้ำโดยผู้กระทำหลายคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากองค์ประกอบความผิดที่มีการเพิ่มเติมลักษณะการร่วมกันกระทำ นอกจากการเป็นตัวการข่มขืนกระทำชำเราโดยทั่วไป คือ ต้องมีลักษณะเป็นการโทรม ซึ่งหมายถึง ต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราโดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ในขณะที่ระบบกฎหมายต่างประเทศมีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองผู้เสียหายจากการข่มขืนกระทำชำเราที่มีผู้กระทำหลายคน แม้จะมีผู้ล่วงล้ำเพียงคนเดียว ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากองค์ประกอบความผิดที่กำหนดเพียงว่า ต้องเป็นการร่วมกันกระทำ

โดยบุคคลหลายคน โดยมีการใช้ถ้อยคำที่แตกต่างกัน แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องถึงขนาดได้ผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเรา จึงจะเป็นเหตุให้ผู้ร่วมกระทำต้องรับโทษหนักขึ้นกว่าการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลคนเดียว

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในชั้นการยกร่างของอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในปี พ.ศ. 2485 จะพบว่า คำว่า “อันมีลักษณะเป็นการโทรม” เป็นส่วนขยายในการอธิบายถึงการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราแบบหนึ่ง ซึ่งที่ประชุมอนุกรรมการมิได้ประสงค์จะให้เจตนาของผู้กระทำคลุมไปถึงถ้อยคำดังกล่าว ดังนั้น ถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัย ซึ่งผู้กระทำแต่ละคนไม่จำเป็นต้องรู้ เพียงแต่มีข้อเท็จจริงปรากฏว่าได้มีการผลัดเปลี่ยนกันล่วงล้ำระหว่างผู้กระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไปในการร่วมกันข่มขืนกระทำชำเรา ก็เป็นเหตุให้ผู้กระทำแต่ละคนต้องรับโทษหนักขึ้นแล้ว รวมทั้งนำมาสู่ผลทางกฎหมายที่ว่า ไม่มีการพยายามกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม เนื่องจากกรณีที่มีความผิดฐานใดมีข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัย ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบนั้นต่อเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไข หากข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่ปรากฏย่อมถือว่าความผิดฐานนั้นมิได้เกิดขึ้นเลย ผู้กระทำจึงไม่ต้องรับผิดชอบแก่การพยายามกระทำความผิดฐานนั้น (หยุด แสงอุทัย, 2554) ซึ่งแตกต่างจากที่มานิตย์ สุราพร (2529) เคยให้ความเห็นว่า ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม มีพยายามกระทำความผิดได้ โดยคำว่า “อันมีลักษณะเป็นการโทรม” เป็นพฤติการณ์ของการกระทำที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น โดยไม่คำนึงถึงผล ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับบทบัญญัติความผิดอื่นที่ไม่คำนึงถึงผล เช่น มาตรา 230 และบทบัญญัติความผิดอื่นที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น เช่น มาตรา 336 ยังมีการพยายามกระทำความผิดได้ ดังนั้น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมจึงมีการพยายามกระทำความผิดได้เช่นกัน

4.2 หลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดรายบุคคลของผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

ระบบกฎหมายไทยมีหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดรายบุคคลในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมแตกต่างจากระบบกฎหมายต่างประเทศที่ยกขึ้นศึกษา จนถือได้ว่า มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดที่สุด กล่าวคือนอกจากร่วมกันกระทำในลักษณะที่เป็นตัวการแล้ว ผู้กระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไปต้องได้โทรมหรือผลัดเปลี่ยนกันข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายด้วย จึงจะเป็นเหตุให้ผู้ร่วมกระทำทุกคนต้องรับโทษหนักขึ้น ในขณะที่ระบบกฎหมายต่างประเทศเพียงแค่เป็นการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำโดยบุคคลหลายคนร่วมกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องถึงขนาดเป็นตัวการ หรือเป็นตัวการแต่ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดได้มีการโทรม ก็เป็นเหตุให้ผู้ร่วมกระทำทุกคนต้องรับโทษหนักขึ้นแล้ว

ทั้งนี้ ศาลฎีกาไทยได้วางหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมที่เป็นความผิดสำเร็จ ให้อ้างถึงกรณีที่ผู้กระทำคนที่หนึ่งข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหายเป็นความผิดสำเร็จ ส่วนผู้กระทำคนที่สองยังอยู่ในชั้นพยายามข่มขืนกระทำชำเราด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ที่แท้จริงของความผิดฐานดังกล่าวแล้วที่คุ้มครองผู้เสียหายจากการถูกล่วงล้ำโดยผู้กระทำหลายคน การกำหนดให้การร่วมกันกระทำของผู้กระทำทั้งสองซึ่งยังมีได้มีการล่วงล้ำผู้เสียหายมากกว่าหนึ่งครั้งเป็นการข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมนั้นน่าจะเป็นการตีความโดยขยายความที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากขัดต่อเจตนารมณ์ที่แท้จริงของความผิดฐานดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับที่อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง (2525) เคยให้หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3051/2525 ว่า การโทรมหญิงต้องผลัดกันกระทำชำเราหญิงอันเป็นความผิดสำเร็จ เมื่อมีจำเลยเพียงคนเดียวที่ข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิดสำเร็จ ส่วนจำเลยอีกคนเพียงแต่พยายามข่มขืนกระทำชำเรา จำเลยทั้งสองจึงต้องรับผิดชอบร่วมกันข่มขืนกระทำชำเรา

นอกจากนี้ กรณีที่มีผู้กระทำตั้งแต่สามคนขึ้นไป ศาลฎีกาไทยได้นำรูปแบบการเป็นตัวการและผู้สนับสนุนมาใช้กับผู้กระทำคนที่สามที่มีได้กระทำถึงชั้นพยายามข่มขืนกระทำชำเรา อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2957/2541 ได้ขยายการเป็นตัวการในความผิดฐานดังกล่าวให้รวมไปถึงกรณีที่ผู้กระทำคนที่สามมิได้ปรากฏตัวในที่เกิดเหตุในขณะที่ผู้เสียหายถูกข่มขืนกระทำชำเรา แต่ได้พูดห้ามมิให้ผู้เสียหายร้องในที่เกิดเหตุตอนแรกก่อนที่ผู้เสียหายจะถูกพวกของตนข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนในการลงโทษ (Proportionality of Punishment) ที่กำหนดให้โทษที่ลงแก่ผู้กระทำต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงในการกระทำความผิดของผู้นั้น โดยเฉพาะส่วนที่ว่าด้วยความเท่าเทียมกัน (Parity) ที่กำหนดให้ในความผิดประเภทเดียวกันอาจมีระดับความร้ายแรงที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับ

ของอันตรายที่เกิดขึ้นจากการกระทำและความน่าตำหนิของผู้กระทำ (Hirsch & Ashworth, 2012) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในส่วนของอันตรายที่เกิดขึ้นจากการพูดห้ามมิให้ผู้เสียหายร้องของผู้กระทำคนที่สามนั้นยังห่างไกลจากความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับการถูกล่วงล้ำ จึงมีระดับความร้ายแรงน้อยกว่าการกระทำของพวกเขาของตน รวมทั้งยังไม่สอดคล้องกับทฤษฎีนายเหนือการกระทำความผิด (Hegemony-Over-the Act-Theory) ซึ่งกำหนดว่า ผู้กระทำคนใดสามารถควบคุมหรือกำกับให้มีการกระทำตามเจตนาหรือตามที่วางแผนไว้ ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในฐานะผู้กระทำผิด แต่หากไม่อาจควบคุมหรือกำกับเช่นนั้นได้ ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในฐานะผู้ร่วมกระทำผิด (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 2551) โดยจะเห็นได้ว่า ผู้กระทำคนที่สามตามคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นได้ออกจากที่เกิดเหตุก่อนที่จะพวกเขงตนเองจะข่มขืนกระทำชำเรา ย่อมไม่สามารถควบคุมหรือกำกับการข่มขืนกระทำชำเรานั้น จึงไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะผู้กระทำผิดร่วมหรือตัวการ แต่การพูดห้ามมิให้ผู้เสียหายร้องถือเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกก่อนที่จะพวกเขงตนเองจะข่มขืนกระทำชำเรา จึงยังต้องรับผิดชอบในฐานะผู้ร่วมกระทำผิด คือ ผู้สนับสนุนในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรม

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคสาม จากที่ว่า “โดยร่วมกระทำผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิงหรือกระทำกับชายในลักษณะเดียวกัน” เป็น “โดยได้กระทำชำเราด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป” ซึ่งคำว่า “ได้กระทำชำเราด้วยกัน” หมายถึง ผู้กระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไปต้องได้ร่วมกันกระทำถึงขั้นที่ใช้อวัยวะเพศของแต่ละคนล่วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้เสียหายแล้ว จึงจะเป็นผลให้ผู้กระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไปนั้นต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 276 วรรคสาม มิใช่หมายถึง การร่วมกันกระทำในลักษณะที่เป็นตัวการเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นกรณีที่มีผู้กระทำเพียงคนเดียวที่ล่วงล้ำ ส่วนผู้กระทำอีกคนอาจช่วยจับแขนขาผู้เสียหายหรือดูต้นทาง โดยหากเกิดข้อเท็จจริงดังเช่นกรณีหลัง ผู้กระทำทั้งสองยังคงต้องรับผิดชอบร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 วรรคแรก ประกอบมาตรา 83 เท่านั้น ทั้งนี้ การแก้ไขข้างต้นจะทำให้การตีความการร่วมกันกระทำที่เป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงและเป็นที่ยุติว่า ไม่ครอบคลุมถึงการผลัดเปลี่ยนกันไปในลักษณะที่ผู้กระทำคนที่สองยังอยู่ในขั้นพยายามข่มขืนกระทำชำเราแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ศาลควรระมัดระวังถึงการนำหลักการเป็นตัวการมาปรับใช้กับผู้กระทำคนที่สามที่ยังมิได้ข่มขืนกระทำชำเราอันเป็นความผิดสำเร็จ ในกรณีที่ผู้กระทำสองคนแรกได้ข่มขืนกระทำชำเราแล้ว โดยไม่ควรนำหลักการเป็นตัวการมาปรับใช้กับการกระทำของผู้กระทำคนที่สามที่ยังห่างไกลจากความเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับจากการถูกล่วงล้ำดังเช่นที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2957/2541 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ควรต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้สนับสนุนแทน

6. เอกสารอ้างอิง

- จิตติ ดิงศรัทิตย์. (2553). *คำอธิบาย ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และ 3* (พิมพ์ครั้งที่ 7). บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ้ง จำกัด.
- ธรรมนิศย์ วิษณุเดนิศย์. (2504). พฤติการณ์ที่ถือว่าเป็นการโทรมหญิง. *คูลพาท*, 8(9), 973-976.
- ภาสกร ญาณสุธิ์. (2553). *คำอธิบายและการต่อสู้คดีข่มขืน* อนาคต *พรากฎผู้เยาว์*. นิตยธรรม.
- มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. (2482). *ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวงตรา 3 ดวง เล่ม 2*. มหาวิทยาลัย.
- มานิตย์ สุทธพร. (2529). พยายามโทรมหญิงมิได้หรือไม่. *บทบัญญัติ*, 42(3), 1-8.
- ฤทัย หงสสิริ. (2537). ข้อสังเกตจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่อง “โทรมหญิง”. *อัยการ*, 17(196), 1-6.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2485). *รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 279/63/2485 วันพฤหัสบดีที่ 19 กุมภาพันธ์ 2485*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2499). *รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13/2499 (สามัญ) ชุดที่ 1 วันเสาร์ที่ 8 กันยายน 2499*.

- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2551). ผู้กระทำความผิดและการร่วมกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน. *จุลพาท*, 55(3), 192-207.
- หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญาระหว่าง 2-3 (ทวิเกียรติ มีนะกนิษฐ บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ 11, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553)
- หยุด แสงอุทัย. (2554). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (2525). *หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3051/2525*. เนติบัณฑิตยสภา.
- Hirsch, A. v., & Ashworth, A. (2012). *Proportionate Sentencing: Exploring the Principles*. Oxford University Press.
- Judicial Council of California. (2020, October). *CALCRIM No. 1001. Rape or Spousal Rape in Concert* (Pen. Code, § 264.1). <https://www.justia.com/criminal/docs/calcrim/1000/1001/>
- Krebs, B. (2015). *Criminal Enterprise in English and German Law* [Doctoral Thesis, University of Oxford]
- Oxford University Research Archive (ORA). <https://bit.ly/3i4d4mC>
- Marguery, T. (2018). France. In L. Peters (Eds), *Acting together in crime : a comparative analysis of joint perpetration of and assistance to criminal offences under French, German, Austrian and Italian criminal law in light of five Dutch Supreme Court cases* (pp. 77-102) Eleven International Publishing.
- Rinceanu, J. (2018). Germany. In L. Peters (Eds), *Acting together in crime : a comparative analysis of joint perpetration of and assistance to criminal offences under French, German, Austrian and Italian criminal law in light of five Dutch Supreme Court cases* (pp. 104-111) Eleven International Publishing.
- Sentencing Council. (2014, April 1). *Sentencing Guideline for use in Crown Court : Rape*. <https://www.sentencingcouncil.org.uk/offences/crown-court/item/rape/>

ภูมิศาสตร์กับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: ภาพตัวแทนกลุ่มคนในประวัติศาสตร์เมืองกระบี่ ยุคต้นรัชกาลที่ 6 ในวรรณกรรมนิราศเมืองกระบี่

The Geography and Ethnic Identity: Human Representation of Krabi's Historical City in the Early King Rama VI Era in Nirat Mueang Krabi

อามานี อาบูดอแล¹ และพิเชฐ แสงทอง²
Amanee Abudolae¹ and Pichet Saengthong²

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาภาพตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเมืองกระบี่ที่นำเสนอในนิราศเมืองกระบี่ การศึกษาพบว่า วรรณกรรมนิราศนำเสนอภาพของผู้คนในเมืองกระบี่ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย กลุ่มคนเหล่านี้แสดงบทบาททางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวิถีการดำรงอยู่ที่แตกต่างกัน อันสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันด้วย ทั้งนี้ กวีนำเสนอภาพแทนผ่านการมองเห็น ความทรงจำ และการนัยประหวัด โดยเชื่อมโยงอัตลักษณ์เข้ากับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันของกลุ่มชาติพันธุ์

คำสำคัญ: ชาวเล ชาวน้ำ นิราศเมืองกระบี่ ภาพตัวแทน ภูมิศาสตร์ วิถีปฏิบัติ

Abstract

The aim of this article was to investigate the human representations in various ethnic groups in Krabi as described in Nirat Mueang Krabi. According to the study, the Nirat poem depicted people in Krabi as a variety of ethnic groups. These groups performed a broad range of social, economic, and political roles, with different ways of life. The groups have reflected the diverse ethnic identity, relating to geographical patterns of settlement and occupation. The poet conveyed the human representations throughout visions, memories, and implications. The literature's depiction of different ethnic identity was mostly reliant on geography.

Keywords: Sea Gypsies, Ethnic Groups, Nirat Muang Krabi, Representation, Geography, Way of life

¹ สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University Pattani Campus
Email : amaneemanaa@gmail.com

² สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University Pattani Campus
Email : pichate19723@gmail.com

วันที่รับบทความ : 14 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 30 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 30 พฤษภาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

“วรรณกรรม” แม้จะเป็นคำเรียกงานเขียนที่นักเขียนหรือกวีแต่งขึ้น แต่ในทางวิชาการ วรรณกรรมก็มีศักยภาพเป็นหลักฐานทางสังคมและประวัติศาสตร์ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากพื้นฐานความจริงที่ว่ากวีนอกจากจะเป็นนักประพันธ์แล้วยังเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จึงย่อมที่จะซึมซับเอาอารมณ์ความรู้สึก เรื่องราว เหตุการณ์ ตลอดจนภาพที่เห็นในสังคมมานำเสนอไว้ด้วยไม่ทางตรงก็ทางอ้อม โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทนิราศแล้ว ยังมีความหมายในฐานะเป็นหลักฐานทางสังคมและประวัติศาสตร์ได้ดี เนื่องจากเป็นวรรณกรรมประเภทจดหมายเหตุการเดินทางที่มักจะปรากฏภาพและข้อมูลข้อเท็จจริงอยู่ค่อนข้างมาก

วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่อง *นิราศเมืองกระบี่* แต่งโดย ขุนสมานนุกรกิจ ก็มีลักษณะเด่นดังกล่าว สันนิษฐานว่าผู้แต่งนิราศเรื่องนี้เป็นข้าราชการในสายการศึกษาของเมืองกระบี่ยุคลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นิราศน่าจะแต่งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2453-2459 (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2548: 487)

มูลเหตุในการเดินทางจนเกิดบันทึกประวัติศาสตร์สังคมในรูปของวรรณกรรมคือการปฏิบัติงานราชการ เนื้อหาเป็นการพรรณนาการเดินทางโดยเรือจากอำเภอคลองพนไปยังตัวเมืองกระบี่ เพื่อไปถ่ายรูปแบบบัตรประจำตัวสมาชิกเสือป่า เมื่อเดินทางผ่านเส้นทางต่างๆ กวีก็ได้พรรณนาถึงการจากคนรักตามชนบทนิราศ ผูกโยงจินตนาการเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ได้พบเห็นระหว่างทาง พร้อมกันนั้นก็มีการบันทึกถึงความคิด อารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนประสบการณ์ชีวิตที่เคยมีผู้อ่านจึงสัมผัสได้ถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมท้องถิ่น ศาสนาความเชื่อ และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองกระบี่ในช่วงเวลาแห่งประวัติศาสตร์นั้นได้ดี

กล่าวสำหรับนิราศภาคใต้ แม้จะได้รับอิทธิพลมาจากนิราศภาคกลาง แต่ด้วยเงื่อนไขและปัจจัยเฉพาะทางด้านผู้แต่งกลุ่มหลักในระยะแรกๆ เช่น กลุ่มผู้แต่งที่เป็นพระสงฆ์ และกลุ่มชาวบ้านทั่วไป ทำให้มีลักษณะเด่นและแตกต่างกันบางประการ กล่าวคือ นิราศภาคใต้ได้ให้ความสำคัญกับการบันทึกเหตุการณ์ข้อเท็จจริงทางสังคม มุ่งเน้นการบันทึกสังคม บันทึกผู้คน และบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่กวีพบระหว่างการเดินทาง โดยหลายเรื่องอาจไม่ปรากฏอนุภาค (motif) การจากนางเลย โดยเฉพาะนิราศที่เขียนโดยพระสงฆ์ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในช่วงทศวรรษ 2470-2490 นิราศบางเรื่องถึงกับประกาศว่าจะไม่ใช่ชนบจากนาง เช่น นิราศทุ่งหว้า ของ ก.แสงจันทร์ ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ขณะเดียวกัน ยังมีนิราศภาคใต้อีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่มีการเดินทางจริงๆ แต่เป็นเพียงการบันทึกเหตุการณ์สำคัญๆ ในชีวิตของกวีและชุมชนตามลำดับเวลาของเรื่อง หรือตามลำดับชุมชนที่บรรยายถึง เช่น นิราศเสือบ ของกราย พัฒนจันทร์ นิราศประวัติการรับราชการ ของสว่าง พงศ์สุชาติ นิราศพ่อหม้าย ของ ช.จันทรอดภัย และนิราศอดข้าว ของแดง นักปราชญ์ เป็นต้น (พิเชฐ แสงทอง, 2559: 128-135)

อย่างไรก็ดี นิราศเมืองกระบี่ก็เป็นนิราศที่มีลักษณะผสมผสาน กล่าวคือมีอนุภาคการจากนาง และการเดินทางจริงๆ แต่ความโดดเด่นนั้นอยู่ที่การบันทึกการเดินทางเพื่อเหตุการณ์สำคัญของชีวิต คือการเข้ามารายงานตัว และทำบัตรในกิจกรรมเสือป่าที่เป็นกิจกรรมตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วรรณกรรมนิราศเรื่องนี้จึงถือเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นเมืองกระบี่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของความทันสมัยใหม่ที่รองรับการขยายตัวของระบบราชการสยามภายหลังการปฏิรูปมณฑลเทศาภิบาลเมื่อปลายทศวรรษ 2430 ยิ่งงานชิ้นนี้เขียนโดยข้าราชการที่เป็นคนในท้องถิ่น แต่มีภูมิหลังสัมพันธ์กับระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่ขยายตัวลงสู่ท้องถิ่นอย่างกว้างขวางขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ทำให้สถานะทางประวัติศาสตร์ของนิราศเรื่องนี้มีน้ำหนักและน่าสนใจยิ่งขึ้นในฐานะของการนำเสนอภาพความเป็นชุมชนท้องถิ่นภายใต้อำนาจของรัฐสยามในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่

เมื่อพิจารณาในด้านการนำเสนอภาพท้องถิ่นจะพบว่า แง่มุมหนึ่งที่โดดเด่นของนิราศเรื่องนี้คือการนำเสนอภาพแทนของกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลายที่มีบทบาทต่อการขยายตัวของเมืองกระบี่ในห้วงเวลานั้น ประกอบด้วยชาวไทย ชาวจีน ชาวมุสลิม และชาวน้ำ นิราศเมืองกระบี่ได้สื่อสารและสร้างภาพแทนกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านอัตลักษณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน และการทำมาหากิน ตลอดจนพฤติกรรมทางสังคม ความเชื่อ วิถีปฏิบัติต่างๆ อันเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงภาพตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์ของเมืองกระบี่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้รับการนำเสนอในวรรณกรรมนิราศเมืองกระบี่ ของขุนสมานนุกรกิจ ผ่านการวิเคราะห์การนำเสนอวิถีปฏิบัติ วิถีชีวิต และคติความเชื่อ ในบริบทประวัติศาสตร์ยุคต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยวางขอบเขตตัวบทที่วรรณกรรมนิราศเรื่อง “เมืองกระบี่” ฉบับสำเนาสมุดฝรั่ง สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เก็บรักษาไว้ที่ห้องเอกสารโบราณ สถาบันทักษิณคดีศึกษาสงขลา เทียบเคียงกับฉบับปริวรรตโดยกลิ่น คงเหมือนเพชร ด้านขอบเขตเนื้อหาการวิเคราะห์ จะวิเคราะห์ในประเด็นการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้รับการนำเสนอในตัวบทดังกล่าว

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้พิจารณาวรรณกรรมเรื่องนิราศเมืองกระบี่ ในฐานะตัวบททางวรรณกรรมภายใต้กรอบคิดว่าการศึกษาวรรณกรรมคือการศึกษารูปภาพตัวแทน (representation) ของสิ่งต่างๆ ที่ได้รับการนำเสนอ โดยภาพตัวแทนนั้นแสดงออกผ่านการขับเน้นให้เห็นอัตลักษณ์และวาทกรรมที่หนุนหลังอัตลักษณ์และภาพตัวแทนเหล่านั้นอยู่

ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม เป็นแนวคิดว่าด้วยพื้นที่ต่างๆ ที่มีความแตกต่างกัน และพื้นที่เหล่านี้มีส่วนกำหนดวัฒนธรรม ความคิด อาชีพ เศรษฐกิจ สถาปัตยกรรม และอื่นๆ (บงกชรัตน์ เตชะไตรศักดิ์, 2541: .5) กล่าวสำหรับ อัตลักษณ์ ถือเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับตัวตนและคนอื่น/สิ่งอื่น การนิยามอัตลักษณ์เกิดขึ้นจากการมองเห็นความแตกต่างของคนหนึ่งๆ หรือคนกลุ่มหนึ่งกับคนอื่น ๆ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่จะทำให้รู้จักตำแหน่งแห่งที่ของตนเอง ซึ่งเป็นแก่นของความเป็นตัวตน ด้วยพื้นฐานความคิดที่ว่าอัตลักษณ์คือความสัมพันธ์ อัตลักษณ์จึงเป็นผลของการสรรหา “ความแตกต่าง” ระหว่าง “ความเป็นตัวตน” และ “ความเป็นอื่น” อัตลักษณ์จึงเป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลนิยามตนเองภายหลังการปะทะสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับสิ่งอื่น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลอื่น หรือสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม เนื่องจากอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเองหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา อัตลักษณ์จึงสัมพันธ์กับบริบทสถานที่ พื้นที่ เวลา เป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์รอบข้างและแง่มุมที่หลากหลาย เช่น ชนชั้น ฐานะทางสังคม เพศสถานะ เพศสรีระ อายุ และอุดมการณ์ทางการเมือง

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ศึกษาทำความเข้าใจตัวบทนิราศเมืองกระบี่ โดยพิจารณาเทียบเคียงกับบริบททางประวัติศาสตร์

2.2 ศึกษากรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภาพตัวแทน ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม และอัตลักษณ์เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

2.3 ศึกษาข้อมูลบริบททางประวัติศาสตร์จากเอกสารอื่นๆ เพื่อนำบริบทมาประกอบการวิเคราะห์

2.4 วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2.5 นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

3. สรุปผลการวิจัย

นิราศเมืองกระบี่ เป็นผลงานวรรณกรรมเรื่องสำคัญที่ถือเป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของเมืองกระบี่ ในด้านผู้แต่ง เท่าที่มีการศึกษาและการสืบค้นหลักฐานในปัจจุบัน ยังไม่พบข้อมูลประวัติส่วนตัวของขุนสมานนุกรกิจมากไปกว่าที่กลั่น คงเหมือนเพชร สันนิษฐานไว้ รายละเอียดเกี่ยวกับผู้แต่งจึงไม่มีภูมิหลังมากนัก นอกจากข้อมูลบันทึกในวรรณกรรมที่เล่าว่า งานราชการที่ได้รับภายหลังมีคำสั่งให้เข้าเป็นสมาชิกเสือป่า อันเป็นพระราชนโยบายในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านจึงจำเป็นต้องเข้าเมืองกระบี่เพื่อถ่ายรูปทำบัตรประจำตัวเสือป่า

ตัวบทวรรณกรรมนิราศนั้นมีทั้งสิ้น 638 บท (และมีเขียนเพิ่มเติมอีก 1 วรรค) บันทึกไว้ในสมุดฝรั่ง มีสำเนาเก็บรักษาไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา ภายหลังโครงการวิจัย “ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้จากวรรณกรรมและพฤติกรรม” โดยสุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ ได้มอบหมายให้กลั่น คงเหมือนเพชร นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมคนสำคัญของจังหวัดกระบี่ชำระและปริทัศน์มาเป็นภาษาปัจจุบัน ตีพิมพ์ในรวมวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้คัดสรร เล่มที่ 7 จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เมื่อ พ.ศ.2548 อย่างไรก็ดี บทความวิจัยนี้ยึดเอานิราศเมืองกระบี่ ฉบับดั้งเดิมที่ยังไม่ได้รับการชำระเป็นตัวบทหลักในการศึกษา โดยใช้ฉบับชำระเป็นตัวบทเทียบเคียง

แม้จะมีข้อจำกัดในด้านประวัติผู้แต่ง และภูมิหลังของวรรณกรรมเรื่องนี้ แต่ข้อนี้ก็หาได้ทำให้วรรณกรรมนิราศเมืองกระบี่มีความหมายต่อการสื่อสารสะท้อนประวัติศาสตร์ของเมืองกระบี่ในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมน้อยลงแต่อย่างใด เนื่องจากวิสัยทัศน์ผู้แต่งได้นำเสนอภาพที่เห็นระหว่างการเดินทางโดยละเอียด ทั้งยังแทรกใส่ข้อคิดเห็น แสดงข้อคิด และนัยประหวัด ตลอดจนความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องราว ผู้คน และสถานที่ต่างๆ เอาไว้อย่างโดดเด่น โดยเฉพาะในด้านกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ในกระบี่ที่มีอย่างหลากหลาย ทั้งชาวไทย ชาวจีน ชาวมุสลิม และชาวน้ำ หรือชาวเล

บริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองกระบี่ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6

ในห้วงเวลาปลายรัชกาลที่ 5 และต้นรัชกาลที่ 6 คือช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทยอย่างขนานใหญ่ โดยเฉพาะปัจจัยหลักด้านการปฏิรูปการปกครอง และการขยายระบบราชการจากเดิมที่ให้อิสระแก่หัวเมืองต่างๆ ในการจัดการตัวเอง ก็ได้หันมารวมศูนย์อำนาจในลักษณะมณฑลเทศาภิบาล โดยมีข้าราชการระดับสูงที่ราชสำนักส่งออกไปเป็นข้าหลวงมณฑล และอุปราชมณฑล

ท้องถิ่นสยามในระยะนี้จึงตกอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากต้องดำเนินการตามนโยบายของส่วนกลางในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ตลอดจนการพัฒนา ปรับปรุง และสร้างเส้นทางคมนาคมทั้งทางน้ำและทางบก เพื่อกระชับอำนาจของศูนย์กลางสยามในการปกครองท้องที่ การรวมอำนาจดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดการกระชับอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางราชการในหัวเมือง (เดช บุนนาค, 2532: 171) ในกรณีหัวเมืองภาคใต้เกิดการขยายตัวของหัวเมือง เห็นได้จากการเกิดตลาดการค้า สถานที่ราชการ โรงเรียน และอาคารบ้านช่องที่มั่นคงถาวรมากยิ่งขึ้นในบริเวณพื้นที่ภูมิศาสตร์เมือง เช่น ในเมืองสงขลาที่รัฐบาลส่งเสริมการสร้างตลาดทั้งนอกและในเขตเมืองตั้งแต่ทศวรรษ 2440 พร้อมๆ กับการก่อสร้างสถานที่ราชการถาวร และส่งเสริมการค้า ทำให้พ่อค้าชาวจีนมีบทบาทในการเป็นตัวกลางระหว่างชาวบ้านกับตลาดการค้าในเมือง เป็นต้น (พิเชฐ แสงทอง, 2564: 154) บริบทนี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขให้กลุ่มคนที่หลากหลายซึ่งดำรงอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลและแตกต่างกันได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันด้วย อัตลักษณ์ที่แตกต่างหลากหลายนี้เองที่ได้รับการนำเสนอในนิราศเมืองกระบี่

เมืองกระบี่ในห้วงเวลาดังกล่าวก็ได้รับอิทธิพลจากบริบทความเปลี่ยนแปลงนี้เช่นเดียวกัน ดังที่มีการย้ายเมืองจากเมืองเก่ามาสู่ที่ตั้งเมืองใหม่บริเวณปากน้ำที่ลักษณะพื้นที่เหมาะแก่การเป็นชุมชนการค้าและเมืองศูนย์กลางมากขึ้นเนื่องจากอยู่ติดกับบริมน้ำ และเป็นชุมทางของลำคลองภายในหลายสาย ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 เจ้าเมืองกระบี่ริเริ่มการตัดถนนถาวร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การคมนาคมภายใน และภายนอก มีการติดต่อกับชุมชนอื่นๆ รายรอบมากขึ้น มีการไปรษณีย์ สถานีตำรวจ โรงพยาบาล และที่ว่าการาเมือง

ขณะที่ในด้านความเคลื่อนไหวของประชาชน ก็จะมีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีลักษณะถาวร และตอบสนองการค้าและการอยู่อาศัยในตัวเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนที่ได้มีการลงทุนด้านอาคารสถานที่ด้วย (กรมศิลปากร, 2542: 344)

ภาพตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ในประวัติศาสตร์เมืองกระบี่

คนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายอาศัยอยู่ในเมืองกระบี่ ซึ่งนิราศเรื่องนี้ได้นำเสนอให้เห็นอย่างน่าสนใจ โดยผู้แต่งเน้นการบรรยายภาพตามท้องที่มองเห็น มีความตรงจำ และนัยประหวัดด้วยประสบการณ์ความรู้ทั้งจากคำบอกเล่า และจากประสบการณ์ที่ตนได้เข้าไปสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่างๆ เหล่านั้น โดยกลุ่มคนที่ได้รับการกล่าวถึงมากเป็นพิเศษได้แก่กลุ่มคนไทยพุทธ (ซึ่งวรรณกรรมเรียกว่า “คนไทย” หรือ “ชาวไทย”) กลุ่มคนมุสลิม (ซึ่งวรรณกรรมเรียกสลับกันทั้งมุสลิม อิสลาม และมลายู) กลุ่ม ชาวจีน และชาวน้ำ หรือชาวทะเล (ที่รู้จักกันในเวลาต่อมาว่า อูรักลาโว้ย) ดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดดังนี้

1) ชาวไทยกับความเป็นชาวเหนือ และพุทธศาสนิกชน

ภาคใต้ฝั่งตะวันตกแม้จะมีความหลากหลายของกลุ่มคน แต่ที่นับถือศาสนาพุทธก็เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ เอกสารรายงานของเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.2458 ระบุว่ามิคนไทยอยู่ในเมืองกระบี่มากเป็นอันดับ 1 ตัวเลขใกล้เคียงกับจำนวนไทยอิสลาม โดยลักษณะภูมิศาสตร์การตั้งบ้านเรือน ระบุว่า “ชาวไทยพระพุทธรูปตั้ง (บ้านเรือน) อยู่ทางแถบดอน” (พระยาศรีวรพงศ์, 2560: 206) การสำรวจใน พ.ศ.2458 พบว่ามี “คนไทยพระพุทธรูป” ทั้งเมืองกระบี่ทั้งสิ้น 16,508 คน แต่หากยึดถือตามศาสนา ซึ่งรวมคนจีนที่นับถือศาสนาพุทธเข้าไปด้วย ก็จะได้พุทธศาสนิกชนจำนวน 18,370 คน

สันนิษฐานว่าชาวไทยพระพุทธรูปเหล่านี้น่าจะเป็นกลุ่มคนที่นิยมทำการเกษตร เช่น ทำสวนบนที่ดอนและที่ควน เช่น สวนยางพารา (ซึ่งรายงานมณฑลภูเก็ตรายงานว่ายังมีน้อยอยู่) สวนพริกไทย และการทำนาบนควน หรือนาไร่ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่วรรณกรรมนิราศเรียกว่าเป็นกลุ่ม “ชาวเหนือ” ยึดภูมิศาสตร์บ้านเรือนและการประกอบอาชีพในป่าและควนสูง ทั้งไม่นิยมตั้งบ้านเรือนริมทะเล ดังที่กลอนนิราศเมืองกระบี่ตอนหนึ่งเล่าถึงชุมชนแหลมโพธิ์ว่า เป็นชุมชนเก่าโบราณ มีแต่ชาวมุสลิมตั้งบ้านเรือน ชาวไทยไม่ได้เข้ามาเพราะมีภัยธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อย พื้นที่ทำการเกษตรไม่ได้กว้างไปยังแหลมโพธิ์ จากนั้นจึงระลึกความทรงจำว่า “ที่แหลมโพธิ์โบราณชาวบ้านตั้ง นานแล้วยังไม่เห็นเป็นหลักฐานชัดที่ท่าไร่ปากก้นดาร์ หاربประทานไม่พอเลยท้อใจ บ้างรื้อร้างบ้างยังทนบ้างชวนขวย มั่นก็ไม่เป็นเสียดังไปเพียงไหน ต้องหาเข้ากินค่ากันร่ำไป ยิ่งคนไทยไม่กล้าเข้ามาพลอย” (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 65)

จากกลอนสองบทนี้ นำเสนอให้เห็นว่าแต่เดิมนั้นด้วยภูมิศาสตร์ที่เป็นแหลม ทำให้แหลมโพธิ์มีฐานะเป็นพื้นที่ชุมชนที่การประกอบอาชีพและตั้งบ้านเรือนของคนหลายกลุ่ม กลอนยืนยันให้เห็นว่าในยุคแรกเริ่มชุมชน ชาวแหลมโพธิ์ประกอบขึ้นจากชาวไทยและมุสลิม แต่พื้นที่เพาะปลูกไม่กว้างขวางนัก ประกอบกับมีที่ดินผืนใหญ่ของเจ้าเมืองที่ใช้ปลูกมะพร้าวอยู่แล้ว ทำให้ราษฎรที่หากินกับการเพาะปลูกอย่างคนไทยนั้นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ จึงโยกย้ายออกไป เข้าใจว่าน่าจะไปบุกเบิกผืนดินอื่นๆ ในบริเวณที่สูง ลึกเข้าไปในแผ่นดิน กลอนระบุว่า “คนไทยไม่กล้าเข้ามาพลอย” สื่อให้เห็นว่าในขณะที่เป็นนิราศนั้นชุมชนแหลมโพธิ์มีคนไทยตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพน้อยหรืออาจจะไม่มีเลย (ยกเว้นเจ้าเมืองและพลพรรค) เนื่องจากคนไทยถนัดการเพาะปลูกมากกว่า จึงไม่สามารถดำรงอยู่ในภูมิศาสตร์พื้นที่ที่ทำการเกษตรไม่ได้ ขณะที่ชาวไทยมุสลิม มีทักษะด้านประมงชายฝั่งจึงดำรงอยู่ได้ กลอนจึงให้ภาพว่า “พวกแขกมลายูพออยู่ได้ เพราะอยู่ใกล้ที่จะหาปลาพลอย”

การนำเสนอภาพอัตลักษณ์คนไทยที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งในวรรณกรรมเรื่องนี้คือการสื่อผ่านตัวตนและวิถีคิดของกวีผู้แต่งนิราศเอง ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ขุนสมานนุกรกิจ เป็นข้าราชการที่นับถือศาสนาพุทธ โลกทัศน์ของท่านจึงสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณกรรมนิราศว่าเป็นโลกทัศน์แบบชาวพุทธ ท่อธิบายสิ่งที่มองเห็นผ่านกรอบความเชื่อที่สัมพันธ์กับแนวคิดทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ตลอดจนการทำบุญ การประพฤติดีในฐานะพุทธศาสนิกที่ดี โลกทัศน์เหล่านี้ยังเห็นได้จากการบรรยายกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ตลอดจนการ

ประเพณีอาชีพของกลุ่มคนที่พบเห็น เช่น คนมลายูและคนจีน ที่ทำอาชีพประมง อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงบทบาทและบรรยากาศของสังคมชาวพุทธในเมืองกระบุรียุคต้นรัชกาลที่ 6 ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ขุนสมานนุกรกิจเป็นบุคลากรด้านการศึกษาของอำเภอคลองท่อม เมืองกระบี่ แต่การที่ท่านสื่อสารคติ และใช้หลักพุทธศาสนาในการประณามสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นแล้วได้สะท้อนไว้ในนิราศ ก็ยืนยันให้เห็นถึงบทบาทและอิทธิพลของพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันซึ่งจะกลายเป็นสิ่งหล่อหลอมอัตลักษณ์ของกลุ่มคนไทยได้ในระดับหนึ่ง แม้ในนิราศจะมีการกล่าวถึงกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ มากมาย แต่ด้วยเหตุที่ผู้แต่งเป็นพุทธศาสนิกชน จึงสะท้อนบรรยากาศของความเชื่อแบบพุทธศาสนาออกมาครอบคลุมตัวเรื่องวรรณกรรมทั้งหมด จนอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อหรือคติแบบพุทธเป็นกรอบมโนทัศน์หลักของการสร้างอารมณ์ความรู้สึกของเรื่องราวในนิราศเรื่องนี้อย่างเห็นได้ชัด ขุนสมานนุกรกิจ เปิดเผยให้เห็นว่า คติความเชื่อในพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวไทยในยุคนั้น

ทั้งนี้ก็ได้นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นพุทธศาสนิกชนของกลุ่มคนไทย บรรยายผ่านการสื่อสารความเชื่อโลกทัศน์ และชีวทัศน์ เช่น ความเชื่อเรื่องบาปบุญและโลกหลังความตาย เช่น กล่าวถึงการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ว่าล้วนตกอยู่ในเรื่องทางโลก คือ หลงยศ หลงศักดิ์ศรี ภิเษก และตัณหา ด้วยเรื่องเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความทะยานจนหลงไปกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ในโลกชั่วขณะ หลงลืมที่จะตระหนักถึงชีวิตว่าสุดท้ายแล้วชีวิตก็สิ้นสุด ดังตอนหนึ่ง เมื่อกวีเดินทางผ่านวัดแล้วมองเห็นเมรุสีเส้า ก็ได้ฉวยประพจน์ถึงความตายของมนุษย์ โดยยกหลักศาสนาขึ้นมากล่าวอธิบายขยายความเชื่อมโยงไปถึงวิถีปฏิบัติในชีวิตที่เหมาะสม เพื่อยกระดับคุณค่าชีวิตที่ดีตามคติพุทธ

กลอนนิราศอธิบายความรู้สึกกวีหลังเห็นเมรุและ “ผ้าแพดาน” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมทำศพของคนโบราณว่าได้เกิดความรู้สึกหดหู่หรือท้อแท้ทุกขเวทนาโดยใช้คำว่า “สังเวช” อารมณ์เช่นนั้นนำกวีไปสู่การเชื่อมโยงกับหลักพุทธศาสนาว่าด้วยความหลง และตัณหา ที่เป็นพาหะของบาป หรือการเหินห่างทางบุญ ดังกลอนว่า *เกิดสังเวชกับผู้วางชีวาวาตม์ น่านอนนึกไปใจหายหาย* เมื่อยังเป็นคนอยู่ไม่รู้กาย ว่าจะวายชีวาวาตม์ใด มัวหลงยศศักดิ์มีทรัพย์สำหรับโลก บริโภคแต่ของไม่เผื่องใส เพราะตัณหาพาหวนป่วนหือระไทย จนนิลยเห็นห่างหนทางบุญ (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 118)

กลอนนิราศข้างต้นสื่อสารให้เห็นอัตลักษณ์แบบชาวไทยพุทธที่มีความเชื่อว่าการปฏิบัติตัวของมนุษย์ในโลกนี้จะส่งผลถึงโลกหน้า หากประพฤติอยู่ในวิถีนุญ ไม่ตกเป็นทาสของความอยากได้ใคร่มี มนุษย์พึงระลึกตัวรู้ตน ตั้งอยู่ในความดีทุกขณะเพราะชีวิตไม่รู้ว่าจะดับลงวันไหน ขณะเดียวกัน โดยภาพที่กวีบรรยาย ก็ยังเป็นการเสนอให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ คือพิธีกรรมการปลงศพของคนในยุคสมัยนั้นที่ใช้เมรุแบบสีเส้า ซึ่งเรียกว่า “สามส้าง” และมีการประกอบพิธีกรรมก่อนเผา โดยใช้ผ้าขาวเป็นผ้าแพดานเป็นอุปกรณ์หนึ่งในพิธีกรรมด้วย

จากการที่กวีได้เดินทางผ่านพบเมรุในวัดดังกล่าว กลอนนิราศได้เชื่อมโยงกับความเชื่อทางพุทธศาสนาและอธิบายหลักธรรมต่างๆ อย่างละเอียดต่อไปอีกถึง 19 บทกลอน ทั้งความหลักธรรมเรื่องรัก โลภ โกรธ หลง บาปชนิดต่างๆ ที่เกิดจากการผิดศีล 5 หลักการทำทาน ความเชื่อเรื่องการทำดีกับผลตอบแทนที่ดีที่เรียกว่า สุขคติ และหากทำกรรมชั่วก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ไม่ดี เรียกว่า ทุกคติ ซึ่งความประพฤติที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเองที่จะทำให้สุขคติหรือทุกคติ ดังกลอนนิราศตอนหนึ่งว่า *สุขคติทั้งสองนี้ ทั่วโลกลีลสัตว์โลกย่อมอาศัย ผู้ใดได้สุขคติมิเป็นไร เมื่อตายจะไป* ฟากฟ้าดุจจะดี ผู้ใดได้ทุกคติประชิ นรก เมื่อตายจะตกในขุมอบายสี จะทนระมานานยืนรื้อยหม่นปี ครอบงำให้ตั้งค้ำฉันทันรำพัน (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 122)

จากบทกลอน จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องบุญบาปและโลกหลังความตายในมโนทัศน์พุทธศาสนามีบทบาทและอิทธิพลต่ออัตลักษณ์ของชาวไทยพุทธในสังคมกระบี่ขณะนั้น กวีพรรณนาเชื่อมโยงให้เห็นว่าความเชื่อนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล ความตายจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัว เช่น ตอนหนึ่งบทนิราศกล่าวถึงชีวิตหลังความตายว่า *เมื่อตายไปก็ไม่มีใครผู้ใด และสิ่งใดที่จะสามารถที่จะอุ้มรั้งเอาไว้ได้* ไม่ว่าคนรัก หรือครอบครัว เพราะความตายเป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่งโลกคนเป็นกับโลกคนตาย ขณะเดียวกัน สิ่งต่างๆ ที่สะสมในโลกมนุษย์ทั้งทรัพย์สิน ลาภ ยศ ศักดิ์ศรี สิ่งเหล่านี้ไม่อาจมีค่าแม้แต่น้อย เนื่องจากตายแล้วก็เอาติดไปไม่ได้ บทนิราศตอนนี้ว่า *อนัตตาเกิดตามพุทธโอวาท น่านอนเค็ดเคี้ยวเปลี่ยวใจหาย อันทรัพย์สินหรือมิชดกระจัดกระจาย* ชันร่างกายอินทรีย์เป็นวิจุล ความห่วงบุตรภรรยาพะว้าพะวง เขากลับซังหลักตัวเลยกลัวสูญ ถูกฝังพินทุพินแผ่นดินพูน เครื่องอาภูล

เกิดกล้าขึ้นกว่าเก่า ไฉ้ไม่มีผู้ใดใครช่วยเหลือ ออกเหม็นเชื้อข้าให้เอาไฟเผา อันลางยศทรย์ศักดิ์มั่นหนักเบา ก็ไม่เอาไปติดสักหนิดเลย (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 119-120)

กลวิธีที่กวีใช้คือ การนำพฤติกรรมหรือการประพฤติดของบุคคลที่เพิ่งเกิดขึ้นโดยทั่วไปมาเป็นอุทาหรณ์เพื่อแสดงข้อคิดย้าเตือนและกระตุ้นให้ตระหนักว่า การประพฤติดในลักษณะใดควรและไม่ควรกระทำ โดยใช้มโนทัศน์แบบพุทธศาสนาเป็นกรอบการประเมิน อีกทั้งยังใช้หลักการเดียวกันสาธยายเพื่อแสดงให้เห็นว่าการประพฤติดในลักษณะต่างๆ ดังกล่าวนำไปสู่ผลเช่นใดในภายภาคหน้า ตอนหนึ่งกลอนนิราศกล่าวว่า นี่แหละเราอย่าเพลินทำเหินห่าง แสวงสร้างกุศลไว้เป็นหลัก ถ้าบุญมากบุญจะพาหาที่พัก ถ้ากรรมมากกรรมจะชักไปทนกรรม ของสิ่งใดในโลกสำหรับโลก ใครบริโภคม Chimไม่อ้อมหน้า จงแม่นิจตอนิจจึงเหมือนดังคำ พระแนะนำสอนสั่งทั้งโลก (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 121)

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่ากวีใช้มโนทัศน์แบบพุทธศาสนิกชนในการพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้พบเห็นระหว่างการเดินทาง จากนั้นใช้เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นอุทาหรณ์แสดงหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสรุปเหตุการณ์ผ่านกรอบมโนทัศน์แบบผู้สั่งสอน ทำให้กลอนนิราศหลายช่วงตอนมีลักษณะเนื้อหาคล้ายๆ วรรณกรรมคำสอน

ในแง่มุมดังกล่าว อาจพิจารณาเชื่อมโยงให้เห็นสถานะของผู้แต่งว่าความเป็นข้าราชการที่มีภาระหน้าที่ในการเป็นผู้นำทางความคิดและกิจกรรมต่างๆ อยู่แล้ว ในแง่นี้วรรณกรรมจึงเหมือนเครื่องมือในการนำเสนอและถ่ายทอดความคิดจากกลุ่มคนระดับผู้นำไปยังสังคมทั่วไป แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของกลุ่มคนไทยระดับข้าราชการ ที่นอกจากอำนาจราชการและหน้าที่การงานแล้ว ความรู้ด้านศาสนายังเป็นสิ่งสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์หรือตัวตน ขุนสมานนุกรกิจได้เน้นย้ำให้เห็นถึงหลักการพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต มีน้ำเสียงของการสอนที่เน้นย้ำให้ตระหนักถึงการประพฤติดปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา การประพฤติดในปัจจุบันเป็นรากฐานของผลได้ในโลกหน้า แสดงให้เห็นว่าอุดมคติของพุทธศาสนิกชนในยุคนั้นที่ให้ความสำคัญกับบุญและความสุขภายหลังความตายเป็นบันปลายแห่งชีวิตปัจจุบันของมนุษย์ อุดมคติเช่นนี้อาจถือเป็นพื้นฐานร่วมกันของอัตลักษณ์กลุ่มคนไทยพุทธในยุคสมัยดังกล่าวด้วย

อาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ของพวกเขาสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ทางศาสนา มีศาสนาเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงตัวตนและวิถีชีวิตประจำวัน อัตลักษณ์ลักษณะนี้ยังเห็นได้ในชุมชนภาคใต้ฝั่งตะวันออก ที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมเรื่อง พระบรมมัตถ์คำกาพย์ ที่พบสำเนาแพร่หลายมากถึง 20 ฉบับทั่วภาคใต้ โดยเนื้อหาวรรณกรรมเรื่องนี้คือการพยายามอธิบายหลักการทางศาสนาในชีวิตประจำวันของผู้คนภาคใต้ในระดับลึก ทำให้เห็นว่าคุณมคติของสังคมยุคนั้นคือการมรรควิธีแห่งการเรียนรู้และหลุดพ้นตามข้อเสนอของหลักธรรมทางศาสนานั่นเอง (สุริวงศ์ พงษ์ไพบูลย์, 2547: 67-68)

จากที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า อัตลักษณ์กลุ่มชาวไทยที่วรรณกรรมนิราศนำเสนอสัมพันธ์กับทั้งภูมิศาสตร์พื้นที่ กลุ่มชาวไทยกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ทั้งบนควนสูง ชุมชนในตัวเมือง และพื้นที่ราชการ ทำให้มโนทัศน์ของพวกเขาครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นผ่านพื้นที่วรรณกรรมนิราศที่ขุนสมานนุกรกิจใช้วิธีคิดแบบพุทธศาสนิกชนในการประเมินค่าและอธิบายพฤติกรรมและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่พบเจอระหว่างการเดินทางครอบคลุมภาพและปรากฏการณ์ของคนทุกกลุ่มด้วย อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยจึงมีความโดดเด่นที่ความเป็นกลุ่มชนที่ปรารถนาความมั่นคงและปลอดภัยสูง มีอำนาจในชุมชนทั้งโดยคติความเชื่อและอำนาจปกครอง

2) อัตลักษณ์ชาวมุสลิม กับภูมิศาสตร์ชายฝั่ง

ชาวมุสลิมถือเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับการนำเสนอภาพและความเคลื่อนไหวไว้ในนิราศเมืองกระบี่ บทนิราศได้อ้างถึงแหล่งที่อยู่ของชาวมุสลิมทั้งสิ้น 5 ชุมชนด้วยกัน คือ ชุมชนสือบทยา คลองตอก (ปัจจุบันอยู่ในเขต อ.เหนือคลอง) ชุมชนแหลมโพธิ์ (ปัจจุบันอยู่ในเขตอ.เมืองกระบี่) ชุมชนแหลมกรวด (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอเหนือคลอง) ชุมชนคลองท่ายาง (ปัจจุบันอยู่ในเขต อ.เหนือคลอง) และอำเภอเกาะลันตา โดยรายละเอียดในการนำเสนอ นอกจากจะระบุถึงภูมิศาสตร์ของชุมชนแล้ว ยังให้ภาพเสนอด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวไทยพุทธ กวีบอกเล่า และบรรยายผ่านมุมมองและสายตาแบบ “คนนอก” ที่มีความรู้และความเข้าใจอัตลักษณ์ ชาวมุสลิมจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยบทนิราศได้บอกเล่าทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ของการตั้งบ้านเรือน วิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไป และเหตุการณ์ที่กวีพบเห็นหรือมีความรู้และประสบการณ์ บทนิราศบรรยายตอนหนึ่งว่า สือบทยาคลองตอกอยู่ข้างซ้าย เป็นเกาะกลางวังวนชลสาน มีเรือสวนสร้างสมมานมนาน เป็นเรือนบ้านภาษามลายู อันพวกนี้ ผิดไปกับไทยสนัด พวกเขาดัดปลายลิ้นไม่กินหมู

ประเพณีกิจอิสลามไปตามครู เช่าครู คุรสาตาดาด ไม่พลาดพลั้ง เลียสตรายาภาค ขาดไม่เหมา ตั้งสุหร่ววันศุกร์สมาัยยัง ทำบุญใหญ่หรือใครตายจัวควายยัง ก็ต้องรั้งจุมกมาหาละไมย แมลแกงยำทำโหนดหรือินดีด้วยให้ไทยช่วยขบฉั่นกันไม่ไหว ทุกวันนี้ดูก็แปลกแซกกับไทย ปนกันไปแทบจะพลวกเข้าพวกเดียว (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 43-44)

กลอนนิราศตอนข้างต้นบรรยายถึงเขตพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมในเขตอำเภอเหนือคลอง ที่กวีเดินทางผ่าน โดยระบุลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนว่า เป็น “เกาะกลางวังวนชลสาน” คือชุมชน “สือบทยา” และ “คลองตอก” ทั้งนี้ในช่วงต้นรัชกาลที่ 6 เกาะทั้ง 2 นี้ราชการได้จัดเป็น “หมู่เกาะที่ 2” ที่เป็นท่าเลหาปลาของชาวประมงมุสลิมและท่าเลเก็บรังนก (พระยาศรียรวงศ์, 2564: 204)

กวีให้รายละเอียดผ่านสายตาของ “คนนอก” ที่พอจะมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับมุสลิมบ้างว่าชุมชนเป็นแหล่งที่อยู่ของชาวมลายูที่มีอัตลักษณ์ด้านความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างออกไปจากตนที่เป็นไทยพุทธ เช่น การไม่กินหมู การละหมาด การเข้าสุนัต การถือศีลอด และทำบุญบริจาคข้าวสารแก่ผู้ยากไร้ (ชาภาค) รวมถึงประเพณีงานศพที่มีการฆ่าวัวควายเพื่อประกอบอาหารในการทำบุญ ลักษณะเด่นใดที่กวีบรรยายละเอียดก็จะอธิบายเพิ่มเติม เช่น อธิบายว่าในงานศพจะมีการลั้มนสัตว์ใหญ่เพื่อประกอบอาหารเลี้ยงต้อนรับคนในชุมชนหรือญาติสนิทมิตรสหายที่มาร่วมงาน ซึ่งเรียกตามสำเนียงท้องถิ่นกระบี่ว่าการทำ “โหนดริ” หรือ นูหรี

ดังกล่าวแล้วว่า เมื่อพิจารณาจากภาพรวมของกลอนนิราศข้างต้น จะเห็นว่าการนำเสนอชาวมุสลิม นอกจากจะผ่านการบ่งชี้ลักษณะภูมิศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพแล้ว ยังได้เห็นการบรรยายที่กวีพยายามเสนอข้อมูลความรู้อันเป็นลักษณะเฉพาะอัตลักษณ์หรือตัวตนของชาวมุสลิมในด้านความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากตอนหนึ่งที่ว่า “ทุกวันนี้ดูก็แปลกแซกกับไทย ปนกันไปแทบจะพลวกเข้าพวกเดียว” บทนิราศนี้สามารถเข้าใจได้ว่า ในมุมมองของกวีนั้น ชาวมุสลิมเป็นกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกับชาวไทยพุทธ ในแง่ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา หากแต่ในมิติความสัมพันธ์ทางสังคม คนสองกลุ่มนี้แทบจะกลมกลืนเข้าเป็นพวกเดียวกัน ความกลมกลืนดังกล่าวนี้ย่อมเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันที่เกิดขึ้นภายใต้กิจกรรมต่างๆ ในสังคม เช่น ในโอกาสงานบุญของชาวมุสลิม กวีสื่อว่าชาวมุสลิมก็แบ่งปันอาหารให้กับชาวไทยพุทธด้วย ภาพนี้จะเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ในสมัยหลังๆ มาปรากฏให้เห็นว่าระหว่างชาวพุทธกับชาวมุสลิมในจังหวัดกระบี่นั้นมักจะไม่มีรอยต่อหรือรอยแตกทางความสัมพันธ์ใดๆ จนอาจกล่าวได้ว่าชาวไทยพุทธกับมุสลิมนั้นแยกกันไม่ออกในแง่ของการสังคม

อย่างไรก็ดี ภาพเสนอที่น่าสนใจประการหนึ่งเกี่ยวกับชาวมุสลิมในนิราศเรื่องนี้ก็คือ ชาวมลายูมุสลิมได้รับการนำเสนอภาพให้เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณที่ประกอบอาชีพด้านการประมงและเกษตรกรรมครัวเรือน ภูมิศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์มลายูจึงอยู่ชายฝั่งและหมู่เกาะ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายเกาะในเขตเมืองกระบี่ โดยแต่ละเกาะจะอยู่ใกล้กัน เดินทางถึงกันได้ง่าย รวมถึงการติดต่อสัมพันธ์กับแผ่นดินใหญ่ในเขตเมืองและเขาสูงในตัวเมืองด้วย ภาพบรรยายลักษณะภูมิศาสตร์เช่นนี้ สอดคล้องกับจดหมายเหตุของมหาเสวกโท พระยาศรียรวงศ์ หรือหม่อมราชวงศ์ จิตร สุทัศน์ ผู้ใช้นามปากกาว่า “สักชี” ที่บันทึกไว้ระหว่างตามเสด็จรัชกาลที่ 6 ว่าชาวอิสลามนิยมตั้งบ้านเรือนริมทะเล จึงประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก การทำนมน้อย เพราะลักษณะดินและน้ำไม่อำนวย ได้แต่เพาะปลูกเล็กๆ น้อยๆ เช่น ผักสวนครัว และมะพร้าว เป็นต้น (พระยาศรียรวงศ์, 2560: 205) ขณะเดินทางถึง แหลมโพธิ์ กวีได้บันทึกถึงพื้นที่แห่งนี้ในฐานะที่เป็นชุมชนชาวมลายูที่มีกิจกรรมการเพาะปลูกและทำการประมง มีการก่อตั้งชุมชนมาอย่างยาวนาน แต่เนื่องจากประสบกับปัญหาการทำมาหากิน โดยเฉพาะปัญหาที่ดินทำนา ชุมชนในสมัยนั้นที่มักจะต้องหล่อเลี้ยงด้วยผลิตผลทางการเกษตรเป็นพื้นฐานจึงไม่ขยายตัวเท่าใดนัก กลอนนิราศบันทึกว่า ที่แหลมโพธิ์โบราณชาวบ้านตั้ง นานแล้ว ยังไม่เห็นเป็นหลักฐาน ชัดที่ทำไมราพากันดาร หารับประทานไม่พอเลยท้อใจ แต่พวกเขมมลายูพออยู่ได้ เพราะอยู่ใกล้ที่จะหาปลาหอย ได้อเล้าจำจ่ายใช้บริบปรอย ไม่ร้อรอยรูปเดิมให้เปลี่ยนแปลง (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 65)

จากบทกลอนข้างต้น จะเห็นได้ว่ากวีได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนแหลมโพธิ์โดยนัย คือในวรรคที่ว่า “นานแล้วยังไม่เห็นเป็นหลักฐาน” เพื่อสื่อความว่าชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนโบราณ แต่จนถึงขณะที่กวีได้เดินทางผ่าน ชุมชนก็ไม่ได้ขยายตัวขึ้นให้พอเห็นร่องรอยความเติบโตได้ คำว่า “ไม่เห็นเป็นหลักฐาน” สื่อว่า ชุมชนไม่มีความมั่นคงหรือมีลักษณะ

เป็นชุมชนที่จริงจังถาวร อาจจะเป็นเพียงชุมชนกสิกรรมระดับพื้นฐาน ประกอบด้วยเกษตรกรและชาวประมงขนาดเล็กที่ “หาเช้ากินค่ำกันร่ำไป”

การไม่อาจขยายตัวขึ้น “เป็นหลัก (เป็น) ฐาน” ได้ดังกล่าว เงื่อนไขสำคัญที่กวีได้สื่อสารไว้ก็คือแหลมโพธิ์เป็นชุมชนริมทะเลที่ทางเลือกในการดำรงชีวิตมีอยู่น้อย กล่าวคือไม่ทำการเกษตรกรรมเรือน ก็ทำประมงขนาดเล็ก ข้อจำกัดนี้ทำให้การอพยพเข้าสู่ชุมชนน้อยกว่าการอพยพออก โดยเฉพาะชาวไทยพุทธ ซึ่งทักษะทางด้านการประมงทะเลน้อยกว่าชาวมุสลิมด้วยแล้ว ก็ไม่ได้เข้ามาสร้างหลักปักฐานแต่อย่างใด ส่วนชาวมลายู หากล้มเหลวทางการเกษตร ก็ยังมีการทำการประมงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญอีกด้วย

นอกจากนี้ กวียังนำเสนอมุสลิมในชุมชนแหลมกรวด ในเขตอำเภอเหนือคลอง ในเอกสารสมัยรัชกาลที่ 6 แหลมกรวดได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มหมู่เกาะที่ 2 คือเป็นทำเลหาปลาและหารังนก แต่ก็มีความแตกต่างไปจากชุมชนแหลมโพธิ์ที่กล่าวถึงข้างต้น เนื่องจากที่นี่ชาวมุสลิมอาศัยอยู่ปะปนกับชาวจีน ชาวไทย และชาวน้ำ (อุรักลาโว้ย) ลักษณะภูมิศาสตร์ที่เป็นแหลม จึงสะดวกแก่การเดินทางเข้าออก มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่นิพอสสมควร กระทั่งรัฐบาลสยามได้ตั้ง “ด่านภาษี” ขึ้นมา แล้วส่งคนไทยมาปฏิบัติงาน และน่าจะเป็นเหตุทำให้มีคนไทยอพยพเข้ามาอยู่ด้วย ดังกลอนว่า “*เทียมตั้งด่านภาษีมีคนไทย มาอยู่ประจำระไม่ละงาน*”

จากบทกวีข้างต้น จะเห็นได้ว่าลักษณะภูมิศาสตร์ของชุมชนแหลมกรวดยกระดับให้กลายเป็นชุมชนเมืองท่าเล็กๆ ที่มีผู้คนเดินทางเข้าออกอย่างหลากหลาย จึงเป็นแหล่งผสมปนเปของคนต่างๆ หลายชาติพันธุ์ ชาวเลที่อยู่ตามเกาะต่างๆ เช่น เกาะลันตา (ซึ่งในขณะนั้นเป็นอำเภอเกาะลันตา) รวมถึงชาวมลายู และพ่อค้าชาวจีนจึงได้เข้ามาปฏิสัมพันธ์กันบนพื้นที่นี้ ทำให้ชุมชนขยายตัว

กลอนนิราศบรรยายว่าบ้านเรือนที่นี่ “*ปลูกชุกกันอยู่ไม่สู้สบาย*” โดยคน 3 กลุ่มดั้งเดิมคือมุสลิม ดังจะเห็นได้ว่าในสถานที่ใกล้เคียงกันมีชื่อเป็นมุสลิม เช่น แหลมโต๊ะสุขหาย (สุโหง) และคลองปาหนัน เป็นต้น กลอนบรรยายว่า *เขาตั้งทำทุ่งปลาหยาปูหอย รุกข์ผอยได้เลยทำเคยขาย บ้างปลูกพลูปลูกผักรักษากาย บ้างซื้อขายแลกหาข้าวมากิน คนที่อยู่จีน แยกกับชาวน้ำ เป็นคนไม่กลัวกรรมเขาทำได้ เทียมตั้งด่านภาษีมีคนไทย มาอยู่ประจำระไม่ละงาน* (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 31-32)

กลอนดังกล่าว ไม่ได้ระบุว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใดทำอาชีพอะไร แต่กล่าวรวมๆ ให้เห็นทั้งอาชีพทำประมงพื้นบ้าน การเกษตร และการค้า ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าชาวมุสลิมน่าจะเป็นกลุ่มคนที่ทำการประมง ทั้งการหาปลาหยาปูหอย และการทำกะปิ ส่วนชาวจีนน่าจะเป็นกลุ่มที่ปลูกผักและค้าขาย ดังจะเห็นภาพชาวจีนประกอบอาชีพลักษณะนี้ได้จากนิราศเมืองปะเหลียน ของพระยาโสภณพัทลุงกุล (สว่าง ณ พัทลุง) และนิราศเกาะยอ ของฉั่ว ทิพย์วารี (พิเชฐ แสงทอง, 2540: 110)

นิราศทั้งสองตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สำหรับชาวมลายูแล้ววิถีชีวิตที่ผูกพันและเกี่ยวโยงกับทรัพยากรทางทะเลเป็นสำคัญ ทั้งในแง่ที่เป็นแหล่งอาหาร แหล่งทำมาหากินและหาเลี้ยงชีพ อย่างไรก็ตาม การที่ชุมชนตั้งอยู่ริมทะเลชาวมุสลิมก็อ่อนไหวต่อภัยธรรมชาติ ดังภาพเสนอชุมชนคลองท่ายางว่าเป็นชุมชนมุสลิมขนาดใหญ่ แต่เคยถูกภัยพายุทำให้ต้องโยกย้ายบ้านเรือนขึ้นไปสร้างบนตลิ่งสูงหมด กลอนบรรยายว่า *แล้วริบตะบิงมาถึงคลองท่ายาง ไม่กว้างขวางลึกซึ้งไปถึงไหน เมื่อปีกลายถูกคลื่นตื้นตึงใจ แวะขึ้นไปพบบ้านที่ย่านบน มีเหยาเรือนเรือกวานแต่ล้วนแตก เมื่อที่แรกนั้นขึ้นไปเจอจน พอพบผู้รู้จักกันหนึ่งคน เป็นกุศลรับให้พักสำนักรเรือน ที่บ้านนั้นเขาก็มีสิ่งขาย ที่ซื้อไดยินดีไม่มีเหมือนตั้งแต่กลับนับบ้านไปนานเขื่อน มิได้เยียนเยี่ยมกันแต่นั้นมา* (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 39)

กลอนนี้ไม่เพียงแต่ให้ภาพความอ่อนไหวของชุมชนมุสลิมริมทะเลต่อภัยธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังสื่อสารให้เห็นอาชีพผลิตผลทางการเกษตร และทักษะความรู้ของชาวกระบี่ด้วย กล่าวคือ กลอนสั้นๆ ให้เห็นไปถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลิตผลการเกษตรของชาวมุสลิม คือการทำ “สีผึ้ง” ขาย ผลิตภัณฑ์สีผึ้งดังกล่าวเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันของคนในยุคจารีตทั่วภาคใต้ที่ตลาดเครื่องสำอางยังไม่ได้กว้างขวางหรือมีผลิตภัณฑ์หลากหลายนัก การที่ชุมชนมุสลิมแห่งนี้สามารถผลิตสีผึ้งจำหน่ายได้จึงแสดงให้เห็นถึงทักษะความรู้และศักยภาพของทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีมากพอให้นำมาแปรรูปเป็นสินค้าได้ โดยเฉพาะมะพร้าวซึ่งเป็นส่วนผสมหลัก ดังกลอนนิราศบรรยายให้เห็นว่าการปลูกมะพร้าวเป็นพื้นฐานหนึ่งของชุมชนเมืองกระบี่ ในเขตอำเภอเมือง ซึ่งขณะนั้นตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำกระบี่ มีการปลูกมะพร้าวกันอย่างกว้างขวาง ผลิตภัณฑ์มะพร้าว

น่าจะเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในกระบี่เอง และตลาดภายนอกพอสมควร เนื่องจากมีการสร้างสวนมะพร้าวขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “สวนอิศรา” ของเจ้าเมืองกระบี่ด้วย สอดคล้องกับจดหมายเหตุของ “ลักซี” บันทึกไว้ว่าอาชีพด้านเกษตรของชาวกระบี่นี้ “ทำนาเป็นที่หนึ่ง...มะพร้าวเป็นที่สอง” (พระยาศรวิรวงศ์, 2560: 205)

3) ภูมิศาสตร์เมืองกับอัตลักษณ์ชาวจีน

ในการพรรณนาการเดินทางตามเส้นทางนิราศเมืองกระบี่ของขุนสมานนุกรกิจ จะให้ภาพผู้คนตามท้องถิ่นต่างๆ เรียงรายกันไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ของที่ตั้ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ภาพของชาวมุสลิมจะอยู่ตามริมฝั่งทะเล ขณะที่คนไทยจะนิยมตั้งบ้านเรือนบนที่ดอน กระทั่งเมื่อการเดินทางเข้ามาสู่พื้นที่ที่ผู้คนหนาแน่น ไม่ว่าจะเป็นท่าเรือตลาด และในเมือง ตัวละครกลุ่มชาติพันธุ์อีกกลุ่มหนึ่งก็จะปรากฏบทบาทขึ้นมา นั่นก็คือ ชาวจีน

นิราศเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพชาวจีนในชุมชนในด้านเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด ชาวจีนเหล่านี้คือตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ระหว่างกลุ่มอาชีพ และระหว่างชุมชนกระบี่กับชุมชนอื่นๆ ภายนอก โดยเฉพาะสินค้าจากตลาดภายนอกนั้น บทนิราศได้บรรยายให้เห็นหลายอย่างด้วยกัน อันสามารถสื่อถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเมืองที่มีการติดต่อเปิดรับการเข้าออกของสินค้าและผู้คนจากแดนไกลมากขึ้น อันบ่งชี้ถึงการรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่ไกลตัวออกไปของชาวกระบี่ในยุคนั้นด้วย

ทั้งนี้สินค้าที่น่าสนใจซึ่งพ่อค้าชาวจีนเป็นคนกลางนำมาขายในชุมชนเมืองกระบี่ส่วนหนึ่งมักเป็นสินค้าอุตสาหกรรม ที่อาศัยการนำเข้ามาจากท้องถิ่นอื่นหรือเมืองนอก ได้แก่ ผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ถ้วยชามจาน มิดขวาน จอบ กบ สิว เป็นต้น นอกจากนั้นก็เป็นสินค้าบริโภคที่ชุมชนกระบี่ผลิตเองไม่เพียงพอและผลิตเองไม่ได้ เช่น ข้าวสาร และน้ำตาล ดังนิราศบรรยายถึงการค้าขายของตลาดแห่งหนึ่งซึ่งมีพ่อค้าคนจีนขายสินค้าหลากหลายดังกลอนนิราศว่า พวกจีนขายไหหมามถ้วยชามจาน มิดพร้าวขวานจอบขะแลงเหล็กแลงตะใบ ทั้งกบสิ่วเหล็กไซเลื่อยใหญ่เล็ก บ้างขายเหล็กเชิงกรานแลผานไถ โล่แป้ ปั้ง ตะเคียวเหล็กเกี่ยวไฟ บ้างขายตะไกรมิดโกนตะเกียงโคม บ้างขายแบ่งน้ำมัน ขายคันฉ่อง สำหรับส่องดูเงาคราเมาโหม ใครมัวเงาในกระจกมันรกรโรม ต่อลิ้นโคมออกเอนเลยไอ้อ้อ อยากซื้อกระจกอย่างดีมีค่ามาก พาไปฝากงามปลอดดยอดเสน่ห์ แต่ของอื่นมากนักกระอักระอา ยิ่งทักเน นักในหือระไท ครอบ ที่บ้างขายรูปเทียนเครื่องเขียน ชัน แปรงูฟันขวดเพื่องในเครื่องหอม บ้างขายกระโถนโถถางและอ่างออม มิดช้อนล้อมจอกแก้ว ตะเกียงลาน ที่บ้างขายขีดไฟขายใบชา ขมิดยาหมากมะพร้าวและข้าวสาร ที่บ้างร้านขายรำขาน้ำตาล ขายเหล็กถ่าน ชี้น้ำมันมายาง (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 83-84)

เมื่อพิจารณาจากสินค้าชนิดต่างๆ ดังข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาวจีนเป็นกลุ่มคนสำคัญที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิต และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมืองกระบี่ในยุคนี้นี้ สินค้าหลายๆ อย่างยืนยันให้เห็นลักษณะการเปิดรับความสมัยใหม่ของชาวกระบี่ ดังเช่น เครื่องใช้ในการประดับตกแต่งร่างกาย เช่น คันฉ่อง (กระจก) แป้ง หรือของใช้ที่ในเวลาต่อมาจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงพฤติการณ์ในชีวิตประจำวันของชาวกระบี่ เช่น แปรงสีฟัน ช้อนล้อม มิดโกน ตะเกียงโคม สินค้าที่คนจีนนำมาขายเหล่านั้นมักจะเป็นสินค้าจากชุมชนภายนอกหรือเมืองนอก ทำให้สะท้อนถึงความเคลื่อนไหวของชุมชนอื่นๆ รายรอบกระบี่ที่มีความคึกคักในด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยในอีกทางหนึ่ง

บทบาทของชาวจีนนั้นยังระบุการนำเสนอให้เห็นผ่านทักษะการขายของของ “เมี่ยงเจ็ก” อีกด้วย กลอนบทหนึ่งบรรยายภาพแม่ค้าที่เรียกว่า “เมี่ยงเจ็ก” ว่า “โรงขายผ้าทำไม่เสียพวกเมี่ยงเจ็ก ลำเล็กเล็กฝีปากเขาถากถาง ลิ่นก็คมลมก็คายไว้ระวาง พี่เหลือจะพลาความขวยที่วยง” (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 84)

ทั้งนี้ในยุคสมัยที่นิราศได้แต่งขึ้นนี้ เป็นไปได้สูงว่า “เมี่ยงเจ็ก” ดังกล่าวน่าจะเป็นผู้หญิงไทย เนื่องจากการอพยพไปตั้งหลักแหล่งหรือทำมาหากินนอกประเทศจีนของชาวจีนในช่วงแรกๆ นั้นยังไม่มีคตินิยมเรื่องการนำพาเมียและครอบครัวจากเมืองจีนเดินทางมาด้วย ชาวจีนอพยพจะหาเมียคนพื้นถิ่นด้วยจุดประสงค์ที่จะกลืนกลายเข้ากับคนพื้นเมือง อันจะส่งผลดีต่อการประกอบอาชีพ จนกว่าจะตั้งตัวได้ ผู้ที่มีครอบครัวอยู่แล้วจึงจะกลับไปรับมาด้วย การที่บทนิราศดังกล่าวสะท้อนทักษะการค้าขายของเมี่ยงเจ็ก โดยเฉพาะการพูดจาเชิญชวนอย่างออกคน จนกระทั่งผู้ขายยังรู้สึกขวยอาย จึงแสดงให้เห็นว่าหญิงไทยที่สัมพันธ์กับชาวจีนนั้นได้เรียนรู้เกี่ยวกับการค้าขายมาจากชาวจีนจนกระทั่งมีทักษะที่ดี

แตกต่างไปจากหญิงไทยทั่วไป คนไทยที่สัมพันธ์กับคนจีนเหล่านี้จึงน่าจะค่อยๆ สังเกตความสามารถที่เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ของเมืองกระบี่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในหัวเวลานี้อีกด้วย

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ของชาวจีนจึงถูกนำเสนอให้เป็นกลุ่มคนที่มีทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ภายในกระบี่เองและภายนอกออกไป มีความขยันขันแข็ง และเจตจำนงในการประกอบกิจการงาน การค้าอย่างแน่วแน่เพื่อการยกระดับชีวิตทางเศรษฐกิจของตน อัตลักษณ์เหล่านี้สืบเนื่องมาจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์จีนมีบทบาทอยู่ในภูมิภาคนี้มาตั้งแต่สมัย ใกล้เคียงกันก็สามารถเดินทางเข้าออกจากพื้นที่เมืองเพื่อไปยังพื้นที่ภูมิศาสตร์ชายขอบอื่นๆ ในนามของการเดินทางค้าขายได้ ภาพความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เห็นได้จากข้อบันทึกในนิราศเมืองกระบี่ด้วยเช่นกัน

4) ขาวน้ำ กับอัตลักษณ์ที่เกิดจากเกาะแก่งแหล่งหากิน

แม้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จะมีการกล่าวถึงว่ากระบี่ก็เป็นเมืองหนึ่งที่ปรากฏคนกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาไญ หรือ “ชาวเล” อยู่ด้วย โดยเฉพาะตามหมู่เกาะต่างๆ ที่ตอนนั้นสังกัดอยู่ในเขตอำเภอลันตา แต่วรรณกรรมก็ไม่ได้เน้นกล่าวถึงมากนัก คงแต่กล่าวอ้างถึงว่าเป็น “ขาวน้ำ” แต่ไม่มีรายละเอียดถึงคตินิยมด้านอื่นๆ นอกจากการบรรยายภาพการประกอบอาชีพ และนิสัยบางแง่มุมที่กวีเห็นหรือรับรู้เกี่ยวกับกลุ่มคนกลุ่มนี้

เรื่องเล่าในท้องถื่นกระบี่เชื่อว่าชาวน้ำคนแรกคือ ตะเะอาดับ โดยชาวน้ำถือว่าเป็นบรรพบุรุษของพวกเขา เขาเป็นคนที่ไม้อาเรื่องเอาราวอะไรเลย ในยุคที่ศาสนาเผยแพร่เข้ามาในดินแดนประเทศต่างๆ ในบริเวณแถบนี้ รัฐต่างๆ ได้รับเอาศาสนามายึดถือ แต่อาดับกลับเกรงกลัวโทษ ดื้อรั้น ขอบเขตเวิ้งว้าง การงานไม่ทำ หามื้อกินมื้อ บ้านเรือนก็ไม่มีเป็นหลักแหล่ง มรดกของการประพฤติปฏิบัติเช่นนี้ได้กลายมาเป็นมรดกตกทอดแก่ชาวน้ำรุ่นหลังๆ (ประเทือง เครือหงส์, 2524: 12) กระทั่งกลายเป็นอัตลักษณ์ที่คนนอกมองชาวน้ำในเวลาต่อมา

ประเทือง เครือหงส์ (2524: 14) เสนอว่าแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวน้ำเชื่อว่าที่เกาะลันตาเป็นแหล่งแรกๆ จากนั้นจึงแพร่กระจายออกไปยังเกาะแก่งต่างๆ ทั่วไป โดยมีร่องรอยและหลักฐานที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่าเป็นแหล่งที่อยู่และประกอบอาชีพของชาวน้ำคือชื่อเกาะต่างๆ ที่บ้างก็เพี้ยนและแปลมาจากภาษาของชาวน้ำ ขณะที่หลายๆ ที่ก็เป็นชื่อภาษาชาวน้ำ

เกาะลันตาจึงเป็นศูนย์กลางของชาวน้ำในบริเวณน่านน้ำอันดามัน ชาวน้ำจะมารวมชุมนุมทำพิธีกรรมลอยเรือกันในวันเพ็ญเดือน 6 และเดือน 11 ที่หาดทรายหลังเกาะลันตาใหญ่ใกล้กับคลองพระแอะ ชาวน้ำทุกคนรอบคร้วจะกรรเชียงเรือไม่ระกำมาจากทั่วทุกเกาะจอดเทียบชายฝั่งหาดทรายเป็นแถวยาวสุดสายตา (ประเทือง เครือหงส์, 2524: 16) ก่อนจะมีพิธีศักดิ์สิทธิ์ลอยเคราะห์ ขอความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และร้องรำทำเพลง

เนื่องจากความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมเช่นนี้ ทำให้นิราศเมืองกระบี่ได้บันทึกเอาไว้ซึ่งบทบาทของกลุ่มชาวเลด้วย ตอนหนึ่งบรรยายว่ากลุ่มชาวเลเป็นกลุ่มผู้มีความสามารถในการแสวงหาผลผลิตจากทะเลเป็นอย่างมาก กวีบรรยายให้เห็นโดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มคนไทยที่อาศัยอยู่บนที่ดอนหรือบนควน ซึ่งเรียกว่า “ชาวเหนือ” ว่า ขณะที่คนเหนือไม่มีเรือใช้ แต่กลุ่มชาวเลใช้เรือทั้งในการทำมาหากิน และการคมนาคม ตลอดจนการขนส่งสินค้าที่หามาได้จากทะเล กลอนบรรยายว่า พวกชาวเหนือไม่มีเรือเข้ามาดอน ต้องหาบคอนหิ้วทวนจนพุนหนัก พวกทะเลมีเรือทุกออกคลุกคลีไม่ถ่อหักตกเรือเปียกเปรี้ยวฟรี แต่เขาได้ปูปลาเอามาขาย บ้างนั่งพายหลั่บอยู่ไม่รู้ลึก ชะรอยจะเที่ยวหาปลาเวลาตึก อดนอนลึกแรงหย่อนอ่อนระทอ (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 129-130)

กลอนตอนนี้นำภาพการเดินทางและแลกเปลี่ยนสินค้าในชีวิตประจำวันของคนกระบี่ยุคนั้นในเชิงเปรียบเทียบ ชาวเหนือเป็นกลุ่มคนไทยที่อาศัยอยู่ที่สูง ถนัดในการหาสินค้าของป่า และทำการเกษตรในลักษณะปลูกพืชไร่ แต่เวลานำสินค้าลงมาเพื่อแลกเปลี่ยนกันในตัวเมือง หรือชุมชนค้าขาย ชาวเหนือจะประสบความยากลำบากในการขนส่ง “ต้องหาบคอนหิ้วทวนจนพุนหนัก” อันเป็นการขนส่งโดยใช้แรงกายทั้งสิ้น

ภาพนี้จะแตกต่างจากชาวเล แม้คนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนน้อยนิดในเมืองกระบี่ แต่ด้วยทักษะด้านการใช้ชีวิตกับทะเล กลุ่มชาวเลจึงมีความถนัดในการอาชีพประมง มีเรือเป็นพาหนะในการเดินทางและขนส่ง จึงออก

ร่างกายน้อยกว่า อย่างไรก็ดี กลอนก็ไม่ลืมที่ทำให้รายละเอียดว่า กว่ำที่ชาวเลจะได้สินค้าจากทะเลมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันนั้น ก็ต้องตรากตรำลำบาก อดตาหลับขับตานอนออกทะเลยามค่ำคืน

จะเห็นได้ว่า กวีสร้างภาพแทนชาวเลให้เป็นกลุ่มคนที่มีความอดทน และมีทักษะในการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ หรือยานพาหนะเป็นเครื่องทุ่นแรงสำหรับชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ทำให้สามารถนำสินค้ามาเข้าร่วมจำหน่ายกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ได้อย่างเสมอหน้ากัน สินค้าบางอย่างยังมีราคาแพงเป็นที่ต้องการของตลาดมากเสียด้วยซ้ำ ดังบันทึกของพระยาศรียรวงศ์ (2564: 204) ที่กล่าวถึงว่าชาวเลคือกลุ่มคนที่มีอาชีพหาหอยมุก ซึ่งคงเป็นที่ต้องการของตลาดมาก ทำให้ชาวประมงและชาวเลมีอำนาจต่อรองพอสมควร

ภูมิศาสตร์ที่อยู่อาศัยของชาวเลคือเกาะแก่งต่างๆ อาศัยทักษะด้านการว่ายน้ำ ชาวเลจึงมีอาชีพด้านการประมงที่ทั้งแตกต่างและเหมือนกันกับชาวมลายูที่ถนัดด้านประมงชายฝั่ง กลอนนิราศกล่าวถึงเกาะสีบอทยา และเกาะลันตา ซึ่งในทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีชาวเลอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเกาะลันตาใหญ่ที่นักวิชาการสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นแหล่งดั้งเดิมแหล่งสำคัญที่อยู่อาศัยคนกลุ่มนี้

ในที่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า หากในห้วงเวลาที่นิราศเมืองกระบี่ได้ถูกเขียนขึ้นคือช่วงเวลาที่เมืองกระบี่กำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการกลายเป็นชุมชนสมัยใหม่ เราก็สามารถกล่าวได้เช่นกันว่า กลุ่มชาวเล หรือชาวน้ำ ที่อาศัยอยู่ตามเกาะแก่งต่างๆ ในบริเวณจังหวัดภูเก็ตที่เรียกว่าเมืองกระบี่นั้น ก็ย่อมมีส่วนร่วมในการก่อร่างสร้างความเป็นสมัยใหม่นั้นเช่นเดียวกัน ความเชี่ยวชาญทะเล การหาของทะเลที่ชาวมลายูมุสลิมซึ่งถนัดประมงชายฝั่งไม่สามารถทำได้ ทำให้ชาวน้ำเหล่านี้มีบทบาทในตลาดเท่าเทียมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น กลอนตอนหนึ่งให้ภาพว่าชาวเลเองก็ถนัดในด้านการค้า และขายสินค้าของตนราคาแพง ทั้งนี้คงสืบเนื่องมาจากการที่สินค้าตนหายาก และชาวเลรู้จักกลไกของตลาดในระดับหนึ่ง “ที่บ้างขายหอยกุ้งยั้งมือสั่นหยาบไม่ทันกระซอกคกว่าหกหมัด เจ้าของกระสายขายแพงแข่งไม่ลด ผู้ซื้ออดยืนเฝ้าอยู่เล่าลุ่ม” (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 130)

กลอนบทนี้บรรยายภาพชาวเล ว่าหลังจากที่ต้องอดทนบากบั่น อดตาหลับขับตานอนออกทะเลเพื่อหาผลิตผลจากทะเลแล้ว ก็นำมาขายในตลาดชายฝั่งเมืองกระบี่ ภาพบรรยายบรรยากาศในตลาดที่ลูกค้าเข้ามาคลุ้มคลั่งเพื่อจะซื้อสินค้าของชาวเล จนกระทั่งหม้อคว่ำ ผู้ขายก็ขายราคาแพง ผู้ซื้อจึงมีทั้งที่แย่งกันซื้อ และได้แต่ยืนมุงดู

การที่ชาวเลเข้าถึงตลาดค้าขายอย่างเท่าเทียมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นนี้ ยังเห็นได้จากการบรรยายชุมชนแหลมกรวด ริมฝั่งทะเลที่เติบโตขึ้นมาเป็นเมืองท่าเล็กๆ ในขณะนั้น มีกลุ่มคนหลากหลายมาขึ้นฝั่งที่นี่ ทำให้แหลมกรวดกลายเป็นชุมชนค้าขายที่ราชการสยามต้องส่งเจ้าหน้าที่คนไทยมาตั้งด่านภาษี กลอนบรรยายให้เห็นบรรยากาศการซื้อขายว่า ถึงแหลมกรวดเห็นกรวดชะอำนพ่าน ที่หน้าบ้านทางเดินเพลินสนุก เมื่อดูเรือนเหมือนหนึ่งเดือนให้เต็มทุกซ เพราะปลูกชุกกันอยู่ไม่สู้สบาย เขตตั้งทำทุ่งปลาหอย รุนกุ้งฝอยได้เลยทำเคยขาย บ้างปลูกพลูปลูกผักรักษากาย บ้างซื้อขายแลกหาข้าวมากิน มะพร้าวหมากนุ่นมะม่วงนั้นมีบ้าง ชดที่ทางไม่น่าปลูกอาสิน กรวดมันดินหมดแต่เป็นแหลมดิน จึงหากินทางบาปขนานไป คนที่อยู่จีนแซกกับชาวน้ำ เป็นคนไม่กลัวกรรมเขาทำได้ เทียมตั้งด่านภาษีมีคนไทยมาอยู่ประจำธุระไม่ละงาน (ขุนสมานนุกรกิจ, ม.ป.ป.: 130)

กลอนที่ให้ภาพการทำมาหากินและการแลกเปลี่ยนสินค้าที่แหลมกรวดข้างต้น บรรยายภาพรวมให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในเมืองกระบี่ ดูเหมือนจะเป็นภาพสำคัญที่จำลองความเป็นเมืองกระบี่ในยุคนั้น ได้อย่างน่าสนใจยิ่ง เราจะพบว่าแหลมกรวดเป็นชุมชนที่ผู้คนอาศัยกันอยู่หนาแน่น ภูมิศาสตร์ที่เป็นแหลม ทำให้สะดวกแก่การพบปะและแลกเปลี่ยนสินค้า เพื่อกิจกรรมเหล่านี้เราจึงพบกลุ่มชาวเลหรือชาวน้ำถูกกล่าวถึงควบคู่กับชาวจีนที่มีบทบาทโดดเด่นด้านการค้าขาย และการประมงขนาดเล็ก ส่วนชาวมลายูซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในแหลมกรวดที่ทำการเกษตรและการประมง ขณะที่คนไทยเป็นพนักงานด่านภาษี

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาวน้ำถูกนำเสนอให้เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทต่อความเคลื่อนไหวของเมืองกระบี่อย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ความเป็นจริงข้อนี้อาจเป็นผลมาจากการที่กวีรับรู้ถึงความเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของกลุ่มชาวเลในฐานะชนพื้นเมืองของคนแถบนี้ เพียงแต่อาศัยอยู่ในเกาะแก่งแหล่งต่างๆ ไม่ใช่แผ่นดินใหญ่หรือบนที่สูงเหมือนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ภายหลัง ผู้อ่านจะสังเกตได้ว่าการนำเสนอภาพแทนความเป็นชาวน้ำหรือ

ชาวเลของกรีไม่ได้มีน้ำเสียงของการเบียดขับให้กลายเป็นความเป็นอื่นของความเป็นกระบี่เลย การที่กลอนนิราศบรรยายให้ชาวน้ำมีทักษะด้านการประมง และการค้าขาย เป็นตัวละครที่สร้างความศรัทธาให้แก่ตลาดการค้า แสดงให้เห็นถึงการยอมรับกลุ่มชาวเลในฐานะประชากรที่มีส่วนร่วมในการสร้างเมืองกระบี่ด้วยนั่นเอง

4. อภิปรายผล

การวิเคราะห์นิราศเมืองกระบี่ข้างต้น พบว่าวีรสารให้เห็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเมืองกระบี่ว่ามีรากฐานหนึ่งมาจากภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน โดยการตั้งถิ่นฐานจะสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ วิถีปฏิบัติ ความเชื่อ ตลอดจนยังเชื่อมโยงให้เห็นประวัติศาสตร์และอำนาจของกลุ่มชนอีกด้วย

สำหรับชาวไทยมีภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ดอน มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร ชาวมลายูมุสลิมมีภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะ มีการประกอบอาชีพทางการประมงชายฝั่ง ชาวจีนมีภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบริเวณตลาด ท่าเรือ และเมือง โดยมีการประกอบอาชีพทางการค้าขาย และชาวเล มีภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะแก่ง มีการประกอบอาชีพการประมงทะเลน้ำลึก

รายงานสรุปของมณฑลภูเก็ตต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อเดือนเมษายน 2460 สอดคล้องกับข้อสรุปจากวรรณกรรมนิราศข้างต้น ดังตอนหนึ่งรายงานฯ กล่าวถึงกลุ่มคนชาติพันธุ์ในเมืองกระบี่ว่า “พลเมืองในจังหวัดนี้ มีไทยอิสลาม กับไทยพุทธไล่เลี่ยกัน จีนก็มีมาก ไทยอิสลามมักตั้งบ้านเรือนอยู่ทางแถบชายทะเล ไทยพุทธตั้งอยู่ทางแถบดอน ชาวน้ำมีอยู่ตามเกาะ แต่จำนวนน้อย การหาเลี้ยงชีพของราษฎรในจังหวัดนี้ทำนาเป็นที่หนึ่ง นอกจากนั้นมีประสมสัตว์ คือ เลี้ยงกระบือ สุกร ไก่ ทำสวนพริก มะพร้าวเป็นที่สอง สิ่งอื่นๆ เช่น ค้าขาย ทำสวนยาง ข้างเหล็ก ข้างทอง ทอผ้า รับจ้าง” (สกิจ, 2560: 205)

จะสังเกตได้ว่ารายงานฉบับนี้ได้แบ่งกลุ่มคนออกตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ โดยเห็นว่าภูมิศาสตร์นั้นมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจด้วย นิราศเมืองกระบี่แสดงการนำเสนอเช่นนี้ได้เด่นชัดยิ่ง ดังได้เห็นแล้วว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มชนอย่างแยกไม่ออก สอดคล้องกับกรอบคิดเรื่อง อัตลักษณ์ของกลุ่มคนชายขอบที่เห็นว่ากระบวนการเกิดขึ้นของคนชายขอบ (marginalization) นั้นเป็นผลมาจากลักษณะภูมิศาสตร์ของการอยู่อาศัย พอๆ กับการเบียดขับผ่านกระบวนการนิยามความหมาย (สุริชัย หวันแก้ว, 2546: 9-13)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับหลักฐานทางราชการ กลับพบว่ากลุ่มชาวเลตกหล่นจากการสำรวจและยอมรับจากราชการมณฑลภูเก็ต และราชการสยาม แม้นิราศเมืองกระบี่ รวมถึงหลักฐานประวัติศาสตร์ทั้งบันทึกความทรงจำ และรายงานมณฑลจะกล่าวถึงภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ และการทำมาหากินของกลุ่มชาวน้ำหรือชาวเล แต่เมื่อถึงขั้นตอนการสรุปตัวเลขจำนวนประชากรแยกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเมืองกระบี่ กลับมีการระบุตัวเลขเพียง 3 กลุ่มเท่านั้น คือชาวไทยพุทธ ชาวมุสลิม และชาวจีน โดยหลงลืมกลุ่มชาวเลไปอย่างน่าเสียดาย

ตรงช่องว่างนี้เองที่เปิดโอกาสให้วรรณกรรมได้สำแดงคุณค่า เพราะไม่เพียงแต่ได้แสดงให้เห็นการยอมรับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้ง 4 กลุ่มอย่างเด่นชัดแล้ว ยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่ากลุ่มชาวเลหรือชาวน้ำก็มีบทบาทต่อการเติบโตเข้าสู่การเป็นเมืองสมัยใหม่ของกระบี่เช่นกัน แม้ก็จะได้จารึกจำนวนของพวกเขาไว้ แต่ก็แสดงภาพของการประกอบอาชีพประมงแหล่งที่อยู่อาศัย และบทบาทในชุมชนที่พวกเขามีร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งการบันทึกเช่นนี้เองที่มีคุณค่าเสียยิ่งกว่าการจารึกตัวเลขในฐานะจำนวนประชากร เนื่องจากเป็นภาพที่ยืนยันว่าทุกกลุ่มชาติพันธุ์คือส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เมืองกระบี่ที่มีอัตลักษณ์ทั้งเหมือนและแตกต่าง อีกทั้งยังมีชีวิตจิตใจในฐานะบรรพบุรุษของอัตลักษณ์ความเป็นคนกระบี่ในปัจจุบันอย่างทัดเทียมกันอีกด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาภาพตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเมืองกระบี่ที่นำเสนอในนิราศเมืองกระบี่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

5.1 ควรมีการศึกษาประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการนำเสนอผ่านตัวบทวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ทั้งวรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณกรรมร่วมสมัย โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทบันทึกประวัติศาสตร์สังคม เพื่อเห็นถึงเปลี่ยนแปลงของความคิดและคติทางสังคมในการนำเสนออัตลักษณ์และบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

5.2 ในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมจากวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ดังกล่าวควรมีการศึกษาเทียบเคียงกับเอกสารประวัติศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและรอบด้านมากขึ้น มีการสอบทานกับหลักฐานทางราชการอื่นๆ เพื่อจะได้เห็นถึงช่องว่างของข้อมูลทางวรรณกรรม และให้ข้อมูลวรรณกรรมกับข้อมูลประวัติศาสตร์เติมเต็มกันและกัน

6. เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดกระบี่*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ขุนสมานนุกฤติ. “นิราศเมืองกระบี่”, 50260001, สถาบันคิตติภณินสงขลา. 1-148.
- ชุมเมือง ที่ปรกรกุล. (2523). *วรรณกรรมนิราศ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครราชสีมา: ตราเสือการพิมพ์.
- เดช บุนนาค. (2532). *การปกครองระบบเทศาภิบาลของประเทศไทย พ.ศ. 2435-2458 : กระทรวงมหาดไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นริศรานุวัตติวงศ์. (2540). *จดหมายระยะทางไปตรวจราชการ แห่ลมมลายู ร.ศ.121*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- บงกชรัตน์ เตชะไตรศักดิ์. (2541). *ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประเทือง เครือหงส์. (2524). *ชาวน้ำ (ชาวเล) ในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- พิเชฐ แสงทอง. (2545). *ศึกษาลักษณะเศรษฐกิจและสังคมชุมชนของชาวนา บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาในวรรณกรรมนิราศ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- _____. (2559). *วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พัทลุง: ศูนย์ทะเลสาบ.
- _____. (2564). ณ ธรณีประตูแห่งสมัยใหม่: การกลายเป็น “สยามยุคใหม่” ของหัวเมืองใต้ ในทศวรรษ 2440-2460. *วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์*, 4 (1), 294-326.
- วิมลมาศ ปถุชากุล. (2550). *อัตลักษณ์พื้นถิ่น ในบันทึกคดีภาคใต้ [พ.ศ.2522-2546]*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2547). *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2547). *เปิดกบุดชาวสาวคู่มือหลวง มองผ่านวรรณกรรม เรื่อง พระปรมัตถ์คำภาพย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2546). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช. (2502). *จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. 128*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

ผลการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติที่มีต่อ ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

The Effects of STEM Education with Practical Skills on Mathematics Reasoning Ability of Grade 6 Students

วรรณฯ สายสว่าง¹ สุวรรณฯ จ้อยทอง² และ จิตติพร พิชญกุล³
Wanna Saisawang¹ Suwana Juithong² and Thitipron Pichayakul³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยสะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดมเหยงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 39 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ เรื่อง ไฟฟ้า จำนวน 10 แผน 20 ชั่วโมง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ค่าร้อยละ 2) ค่าเฉลี่ย 3) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 4) การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\bar{X} = 16.05$, S.D. = 2.03)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ไฟฟ้า

¹สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Master of Education in Curriculum and Instruction Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage
E-mail: nnsaisawang@gmail.com

²สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Master of Education in Curriculum and Instruction Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage
E-mail: su_jui2012@hotmail.com

³สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Master of Education in Curriculum and Instruction Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage
E-mail: thiti_aor@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to compare the mathematics reasoning ability of grade 6 students on the topic electricity before and after being taught by using STEM Education with practical skills; and 2) to compare the mathematics reasoning ability of grade 6 students on the topic electricity after using STEM Education with practical skills with the criterion of 70 percent of the full marks. The sample used in this research consisted of 39 grade 6 students, studying in the second semester of the academic year 2020 at Watmahaeyong School under Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1. They were selected by using multi-stage random sampling. The research instruments were 1) 10 lesson plans 20 hours for STEM Education with practical skills using the topic electricity at the highest appropriate level, and 2) a mathematics reasoning ability test on the topic electricity with a reliability of 0.84. The statistics used for the data analysis were 1) percentage, 2) mean, 3) standard deviation, and 4) t-test for one sample. The research findings were as follows 1) The mathematics reasoning ability of grade 6 students on the topic electricity after being taught by using STEM Education with practical skills was higher at a statistically significant level of 0.05; and 2) The mathematics reasoning ability of the grade 6 students on the topic electricity after using STEM Education with practical skills was higher than the criterion of 70 percent of the full marks at a statistically significant level of 0.05 ($\bar{X} = 16.05$, S.D. = 2.025)

Keywords: STEM Education with Practical Skills, Mathematics Reasoning Ability, Electricity

วันที่รับบทความ : 7 ตุลาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ : 20 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 23 มิถุนายน 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 1) แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2545 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2562 (ฉบับที่ 4) มาตรา 22 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตราที่ 24 ข้อ 1 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ข้อ 2 ระบุว่า ต้องฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ข้อ 3 ระบุว่า ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และข้อ 4 ระบุว่า ต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้ระบุเป้าหมายของวิทยาศาสตร์ โดยบูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่นตามที่กระทรวงศึกษาธิการระบุไว้ในตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คณิตศาสตร์ทำให้นักเรียนสามารถคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน วิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน เป็นเครื่องมือในการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์

เทคโนโลยี และศาสตร์อื่น ๆ อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติ

จากการศึกษาโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ที่วัดความสามารถด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นการวัดความสามารถของนักเรียนในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ (Collaborative Problem Solving) และวัดพัฒนาการและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผลของนักเรียน ในรอบการประเมิน PISA 2018 พบว่า ผลการประเมินของประเทศไทย นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในด้านการอ่าน 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) คณิตศาสตร์ 419 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) และวิทยาศาสตร์ 426 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2562) แสดงให้เห็นว่า นักเรียนไทยมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะด้านการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ และการให้เหตุผล

การเรียนรู้เพิ่มเติมศึกษา จึงเป็นแนวทางการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบูรณาการความรู้ ไปใช้ในการเชื่อมโยงและแก้ปัญหาในชีวิตจริง การเรียนรู้เพิ่มเติมศึกษาช่วยพัฒนาการแก้ปัญหา และการให้เหตุผลเชิงคณิตศาสตร์ โดยนำมาบูรณาการความรู้กับศาสตร์อื่นได้ ซึ่งต้องพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านปฏิบัติควบคู่กันไป ซึ่งทิศนา ขัมมณี (2559) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะนั้น เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ

การเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ การสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ต่อเนื่องกับประสบการณ์เก่า ด้วยการส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ใหม่ เป็นวิธีนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในปัจจุบันและอนาคตได้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง จากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มนั้น ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น และทิศนา ขัมมณี (2559) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะปฏิบัติที่ว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ ให้ได้ก่อน แล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะได้ดี และรวดเร็วขึ้น

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการดำเนินการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถปฏิบัติทักษะย่อย ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติทักษะรวม โดยมองเห็นการแก้ปัญหาจากปัญหาย่อยสู่ปัญหาหลัก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล พร้อมกับเป็นผู้ที่แก้ปัญหาและให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ที่สูงขึ้น

1.2 วัดผลประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเพิ่มเติมศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้

1.3.2 ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้เพิ่มเติมศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 179 โรงเรียน

1.4.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดมเหยงค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ของกลุ่มโรงเรียนอุดรนคร อำเภอนครหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 39 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้

1.4.2.1 สุ่มอำเภอ จากอำเภอทั้งหมด 9 อำเภอ ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มา 1 อำเภอ ได้อำเภอนครหลวง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก

1.4.2.2 สุ่มกลุ่มโรงเรียน จากกลุ่มโรงเรียนทั้งหมด 2 กลุ่ม ในอำเภอนครหลวงมา 1 กลุ่มโรงเรียน ได้แก่กลุ่มโรงเรียนอุดรนคร โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก

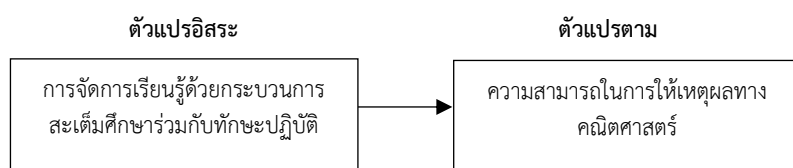
1.4.2.3 สุ่มโรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 9 โรงเรียน ในกลุ่มโรงเรียนอุดรนครมา 1 โรงเรียน ได้โรงเรียนวัดมเหยงค์ ซึ่งมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 39 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก

1.4.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1.4.3.1 ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ

1.4.3.2 ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาแผนการจัดการเรียนรู้ละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง

โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert scale) ผลการตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ 7 ขั้นตอน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกขั้นตอน โดยขั้นที่มีความเหมาะสมเท่ากัน ได้แก่ ขั้นที่ 6 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการปฏิบัติการทดลอง และขั้นที่ 7 นำเสนอการแก้ปัญหาและการให้เหตุผล มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) ขั้นที่ 1 การรับรู้ปัญหาและเตรียมความพร้อมข้อมูล ขั้นที่ 4 ปฏิบัติการแก้ปัญหา และขั้นที่ 5 ประเมินทักษะปฏิบัติการทดลอง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) ขั้นที่ 2 ออกแบบทางวิทยาศาสตร์ และขั้นที่ 3 วางแผนวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.89) จากนั้นเสนอโครงการวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ไฟฟ้า ด้วยกระบวนการสะเต็มศึกษาประยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อขอรับพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2563 และนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-out) จำนวน 2 แผนการจัดการเรียนรู้ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดน้อย (วิเชียรสร้อยเกลียวอุบลัมภ์) ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 16 คน เพื่อหาข้อบกพร่องในการใช้ ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้กับเวลาที่กำหนด แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้นก่อนนำไปทดลองจริง

2.1.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบอัตนัย 5 ข้อ ใช้สำหรับทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (ฉบับเดียวกัน) โดยนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และด้านการวัดผลทางการศึกษาจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา ผลการพิจารณาได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 จากนั้นเสนอโครงการวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ไฟฟ้า ด้วยกระบวนการสะเต็มศึกษาประยุกต์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อขอรับพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2563 และนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนท่าช้างวิทยาคม จำนวน 25 คน ซึ่งเคยเรียน เรื่อง ไฟฟ้า มาแล้ว นำผลการวิเคราะห์หาคุณภาพแบบทดสอบโดยหาค่าความยากง่าย (P_E) อยู่ระหว่าง 0.52-0.62 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.58-0.74 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.84

2.2 ขั้นตอนการดำเนินการทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัยโดยการทดลองจัดการเรียนรู้ เรื่อง ไฟฟ้า ด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

2.2.1 ทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ แบบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.2.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ วิชาวิทยาศาสตร์จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทำการจัดการเรียนรู้เป็นเวลา 20 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 เรื่อง ไฟฟ้า

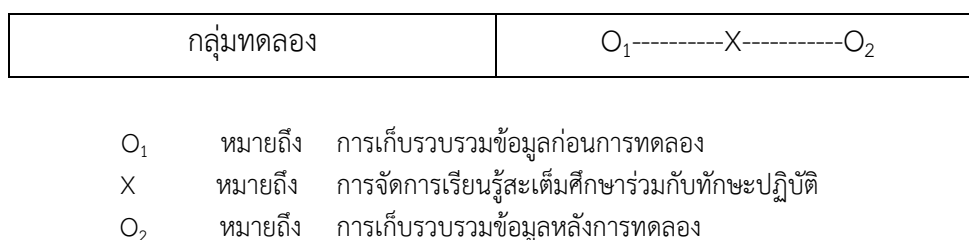
2.2.3 นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนด

2.2.4 หลังจากทดลองจัดการเรียนรู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงทดสอบหลังเรียนหลังจากที่ได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ แบบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูล

2.2.5 ผู้วิจัยนำผลการทดสอบมาตรวจให้คะแนน และบันทึกคะแนน เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) โดยมีรูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังทดลอง (One group pretest-posttest design) ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยสะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 แผน ใช้เวลา 20 ชั่วโมง มีการทดสอบ 2 ชั่วโมง รวม 22 ชั่วโมง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการวิจัยแบบ One group pretest-posttest design

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

2.4.1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ด้วยการทดสอบค่าที (t-test for dependent sample) โดยการคำนวณสูตร ชูศรี วงศ์รัตน์ (2553, 179)

2.4.2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ด้วยการทดสอบค่าที (t-test for one sample) โดยการคำนวณสูตร ชูศรี วงศ์รัตน์ (2553, 134)

3. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ด้วยการทดสอบค่าที ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ

(n=39)

คะแนน	df	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ	38	13.05	3.06	5.582*	.000
หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ		16.05	2.03		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ เท่ากับ 13.05 (S.D.=3.06) และค่าเฉลี่ยหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ เท่ากับ 16.05 (S.D.=2.03) แสดงว่า ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ด้วยการทดสอบค่าที ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยสะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

(n=39)

คะแนนความสามารถ ในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์	ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม = 14				
	$\bar{X}$	S.D.	df	t	Sig.
	16.05	2.03	38	6.325*	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 16.05 (S.D.=2.03) คิดเป็นร้อยละ 80.25 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม แสดงว่า ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. อภิปรายผล

จากผลดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ว่า ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ทั้ง 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 รับรู้ปัญหาและเตรียมความพร้อมข้อมูล ประกอบด้วย 1) รับรู้และเตรียมความพร้อม 2) สาธิตและปฏิบัติทักษะย่อย 3) สนองตอบต่อเทคนิควิธีการ ขั้นที่ 2 ออกแบบทางวิทยาศาสตร์ ขั้นที่ 3 วางแผนวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ขั้นที่ 4 ปฏิบัติการแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 ประเมินทักษะปฏิบัติการทดลอง ขั้นที่ 6 ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการปฏิบัติการทดลอง และขั้นที่ 7 นำเสนอการแก้ปัญหาและการให้เหตุผล เป็นขั้นตอนที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบความสามารถทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ การคำนวณ การเปรียบเทียบจำนวน และการสรุปด้วยเหตุผลได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์

4.1 เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ ตามคำกล่าวของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2560) ที่กล่าวว่า การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เป็นกระบวนการคิดทางคณิตศาสตร์ที่ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ได้ คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และรังสรรค์ ท่องสุนอก (2559) กล่าวว่า การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เป็นการสนับสนุน การหาความจริงหรือข้อสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยนำเอาสมมติฐาน มาทดลองหรือพิสูจน์เพื่อให้ได้ข้อสรุปหรือผล ส่งผลให้หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ผู้เรียนมีความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้

4.2 เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม นั้น จากกระบวนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง และมีความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และค้นพบความรู้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by doing) ของจอห์น ดิวอี้ ที่เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ และทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery learning) ของบรูเนอร์ ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา ขวณะไพศาล พินดา วราสุนันท์

และสามารถ อริญารณ (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนบางเลนวิทยา จำนวน 25 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) นักเรียนมีความรู้วิชาคณิตศาสตร์เรื่องทฤษฎีบทพีทาโกรัส โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ทักษะสะเต็มศึกษาเรื่องทฤษฎีบทพีทาโกรัส โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาของนักเรียนจากการประเมินตนเองและครูประเมินอยู่ในระดับปานกลาง 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาในภาพรวมความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แสดงว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ นั้นส่งเสริมให้นักเรียนคิดทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นขั้นตอน คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ โดยการคำนวณ บวก ลบ คูณ หาร เปรียบเทียบ โดยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และสรุปผลจากการสังเกตและการทดลอง นำไปให้เหตุผลได้ ซึ่งการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ยังถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และมีความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ที่สูงขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.1.1 ผู้สอนต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ขั้นตอนแต่ละขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติเป็นอย่างดี เพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2 ในการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ผู้สอนจะต้องเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการทำกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมมากขึ้น

5.1.3 ผู้สอนควรให้กำลังใจเมื่อนักเรียนสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกภูมิใจ เกิดความมั่นใจ และกล้าแสดงออกมากขึ้น

5.1.4 ผู้สอนควรแนะนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ ทั้ง 7 ขั้นตอน ให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการศึกษา มีการวิจัย เกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติที่มีต่อความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ในระดับชั้นอื่นๆ

5.2.2 ควรมีการศึกษา มีการวิจัย เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ที่เกิดจากผลการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาร่วมกับทักษะปฏิบัติ

6. เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา ขวนะไพศาล พินดา วราสุนันท์ และสามารณ อริญารณ. (2560). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางเลนวิทยา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต) สาขาวิชาการจัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 12).* นนทบุรี: บริษัท ไทเนรมิต อินเตอร์ โพรเกรส ชิฟ จำกัด.
- ทิตนา แคมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 20).* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รังสรรค์ ทองสุกนอก. (2559). *การให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ Mathematical Thinking.* โรงเรียนนาครประสิทธิ์ มูลนิธิวัดบางช้างเหนือ จังหวัดนครปฐม.เอกสารประกอบการเรียนการสอน.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2556). *การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา

ลาดพร้าว.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). *ผลการประเมิน PISA 2018*. สืบค้นจาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/>

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

**ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2**
**The Strategic Leadership in 21st Century of Educational Administrators
under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 2**

อนุสรณ์ เย็นวัฒนา¹ และ สุภาวดี ลาภเจริญ²
Anutsara Yenwattana¹ and Supawadee Lapcharoen²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2564 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 52 โรงเรียน จำนวน 357 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) และกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Cohen, Manion and Morrison เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.988 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) กับครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ของครูที่มีประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน หากพบความแตกต่างจะทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé's post hoc comparisons method)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน เมื่อพิจารณาลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต และด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพตามลำดับ 2. ระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน แต่ความคิดเห็นของครูจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

¹ สาขาการบริหารการศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Department of Educational Administration Master of Education program Ramkhamhaeng University
E-mail: 6314470051@rumail.ru.ac.th

² สาขาการบริหารการศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Department of Educational Administration Master of Education program Ramkhamhaeng University
E-mail: supawadeela2@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study and to compare the level of teacher's opinion about strategic leadership in 21st century of educational administrators under the Bangkok secondary educational service area office 2. The research has been classified by educational background, work experience, and school size in 2021. The sample consisted of 357 teachers from 52 secondary schools under the authority of Bangkok secondary educational service area office 2, with stratified random sampling. According to Cohen, Manion and Morrison's formula, the sample size was determined with statistically significant difference level of 0.05. The instruments used for data collection were the questionnaire and five point-rating scale form. The reliability of questionnaire was 0.988. The data analysis was done by percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis testing was done by using a t-test for independent samples and One - Way ANOVA. The work of Scheffé's post hoc comparisons method was used to test the difference between means.

The results of this research were as follows; 1. The overall teachers' opinion about of strategic leadership in 21st century of educational administrators under the Bangkok secondary educational service area office 2 as a whole was at a high level. Considering each individual aspect, this study found other aspects were effectively at a high level in descending order of the average as follows; vision and determining the strategic direction, morality and ethics, promoting corporate culture for dynamic core, developing and managing resources. 2. The comparison of the level of strategic leadership in 21st century of educational administrators under the Bangkok secondary educational service area office 2 was classified educational background, work experience, and school size. The study performed teachers with different educational background, and work experience had opinion towards the level of the strategic leadership in 21st century of educational administrators. Both overall and individual aspects were not significantly different. Although teachers with different school size had opinion towards the level of the strategic leadership in 21st century of educational administrators with statistically significant difference level of 0.05 in each aspect.

Keywords: Strategic Leadership in 21st Century, Strategic Leadership

วันที่รับบทความ : 31 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 3 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 6 มิถุนายน 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ความท้าทายอันเป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยประสบกับสถานการณ์และบริบทสภาพแวดล้อมที่เป็นแรงกดดันทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีการวางแผนในการปฏิรูปการศึกษา โดยจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ อันมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ อันสามารถพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน

และการพัฒนาประเทศ ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2567) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า จ - 1) นอกจากนี้ภายใต้สภาวะการณ์ของโลกที่ไม่แน่นอนอันเป็นผลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่ควบคุมได้ยาก เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงบังคับใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาอย่างฉับพลัน ผู้บริหารองค์การทางการศึกษาหรือสถานศึกษาในฐานะผู้นำการจัดการศึกษาซึ่งใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อให้บรรลุตามนโยบายและแผนของหน่วยงานต้นสังกัด เป็นไปตามเป้าประสงค์ของสถานศึกษาอันสอดคล้องกับสถานการณ์และความคาดหวังของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคนในสังคม ให้เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญในอาชีพ ตามที่สังคมต้องการในศตวรรษที่ 21 และปรับตัวได้ดีในทุกสถานการณ์

กระบวนการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจำเป็นต้องมีผู้บริหารจะต้องใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการ ตลอดจนภาวะผู้นำที่เหมาะสม ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของภาวะผู้นำที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษาและการศึกษาในยุคที่สังคมโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อเนื่องและมีการแข่งขันสูง ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 คือ ความสามารถในการคาดการณ์ มองเห็นภาพ รักษาความยืดหยุ่น คิดอย่างมีกลยุทธ์ และทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อริเริ่มการเปลี่ยนแปลงที่จะสร้างอนาคตที่เป็นไปได้สำหรับองค์กร เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Hitt Ireland and Hoskisson, 2005, pp.63) สอดคล้องกับแนวคิดของ DuBrin (2007, pp. 391) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการในการกำหนดทิศทางกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์กรในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้องค์กรอยู่รอดต่อไปได้การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ยังเป็นอีกหนึ่งในประเภทของภาวะผู้นำที่จะเป็นตัวผลักดันให้การบริหารเชิงกลยุทธ์ประสบความสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 52 โรงเรียน มีนโยบายในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา ซึ่งกำหนดเป้าประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ ตามหลักสูตรและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ยกระดับผู้เรียนให้มีสมรรถนะและมีความเป็นเลิศตามศักยภาพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน มีกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษา ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย พัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ยกระดับคุณภาพการศึกษาตามศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2564) ทั้งนี้ที่ตั้งอยู่ในเมืองหลวงของประเทศไทยซึ่งมีความเจริญก้าวหน้า และมีสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ อันเนื่องมาจากนโยบาย สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี ฯลฯ อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาแก่นักเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ ตลอดจนเป็นไปตามกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับทุกสถานการณ์

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อนำผลจากการศึกษาใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยการสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา จากแนวคิดและงานวิจัย จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 52 โรงเรียน จำนวน 5,854 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 357 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และเทียบบัญญัติไตรยางค์จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละชั้นภูมิ กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Cohen, Manion and Morrison (2011, pp.147)

1.3.3 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรต้น คือ สถานภาพส่วนบุคคล ประกอบด้วย วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตัวแปรตาม คือ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน

1.3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ระหว่างเดือนมกราคม - มีนาคม 2565

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 แตกต่างกัน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. วุฒิการศึกษา
 - 1) ปริญญาตรี
 - 2) สูงกว่าปริญญาตรี
2. ประสบการณ์การทำงาน
 - 1) น้อยกว่า 5 ปี
 - 2) ตั้งแต่ 5-10 ปี
 - 3) มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
3. ขนาดของสถานศึกษา
 - 1) ขนาดกลาง
 - 2) ขนาดใหญ่
 - 3) ขนาดใหญ่พิเศษ

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

ประกอบด้วย 4 ด้าน (จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการ 13 ท่าน) ได้แก่

- 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์
- 2) ด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ
- 3) ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม
- 4) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา เป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
- 2) กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะ ให้สอดคล้องกับตัวแปรที่จะศึกษา
- 3) สร้างข้อคำถามของแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ให้แต่ละข้อคำถามมีความสอดคล้องกับคำนิยามศัพท์เฉพาะ
- 4) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตลอดจนให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุง แก้ไข ให้แบบสอบถามสอดคล้องกับคำนิยามศัพท์เฉพาะ
- 5) นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามแต่ละข้อ ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับคำนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วนำค่าคะแนนของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruency: IOC)
- 6) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ซึ่งมีค่าตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป โดยนำคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามต่อไป
- 7) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามเป็นรายด้านและทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.988
- 8) จัดทำแบบสอบถามรูปแบบออนไลน์เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพตามเกณฑ์เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 52 โรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.2 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากข้าราชการครูสายการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในการส่งและตอบกลับแบบสอบถามออนไลน์ให้เรียบร้อยตามกำหนดภายใน วันที่ 31 มกราคม – 14 กุมภาพันธ์ 2565

2.2.3 ผู้วิจัยรวบรวมผลแบบสอบถามออนไลน์ที่ได้รับการตอบกลับทั้งหมด จำนวน 357 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 รวบรวมผลจากการตอบกลับแบบสอบถามออนไลน์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 121) ตามขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 ผู้ศึกษานำแบบสอบถามออนไลน์จำนวน 357 ชุด ตามจำนวนที่กำหนดในกลุ่มตัวอย่าง มาตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ ซึ่งพบว่าแบบสอบถามมีข้อมูลถูกต้องและสมบูรณ์จำนวน 357 ชุด

2.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาของครูผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละคะแนนร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำอธิบาย

2.3.3 วิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จากแบบสอบถาม โดยการคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าคะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((SD; Standard Deviation) ซึ่งเป็นรายชื่อ รายด้าน และภาพรวม จากนั้นนำเสนอในรูปแบบของตาราง

2.3.4 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน (Independent Samples)

2.3.5 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา สถิติที่ใช้คือ F-test แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ซึ่งหากพบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method) ต่อไป

3. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 วิเคราะห์ผล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

(n=357)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21	ความคิดเห็นของครู		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์	4.20	0.60	มาก
2. ด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ	4.16	0.59	มาก
3. ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม	4.17	0.69	มาก
4. ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต	4.17	0.62	มาก
รวม	4.18	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ($\bar{X}=4.20$) รองลงมาด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=4.17$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=4.16$)

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน (n=357)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในศตวรรษที่ 21		วุฒิการศึกษาของครู				<i>t</i>	Sig
		ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
1.	ด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์	4.17	0.61	4.26	0.59	-1.060	0.290
2.	ด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ	4.14	0.59	4.21	0.59	-1.016	0.310
3.	ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม	4.19	0.65	4.13	0.75	0.830	0.407
4.	ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต	4.17	0.65	4.19	0.57	-0.306	0.759
รวม		4.17	0.58	4.19	0.58	-0.369	0.712

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่มีวุฒิปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และมีวุฒิปริญญาสูงกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่มีวุฒิปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

(n=357)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในศตวรรษที่ 21	ประสบการณ์การทำงานของครู						F	Sig
	น้อยกว่า 5 ปี		ตั้งแต่ 5 – 10 ปี		มากกว่า 10 ปีขึ้นไป			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์	4.10	0.59	4.20	0.61	4.31	0.60	2.566	0.078
2. ด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ	4.14	0.56	4.14	0.60	4.25	0.60	1.144	0.320
3. ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม	4.11	0.66	4.18	0.65	4.22	0.80	0.539	0.584
4. ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต	4.14	0.59	4.16	0.64	4.24	0.61	0.608	0.545
รวม	4.12	0.55	4.17	0.58	4.25	0.60	1.124	0.326

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่ประสบการณ์มากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 5 -10 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และมีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี ตั้งแต่ 5 – 10 ปี และมากกว่า 10 ปีขึ้นไป พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

(n=357)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในศตวรรษที่ 21		ขนาดของสถานศึกษาของครู						F	Sig
		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		ขนาดใหญ่พิเศษ			
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
1.	ด้านการมีวิสัยทัศน์และ การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์	3.75	0.31	4.36	0.57	4.18	0.61	3.668*	0.026
2.	ด้านการพัฒนาและบริหาร ทรัพยากรในองค์กร ให้มีประสิทธิภาพ	3.55	0.58	4.41	0.56	4.14	0.58	8.109*	0.000
3.	ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม	3.37	0.77	4.35	0.62	4.16	0.68	5.968*	0.003

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในศตวรรษที่ 21	ขนาดของสถานศึกษาของครู						F	Sig
	ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		ขนาดใหญ่พิเศษ			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
4. ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม องค์กรให้มีสมรรถนะหลัก เชิงพลวัต	3.78	0.29	4.44	0.59	4.14	0.62	6.287*	0.002
รวม	3.61	0.39	4.39	0.54	4.15	0.58	6.571*	0.002

*มีนัยสำคัญที่ .05

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ครูที่อยู่ในขนาดสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 และอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่มีขนาดของสถานศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน จึงนำค่าเฉลี่ยไปทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé's post hoc comparisons method)

4. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

4.1 ระดับของความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์และสามารถกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้านตามบริบทสภาพการณ์ของโลก ชาติ และหน่วยงานต้นสังกัดได้ ประกอบกับปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการวางแผนเพื่อตั้งรับกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่จำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสถานการณ์ที่สามารถพลิกผันได้เสมอไม่แน่นอนไปตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เคยเป็นมาในหลายด้าน ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีการแสดงศักยภาพอันแสดงถึงสภาพการณ์ของการมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแจ่มชัดจนทำให้เกิดการยอมรับและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาณัฐ ไชยชนะ (2563) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 2 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของจักรพันธ์ จันทรเจริญ (2564) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณารายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีความคิดเห็นในด้านการมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์สูงที่สุด รองลงมาคือ

ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัตและด้านการพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ตามลำดับ ซึ่งอภิปรายในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

ด้านที่ 1 การมีวิสัยทัศน์และการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน กว้างไกล และสร้างสรรค์ มีการวิเคราะห์บริบทสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เป็นวิสัยทัศน์ที่มีความชัดเจนและท้าทาย กำหนดพันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์หลัก จัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญทิรา ทิราวงศ์ (2563, หน้า 49) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 37 พบว่า ผู้บริหารมีภาวะเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นบรรลุตามเป้าหมาย โดยมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ และมีการตรวจสอบ ทบทวนวิสัยทัศน์ และปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของดุสิตพลี หลังจิ และเอกรินทร์ สังทอง (2564, หน้า 98) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 37 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรและการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ขององค์กร อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ด้านที่ 2 การพัฒนาและบริหารทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานภายในองค์กร สนับสนุนบุคลากรเข้ารับการพัฒนาด้านตนเองอยู่เสมอ และนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ มีการมอบหมายงาน และกำหนดบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ในการทำงานของบุคลากรอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพันธ์ จันทร์เจริญ (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ อันส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนพร้อมที่จะรับผิดชอบในตำแหน่งที่สูงขึ้น อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรลดา พระสุราช และจารุวรรณ เขียวน้ำชุม (2564) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า ด้านการบริหารทรัพยากรภายในองค์กร อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ด้านที่ 3 การมีคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการมุ่งเน้นแนวปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมด้วยการแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ และมีคุณธรรม ยึดหลักการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อตกลง จนเป็นที่ยอมรับนับถือ สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพันธ์ จันทร์เจริญ (2564) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร มีการส่งเสริม พัฒนา ยกย่อง และให้รางวัลแก่บุคลากรที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม ซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรลดา พระสุราช และจารุวรรณ เขียวน้ำชุม (2564, หน้า 37) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 พบว่า ด้านการส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรม อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

ด้านที่ 4 การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการชี้แจงให้บุคลากรในองค์กรรับรู้เกี่ยวกับรูปแบบของวัฒนธรรมองค์กรที่

ส่งเสริมให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม สนับสนุน การประสานงานที่ีระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นพลังขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กร และมีการกำหนดภารกิจหลักของวัฒนธรรมองค์กรที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพันธ์ จันทรเจริญ (2564) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ด้านการสร้างสมรรถนะหลัก และด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อีกทั้งจากแนวคิดของ Hitt, Haynes and Serpa (2010, pp.439) ที่กล่าวว่าการสร้างสมรรถนะหลักเชิงพลวัต เป็นความสามารถหลักที่สามารถช่วยให้บรรลุงานที่สำคัญ ทำให้เกิดผลงานที่มีคุณค่า สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร สมรรถนะหลักเชิงพลวัต จะช่วยให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้นำแถวหน้า มีความพร้อมในการสร้างสมรรถนะใหม่ ๆ แทนที่สมรรถนะเดิม อันส่งผลให้สามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน และสร้างความโอกาสในการสร้างความได้เปรียบใหม่ ๆ

4.2 จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์และมีการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ มีคุณธรรมจริยธรรม การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีสมรรถนะหลักเชิงพลวัต และการพัฒนาและบริหารทรัพยากรภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายและแผนของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาท่ามกลางสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทุกด้าน แก่ข้าราชการครูทุกคนทุกวุฒิการศึกษาอย่างทั่วถึงไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งนภา นรินบุตร (2561, หน้า 92) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญา จะเรียมพันธ์ (2563) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามวุฒิการศึกษาไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน

4.3 จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีการเปิดโอกาสให้ครูทุกคนทั้งที่มีประสบการณ์มาก ปานกลาง และมีประสบการณ์น้อยได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการในการบริหารจัดการศึกษา ประกอบกับมีการมอบหมายงาน โดยกำหนดบทบาทให้ครูที่มีความสามารถทั้งที่มีประสบการณ์มากและมีประสบการณ์น้อยได้มีโอกาสเป็นหัวหน้างานสำคัญและมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ตามวาระช่วยให้ครูทุกคนได้มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาจนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งนภา นรินบุตร (2561, หน้า 92) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของอานวย มีราชา (2564) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน

4.4 จากผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา มีความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้านพบว่าแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารสถานศึกษาในบริบทขนาดที่แตกต่างกัน มักมีปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายใน

และภายในของสถานศึกษา ปริมาณและความพร้อมด้านทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารงานต่าง ๆ ตลอดจนความร่วมมือของเครือข่ายสถานศึกษาที่ไม่เท่ากัน เป็นต้น สถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่กว่ามักได้รับทรัพยากรและความร่วมมือจากเครือข่ายสถานศึกษามากกว่า โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่ที่มีปริมาณและความพร้อมของทรัพยากรในการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลางซึ่งอยู่ระหว่างสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษและสถานศึกษาขนาดกลาง จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนในการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มากกว่าขนาดใหญ่พิเศษและขนาดกลาง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้ขับเคลื่อนเป็นไปตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพยายามสร้างความเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในทุก ๆ ด้าน เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอันเกิดจากการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสถานศึกษามากยิ่งขึ้นในทรัพยากรที่จำกัดให้มีประสิทธิภาพ ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษแม้จะมีทรัพยากรและความร่วมมือของเครือข่ายสถานศึกษาที่มากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กแต่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการวางแผนในการบริหารจัดการที่มากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็กซึ่งอาจเนื่องมาจากบริบทความพร้อมในการรับนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานอื่น ๆ ตลอดจนความคาดหวังของผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และสังคมที่มากกว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพงษ์ สำราญรัมย์ (2561, หน้า 98 - 99) ที่ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ การบริหารวัสดุ ครุภัณฑ์ และการบริหารจัดการ ซึ่งในการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่กว่าย่อมได้รับงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการและมีบุคลากรมากกว่าเพียงพอกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็กตามลำดับ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิษฐา จะเรียมพันธ์ (2563) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันเช่นเดียวกัน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ให้เพิ่มสูงขึ้นต่อไป ดังนี้

5.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับเปลี่ยนให้ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายในการบริหารงานด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และทรัพยากรภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องตามสถานการณ์ มีการจูงใจบุคลากรในการทำงานด้วยการเสริมแรงด้วยวิธีการที่เหมาะสม คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการพิจารณาผลตอบแทน ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เกิดความโปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีการชี้แจงแนวทางในการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้นแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อส่งเสริมโอกาสในการบรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์มากยิ่งขึ้น

5.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมแก่บุคลากรมากยิ่งขึ้น โดยอาจปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีการให้เกียรติ ยกย่อง หรือให้รางวัล ตลอดจนกำหนดให้เป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งในการประเมินความดีความชอบในการปฏิบัติงานได้

5.1.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์มากยิ่งขึ้นเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันมากยิ่งขึ้น

5.1.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรม โครงการ อบรม ประชุม สัมมนา หรือ ศึกษาดูงาน เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งจะช่วยในการเสริมสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา และความร่วมมือจากนักเรียนและผู้ปกครองของสถานศึกษา ภายในพื้นที่ รวมถึงประชาชนทั่วไป อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีวิสัยทัศน์และมีความสามารถในการกำหนด ทิศทางเชิงกลยุทธ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงาน อื่นที่มีความใกล้เคียงกัน

5.2.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิง คุณภาพ ตลอดจนแนวทางและรูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 แต่ละด้านให้เพิ่มสูงขึ้น เพื่อให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

- กัญญณัฐ ไชยชนะ. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.
- ขวัญทิรา ทิราวงศ์. (2563). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 37 (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.
- จักรพันธ์ จันทรเจริญ. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ในภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนกลาง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. 10(2). 45-60*
- จิตรลดา พระสุราช และจารุวรรณ เขียวน้ำชุม. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครพนม เขต 2. วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1. 6(1), 32 – 44.*
- ดุสิตพลี หลั่งจิ และเอกรินทร์ สังทอง. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา. วารสารวิจัยวิชาการ. 4(4), 93-106.*
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รุ่งนภา นรินบุตร. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ, ปทุมธานี.
- วัชรพงษ์ สำราญรมย์. (2561). *ความคิดเห็นของข้าราชการครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา (ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ ชัยภูมิ, ชัยภูมิ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2564). *ทิศทางการขับเคลื่อนสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. สืบค้นจาก <https://www.sesao2.go.th/wp-content/uploads/2021/12/%E0%B8%97%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99.pdf>*

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: פרקหวาน กราฟฟิค.

อภิขญา จะเรียนพันธ์. (2563). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (การศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

อำนวย มีราคา. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*. 6(1), 134-145.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research in education* (7th ed.). New York: Roatlledge.

Dubrin, A. J., & Andrew. (2007). *Leadership research findings, practice, and skills* (5th ed.). Boston: Houghton Mifflin.

Hitt, M. A., Haynes, K. T., and Serpa, R. (2010). Strategic leadership for the 21st century. *Business Horizons*, 53(5), 437-444.

Hitt, M. A., Ireland, D.R, and Hoskisson, E. R. (2005). *Strategic Management* (7th ed.). United States of America: Thomson.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจขายห้องชุด The Legal Problems Concerning Condominium Business

จราวุฒิ อำนัคมณี¹
Jarawut Amnakmanee¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้สัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 2) เพื่อศึกษาถึงปัญหาการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และหลักการกำกับดูแลการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาในแต่ละประเด็นปัญหา ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดยกร่างสัญญาเพื่อใช้กับผู้ซื้อ โดยไม่ใช้สัญญามาตรฐานตามกฎหมายอาคารชุดเนื่องจากกฎหมายอาคารชุดเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาขึ้นได้ หากเห็นว่าเป็นคุณกับผู้ซื้อ ซึ่งผู้ซื้ออาจได้รับความเสียหายจากสัญญาที่ทำโดยไม่ถูกต้อง ขัดต่อหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาคารชุด 2. การใช้ระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา หรือระบบเอสโครว์ต้องเกิดจากความสมัครใจของผู้ซื้อและผู้ขาย ฉะนั้นหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการใช้ก็ไม่สามารถนำกฎหมายนี้มาบังคับใช้ได้ ผู้ซื้อจึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้

คำสำคัญ : ห้องชุด ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุด ธุรกิจขายห้องชุด

Abstract

The objectives of this study were 1) to investigate problems concerning the standard contract enforcement for condominium selling according to The Condominium Act BE 2522; and 2) to study problems concerning the condominium business operators regulating according to The Escrow Act BE 2551. The study was qualitative research by investigating ideas, theories, and related laws including The Building Control Act BE 2522, The Escrow Act BE 2551, The Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2560, and principles, using content analysis and presenting the information by the description in each issue. The findings showed 1) The condominium business operators were drafted by the contracts for the purchaser without using the standard forms of condominium law; because the condominium law was allowed the operators to draft a contract. With considering in favor of the purchaser and the purchaser, it might be injured by the unfairly contrary contract to the

¹หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Doctor of Laws Program Ramkhamhaeng University
E-mail: jarawut999@gmail.com

fundamental principles of condominium laws; and 2) The parties' interest protection system or Escrow system must be ensured the voluntary willingness both the seller and the purchaser. If any party does not demand, the law won't be enforced the purchaser to protect by this law.

Keywords : Condominium, Condominium Business Operators, Condominium Business

วันที่รับบทความ : 29 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 27 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 30 มิถุนายน 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การประกอบธุรกิจขายห้องชุดของประเทศไทยนั้น ผู้ประกอบธุรกิจอาคารชุดได้ใช้สัญญาสำเร็จรูปที่ยกร่างขึ้นล่วงหน้ากับผู้ซื้อห้องชุด โดยผู้ซื้อไม่สามารถกำหนดข้อตกลงให้เป็นอย่างอื่นได้ ผู้ซื้อที่เข้าทำสัญญาย่อมผูกพันตามข้อตกลงในสัญญาเพราะเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของสัญญา (ศันท์ภรณ์ โสถิพันธุ์, 2558) แต่เสรีภาพในการทำสัญญาควรจะต้องรวมถึงความเสมอภาคกันระหว่างคู่สัญญาด้วย แต่ความเป็นจริงผู้ซื้อไม่อาจต่อรองกับผู้ขายได้ จึงต้องเข้าทำสัญญากับผู้ประกอบธุรกิจโดยยอมรับเอาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือที่เรียกว่าสัญญาจำยอม (ดารารพร ธีระวัฒน์, 2542) รัฐจึงได้ออกกฎหมายต่างๆ เพื่อให้ความคุ้มครองผู้ซื้อ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 (นนท์วีร์ นวตระกูลพิสุทธิ์, 2560)

สถิติเรื่องร้องทุกข์จากผู้บริโภคในระบบคุ้มครองผู้บริโภคแบบเบ็ดเสร็จ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค พบว่าเรื่องร้องทุกข์ที่มากที่สุดคือปัญหาประเภทอสังหาริมทรัพย์และที่อยู่อาศัย จำนวน 2,044 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.12 ของเรื่องร้องทุกข์ทั้งหมดซึ่งแบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม เมื่อนำเรื่องร้องทุกข์ประเภทอสังหาริมทรัพย์และที่อยู่อาศัยมาแบ่งเป็นรายละเอียดปลีกย่อยพบว่า เป็นปัญหาเกี่ยวกับอาคารชุด คิดเป็นร้อยละ 60.32 ซึ่งสาเหตุในการร้องทุกข์เกิดจากผู้ขายผิดสัญญาซื้อขายและไม่ปฏิบัติตามโฆษณา ก่อสร้างไม่แล้วเสร็จทำให้ไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้ซื้อได้ (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2564)

จากสถิติเรื่องร้องเรียนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เรื่องร้องทุกข์เกี่ยวกับห้องชุดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แม้จะมีกฎหมายควบคุมผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดหลายฉบับ แต่กฎหมายดังกล่าวยังมีสภาพปัญหาการฉ้อโกงผู้ประกอบการไม่ใช้สัญญามาตรฐานตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 โดยได้ยกร่างสัญญาซื้อขายเพื่อใช้กับผู้ซื้อเอง โดยอาศัยหลักเสรีภาพในการทำสัญญาที่เปิดโอกาสให้ผู้ขายมีอิสระที่จะทำสัญญา (ไชยยศ เหมะรัชตะ, 2535) ประกอบกับกฎหมายอาคารชุดเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาขึ้นได้ หากเห็นว่าเป็นคุณกับผู้ซื้อ ซึ่งผู้ซื้ออาจได้รับความเสียหายจากสัญญาที่ทำโดยไม่ถูกต้อง และการใช้ระบบดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 หรือระบบเอสโครว์ กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาไม่ให้เงินดาวน์ที่ผู้ซื้อผ่อนชำระให้แก่ผู้ขายไปอยู่กับผู้ขายตั้งแต่แรก เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์และสร้างความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค (ศิริพร เอี่ยมธงชัย และจันทิมา พัฒนากูร, 2550) แต่การใช้ระบบเอสโครว์ต้องเกิดจากการตกลงใจร่วมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย จึงทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้ซื้อในทางปฏิบัติคือ แม้ผู้ซื้อห้องชุดต้องการให้ผู้ขายใช้ระบบการจัดการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาดังกล่าว แต่หากผู้ประกอบธุรกิจไม่ยินยอม ผู้ซื้อก็ไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ จึงต้องศึกษาสภาพปัญหาทางกฎหมายดังกล่าว เพื่อนำข้อค้นพบไปปรับปรุงกฎหมายควบคุมผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้สัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงปัญหาการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สภาพปัญหาการบังคับใช้สัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 2) ปัญหาการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 3) การควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดภายใต้แนวคิดและทฤษฎีการกำกับดูแล พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้กำหนดพื้นที่ของการวิจัย ได้แก่ พื้นที่กรุงเทพมหานคร

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกฎหมาย (Legal Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ตำรากฎหมายทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากคำพิพากษาศาลฎีกา คำสั่งศาลปกครองสูงสุด แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมาย ประกาศระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ ความเห็นของนักนิติศาสตร์ และศึกษาถึงการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หลักการกำกับดูแลพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522

2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนาตามประเด็นปัญหาของงานวิจัยที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย บทสรุปและข้อเสนอแนะตามลำดับ

3. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจขายห้องชุด สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

3.1 สภาพปัญหาการบังคับใช้สัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มีดังนี้

3.1.1 การไม่ใช้สัญญามาตรฐานตามแบบสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุด (แบบ อ.ข.22) ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดนั้น ในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดจากการใช้สัญญามาตรฐานตามประกาศฯ กฎหมายไม่ได้บังคับว่าผู้ขายจะต้องนำแบบฟอร์มสัญญาที่ยกร่างเพื่อนำมาใช้กับผู้ซื้อมาให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ตรวจสอบหรือเห็นชอบเสียก่อน หากแต่เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่จะไปตรวจสอบเมื่อได้รับการร้องเรียนจากผู้ซื้อ ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นคือ สัญญาที่ผู้ขายได้ส่งมอบให้ผู้ซื้อนั้นในทางปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้ขายเท่านั้นว่าสัญญานั้นๆ มีข้อความถูกต้องตามแบบมาตรฐานของสัญญาตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 แล้วหรือไม่ และเป็นคุณกับผู้ซื้อหรือไม่ ซึ่งผู้ซื้ออาจไม่ทราบถึงบทบาทนิติบังคับกล่าวและอาจได้รับความเสียหายจากสัญญาที่ทำโดยไม่ถูกต้องไปแล้ว ผลการศึกษาจากข้อมูลประกอบกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด โดยกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการพิจารณารับรองแบบสัญญาของผู้ขายก่อนนำไปใช้ และกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของผู้ขายจะต้องนำแบบสัญญาที่ผู้ขายได้กร่างขึ้นเพื่อใช้กับผู้ซื้อให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาตรวจสอบเสียก่อนนำไปใช้ และกำหนดบทลงโทษสำหรับการฝ่าฝืน

3.1.2 การแบ่งแยกสัญญาออกเป็นหลายสัญญาในการซื้อขายห้องชุด ผู้ขายได้แบ่งแยกสัญญาที่ใช้กับผู้ซื้อออกเป็นสัญญาจะซื้อจะขายฉบับหนึ่งและสัญญาว่าจ้างก่อสร้างอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งการแยกสัญญาดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้ซื้อในด้านการคุ้มครอง เช่น ในเรื่องความชำรุดบกพร่องหากมีการแยกสัญญาผู้ซื้อจะได้รับความคุ้มครองด้านระยะเวลาที่น้อยกว่าในเรื่องซื้อขาย ซึ่งการทำสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดกับผู้บริโภคดังกล่าวนั้น พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ไม่ได้กำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดต้องส่งสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดที่จะนำมาใช้กับผู้บริโภค ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ตรวจสอบว่ามีข้อสัญญาที่เป็นไปตามสัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุดตามแบบ อ.ช.22 ก่อนนำไปใช้แต่อย่างใด ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีการแบ่งแยกสัญญาออกเป็นหลายสัญญาและมีการใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุด เป็นเหตุให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ผลการศึกษาจากข้อมูลประกอบกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 กำหนดให้ถือว่ารายละเอียดที่ปรากฏตามสัญญาว่าจ้างก่อสร้างห้องชุดเป็นไปตามแบบสัญญาจะซื้อจะขาย (อ.ช.22) ตามที่ประกาศกระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้

3.2 การควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 หรือระบบเอสโครว์ กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้มีผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาไม่ให้เงินดาวน์ที่ผู้ซื้อผ่อนชำระให้แก่ผู้ขายไปอยู่กับผู้ขายตั้งแต่แรก เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์และสร้างความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค แต่การใช้ระบบเอสโครว์ต้องเกิดจากการตกลงใจร่วมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ฉะนั้นหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการใช้ก็ไม่สามารถนำกฎหมายนี้มาบังคับใช้ได้ การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ออกมาในลักษณะที่ไม่บังคับใช้ แต่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคู่สัญญา จึงทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้ซื้อในทางปฏิบัติคือ แม้ผู้ซื้อห้องชุดต้องการให้ผู้ขายใช้ระบบการจัดการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาดังกล่าว แต่หากผู้ประกอบการไม่ยินยอมทำ ผู้ซื้อก็ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ ผลการศึกษาจากข้อมูลประกอบกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า การนำมาตรการนี้มาใช้กับผู้ประกอบการธุรกิจขายห้องชุดในประเทศไทยอาจเกิดข้อขัดข้องและเป็นอุปสรรค จนก่อให้เกิดปัญหาในการนำกฎหมายมาใช้จริงในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะใช้เงินที่ผู้ซื้อชำระล่วงหน้ามาลงทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างโครงการอาคารชุด กอปรกับภาครัฐไม่ได้วางกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมผู้ประกอบการอย่างเคร่งครัดมาตั้งแต่แรก ผู้วิจัย จึงเห็นว่า ในระยะเริ่มแรกนั้นควรมีการผ่อนปรนให้แก่ผู้ประกอบการ โดยจัดให้มีการควบคุมเฉพาะเงินดาวน์ห้องชุดในส่วนที่ผู้ซื้อได้วางชำระให้แก่โครงการไว้ล่วงหน้า โดยผู้ประกอบการต้องนำเงินดาวน์และเงินค่าผ่อนห้องชุดที่ได้รับชำระจากผู้ซื้อ รวมถึงเงินทุนที่ได้จากการกู้ยืมและขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินต่างๆ ไปฝากไว้ในบัญชีโครงการทั้งหมด ซึ่งผู้ประกอบการอาคารชุดทุกรายต้องทำการเปิดบัญชีโครงการไว้ในแต่ละโครงการกับสถาบันการเงินที่รัฐกำหนดเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมและตรวจสอบ

ทั้งนี้ ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องกันเงินฝากที่ได้รับมาจากค่าดาวน์ห้องชุดหรือเงินที่ผ่านชำระราคาห้องชุด ซึ่งผู้ซื้อได้ชำระให้แก่เจ้าของโครงการก่อนที่ห้องชุดจะสร้างเสร็จเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 50% ของเงินที่ได้รับชำระ โดยต้องกันสำรองไว้ในบัญชีโครงการจนกว่าผู้ประกอบการจะทำการโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบการครอบครองห้องชุดให้แก่ผู้ซื้ออย่างเรียบร้อย ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวถือเป็นเงินส่วนที่จำเป็นต้องมีการควบคุม เพื่อใช้เป็นหลักประกันความเสี่ยงให้แก่ผู้ซื้อห้องชุดได้ เพราะหากผู้ประกอบการบริหารงานผิดพลาด ไม่สามารถสร้างอาคารชุดและห้องชุดเสร็จภายในกำหนดหรือไม่อาจจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในห้องชุดให้แก่ผู้ซื้อได้ ถึงแม้ผู้ซื้อห้องชุดจะจ่ายเงินไปแล้วแต่ไม่ได้ห้องชุดแต่อย่างน้อยผู้ซื้อก็ยังคงมีเงินฝากในบัญชีโครงการเป็นประกันรับรองได้ว่าจะได้รับเงินดาวน์ที่ชำระไปแล้วคืนแน่นอนเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของเงินที่ได้ชำระไปแล้ว และในกรณีที่ผู้ประกอบการประพฤติผิดสัญญาหรือข้อตกลงทำให้ผู้ซื้อได้รับความเสียหาย ผู้ซื้อก็มีสิทธิที่จะได้รับเงินชดเชยเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายจากเงินในส่วนนี้ได้ สำหรับเงินฝากในบัญชีโครงการส่วนที่เกินกว่านี้ ผู้ประกอบการมีสิทธิเบิกถอนออกมาใช้จ่ายภายในกิจการของตนได้ ภายใต้แผนการดำเนินธุรกิจของโครงการอาคารชุดนั้นๆ หรืออาจอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันการเงินที่พิจารณาปล่อยสินเชื่อได้แล้วแต่กรณี โดยรัฐจะไม่เข้าไปก้าวก่ายการบริหารเงินหรือควบคุมการเบิกจ่ายเงินส่วนนี้ในบัญชีโครงการของผู้ประกอบการแต่ละรายแต่อย่างใด

ดังนั้น ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 โดยกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดมีหน้าที่เปิดบัญชีรับจ่ายของโครงการอาคารชุด สำหรับเก็บรักษาเงินมัดจำหรือเงินที่ผู้ซื้อชำระ การเบิกถอนเงินออกจากบัญชีโครงการอาคารชุดดังกล่าว จะทำได้ภายในวงเงินไม่เกินร้อยละห้าสิบของจำนวนเงินทั้งหมด เมื่อผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดได้แสดงหลักฐานว่าเป็นการเบิกถอนไปใช้ในการดำเนินโครงการอาคารชุด และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ การเบิกถอนเงินส่วนที่เหลือออกจากบัญชีโครงการอาคารชุด จะทำได้เมื่อผู้ประกอบธุรกิจโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดแก่ผู้ซื้อ และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และกำหนดบทลงโทษสำหรับการฝ่าฝืน

4. อภิปรายผล

4.1 ปัญหาการบังคับใช้สัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522

4.1.1 การไม่ใช้สัญญามาตรฐานตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 การทำสัญญามาตรฐานจะซื้อขายห้องชุด (แบบ อ.ช.22) ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 และสัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจขายห้องชุดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 นั้น กฎหมายไม่ได้บังคับว่าผู้ขายจะต้องนำแบบฟอร์มสัญญาที่ยกร่างเพื่อนำมาใช้กับผู้ซื้อมาให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ.2522 ตรวจสอบหรือเห็นชอบเสียก่อน หากแต่เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่จะไปตรวจสอบเมื่อได้รับการร้องเรียนจากผู้ซื้อ ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ สัญญาที่ผู้ขายได้ส่งมอบให้ผู้ซื้อนั้นในทางปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้ขายเท่านั้นว่าสัญญานั้นๆ มีข้อความถูกต้องตามแบบมาตรฐานของสัญญาตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ.2522 แล้วหรือไม่ และเป็นคุณกับผู้ซื้อหรือไม่ หากไม่ถูกต้องก็เป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ต้องไปตรวจสอบหลังจากสัญญาได้มีการใช้ไปแล้ว ซึ่งผู้ซื้ออาจไม่ทราบถึงบทบัญญัติดังกล่าว และได้รับความเสียหายจากสัญญาที่ทำโดยไม่ถูกต้องไปแล้ว

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 โดยกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มีอำนาจในการพิจารณารับรองแบบสัญญาของผู้ขายก่อนนำไปใช้ และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ขายจะต้องนำส่งแบบสัญญาที่ผู้ขายได้กร่างขึ้นเพื่อใช้กับผู้ซื้อให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาตรวจสอบเสียก่อน เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นชอบแล้วให้มีข้อความว่า แบบสัญญาได้ผ่านการตรวจสอบจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว พร้อมเลขที่ซึ่งอนุญาต และต้องระบุให้ชัดเจนว่าสัญญาดังกล่าว ให้ใช้ในโครงการใดโครงการหนึ่งเท่านั้น เพราะผู้ขายอาจเป็นผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดที่ได้ขออนุญาตไว้แล้วหลายโครงการ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าอาจนำสัญญาซึ่งได้รับอนุญาตในโครงการอาคารชุดหนึ่งมาใช้กับอีกโครงการอาคารชุดหนึ่งได้ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดและทฤษฎีการกำกับดูแลของภาครัฐโดยใช้มาตรการบังคับและควบคุมทางกฎหมาย (Command and Control Regulation) เพื่อควบคุมกำกับดูแลผู้ประกอบการที่มีอำนาจต่อช่องทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าผู้บริโภค และป้องกันการผูกขาดของผู้ประกอบการ ไม่ให้ผู้ประกอบการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคโดยใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม จนก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้บริโภค

ผลการวิจัยสอดคล้องกับ จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ (2558) ศึกษาถึงการคุ้มครองผู้บริโภคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 กรณีศึกษาแบบของสัญญาจะซื้อขายอาคารชุด ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ได้แก่ การที่ผู้ขายห้องชุดไม่ได้ปฏิบัติตามแบบของสัญญาจะซื้อขาย (อ.ช.22) หรือมีการปฏิบัติตามแบบเพียงบางส่วน ทำให้ผู้ซื้อถูกเอาเปรียบและไม่ได้รับความเป็นธรรม การตกลงทำสัญญาซื้อขายห้องชุดในปัจจุบันจะอยู่ในรูปแบบของสัญญามาตรฐาน มีการร่างข้อสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าเป็นจำนวนมากที่จะใช้กับผู้ซื้อที่จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาในภายหลัง โดยลักษณะของสัญญานี้ผู้ที่จะเข้ามาเป็นคู่สัญญาในภายหลังจะอยู่ในลักษณะจำยอมต้องรับเอาข้อสัญญานั้นๆ ไม่สามารถต่อรองแก้ไขได้ นอกจากนี้ในการบังคับใช้ข้อสัญญามาตรฐานตามประกาศ กฎหมายก็ไม่ได้บังคับว่าผู้ขายจะต้องนำแบบฟอร์มสัญญาที่ผู้ขายร่างเพื่อนำมาใช้กับผู้ซื้อมาให้หน่วยงานของรัฐตรวจสอบให้ความเห็นชอบก่อนนำไปใช้ทำสัญญากับผู้ซื้อแต่อย่างใด ควรจะกำหนดเป็นคำสั่งกระทรวงมหาดไทยว่า ให้มีการนำสัญญาจะซื้อขายที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา สำนักงาน

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มาแสดงหรือถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารที่ใช้ในการจดทะเบียนอาคารชุดเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายในเรื่องแบบ (อ.ช.22) ด้วย

5.1.2 การใช้สัญญาหลายรูปแบบโดยแบ่งแยกสัญญาออกเป็นหลายสัญญาในการซื้อขาย ในทางปฏิบัติผู้ขายได้แบ่งแยกสัญญาที่ใช้กับผู้ซื้อออกเป็นหลายฉบับ โดยทำเป็นสัญญาจะซื้อจะขายฉบับหนึ่งและสัญญาจ้างต่อเติมอีกฉบับหนึ่ง ส่งผลให้ในส่วนของสัญญาจ้างต่อเติมนั้นพบปัญหาที่ผู้ซื้อจะเป็นเรื่องของจ้างทำของ โดยเฉพาะการคุ้มครองในเรื่องความชำรุดบกพร่องของสัญญาจ้างทำของตามมาตรา 600 ผู้ซื้อจะได้รับความคุ้มครองด้านระยะเวลาที่น้อยกว่าในเรื่องซื้อขายตามมาตรา 474 กล่าวคือ หากเป็นเรื่องซื้อขายแล้วนั้นจะมีระยะเวลาที่คุ้มครองผู้ซื้อที่ยาวนานกว่าในเรื่องจ้างทำของเพราะคุ้มครองในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่ที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง แต่ถ้าหากเป็นเรื่องของการจ้างทำของซึ่งมีระยะเวลามาจำกัดนั้นคือหากเป็นกรณีเป็นสิ่งปลูกสร้างกับพื้นดินแล้วนั้นระยะเวลาการคุ้มครองก็จะไม่เกินไปกว่า 5 ปี และอายุความในการฟ้องร้องคดีตามมาตรา 601 ซึ่งการแยกสัญญาของผู้ขายอาจกระทำไปเพื่อหลบเลี่ยงไม่ใช้สัญญามาตรฐานตามประกาศฯ ซึ่งทางแก้ของปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นควรพบปัญหาเพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคว่า “มาตรา...ในกรณีที่ผู้ประกอบการซื้อขายห้องชุดแบ่งแยกสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดและสัญญาว่าจ้างก่อสร้างห้องชุดออกเป็นสองฉบับให้ถือว่ารายละเอียดที่ปรากฏตามสัญญาว่าจ้างก่อสร้างห้องชุดเป็นไปตามแบบสัญญาจะซื้อจะขาย (อ.ช.22) ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้”

โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวพิจารณาจากการแยกสัญญาเป็นหลักโดยเฉพาะในกรณีที่แยกสัญญาออกเป็นสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดและสัญญาว่าจ้างก่อสร้างห้องชุด แต่ไม่รวมถึงกรณีที่แยกสัญญาไปเป็นสัญญาตกแต่งภายในหรือสัญญาจ้างรักษาความปลอดภัย เป็นต้น เพื่อเป็นการบังคับให้ผู้ขายไม่สามารถที่จะใช้สัญญาที่ไม่ได้มาตรฐานเอาเปรียบผู้ซื้อได้

5.2 ปัญหาการควบคุมผู้ประกอบการซื้อขายห้องชุดตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 หรือระบบเอสโคว์ พบว่า การใช้ระบบเอสโคว์ ตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ต้องเกิดจากการตกลงใจร่วมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ฉะนั้นหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการใช้ ก็ไม่สามารถนำกฎหมายนี้มาบังคับใช้ได้ การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ออกมาในลักษณะที่ไม่บังคับใช้ แต่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคู่สัญญาที่จะนำมาตราการทางกฎหมายในเรื่องนี้ไปใช้ จึงทำให้มักเกิดปัญหาแก่ผู้ซื้อในทางปฏิบัติ คือ แม้ผู้ซื้อห้องชุดต้องการทำ Escrow Account แต่หากผู้ประกอบการไม่ยินยอม ผู้ซื้อก็ไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามระบบกฎหมายนี้ ซึ่งต่างจากมาตรการควบคุมและเก็บรักษาเงินในบัญชีรับ-จ่าย (Project Account) อันเป็นมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและเก็บรักษาเงินในบัญชีรับ-จ่ายในโครงการอาคารชุดของสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการซื้อขายห้องชุดมีหน้าที่ต้องดำเนินการเปิดบัญชีเงินฝากที่ใช้สำหรับกิจการธุรกิจขายห้องชุดไว้กับธนาคารที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ หรือสถาบันการเงินที่รัฐให้การรับรอง โดยการฝากและถอนเงินจากบัญชีนั้น หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้กำกับดูแล ควบคุมและตรวจสอบด้วยตนเองโดยตรง สอดคล้องกับ ภาคภูมิ ปิยะตระกูล (2558) ศึกษาถึงปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ผลการวิจัยพบว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นหลายประการ ได้แก่ ปัญหาที่ทำให้คู่สัญญาไม่เข้าสู่ระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา คือ ปัญหาค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าสู่ระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา เนื่องจากการเข้าสู่ระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาต้องเกิดจากความสมัครใจของคู่สัญญาเท่านั้น และการให้บริการของคนกลางในระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญานี้ ย่อมทำให้คู่สัญญามีภาระเพิ่มขึ้นจากการจ่ายค่าตอบแทนหรือค่าบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลผลประโยชน์นั้น ประกอบกับในการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านจัดสรรหรืออาคารชุด การเข้าสู่ระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาจะทำให้ต้นทุนทางการเงินของผู้ประกอบการเพิ่มสูงขึ้นเพราะผู้ประกอบการจะไม่สามารถนำเงินดาวน์หรือเงินที่ผู้ซื้อผ่อนชำระไปแล้วมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนขณะก่อสร้างโครงการได้ ทำให้ต้นทุนทางการเงินสูงขึ้น ในทางปฏิบัติแม้ผู้ประกอบการสามารถผลัดภาระในส่วนนี้ไปให้ผู้ซื้อในที่สุด แต่การที่ผู้ประกอบการไม่สามารถนำเงินดาวน์มาเป็นทุนหมุนเวียนอาจทำให้เกิดปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงินแก่ผู้ประกอบการได้ ในขณะที่ผู้ซื้อจะมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในสองส่วน ได้แก่

ราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มสูงขึ้นเพราะผู้ประกอบการมีต้นทุนทางการเงินสูงขึ้น และภาระค่าบริการการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ อมเรศ กระบวนสิน วิกรณ์ รักษ์วงชน และวิมาน กฤตพลวิมาน (2561) ศึกษาถึงกฎหมายอาคารชุด เปรียบเทียบของประเทศไทยกับรัฐคอนเนตทิคัต สหรัฐอเมริกา พบว่าพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ไม่มีการบังคับให้ต้องมีการจัดตั้ง คนกลางผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ในกรณีซื้อขายห้องชุดที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ดังเช่นในรัฐคอนเนตทิคัตที่บังคับให้ต้องมีการจัดตั้งคนกลางเพื่อดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา กฎหมายอาคารชุดของไทยจึงยังไม่สามารถป้องกันปัญหา และคุ้มครองประโยชน์ของผู้ซื้อห้องชุดจากการซื้อขายห้องชุดล่วงหน้าก่อนมีการก่อสร้างอาคารชุดเสร็จสิ้น ซึ่งมักเกิด ข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องสัญญา การทำงาน การส่งมอบห้องชุดชำรุดบกพร่องหรือไม่เสร็จสมบูรณ์ ตามที่ได้โฆษณาหรือตกลงไว้ ควรกำหนดให้มีการจัดตั้งคนกลางผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ในกรณีซื้อขายห้องชุดที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำมาตรการบังคับในการเปิดและเก็บรักษาเงินในบัญชีโครงการอาคารชุดดังกล่าวมาปรับใช้อาจช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ได้ โดยกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดมีหน้าที่ต้องดำเนินการเปิดบัญชีเงินฝากที่ใช้สำหรับกิจการธุรกิจขายห้องชุดไว้กับธนาคารที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ หรือสถาบันการเงินที่รัฐให้การรับรอง โดยการฝากและถอนเงินจากบัญชีทุกครั้งต้องทำโดยผู้ประกอบการและรัฐต้องสามารถตรวจสอบได้

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.1.1 การบังคับใช้พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ควรกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มีอำนาจในการพิจารณารับรองแบบสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดก่อนนำไปใช้ และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ขายจะต้องนำเสนอแบบสัญญาที่ผู้ขายได้ยกร่างขึ้นเพื่อใช้กับผู้ที่ซื้อให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาตรวจสอบเสียก่อนนำไปใช้ และกำหนดบทลงโทษสำหรับการฝ่าฝืน

5.1.2 กรณีมีการฝ่าฝืนไม่ทำตามแบบสัญญาจะซื้อจะขายตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ควรกำหนดให้สัญญาจะซื้อจะขายหรือสัญญาซื้อขายห้องชุดส่วนใดก็ได้ทำตามแบบสัญญาที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้ถือว่าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาตามแบบ และหากมีการเพิ่มเติมข้อสัญญาที่ไม่เป็นคุณต่อผู้จะซื้อหรือผู้ซื้อห้องชุดให้ถือว่าสัญญาส่วนนั้นไม่มีผลใช้บังคับ

5.1.3 ควรกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดมีหน้าที่ยื่นสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดที่ทำขึ้นกับผู้จะซื้อให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อตรวจสอบ ในวันจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุด

5.1.4 กรณีผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดใช้สัญญาหลายรูปแบบในการซื้อขาย โดยแบ่งแยกสัญญาออกเป็นสัญญาจะซื้อจะขายฉบับหนึ่ง และสัญญาว่าจ้างก่อสร้างอีกฉบับหนึ่ง ควรมีบทบัญญัติกำหนดให้ถือว่ารายละเอียดที่ปรากฏตามสัญญาว่าจ้างก่อสร้างห้องชุดเป็นไปตามสัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุด และกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืน

5.1.5 ควรกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดมีหน้าที่เปิดบัญชีรับจ่ายของโครงการอาคารชุด สำหรับเก็บรักษาเงินมัดจำหรือเงินที่ผู้ซื้อชำระ การเบิกถอนเงินออกจากบัญชีโครงการอาคารชุดดังกล่าว จะทำได้ภายในวงเงินไม่เกินร้อยละห้าสิบของจำนวนเงินทั้งหมด เมื่อผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดได้แสดงหลักฐานว่าเป็นการเบิกถอนไปใช้ในการดำเนินโครงการอาคารชุด และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ การเบิกถอนเงินส่วนที่เหลือออกจากบัญชีโครงการอาคารชุด จะทำได้เมื่อ ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบการครอบครองห้องชุดแก่ผู้ซื้อ และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และกำหนดบทลงโทษสำหรับการฝ่าฝืน

5.1.6 ควรกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดมีหน้าที่วางเงินสำหรับประกันความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุด แต่ละโครงการไว้ในบัญชีรับจ่ายของโครงการอาคารชุด ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจขายห้องชุดเบิกถอนออกจาก

บัญชีจนกว่าอาคารชุดและห้องชุดของผู้ซื้อพร้อมระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน จะดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ โดยผ่านการรับรองหรือตรวจสอบคุณภาพการก่อสร้างจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522

5.2 ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ที่เกี่ยวกับการโฆษณาขายอาคารชุด และปัญหาเกี่ยวกับนิติบุคคลอาคารชุด ตลอดจนศึกษาถึงหน่วยงานเฉพาะสำหรับกำกับดูแลการโฆษณาขายอาคารชุด และนิติบุคคลอาคารชุด

6. เอกสารอ้างอิง

- กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2551). *กฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จราวุฒิ อำนิกมณี. (2550). *สัญญามาตรฐานสำหรับการขายห้องชุด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ. (2558). *การคุ้มครองผู้บริโภคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ.2522 กรณีศึกษาแบบของสัญญาจะซื้อจะขายอาคารชุด*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2535). *กฎหมายว่าด้วยสัญญา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารารพร ธีระวัฒน์. (2542). *กฎหมายสัญญา : สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ต่อลาภ ไชยเชาวน์. (2549). *ปัญหาสัญญามาตรฐานตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. (2560). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2552). *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- บุญศรี มีวงษ์โฆษะ. (2538). *กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจเยอรมัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ภาคภูมิ ปิยะตระกูล. (2558). *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ภาณุศา ยุทธศักดิ์. (2553). *มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมผู้ประกอบการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิตย์ วงศ์เสรี. (2550). *หลักการคุ้มครองความเชื่อถือหรือความไว้วางใจโดยสุจริตของประชาชน*. วารสารวิชาการศาลปกครอง.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2553). *หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม*. นิติรัฐ นิติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วินัย ศิริมาษา. (2542). *ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับข้อสัญญาไม่เป็นธรรมในสัญญาสำเร็จรูปของผู้ประกอบการบ้านจัดสรร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศนันท์กรณ ใสถิพันธ์. (2558). *คำอธิบายนิติกรรมสัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร เอี่ยมงคงชัย และจันทิมา พัฒนากุร. (2550). *กฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (Escrow Law) ของสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- ศุภศักดิ์ พรหมโมเมศ. (2561). *แนวทางในการปรับปรุงเพิ่มเติมแบบสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุด (อ.ช.22) เพื่อการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สฤษฎ์ ศิริเดช. (2556). ปัญหาการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยของข้าราชการพลเรือน : กรณีศึกษาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดทางวินัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2564). สคบ.กับการคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- อมเรศ กระบวนสิน วิกรณ์ รัชพงษ์ชน และวิมาน กฤตพลวิมาน. (2561). กฎหมายอาญาชุด เปรียบเทียบของประเทศ ไทยกับรัฐคอนเนตทิคัต สหรัฐอเมริกา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิชน จันทระเสน. (2549). มาตรการต่างๆ ของรัฐในการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ. วารสารกฎหมาย. 25 (ฉบับพิเศษ). 465-478

การปรับเปลี่ยนทางความหมายของคำยืมภาษาจีน หมวดอาหารและเครื่องดื่มใน ภาษาไทยกับภาษาจีนกลางปัจจุบัน

The Changes in Meaning of Chinese Loanwords in Thai Food and Beverage Unit with Modern Chinese

ปานดวงใจ บุญจนาวิโรจน์¹
Panduangchai Boonjanawirod¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหมายของคำยืมภาษาจีนในภาษาไทย หมวดอาหารและเครื่องดื่ม 2) เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนความหมายของคำยืมภาษาจีนในภาษาไทย หมวดอาหารและเครื่องดื่มเป็นการวิจัยเอกสาร ดำเนินการวิจัยโดยสำรวจ และรวบรวมคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยจากหนังสือจีนใช้ไทยยืม ซึ่งเป็นเอกสารรวบรวมคำภาษาไทยที่ยืมมาจากภาษาจีนไว้ 375 คำ โดยอยู่ในหมวดอาหารและเครื่องดื่ม 100 คำ จากนั้นนำคำศัพท์ตัวอักษรจีนสืบหาความหมายภาษาจีนกลางจากพจนานุกรมจีน-จีน และจีน-ไทย จากนั้นค้นหาความหมายภาษาไทยจากพจนานุกรมไทย แล้วนำมาเทียบความหมายเพื่อหาจุดเหมือนหรือจุดแตกต่าง เป็นโดยใช้แนวคิดลักษณะการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำยืม 4 ประเภทเป็นเครื่องมือใช้ในการวิเคราะห์การวิจัย

ผลการวิเคราะห์ตามหลักการการปรับเปลี่ยนความหมายของคำยืมภาษาจีนในภาษาไทย หมวดอาหารและเครื่องดื่ม พบว่า คำที่มีความหมายตรงกัน จำนวน 53 คำ คิดเป็นร้อยละ 53 คำที่มีความหมายกว้างกว่า จำนวน 14 คำ คิดเป็นร้อยละ 14 คำที่มีความหมายแคบกว่า จำนวน 23 คำ คิดเป็นร้อยละ 23 และคำที่มีความหมายต่างกัน จำนวน 10 คำ คิดเป็นร้อยละ 10

คำสำคัญ: คำยืมภาษาจีนในภาษาไทย การปรับเปลี่ยนความหมาย ลักษณะการกลายความหมาย

Abstract

This research aimed 1) to study the meaning of Chinese loanwords in food and beverage unit in Thai; and 2) to compare the similar and different meanings with loanwords in food and beverage unit in Chinese loanwords in Thai. It was conducted by exploring and compiling totally 375 Chinese loanwords in Thai from the book title Chinese-Thai loanwords, by selecting 100 loanwords in food and beverage unit. The results have found the meaning of the loanwords in Mandarin from the Chinese-Chinese, and Chinese-Thai dictionary. In terms of Thai meaning, it was from the Thai-Thai dictionary to compare the similar and different meanings. The research instruments were the

¹สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Lecturer, Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

E-mail : panduangchai.b@gmail.com

changing loanword theories in 4 main categories. The analysis showed the words remained the similar 53 meanings, accounting for 53%, broadly semantic widening meaning out of 14 words, representing 14%, semantic narrowing meaning with 23 words, accounting for 23%, and semantic shift of 10 words, accounting for 10%.

Keywords: Chinese Loanwords in Thai, Changes in Meaning, Type of Semantic Change

วันที่รับบทความ : 21 พฤษภาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 15 กรกฎาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 9 สิงหาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศจีนมาอย่างช้านานจึงได้รับอิทธิพลจากชาวจีนในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการค้าขายเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม รวมถึงด้านภาษาและสำเนียงที่ส่งผลกระทบต่อคนไทยนำมาใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พิชณี โสทธิโยธิน, 2554: 16-17) จึงเกิดกระบวนการยืมคำศัพท์จากต่างประเทศและนำมาใช้เป็นภาษาไทย การยืมคำในภาษาไทยมีคำที่ถูกยืมจากภาษาจีนเป็นจำนวนไม่น้อย ปัจจุบันมีนักวิจัยจำนวนมากนำคำไทยที่ยืมมาจากภาษาจีนถิ่นมาเป็นโจทย์ศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงของคำยืมโดยเฉพาะด้านการออกเสียงและความหมายของคำศัพท์ ซึ่งสามารถสะท้อนอิทธิพลของภาษาจีนที่มีต่อภาษาไทย และมีความเกี่ยวเนื่องกับภาษาจีนกลางทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังบ่งบอกความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างจีน-ไทยทั้งสองประเทศ (Duangmanee, 2007: 1)

คำไทยที่ยืมจากภาษาจีนส่วนใหญ่มาจากสำเนียงพื้นถิ่น ซึ่งมีหลากหลายพื้นที่ เช่น จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ จีนกวางตุ้ง และจีนฮากกา(แคะ) เป็นต้น เนื่องจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาจากพื้นที่เหล่านี้เป็นระยะเวลานาน ประเทศไทยจึงมีคนไทยเชื้อสายจีนที่มาจากประเทศจีนในแต่ละพื้นที่ (เรืองเดช ปันเชื้อนชัดย์, 2531) การนำภาษา คำศัพท์ และสำเนียงจึงเป็นไปตามแหล่งของผู้อพยพเข้ามา เมื่อชาวจีนแต่ละพื้นที่อยู่ร่วมสังคมกับชาวไทยในพื้นที่เป็นเวลานาน จึงมีการปรับสำเนียงภาษาจีนถิ่นให้เข้ากับภาษาไทย คำภาษาไทยที่ยืมมาจากภาษาจีนนอกจากมีความเกี่ยวข้องกับภาษาจีนพื้นถิ่นต่าง ๆ แล้ว ยังเกี่ยวเนื่องกับภาษาจีนกลางทางตัวอักษร ที่ช่วยสืบค้นทางการเปลี่ยนแปลงความหมายของการยืมคำระหว่างสองภาษาซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของการยืมคำที่น่าสนใจ (ปราณี ภายอรุณสุทธิ์, 2526: 329) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยจากหนังสือ “จีนใช้ไทยยืม” ซึ่งเป็นเอกสารรวบรวมคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยทั้งหมด จำนวน 375 คำ คำยืมในหนังสือเล่มนี้ในหมวดอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.66 ของจำนวนคำในหนังสือทั้งหมด (กนกวรรณ พริ้งเพระ, 2557) และหมวดอาหารและเครื่องดื่มนั้นมีจำนวนคำศัพท์ที่ยืมคำไปใช้มากที่สุด (Duangmanee, 2007: 13-17) โดยผู้วิจัยนำมาศึกษาความหมายของคำยืมภาษาจีนกลางเป็นตัวหลักในการสืบค้นการปรับเปลี่ยนความหมายตามลักษณะการใช้คำยืมต่าง ๆ จากความหมายจีน-จีน หรือจีน-ไทย จากนั้นนำมาเทียบความหมายไทย-ไทย ซึ่งต่างจากการสืบค้นความหมายของคำยืมของงานวิจัยอื่นที่จะนำคำยืมภาษาไทยเป็นโจทย์หาความหมายเป็นภาษาไทยและนำไปเทียบตัวอักษรจีนทั้งพร้อมความหมายเป็นภาษาจีนกลาง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความหมายของคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยหมวดอาหารและเครื่องดื่มในภาษาไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนความหมายของคำยืมภาษาจีนหมวดอาหารและเครื่องดื่มในภาษาไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนจากหนังสือ “จีนใช้ไทยยืม” ผู้แต่ง นวรัตน์ ภัคดีคำ จำนวน 375 คำ

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา บทความนี้เน้นศึกษาเฉพาะคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยในหมวดอาหารและเครื่องดื่ม

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวคิดการยืมภาษาและคำยืม รวบรวมหลักการหรือทฤษฎีปรับเปลี่ยนทางความหมายของคำยืม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 รวบรวมคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยจากหนังสือ “จีนใช้ไทยยืม” ปีพ.ศ. 2554 ผู้แต่ง นวรัตน์ ภัคดีคำ จากนั้นสืบหาความหมายคำยืมที่เป็นภาษาจีนจากพจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่ (เอียรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2560) พจนานุกรมจีน-จีน Xiandai Hanyu Cidian 7th edition (Zhongguo shehui kexueyuan yuyanxue yanjiusuo cidian. 2016) และพจนานุกรมออนไลน์ภาษาจีนพื้นถิ่นต่าง ๆ เช่น จีนแต้จิ๋ว (Teochew Mogher, 2005) จีนฮกเกี้ยน จีนแคะ จากนั้นค้นหาความหมายภาษาไทยจากพจนานุกรมไทย-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) และจากหนังสือจีนใช้ไทยยืม (นวรัตน์ ภัคดีคำ, 2554)

2.2 ออกแบบเครื่องมือวิเคราะห์ลักษณะของความหมายคำยืมที่เหมือนกันและแตกต่างกันระหว่างภาษาจีนกับภาษาไทย แล้วนำมาเทียบความหมายกันว่าคำยืมมีการปรับเปลี่ยนตามประเภทใด จากนั้นนำคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยจากหนังสือจีนใช้ไทยยืม จำนวน 375 คำ นำมาจัดเรียงเป็นตารางความหมาย แล้วนำมาวิเคราะห์ลักษณะการปรับเปลี่ยนความหมายของคำยืมภาษาจีนหมวดอาหารและเครื่องดื่มที่พบในภาษาไทย ตามแนวคิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย (Semantic change) ของ Bloomfield (1933) ที่นำเสนอโดย Duangmanee (2007) นพดล กิตติกุล (2534) น้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์ (2541) รัชตพล ชัยเกียรติธรรม (2557) และ พิษณุ โสถธิโยธิน (2554: 135-138) ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ความหมายตรงกัน (Denotative meaning) คือ คำภาษาไทยนำมาใช้ให้เหมือนหรือใกล้เคียงกับภาษาต้นฉบับภาษาจีน ทั้งด้านการออกเสียงและความหมาย โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายใด ๆ

2) ความหมายกว้างกว่า (Semantic widening) คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายที่ขอบเขตความหมายขยายเพิ่มขึ้น คำนำไปใช้ได้หลายบริบทมากขึ้นกว่าเดิม คำภาษาจีนเดิมมีความหมายเดียว ต่อมาถูกภาษาไทยยืมไปจึงเกิดเปลี่ยนแปลงความหมายไปโดยมีความหมายเพิ่มขึ้น หรืออยู่บริบทกว้างขึ้นกว่าเดิม

3) ความหมายแคบกว่า (Semantic narrowing) คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายที่ขอบเขตความหมายของคำลดลง คำนำไปใช้ในบริบทได้น้อยลง คำภาษาจีนเดิมมีความหมายจำนวนหนึ่ง แต่ภาษาไทยยืมคำนั้นมาใช้จำกัดความหมาย หรือมีความหมายที่ลดน้อยลงไปแบบเฉพาะเจาะจง หรืออยู่บริบทที่แคบลงกว่าเดิม

4) ความหมายต่างกัน (Semantic shift) คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายที่คำถูกนำไปอ้างถึงสิ่งใหม่ต่างจากเดิม คำภาษาจีนมีความหมายแบบหนึ่ง แต่ภาษาไทยยืมคำนั้นมาใช้ในความหมายอีกแบบหนึ่ง

2.3 ดำเนินการจำแนกตามการปรับเปลี่ยนความหมายการใช้คำยืม 4 ประเภท

2.4 ตรวจสอบประมวลผลโดยการรวบรวมคำยืม และคำนวณค่าเฉลี่ยของจำนวนความหมายของคำยืมแต่ละประเภท โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานเป็นร้อยละ (Percentage)

2.5 สรุปความหมายของคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยแต่ละประเภท และรายงานผลเป็นรูปแบบตาราง

3. สรุปผลการวิจัย

จากคำศัพท์ทั้งหมด จำนวน 375 คำ เป็นหมวดอาหารและเครื่องดื่มที่พบในภาษาไทย จำนวน 100 คำ เมื่อวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมายคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยทั้ง 4 ประเภท จึงได้ยกเป็นตัวอย่างการวิเคราะห์ แสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในภาษาไทยที่มีความหมายตรงกัน

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (ตรงกัน)
1	白果 báiguǒ ([pɛʔ kuɛ] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง ไม้ยืนต้นสูงได้ถึง 40 เมตร ใบมีรูปทรงเหมือนพัด ผลเป็นทรงวงรีมีสีเหลืองเปลือกมีกลิ่นเหม็น ไม้สามารถนำไปแกะสลักได้ มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า แอปริคอต (银杏 yínxìng) (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, pp. 24,1564) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 24)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า แปะก๊วย [pèʔ kúaj] หมายถึง ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง ใบมีลักษณะคล้ายใบพัด แยกออกเป็น 2 กลีบแต่ไม่มีดอก เยื่อหุ้มเมล็ดเป็นสีเหลือง น้ำมาก เนื้อหนา เมื่อแก่จัดจะร่วงลงมาเอง จากนั้นนำไปขัดตากแห้งเมล็ดในสีเหลืองใช้ต้มกับน้ำตาลเป็นของหวาน ในภาษาจีนกลางเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าหยิ่นจิ้ง (银杏 yínxìng) หมายถึงต้นแปะก๊วย แปะก๊วยสามารถทนต่อมลพิษหลายชนิด จึงมาปลูกเป็นไม้ร่มเงาสองข้างถนน และปลูกบริเวณอุตสาหกรรม ประเทศไทยเริ่มนำแปะก๊วยเข้ามาปลูกเพราะคุณสมบัติทางสมุนไพร (จีนใช้ไทยยืม, หน้า 140)
2	饼 bǐng ([píǎ] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง 1.ขนมแบ่งอย่างหนึ่ง รูปทรงใหญ่เป็นแผ่นกลม 2.สิ่งของที่มีรูปร่างคล้ายกับขนมเปี๊ยะของจีน (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 94) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 94)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า เปี๊ยะ [píáʔ] หมายถึง ขนมเปี๊ยะ ทำด้วยแป้ง มีไส้ต่าง ๆ เช่น ไส้ถั่วกวน ไส้ฟักเชื่อม ไส้ทุเรียนกวนโบราณเรียก ขนมเปี๊ยะ หรือ ขนมเปี๊ยะ (ความหมาย "ขนมเปี๊ยะ", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
3	豆腐 dòufu ([tāu hu] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง อาหารที่ทำจากน้ำถั่วหมักแล้วเหลืองใสสารตะกอน แล้วนำไปขึ้นรูปโดยกดทับไล่น้ำออก (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 318) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 319)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า เต้าหู้ [tāw hù:] หมายถึง ถั่วเหลืองทำเป็นแผ่นแล้วกดทับไล่น้ำออก แล้วไม่เป็นแบ่งทำเป็นแผ่นหนา ๆ ใช้เป็นอาหาร (ความหมาย "เต้าหู้", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
4	橄榄 gǎnlǎn ([kǎ na] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง 1.เป็นต้นไม้ยืนต้นสีเขียว ใบเลี้ยงคู่เป็นรูปวงรี ดอกสีขาว ผลเป็นวงรีปลายแหลมสองด้าน กินและทำเป็นยารักษาได้ 2.ผลของพืชชนิดหนึ่ง	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า กาน้ำ [ka: ná:] หมายถึง สมอจีน ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่ง ผลคล้ายสมอบางชนิด กินได้ มีถิ่นกำเนิดในประเทศจีน (ความหมาย "กาน้ำ", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (ตรงกัน)
		3. ต้นไม้ผลชนิดหนึ่งในยุโรป เรียกว่า มะกอก (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 425) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 421)	
5	饺 jiǎo ([kiau] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง อาหารจีนชนิดหนึ่ง เป็นแผ่นแป้งหุ้มห่อไส้เป็นรูปครึ่งวงกลม นำมานึ่งให้สุก จากนั้นนำมารับประทานได้ (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, pp. 654-655)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า เกี้ยว [kí:aw] หมายถึง ของกินชนิดหนึ่ง ใช้แผ่นแป้งสาหร่ายหรือแป้งหุ้มห่อเป็นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ผสมไข่ห่อเนื้อสัตว์หรือหมูสับละเอียด เป็นต้น เรียกว่า เกี้ยวเกี้ยวน้ำ (ความหมาย "เกี้ยว", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ออนไลน์)
6	菊花 júhuā ([kək huə] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง พืชสมุนไพร ใบเป็นแฉกยาวรี ดอกบานตอนช่วงฤดูใบไม้ร่วง ผ่านการปลูกจากฝีมือมนุษย์ มีหลายชนิดหลากสี มีรูปร่างหลายลักษณะจากเล็กไปใหญ่ ทำเป็นยาสมุนไพรรักษาโรคได้ (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 704)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า เก็กฮวย [kék huaj] หมายถึง ชื่อไม้ล้มลุกสอง ชนิดหนึ่ง ดอกเล็ก สีเหลือง กลิ่นหอม เรียกว่า เบญจมาศสวน และอีกชนิด คือ พันธุ์ดอกเล็กสีขาว กลิ่นหอม เรียกว่า เบญจมาศหนู ทั้งสองชนิดใช้ดอกตากแห้งชงหรือต้มกับน้ำตาล ใช้ดื่มแก้กระหาย (ความหมาย "เก็กฮวย", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ออนไลน์)
7	咖啡 kāfēi ([go1 bi5] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง 1. ไม้ยืนต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่มที่มีใบรูปไข่ ยาวเรียวปลายแหลม ดอกสีขาว มีกลิ่นหอม ผลสุกสีแดงเข้ม ภายในมี 1-2 เมล็ด นำเมล็ดไปคั่วและบดเป็นผงซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องดื่มได้ เติบโตในเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน 2. กาแฟ ผงกาแฟ นำเมล็ดกาแฟคั่วเป็นผงชงดื่ม 3. เครื่องดื่มที่ทำจากเมล็ดกาแฟ [อังกฤษ. coffee] (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 720) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 727)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า โกบี [ko: pí:] หมายถึง กาแฟ หรือกาแฟดำโบราณ (จีนใช้ไทยยืม, หน้า 39)
8	芹菜 qíncài ([keng5 tshài] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง พืชล้มลุกอายุ 1-2 ปี ใบเลี้ยงคู่ ใบเล็กเป็นแฉก ก้านอวบน้ำสีเขียวหรือสีเหลือง ขาวนวล ดอกเป็นสีเขียวยาว ผลเป็นลูกวงกลม จัดประเภทเป็นผัก (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 1058)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า ขึ้นฉ่าย [k'úm te'hà:] หมายถึง ชื่อไม้ล้มลุกชนิดหนึ่งใบคล้ายผักชีแต่ต้นโตกว่า กลิ่นฉุน เป็นพรรณไม้ที่นำเข้ามาปลูกเพื่อเป็นอาหาร (ความหมาย "ขึ้นฉ่าย", พจนานุกรม ฉบับ

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (ตรงกัน)
		ผักคื่นฉ่ำ (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 1107)	ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
9	肉粽 ròuzòng ([bah tsan] ฮกเกี้ยน.)	หมายถึง เป็นขนม เรียกว่า ขนมจิ้ง ทำจากข้าวเหนียวสอดไส้ต่าง ๆ เช่น เห็ดหอม กุ้งแห้ง หมูแดงหรือเนื้อชาหมู ไช้แดง ถั่วต่าง ๆ ห่อด้วยใบไผ่หรือใบจ้างแล้วนึ่งจนสุก มีรสมันแต่ชุ่มฉ่ำหอมหวาน มีสีออกเหลืองสว่าง ต้นกำเนิดมาจากมณฑลฝูเจี้ยน (ฮกเกี้ยน) เมืองฉวนโจว เป็นอาหารประจำภูมิภาคไต้หวันและประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นของกินประจำเทศกาลแข่งเรือมังกร(ตวนอู๋) (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 1902)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า บ๊ะจ่าง [bá? teà:ŋ] หมายถึง ชื่ออาหารคาวของจีนชนิดหนึ่ง ทำด้วยข้าวเหนียวนำมาผัดน้ำมัน ใส่หมูเค็มหรือหมูพะโล้ กุนเชียง ไช้เค็มเฉพาะไช้แดง กุ้งแห้ง เห็ดหอม เป็นต้น ห่อด้วยใบไผ่แล้วต้มให้สุก (ความหมาย "บ๊ะจ่าง", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ออนไลน์)
10	咸菜 xiáncài ([giêm ⁵ tshài] แต้จิ๋ว.)	ออกเสียงเป็นภาษาจีนกลางว่า หมายถึง ผักดอง ผักกาดเค็ม (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 1506) การดองเค็มผักสดต่าง ๆ บางพื้นที่หมายถึงผักที่ใช้เป็นเครื่องปรุงรสหรือซอสปรุงรส (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 1420)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า เกี่ยมฉ่ำ [kí:am te'hàj] หรือ เกี่ยมฉ่าย[kí:am te'hà:j] หมายถึง ผักดอง ผักดองเค็ม (จีนใช้ไทยยืม, หน้า 35-36)

จากตารางที่ 1 พบว่าคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยเทียบกับความหมายของภาษาจีนกลาง มีรูปแบบความหมายตรงกัน สืบเนื่องมาจากชาวจีนตอนใต้อพยพเข้าประเทศไทยในช่วงศตวรรษที่ 17 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 จำนวนผู้อพยพประมาณ 150,000 คน ซึ่งลงหลักปักฐานอยู่ในประเทศไทยมายาวนานถาวร และกลุ่มชาวจีนที่เข้ามาประเทศไทยในช่วงแรก ๆ ส่วนใหญ่เป็นชาวมณฑลฮกเกี้ยน (ฝูเจี้ยน) และชาวมณฑลกว่างตุง การยืมคำศัพท์มาใช้ในภาษาไทยได้รับอิทธิพลคำจีนสำเนียงถิ่นและคำจีนสมัยโบราณ ทั้งสำเนียงการออกเสียงจึงใกล้เคียงกับภาษาจีนพื้นถิ่นต่าง ๆ ตามพื้นเพของชาวจีนที่อพยพเข้ามา ดังนั้นการออกเสียงคำยืมอาจไม่มีความคล้ายคลึงกับภาษาจีนกลางหรือภาษาจีนทางการปัจจุบัน แต่การยืมคำเหล่านี้เนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing) แม้ผู้คนมาจากต่างที่ต่างภาษา แต่เมื่อมาอยู่ร่วมในชุมชนเดียวกันในสังคมเดียวกันเป็นเวลายาวนาน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากในชีวิตประจำวัน จึงเกิดการหยิบยืมภาษากันขึ้น คนไทยกับคนจีนอยู่ร่วมสังคมเดียวกัน พบว่าภาษาไทยเมื่อยืมคำภาษาจีนมาใช้ ภาษาไทยก็ยังคงความหมายของต้นฉบับภาษาจีนไว้ได้เป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในภาษาไทยที่มีความหมายกว้างกว่า

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (กว้างกว่า)
1	草粿 cǎogǒ ([tsháu kue] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง ขนมที่ทำจากกล้วยชนิดหนึ่งในตระกูลเดียวกับกับสาระแหน่ หรือ รุนสีดำ (Mogher, Chaozhou 草粿, p. 1) (仙草หรือ 凉粉)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า ฉะก๊วย [tsh'aw kúaj] หมายถึง 1.ชื่อขนมชนิดหนึ่ง สีดำ ทำจากเมือกที่ได้จากการต้มเคี่ยวพรรณไม้ชนิดหนึ่ง ใส่แป้งลงไป

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (กว้างกว่า)
			ผสม กวนให้ทั่ว ทั้งไว้ให้เย็น กินกับน้ำหวาน หรือใส่น้ำตาลทรายแดง (ความหมาย "เน่า ก๊วย", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์) 2.เปรียบเทียบคนที่มีสีผิวดำ (Kiatkirakajorn, 2011,P 23-29)
2	粿条 guǒ tiáo ([kue tiəu] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง อาหารพื้นถิ่นแต้จิ๋วที่ทำด้วยแป้งข้าวเจ้านำไปนึ่งให้สุกแล้วหั่นเป็นเส้นเล็กหรือเส้นใหญ่ตามต้องการ แต่ต่างจากเส้นหมี่ขาว หรือบี่ฮุง (米粉หรือ河粉) ตรงส่วนผสมแป้งข้าวเจ้าจะใช้อัตราส่วนมากกว่า เข้มข้นกว่า (Chaozhou Mogher, p. 粿条)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า ก้วยเตี่ยว [kùaj tɿ:aw] หมายถึง ชื่อของกินชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าเป็นเส้น ๆ ถ้าลวกสุกแล้วปรุงด้วยเครื่องมีหมู เป็นต้น เรียกว่า ก้วยเตี่ยวแห้ง ถ้าใส่น้ำซุบ เรียกว่า ก้วยเตี่ยวน้ำ ถ้านำเส้นมาผัด เรียกว่า ก้วยเตี่ยวผัด (宽面条) (ความหมาย "ก้วยเตี่ยว", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
3	粿汁 guǒ zhī หรือ 粿杂 guǒ zá ([kue tsap] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง ของกินชนิดหนึ่งใช้เส้นที่ทำจากแป้งข้าวเจ้า และใส่น้ำซุบ (Chaozhou Mogher, p. 粿汁)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า กวยจีบ [kuaj tɕəp] หมายถึง 1.ชื่อของกินชนิดหนึ่งทำด้วยแป้งที่ใช้ทำเส้น ก้วยเตี่ยวแต่หั่นเป็นชิ้นใหญ่ ๆ ต้มสุกแล้วปรุงด้วยหมูหรือเครื่องใน (ความหมาย "กวยจีบ", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ออนไลน์) 2.จากลักษณะเส้นใหญ่กว้าง จึงเปรียบเปรยว่ามีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกัน (Kiatkirakajorn, 2011, P 23-29)
4	卤 lǔ ([lou] แต้จิ๋ว.)	หมายถึง 1.เกลือป่น 2.สารเค็ม 3.การใช้น้ำเกลือเพิ่มเครื่องเทศหอม ห้าชนิด หรือน้ำซีอิ๊วต้ม 4.เนื้อสัตว์ต่าง ๆ ตุ่นจนเป็นซุบข้น เป็นน้ำแกงใส่ผงแป้งเพื่อให้กลายเป็นน้ำแกงข้นแล้วนำมาราดหน้าก้วยเตี่ยวหรือเส้นหมี่ (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 847) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 874)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า พะโล้ [pʰá? ló:] หมายถึง 1.ชื่ออาหารแบบจีนชนิดหนึ่ง ใช้ลูกโป๊ยกั๊ก อบเชย และเครื่องเทศอื่น ๆ ต้มเคี่ยวกับน้ำแห้ง, ถ้าทำอย่างไทยใช้น้ำตาลปีบเคี่ยวกับซีอิ๊วและน้ำปลา มีรสหวานเค็ม และมักไม่ใส่เครื่องเทศ เช่น ไข่พะโล้ หมูพะโล้ (ความหมาย "พะโล้", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์) 2.คนที่รูปร่างอ้วนและผิวดำ (Kiatkirakajorn, 2011,P 23-29)
5	杂菜zácai ([tsap tshài]	หมายถึง ผักอย่างหนึ่ง โดยการนำผักหลาย ๆ ชนิดที่เหลื้อมาปนกัน (杂和	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า จีบฉ่าย [tɕəp tɕʰá:j] หมายถึง

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (กว้างกว่า)
	แต่จิว.)	菜Zá huò cài) (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 1626) อาหารที่เหลือ หรือผักที่เหลือนำมาต้มคละกัน ส่วนมากคนไทยมักจะพูดทับศัพท์ว่า จับฉ่าย (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 1760)	1. ชื่ออาหารอย่างจีนชนิดหนึ่งที่ใส่ผักหลาย ๆ อย่างนำมาต้มคละปนกันแล้วปรุงรสขึ้นใหม่ 2. ภาษาปาก แปลว่า ของต่าง ๆ ที่ปะปนกัน ไม่เป็นสำหรับ ไม่เป็นชุด (ความหมาย "จับฉ่าย", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
6	粥zhōu ([tsòk] กวางตุ้ง.)	หมายถึง ของกินที่ใช้ธัญพืชหรือธัญพืชที่เพิ่มเครื่องอย่างอื่นลงไป รวมกันคนต้มจนสุก (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 1705) หรือ ข้าวต้ม (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 1852)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า โจ๊ก [təc:k] หมายถึง 1. ข้าวต้มชนิดหนึ่งใช้ปลายข้าวต้มจนละเอียดแล้วใส่เครื่องปรุง หมู ไช้ ผัก เป็นต้น (ความหมาย "โจ๊ก", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์) 2. เปรียบกับเรื่องที่น่าเศร้า หรืองานที่เละเทะ (Kiatkirakajorn, 2011, P 23-29)

จากตารางที่ 2 อธิบายได้ว่าเมื่อภาษาไทยยืมคำภาษาจีนถิ่นต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้สื่อสารกัน มีการกลายความหมายเชิงบริบทที่กว้างออกไป ครั้นอยู่ในประเทศจีนคำศัพท์นี้มีความหมายเพียงสิ่งหนึ่งสิ่งเดียว หรือแบบในวงแคบ แต่พอผ่านชาวจีนที่อพยพเข้าประเทศไทยและใช้พูดต่อกันเรื่อยมาเป็นทอด ๆ คนไทยจึงนำคำจีนที่หยิบยืมนั้นมาขยายความหมายที่จาก คำจีนเดิม คำที่จากบริบทที่แคบกลับกว้างขึ้นกว่าเดิม เช่น ก๋วยเตี๋ยว จากสารคดี Flavorful Origins: Chaoshan Cuisine ของ Netflix ซีซั่นที่ 1 ตอนที่ 2 กล่าวถึง ก๋วยเตี๋ยวเป็นอาหารทำจากแป้งข้าวเจ้าหนึ่งแล้วทำเป็น เส้น ๆ ขนาด 2 มิลลิเมตร เป็นอาหารที่หารับประทานได้ในเมืองเฉาซานของจีนเท่านั้น แต่เมื่อก๋วยเตี๋ยวแพร่หลายในประเทศไทยสามารถหารับประทานได้ทั่วไป ด้านการนำคำมาเปรียบเปรยจึงเป็นการขยายความหมายของคำนั้นในหลายแง่มุม เช่น กวยจั๊บ จับฉ่าย โจ๊ก เฉาก้วย ตี๋อ พะโล้ เป็นต้น Kiatkirakajorn (2011: 23-29) ได้เสนอไว้ว่า คำยืมจากภาษาจีนในภาษาไทยเหล่านี้ยังคงความหมายให้ตรงกับคำจีนดั้งเดิมแล้ว ยังสามารถผสมความเป็นไทย และขยายวงค์ความหมายเพื่อใช้เปรียบเปรยกับสิ่งต่าง ๆ ในมุมมองของคนไทยและวัฒนธรรมไทย เช่น ลักษณะรูปร่างหน้าตา ลักษณะความสัมพันธ์ของมนุษย์

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในภาษาไทยที่มีความหมายแคบกว่า

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (แคบกว่า)
4	白煮báizhǔ หรือ 白焯báiyè ([pə? tsə] [pə? sah*] ฮกเกี้ยน.)	หมายถึง วิธีทำอาหารวิธีหนึ่ง ปรุงอาหารโดยนำอาหารไปต้ม ใส่ น้ำให้ท่วมไม่ใส่ เครื่องปรุงใด ๆ อย่างต้มจืด (Mogher, Chaozhou 白煮, p. 1)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า แป๊ะเซะ [pé? sá?] หมายถึง ชื่ออาหารใช้ปลานึ่งจิ้ม น้ำส้มกินกับผัก (ปลานึ่งหม้อไฟ 蒸鱼火锅zhēng yú huǒguō) (ความหมาย "แป๊ะเซะ", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
2	点心diǎnxīn ([tiém sam] กวางตุ้ง.)	หมายถึง 1. เป็นคำพ้องถิ่น แปลว่า กินอาหารว่าง รับประทานอาหารรองท้อง 2. ของว่าง อาหารว่างต่าง ๆ หรือกินอาหารรองท้อง	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า ตีมซ่า [tim sam] หมายถึง อาหารว่างแบบจีนประเภทหนึ่ง เช่น ขนมจีบ ซาลาเปา เป็นต้น คนไทยเรียกตามวัฒนธรรมการกินตีมซ่ามาจากจีนกวางตุ้ง ซึ่งออกเสียงว่า “ตีมซ่า” คำนี้ในภาษาจีนกลาง

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (ແບກວ່າ)
		(พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 296)	หมายถึง ขนมและอาหารว่างต่าง ๆ ทำให้ความหมายกว้างกว่าความหมายที่ภาษาไทยรับมาใช้ (จีนใช้ไทยยืม, หน้า 104)
3	糕 gāo ([ko] แต่จิว.)	หมายถึง ของกินที่จากแป้งข้าวเจ้า แป้งมันและแป้งหมี่ มีหลากหลายชนิด เช่น ขนมเค้ก ขนมเค้ก(蛋糕 dàngāo) ขนมแข่ง(年糕niángāo) ขนมรังผึ้ง(蜂糕fēng gāo) เป็นต้น (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 435) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 429)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า โก [kō:] หมายถึง ขนมทำด้วยแป้งข้าวเหนียว ผสมน้ำตาล อัดใส่พิมพ์เป็นรูปต่าง ๆ (ความหมาย "โก", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
4	灌肠 guànchāng ([kuəŋ tshiāŋ] แต่จิว.)	หมายถึง 1.ทางการแพทย์ เป็นการล้างท้องเพื่อรักษาโรคต่าง ๆ โดยใช้ น้ำหรือของเหลว ฯลฯ ฉีดเข้าหรือบรรจุเข้าไปทางทวารหนัก 2.ไส้กรอก ของกินชนิดหนึ่ง เดิมใช้ลูกไส้สัตว์อัดเนื้อบดผสมผงแป้ง ปัจจุบันใช้แป้งทำเป็นลูกไส้ เมื่อจะทานจะหั่นเป็นแผ่น ทอดลงในน้ำมันจนสุก เพิ่มน้ำมันกระเทียมลงไป (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 481)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า กุนเชียง [kun tɕʰi:an] หมายถึง ไส้กรอกอย่างจีน ทำด้วยเนื้อหมูหรือเนื้อไก่เป็นต้น ผสมกับมันหมู (ความหมาย "กุนเชียง", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
5	瓜子 guāzǐ ([kuə tsi] แต่จิว.)	หมายถึง 1. เมล็ดของพืชตระกูลแตง โดยเฉพาะหมายถึงเมล็ดแตงโมคั่ว เมล็ดฟักทอง นำมาคั่วแห้งสำหรับทานเล่น 2.เมล็ดทานตะวัน (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 473)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า กวยจี๋ [kuaj teí:] หมายถึง เมล็ดแตงโมคั่วแล้วตากให้แห้ง มีทั้งชนิดย้อมสีแดงและสีดำ ใช้เป็นของขบเคี้ยวเล่น (ความหมาย "กวยจี๋", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
6	肉面 ròu miàn ([bah mǐ] แต่จิว.)	หมายถึง อาหารจีนประเภทหนึ่ง ทำด้วยแป้งข้าวสาลี หั่นเป็น เส้นยาว และใส่เนื้อสัตว์หั่นเป็นชิ้นลงไป (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, pp. 903,1108) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 937,1162)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า บะหมี่ [bà? mì:] หมายถึง ชื่ออาหารชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งสาลีเป็นเส้นเล็ก ๆ มีสีเหลือง ลวกสุกแล้วปรุงด้วยเครื่องมีหมู เป็นต้น (ความหมาย "บะหมี่", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ออนไลน์)

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (แคบกว่า)
7	斋 zhāi ([zē1] แท้จิว.)	หมายถึง 1.การถือศีลกินเจ 2.การกินผักงดเนื้อสัตว์ของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธหรือลัทธิเต๋า 3. อาหารที่ถวายพระสงฆ์หรือนักบวชเต๋าหรืออาหารมังสวิรัตที่ทานในวัด 4.ห้องพัก หรือใช้เรียกห้องหนังสือหรือร้านค้า หอพักในโรงเรียนก็สามารถใช้คำนี้เรียกได้ (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 1642) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 1780)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า เจ[tce:] แจ[tce:] หมายถึง อาหารที่ไม่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ และผักบางชนิด เช่น กระเทียม กุยช่าย ผักชี เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แจ (ความหมาย "เจ", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ออนไลน์)

จากตารางที่ 3 พบว่าเมื่อสืบความหมายจากตัวอักษรจีนและความหมายทั้งภาษาจีนกลางและจีนพื้นถิ่น ภาษาจีนมีความหมายจำกัดความหมายสิ่งนั้นแบบกว้าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นสิ่งนั้นมีสิ่งเดียว แต่เมื่อมาใช้ในภาษาไทยมีกระบวนการการกลายความหมายในบริบทที่แคบกว่า จำกัดความหมายแบบจำเพาะเจาะจง เช่น กวยจี๊ ภาษาไทยหมายถึงเมล็ดแตงโมตากแห้งเท่านั้น แต่ในภาษาจีนคำว่า 瓜子(guāzǐ) [kue tsɿ] มีหลากหลายเมล็ดพันธุ์ เช่น เมล็ดแตงโม เมล็ดฟักทอง และเมล็ดดอกทานตะวัน เป๊ยะชะ ในภาษาไทยหมายถึงชื่ออาหารใช้ปลานึ่งจิ้มน้ำส้มทานกับผัก คนไทยใช้เป็นชื่อหรือตำรับอาหารจากปลาและวิธีทำอาหารตำรับนี้ ภาษาจีนคำว่า 白煮(báizhǔ) [pɛʔ tsəʊ] นั้นเป็นวิธีปรุงอาหารวิธีหนึ่ง ปรุงอาหารโดยนำอาหารไปต้ม ใส่ไม่ให้ท่วมไม่ใส่เครื่องปรุงใด ๆ อย่างต้มจืด ชาวจีนถือว่าเป็นวิธีดีด้วยการต้มน้ำเปล่า และไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะปลาเท่านั้น รวมทั้งไม่ใช่ชื่อเรียกตำรับอาหาร คำว่า เจ ภาษาไทยเน้นหมายถึงอาหารที่ไม่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ และไม่ใส่ผักบางชนิดที่มีกลิ่นฉุนเท่านั้น ส่วนคำว่า 斋(zhāi) [ze1] ในภาษาจีนหมายถึงการถือศีลกินเจ โดยกินผักงดเนื้อสัตว์ของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธหรือลัทธิเต๋า หรืออาหารที่ถวายพระสงฆ์พุทธหรือนักบวชลัทธิเต๋า และอาหารมังสวิรัตที่ทานในวัด โดยไม่ระบุชัดเจนว่าห้ามใส่ผักกลิ่นฉุนแต่อย่างใด บะหมี่ ภาษาไทยหมายถึงเส้นหมี่ที่ต้องทำจากแป้งเป็นสีเหลืองเท่านั้น ซึ่งภาษาจีน คำว่า 肉面(ròu miàn) [bah mi] จะหมายถึงเส้นหมี่ทำด้วยแป้งข้าวสาลี หั่นเป็นเส้นยาว และใส่เนื้อสัตว์หั่นเป็นชิ้นลงไป

ตารางที่ 4 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในภาษาไทยที่มีความหมายต่างกัน

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (ต่างกัน)
	白糖糕 báitánggāo ([baak6 tong4 gou1] กวางตุ้ง.)	หมายถึง ขนมที่ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าและน้ำตาลทรายขาว นำไปนึ่งให้สุก ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม ลักษณะคล้ายขนมถ้วยฟู (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, pp. 26,435) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 26,429)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า ปาท่องโก๋ [pa: tʰɔŋ kō:] หมายถึง 1. ของกินชนิดหนึ่งของจีน ทำด้วยแป้งข้าวเจ้ากับน้ำตาลทราย รูปสี่เหลี่ยม เนื้อคล้ายขนมถ้วยฟู 2. ของกินชนิดหนึ่งของจีน ทำด้วยแป้งสาลีตัดเป็นท่อน ๆ แล้วจับเป็นคู่ติดกัน ทอดด้วยน้ำมันให้พอง คนจีนเรียกว่า อี้วจาก้วย (油炸粿, 油条)

ลำดับ	คำในภาษาจีน	ความหมายเป็นภาษาจีนกลาง	ความหมายในภาษาไทย (ต่างกัน)
			(ความหมาย "ปาต่องโก", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์) 3. (สแลง) ตัวติดกันเป็นคู่ อยู่เป็นคู่ (Kiatkirakajorn, 2011: 27)
	高楼 gāolóu ([kau lau] แต่จิว.)	หมายถึง ตึกหรืออาคารที่สูง (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, pp. 430,844) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 425,871)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า เกาเหลา [kaw lǎw] หมายถึง 1. แกงมีลักษณะอย่างแกงจืด อาหารที่มีส่วนผสมและเครื่องปรุงอย่างก้วยเตี่ยว แต่ไม่ใช่เส้น (ความหมาย "เกาเหลา", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์) 2. (สแลง) ไม่ลงรอยกัน ไม่กินเส้นกัน (Kiatkirakajorn, 2011: 28)
	腱 jiàn ([kian] แต่จิว.)	หมายถึง เส้นเชื่อมระหว่างกล้ามเนื้อกับกระดูกเป็นกลุ่ม มีสีขาว คุณสมบัติยืดหยุ่นได้ หรือเรียกว่า เส้นเอ็น (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 643) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 644)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า กิ้น [kǐn] หมายถึง 1. กระเพาะที่สองของสัตว์ปีก เครื่องในของเป็ดหรือไก่ 2. (สแลง) สติปัญญาที่แหลมคม ฝีมือ สติปัญญา มีความสามารถพิเศษ (ความหมาย "กิ้น", พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ออนไลน์)
	脚趾 jiǎozhǐ ([kha tsi] แต่จิว.)	หมายถึง ฝ่าเท้าด้านล่างสุดของเท้า หรือนิ้วเท้า (Xiandai Hanyu Cidian 7th edition, p. 656) (พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่, หน้า 659)	ออกเสียงเป็นภาษาไทยว่า คากิ [kʰa: ki?] หมายถึง ส่วนข้อเท้าและกีบเท้าของหมู (จีนใช้ไทยยืม, หน้า 45-46)

จากตารางที่ 4 แสดงความหมายของคำภาษาไทยที่ยืมภาษาจีนมาแล้วมีความหมายต่างกัน เมื่อภาษาไทยยืมมาแล้วไม่มีคำความหมายเดิม เป็นเกิดกลายความหมายแบบเคลื่อนย้ายหรือย้ายที่จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งความหมายของคำนั้นจะไม่คงเดิม เมื่อสืบค้นจากตัวอักษรจีน มีความหมายหนึ่ง แต่คำนั้นถูกยืมและย้ายมาใช้ในประเทศไทยและเป็นภาษาไทยกลับมีความอีกอย่างหนึ่งสิ้นเชิง เช่น เกาเหลา ภาษาไทยหมายถึงแกงจืดที่มีส่วนผสมและเครื่องปรุงคล้ายก้วยเตี่ยว แต่ไม่ใช่เส้น อีกทั้งเป็นคำสแลงใช้กับความสัมพันธ์ของคนที่ไม่ลงรอยกัน หรือไม่กินเส้นกัน ยืมมาจากภาษาจีน คำว่า 高楼 (gāolóu) [kau lau] ที่หมายถึงตึกสูงที่สูงมาสอดคล้องกับ Duangmanee (2007: 89-105) และ Thueangnoi (2018: 5-6) กิ้น ภาษาไทยหมายถึง เครื่องในหรือกระเพาะไก่ ใช้เปรียบเปรยกับคนที่มีความฉลาดเฉลียวซึ่งยืมมาจากภาษาจีน คำว่า 腱 (jiàn) [kian] ซึ่งหมายถึงเส้นเอ็นภายในร่างกายของมนุษย์ ซึ่งคล้ายกับคำว่า คากิ ในภาษาไทยที่หมายถึง ขาหมูหรือกีบเท้าหมู แต่ความจริงแล้วยืมคำมาจากภาษาจีน คำว่า 脚趾 (jiǎozhǐ) [kha tsi] ที่หมายถึง นิ้วเท้าที่เป็นส่วนหนึ่งของฝ่าเท้าของมนุษย์ ปาต่องโก (白糖糕 báitánggāo) ภาษาจีนหมายถึงขนม

น้ำตาลทราย ในช่วงยุคแรกเริ่มที่ชาวจีนมักขายคู่กับอั่วจากร้วย (油炸桧หรือ油条) จึงทำให้คนไทยจำสับสนจึงนำชื่อเรียกปาท่องโก๋(ขนมน้ำตาลทราย) มาเรียกแทนขนมอั่วจากร้วย

4. อภิปรายผล

จากการศึกษาการวิเคราะห์พบคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยตามลักษณะการใช้คำยืมทั้ง 4 ประเภท จำแนกสรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ความหมายตามลักษณะการใช้คำยืม หมวดอาหารและเครื่องดื่ม

ลักษณะความหมายการใช้คำยืม	จำนวนที่พบ	ร้อยละ
1. ความหมายตรงกัน (Denotative meaning)	53	53
2. ความหมายกว้างกว่า (Semantic widening)	14	14
3. ความหมายแคบกว่า (Semantic narrowing)	23	23
4. ความหมายต่างกัน (Semantic shift)	10	10
รวม	100	100

จากตารางที่ 5 ลักษณะการใช้คำยืมที่มีจำนวนมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ ความหมายตรงกัน จำนวน 53 คำ โดยด้านการออกเสียงและความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาทั้งหมด ภาษาไทยนิยมใช้คำยืมแบบคงเดิมมาก เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่ใช้ระบบอักษรแบบอักษรวิธึ ระบบการเขียนตัวหนังสือถอดเสียงพยัญชนะผสมกับสระได้อย่างอิสระ อีกทั้งภาษาไทยนิยมทับศัพท์มากกว่าแปลความหมาย ถือเป็นข้อดีของภาษาไทยที่การออกเสียงที่ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาคำยืม ทำให้คำยืมแบบคงเดิมที่มีความหมายตรงกันปรากฏในภาษาไทยมากที่สุด ซึ่งผู้ใช้ภาษาไทยสามารถทราบได้ทันทีว่าคำนั้นเป็นคำยืม สอดคล้องกับ นพดล กิตติกุล (2534) คณิงนิจ ปทุมปราณี (2542) พิชณี ไสตลโยธิน (2554: 153-154) และ รัชตพล ชัยเกียรติธรรม (2557)

อันดับถัดมาเป็นลักษณะความหมายแคบกว่าในการใช้คำยืม มีจำนวน 23 คำ แสดงถึงการปรับเปลี่ยนความหมายของคำยืมที่นำมาใช้ในภาษาไทยจากภาษาจีนที่มีความหมายคำที่สื่อความและแทนสิ่งที่หลากหลายมากกว่าหนึ่ง แต่เมื่อนำคำเหล่านี้มาใช้ในประเทศไทยมีการจำกัดความหมายของคำที่เฉพาะเจาะจงเป็นสิ่งเดียวมากขึ้น ส่วนอันดับที่สามเป็นลักษณะความหมายกว้างกว่า มีจำนวน 14 คำ เป็นคำยืมที่มีลักษณะความหมายแทนสิ่งของอาหารการกินที่สื่อในประเทศไทยเฉพาะพื้นที่ หรือภูมิภาค แต่นำคำยืมเหล่านี้ในบริบทสังคมไทยกลับใช้กันอย่างแพร่หลายมากกว่าประเทศต้นกำเนิดอย่างประเทศจีน สอดคล้องกับ นพดล กิตติกุล (2534) และ พิชณี ไสตลโยธิน (2554)

อันดับสุดท้ายเป็นจำนวนของคำยืมที่มีลักษณะการใช้ความหมายต่างกัน มีจำนวน 10 คำ การจัดประเภทลักษณะคำยืมมีความชัดเจนด้านสื่อความหมายเพื่อเป็นการนำคำจากภาษาอื่นมาใช้เรียกสิ่งหนึ่งในประเทศไทยไม่เคยมีมาก่อน หรือเป็นการสร้างคำศัพท์ใหม่ใช้เรียกแทนสิ่งนั้นเพื่อเป็นการรับรู้ร่วมกันในสังคม แต่เมื่อผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงของการยืมคำ ภาษาจีนที่เป็นคำตั้งต้นจะไม่มี ความหมายเหมือนภาษาไทยเลย ข้อดีของการยืมคำต่างประเทศในภาษาไทยสามารถทำให้คนไทยรับรู้ได้ทันทีว่าคำนั้นเป็นคำไทยที่ยืมมาจากภาษาอื่นอย่างชัดเจน (เฉลิม ยงบุญเกิด, 2516) แต่มีข้อเสีย คือ การยืมคำจากภาษาจีนในภาษาไทยส่วนใหญ่มักมาจากภาษาจีนพื้นถิ่นหรือภาษาจีนโบราณที่เลิกใช้ไปแล้ว เมื่อจะใช้สื่อสารเป็นภาษาจีนกลางกับชาวจีนอื่น ๆ หรือชาวจีนผู้ใช้ภาษาจีนในยุคปัจจุบันอาจสื่อสารกันคลาดเคลื่อน และอาจเกิดความเข้าใจผิดกันในการสื่อความได้ (Wang, 2016)

จากการศึกษาความแตกต่างทางความหมายของคำยืม ได้ข้อค้นพบผลการวิเคราะห์คำยืมในหนังสือจีนใช้ไทยยืม หมวดอาหารและเครื่องดื่ม ทั้งหมด 100 คำ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยของ Duangmanee (2007) ที่ได้นำเสนอคำยืมภาษาไทยเป็นคำไทย ทำเป็นโจทย์หลักนำไปวิเคราะห์ความหมายเทียบ

ทั้งภาษาจีนพื้นถิ่นและภาษาจีนกลาง ซึ่งจะมีความคล้ายและความต่างในแต่ละลักษณะการเปลี่ยแปลงความหมาย ทั้ง 4 ลักษณะ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มคำยืมที่มีลักษณะความหมายตรงกันซึ่งมีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น ขนมเปี๊ยะ[píá?] 饼 bǐng , แป๊ะก๊วย[pè? kúaj] 白果báiguǒ, เต้าหู้[tāw hù:] 豆腐dòufu, เกี้ยว[kí:aw] 饺 jiǎo, เก็กฮวย[kék huaj] 菊花 júhuā, กาน้ำ, ขี้ฉ่าย[kh'ún te'hà:j] 芹菜 qíncài, บี๋จ่าง[bá? te'à:ŋ] 肉粽ròuzòng

กลุ่มคำยืมที่มีลักษณะความหมายกว้างกว่า เช่น จั๊บฉ่าย[te'ap te'hà:j] 杂菜 zácài , ก้วยเตี๋ย[kuǎj tī:aw] 粿条guǒtiáo, พะไล[p'há? ló:] 卤lǔ

กลุ่มคำยืมที่มีลักษณะความหมายแคบกว่ามีข้อมูลตรงกัน คือ คำว่า บะหมี่[bà? mi:] 肉面ròu miàn

กลุ่มคำยืมที่มีลักษณะความหมายต่างกัน คือคำว่า เกาเหลา[kaw lǎw] 高楼gāolóu เพราะคนจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยสมัยก่อนเรียกร้านอาหารหรือภัตตราคาร ว่า “เหลา” (楼lóu) ในภาษาจีนกลาง แปลว่า ตึก เพราะร้านอาหารหรือร้านส่วนใหญ่เป็นตึกหรือห้องแถวหลาย ๆ ชั้น และเมนูที่มักจะขายหรือเสิร์ฟเป็นซูเป่ล่าหรือน้ำแกง เมื่อคนไทยได้ยินชาวจีนอพยพเรียกร้านอาหารว่า เหลา และอยู่ชั้นสูง ๆ โดยเติมคำว่า เกา ที่แปลว่า สูง เข้าไปกลายเป็น เกาเหลา และนำคำนี้ไปเรียกซูเป่หรือน้ำแกงที่เสิร์ฟในร้านอาหารจีนไปโดยปริยาย

ส่วนผลการวิจัยที่ออกมาต่างกันสามารถอธิบายได้ ดังนี้

คำว่า กวยจี [kuaj te:] 瓜子guāzǐ จัดอยู่ในกลุ่มความหมายแคบกว่า เพราะความหมายในภาษาจีนหมายถึงเมล็ดถั่วหลากหลายชนิด ส่วนภาษาไทยหมายถึงเมล็ดแตงโมตากแห้งอย่างเดียว แต่ Duangmanee (2007) ได้จัดคำนี้อยู่ในกลุ่มคำยืมที่มีความหมายตรงกัน เพราะเห็นว่า กวยจี ถูกยืมมาใช้ในภาษาไทยได้ตรงกับความหมายเดิมของภาษาจีนแล้ว คำว่า กุนเชียง[kun te'hi:an] 灌肠guànchāng ผู้วิจัยจัดความหมายแคบกว่าเช่นกัน เนื่องจากคำนี้ในความหมายของภาษาจีนกลางการสื่อความหมายสองอย่าง อย่างแรกเป็นของกินหรือไส้กรอกแบบจีน อย่างที่สองหมายถึงการล้างลำไส้รูปแบบหนึ่งการรักษาโรค ซึ่งแตกต่างจาก Duangmanee (2007) ที่เห็นว่า กุนเชียง และ 灌肠guànchāng มีความหมายตรงกัน ที่สื่อความเป็นของกินได้ หรือไส้กรอกแบบจีน

ผู้วิจัยจัดคำว่า เกี่ยมฉ่าย[kí:am te'hà:j] หรือเกี่ยมฉ่าย[kí:am te'hà:j] อยู่ในกลุ่มคำยืมที่มีความหมายตรงกัน เพราะทั้งคำแปลภาษาจีนและภาษาไทยแปลความตรงกันว่า การตอ้งเค็มผักหรือผักตอ้งเค็ม แต่ Duangmanee (2007) ได้จัดคำนี้อยู่ในกลุ่มคำยืมที่มีความหมายกว้างกว่า เพราะเห็นว่า เกี่ยมฉ่ายหรือเกี่ยมฉ่าย มีการขยายความหมาย นอกจากจะหมายความว่า ผักตอ้งเค็มแล้ว ยังหมายถึงการถนอมผักทุกชนิดนำมาตอ้งและมีรสเค็ม

ผู้วิจัยจัดคำว่า แป๊ะชะ[pé? sá?] 白煮báizhǔ ในภาษาจีน หมายถึง วิธีปรุงอาหารทั่วไปโดยใช้น้ำต้ม ส่วนภาษาไทย หมายถึง ชื่อเมนูอาหารที่ใช้ปลาหนึ่งตัวต้มน้ำส้ม และคำว่า เจ [tee:] 齋 zhāi อยู่ในกลุ่มคำยืมที่มีความหมายแคบกว่า เพราะว่าคำแปลภาษาจีนมีความหมายมากมาย หมายถึง การถือบ๋าเพื่ณภาวาเกี่ยวกับพุทธมหายานหรือลัทธิเต๋า หมายถึงอาหารถวายพระสงฆ์หรือนักบวชเต๋า รวมถึงอาหารมังสวิรัต ส่วนคำแปลภาษาไทยจะหมายถึง อาหารที่ไม่ใช้เนื้อสัตว์ และผักบางชนิดที่มีกลิ่นฉุนเท่านั้น แต่ Duangmanee (2007) ได้จัดสองคำนี้อยู่ในกลุ่มคำยืมที่มีความหมายกว้างกว่า เพราะเห็นว่าทั้งสองคำสื่อถึงวิธีการประกอบอาหาร ธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนา และเป็นชื่อเมนูในภาษาไทยได้อีกด้วย

ผู้วิจัยจัดคำว่า ปาท่องโก๋[pa: t'ó:ŋ kǒ:] 白糖糕báitánggāo อยู่ในกลุ่มคำยืมที่มีความหมายต่างกัน เพราะพิจารณาจากตัวอักษรจีนและคำแปลภาษาจีน ขนมชนิดนี้ไม่ได้ลักษณะเป็นปาท่องโก๋อย่างที่คนไทยเรียกกัน แต่เป็นการยืมชื่อเรียกของขนมน้ำตาลทรายของชาวกวางตุ้ง มาใช้เรียกแทน ปาท่องโก๋ ซึ่งเป็นของกินที่ทำมาจากแป้งแล้วนำไปทอด ของกินสองชนิดนี้ เมื่อชาวจีนกวางตุ้งอพยพและนำมาขายในประเทศไทยมักกวางขายพร้อมกัน ทำให้คนไทยจำสับสนจนคำว่า ปาท่องโก๋ นำไปเรียกชื่อขนมทำจากแป้งแล้วทอดนี้ ส่วนขนมน้ำตาลทราย ก็เรียกว่าขนมถั่วฟูแทน แต่ Duangmanee (2007) ได้จัดคำนี้อยู่ในกลุ่มคำยืมที่มีความหมายแคบกว่า เพราะเห็นว่า คำว่าปาท่องโก๋ ในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนไม่มีการสับสนระหว่างขนมสองชนิดนี้ แต่พอเข้าสู่สังคมไทยที่ขยายกว้างออกไป จากคำว่า ปาท่องโก๋ที่เป็นขนม

ถ้วยฟูทำจากน้ำตาลทราย ซึ่งจะจำหน่ายพร้อมกับ ปาท่องโก๋ที่เป็นแป้งทอดเสมอ ถูกทดแทนชื่อและลดความหมายของปาท่องโก๋ตัวจริงไปโดยปริยาย เพราะความนิยมซื้อรับประทานปาท่องโก๋อ้วนจากถ้วยแบบทอดอย่างแพร่หลายมากกว่า

5. ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยควรมีการศึกษาค้นคว้าต่อไป

5.1 บทความนี้เป็นการศึกษาความหมายของคำยืมในภาษาจีนแบบไม่เจาะจงว่าคำยืมภาษาจีนที่ยืมมาจากถิ่นใดเป็นพิเศษ และไม่ได้ศึกษาในภาษาถิ่นอื่น ๆ โดยตรง ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาความหมายของคำยืมแบบเจาะจงเกี่ยวกับภาษาจีนถิ่นต่าง ๆ

5.2 หมวดคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยในบทความนี้เน้นหมวดอาหารและเครื่องดื่ม แต่ไม่แสดงการวิเคราะห์คำยืมในหมวดอื่น ๆ ซึ่งสามารถนำไปสานต่อในการทำบทความต่อไป

5.3 ผู้วิจัยควรเพิ่มข้อมูลเชิงพื้นที่โดยการสำรวจผู้ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาจีน พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านอรรถศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

6. เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ พริ้งเพระ. (2557). การศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในภาษาไทย:กรณีศึกษาหนังสือเรื่อง “จีนใช้ไทยยืม”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาจีน.อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

คณินิจ พนมปรางค์. (2542). ศึกษาคำยืมภาษาจีนที่ใช้ในภาษาไทยถิ่น ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.

วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เฉลิม ยงบุญเกิด. (2516). ภาษาไทย ภาษาจีน. กรุงเทพฯ :หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู.

เชียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2563). พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่. สำนักพิมพ์รวมสาสน์.

นพดล กิตติกุล. (2534). คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนที่ใช้ในภาษาถิ่น จังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นวรรตน์ รักดีคำ. (2554). จีนใช้ ไทยยืม. กรุงเทพฯ. อมรินทร์.

น้ำทิพย์ ภิคารวัฒน์. (2541). การเปลี่ยนแปลงของภาษา: ภาษาอังกฤษผ่านกาลเวลา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี ภายอรุณสุทธิ. (2526). คำยืมภาษาจีนในภาษาไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชณี โสทธิโยธิน. (2554). คำยืมภาษาจีนแต่จีนในภาษาไทย ปรากฏการณ์ที่วงศ์ศัพท์อันเนื่องมาจากกาเปลี่ยนแปลง

ความหมาย. วารสารจีนศึกษา (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์). 5 (5): 129-162.

รัชตพล ชัยเกียรติธรรม. (2557). การวิเคราะห์และเปรียบเทียบคำยืมภาษาอังกฤษที่ปรากฏในภาษาไทยและ

ภาษาจีน. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์, 33(1): 43-61.

เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2531). ภาษาถิ่นตระกูลไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน.(2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>.

วิชุดา พรายยงค์ , วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2556). คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและ

วัฒนธรรม. วารสารศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น). 36(1): 110-119.

Chen, X. (Producer), & Hu, Z. (Director). (2019). *Flavorful Origins: Chaoshan Cuisine*. China:

Retrieved from <https://www.netflix.com/th-en/title/80991060>.

Duangmanee, K. (He, L.Y.). (2007). *Taiyu zhong de Hanyu jieci yanjiu* (in Chinese) [Chinese

- Loanwords in the Thai language] (Master's thesis). Yunnan Normal University, Kunming
- Kiatkirakajorn, U. (Chen, M.J.). (2011). *Taiyu zhong de Hanyu jieci yanjiu* (in Chinese) [Chinese Loanwords in the Thai language] (Master's thesis). Huaqiao University, Quanzhou.
- Thueangnoi, P. (Zhang, T.). (2018). *Taiyu Zhong de Hanyu jieci dui Taiguoren xuesheng xide Hanyu cihui de yingxiang* (in Chinese) [Influence of Chinese Loanwords in Thai Students Acquisitions of Chinese Vocabulary] (Master's thesis). Guangdong University of Foreign Studies, Guangzhou.
- Wang, H. (2016). *Taiyu Zhong de Hanyu jieci ji qi ciyi bianqian* (in Chinese) [Chinese Loanwords in Thai language and its meaning changes] (Master's thesis). Yunnan University, Kunming.
- Zhongguo shehui kexueyuan yuyanxue yanjiusuo cidian. (2016). *Xiandai Hanyu cidian di qi ban* (in Chinese) [Modern Chinese Dictionary 7th Edition]. Beijing: The Commercial Press.
- Teochew Mogher. (2005). *Teochew Dictionary and online learning about Teochew dialect*. Retrieved from <https://www.mogher.com>.
- Thai Language. (2020). *Romanize an Arbitrary Thai Word*. Retrieved from <http://www.thai-language.com/?nav=dictionary&anyxlit=1>.

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง The Application of the Image of the City Theory in Urban Landscape Development

ปริญญ์ ปฏิปันธกานต์¹
Parinya Patiphanthakan¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจินตภาพของเมืองเป็นการนำเอาองค์ประกอบในการรับรู้ของเมืองจากผู้เข้ามาพบเห็นพื้นที่ จะประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ สามารถสร้างการรับรู้ทางมโนทัศน์ให้กับเมืองจากผู้สังเกตเห็น หากสภาพแวดล้อมของเมืองได้มีการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสมจะทำให้เกิดจินตภาพเมืองชัดเจน ส่งผลให้เมืองนั้นๆ มีความน่าประทับใจต่อผู้พบเห็นในที่สุด ผลการศึกษาพบว่าทฤษฎีจินตภาพของเมืองสามารถวิเคราะห์เชิงพื้นที่เพื่อสร้างภูมิทัศน์ให้แก่ชุมชนพื้นที่ศึกษาได้ ซึ่งผลการศึกษาปรากฏว่าปัญหาเรื่องของเส้นทาง (Paths) นั้นควรมีการพัฒนาเส้นทางถนนเพิ่มมากขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการเชื่อมต่อเส้นทางระหว่างชุมชนกับวัด และการปรับปรุงสภาพพื้นผิวถนนให้สามารถสัญจรได้อย่างสะดวก ต่อมาคือเรื่องของย่าน (District) ควรสร้างความชัดเจนเรื่องของย่านต่างๆ ในพื้นที่ อย่างเช่น ความชัดเจนเรื่องย่านการอนุรักษ์รูปแบบกลุ่มอาคารแบบล้านนา รวมไปถึงการสร้างภูมิทัศน์ย่านเกษตรกรรมที่แสดงออกถึงวิถีชุมชนแบบดั้งเดิมเอาไว้ ส่วนต่อมาเป็นผลการศึกษาเรื่องขอบเขต (Edges) เสนอแนะให้สร้างภูมิทัศน์โดยใช้พรรณไม้ท้องถิ่นให้เป็นรั้วธรรมชาติ จะช่วยสร้างอัตลักษณ์ทางด้านจินตภาพของเมืองในเรื่องขอบเขตของชุมชนมากยิ่งขึ้น ถัดมาคือเรื่องของจุดสังเกต (Landmark) ผลการศึกษาชี้ว่าควรสร้างจุดสังเกตในระดับท้องถิ่น อย่างเช่นจุดสังเกตชุมทางเข้าของชุมชน จุดสังเกตบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม จะทำให้จินตภาพของพื้นที่มีจุดสังเกตให้คนรับรู้มากยิ่งขึ้น และสุดท้ายคือจุดศูนย์กลางรวม (Node) เสนอแนะให้มีการสร้างศูนย์กลางของชุมชนให้เป็นศูนย์หัตถกรรมเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ซึ่งเมื่อองค์ประกอบจินตภาพของเมือง ทั้ง 5 เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์แก่ชุมชนแล้ว จะทำให้ภูมิทัศน์ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนมีความสวยงามตามแนวคิดและทฤษฎีจินตภาพของเมือง สามารถสร้างการรับรู้แก่ผู้ที่พบเห็นเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนแห่งนี้ได้

คำสำคัญ: จินตภาพของเมือง ภูมิทัศน์เมือง การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชน

¹หลักสูตรเทคโนโลยีภูมิทัศน์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Landscape Technology Program Faculty of Architecture and Environmental Design Maejo University
E-mail: dong_prinya@hotmail.com

Abstract

This academic article aimed to propose guidelines on landscape development applying from the image of the city theory. It was suggested the urban imagery brought out the elements of perception of the city from city or community visitor. The article consisted of 5 elements, one of them points to the creation of conceptual perception of the urban from those who noticed it. In case of the city environment had the proper composition, it would lead to a clear urban image. As a result, the city would be impressed to visitors or viewers. The study showed the image of the city theory was used to analyze spatially to create a landscape for the community in the study area. In addition, “Path” issue should be developed more routes in order to solve problems of connecting the path between the community and the temple improving the road surface to make it possible to travel easily. For another topic “District”, it should create clarity on the different neighborhoods in the area for instance the clarity on the preservation area of the Lana-style buildings as well as landscape creation in an agricultural district expressing the way of life in traditional community. The results of the study on “Edges” suggested creating a landscape using local plants as natural fences. It would help more imaginary identity of the city in terms of community boundaries. The study of “Landmark” indicated local landmark should be created such as the community entrance. Landmark in the agricultural area would create the image of area more impressive for people. Lastly, “Node” proposed to build a community center to be a handicraft center for selling local products. If the 5 elements of imaginary city occurred completely in the community, it would make the cultural landscape of the community more beautiful, with the image of the city theory. It could also create the awareness among visitors or viewers for tourism benefit in Chae Haeng community.

Keywords: The Image of the City, Urban Landscape, Tourism Development in Community

วันที่รับบทความ : 25 พฤษภาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 25 กรกฎาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 9 สิงหาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

กระแสของการพัฒนาของเมืองและชุมชนต่างๆ ในประเทศไทยที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างแพร่หลาย เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการแข่งขันอย่างยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) เพื่อเป้าประสงค์ในสนับสนุนการท่องเที่ยวในประเทศไทยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกพื้นที่ ซึ่งหนึ่งในจังหวัดที่เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ จังหวัดน่าน ซึ่งถือว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มภาคเหนือตอนบนที่ได้รับผลของการพัฒนาดังกล่าว จากการเป็นจังหวัดที่มีความเข้มแข็งเรื่องของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ทำให้เกิดการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดในหลายพื้นที่การท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือแม้แต่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดน่าน คือ พระบรมธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองน่านราว 2 กม. เป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมือง และปูชนียสถานที่สำคัญของเมืองน่าน มีอายุกว่า 600 ปี แสดงให้เห็นถึงแบบอย่างสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมสกุลช่างน่านอันงดงาม แต่การพัฒนาดังกล่าวเป็นเพียงการพัฒนา

เพียงบริเวณพื้นที่โดยรอบของวัดเพียงอย่างเดียว แต่ชุมชนโดยรอบกลับไม่ได้รับการพัฒนาตาม เนื่องจากไม่ได้เป็นพื้นที่เป้าหมายด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคที่ไม่ทั่วถึงดังกล่าว ส่งผลโดยตรงต่อชุมชนที่ตั้งอยู่รอบบริเวณวัดพระธาตุแช่แห้ง อย่างเช่น “ชุมชนแช่แห้ง” ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความสำคัญที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเคียงคู่ไปกับการสร้างวัด ไม่ได้ถูกพัฒนาพื้นที่ชุมชนเท่าที่ควร ย่านที่พักอาศัยในชุมชนบางส่วนถูกปิดกั้นการเข้าถึง ขาดการเชื่อมต่อบริการสัญจรจากชุมชนมายังวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และรายได้ของชุมชน ซึ่งยังไม่ได้รับการสนับสนุน เช่นเดียวกับสภาพภูมิทัศน์ และทัศนียภาพยังคงไม่ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพื้นที่วัด สวนทางกับศักยภาพของชุมชนที่มีรูปแบบของวิถีอันมีอัตลักษณ์แสดงถึงประเพณีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนแบบล้านนาโบราณ รูปแบบของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การปลูกข้าวที่ยังคงเอกลักษณ์การทำนาแบบโบราณ รวมไปถึงงานหัตถกรรมจักสานที่ใช้วัสดุจากท้องถิ่น และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือรูปแบบของอาหารพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งศักยภาพดังกล่าวสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของพระบรมธาตุแช่แห้งควบคู่กันไปได้อีกทาง

แนวคิดเรื่องจินตภาพของเมือง เป็นเครื่องมือที่จะมาช่วยพัฒนาภูมิทัศน์ทางด้านวัฒนธรรมของพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากเป็นแนวคิดที่คนทั่วไปเข้าใจได้ง่ายรับรู้ได้เร็ว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (ปริญา ปฏินันทน์, 2563) จะทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่พัฒนาควบคู่กันไป เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกัน อันจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนอื่นๆ โดยรอบได้ องค์ประกอบที่เด่นชัดของเมืองในลักษณะที่เป็นจินตภาพของเมือง ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ประการเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาลักษณะเฉพาะของชุมชน จะสะท้อนภาพรวมที่เกิดขึ้นในโน้ตทัศน์ของผู้สังเกตพบเห็นได้อย่างชัดเจน (พรภัทร อธิวิธ และสุดี ทองสุปลั่ง, 2549) การนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ จึงจำเป็นต้องมีการกระบวนการศึกษาด้านเอกสาร เพื่อสร้างความเข้าใจถึงทฤษฎีจินตภาพของเมือง จะนำมาซึ่งการออกแบบกระบวนการวิจัยในที่สุด และสามารถนำไปทดสอบกับกรณีศึกษาเชิงพื้นที่ได้ เพื่อที่จะสามารถสรุปผลการศึกษาและเสนอแนะผลการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาภูมิทัศน์ของชุมชนแช่แห้งได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการนำมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาภูมิทัศน์ของเมืองและชุมชน

1.2.2 เพื่อนำเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองและชุมชน

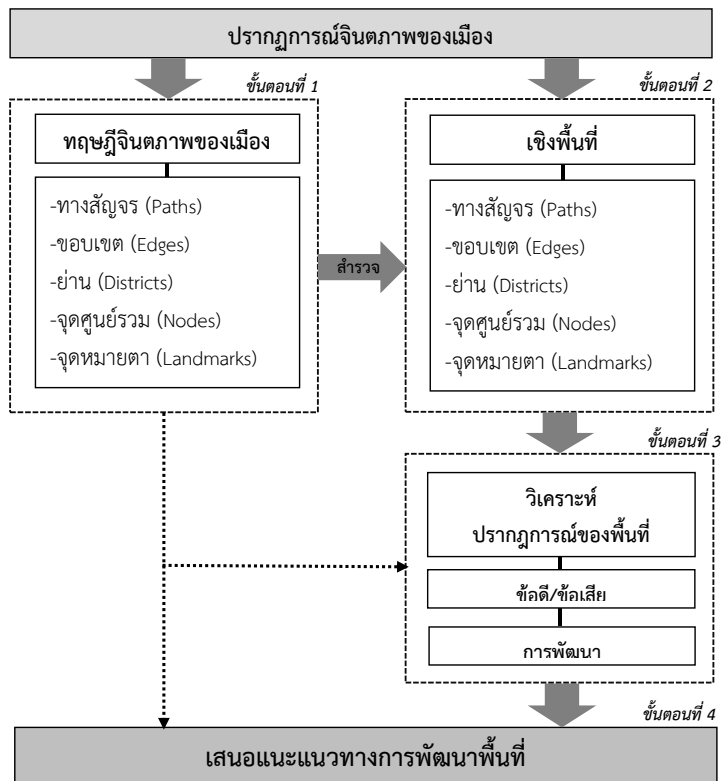
1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการนำทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองและชุมชน กรณีศึกษาชุมชนแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

1.4 สมมุติฐานการวิจัย

ทฤษฎีจินตภาพของเมืองจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาภูมิทัศน์ของเมืองและชุมชนได้หรือไม่ และจะสามารถเสนอแนะวิธีการพัฒนาภูมิทัศน์ของชุมชนแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ได้อย่างไร

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

กระแสรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะพื้นที่วัดพระธาตุแช่แห้ง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่ตั้งอยู่รอบบริเวณวัด ซึ่งชุมชนแช่แห้งเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าว คือ ที่มา และความสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองและชุมชน สามารถเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองและชุมชนได้ ซึ่งการศึกษานี้ได้มีวิธีการดำเนินงานวิจัย สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาทฤษฎีจินตภาพของเมือง เพื่อสร้างกระบวนการศึกษา และทำความเข้าใจถึงแนวคิดและทฤษฎีจินตภาพของเมืองที่ส่งผลต่อการศึกษานี้

2.2 ขั้นตอนการศึกษาเชิงพื้นที่ ชุมชนแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เพื่อสร้างกระบวนการศึกษาเชิงพื้นที่ และทดสอบทฤษฎีจินตภาพของเมืองว่าจะสามารถใช้กับพื้นที่จริงได้หรือไม่

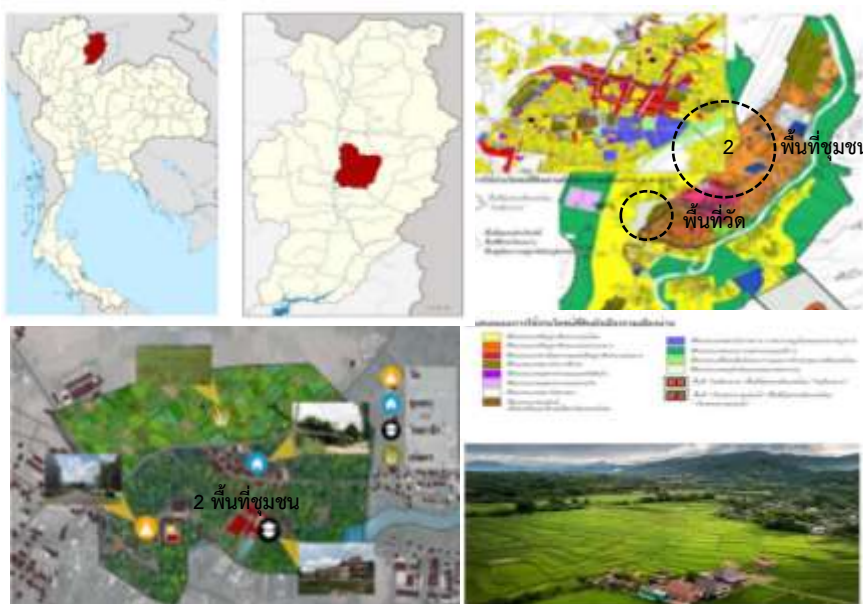
2.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล ระหว่างทฤษฎีจินตภาพของเมือง กับปรากฏการณ์จินตภาพของชุมชนที่เกิดขึ้นจริง เพื่อค้นหาสิ่งที่ขาดหายไปตามทฤษฎีจินตภาพของเมือง

2.4 ขั้นตอนการสรุปผลการศึกษา และเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง ชุมชนแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

3. สรุปผลการวิจัย

ชุมชนแช่แห้ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน เป็นหนึ่งในชุมชนที่ตั้งอยู่รอบพื้นที่การพัฒนาของวัดพระธาตุแช่แห้ง มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมายาวนาน มีลักษณะภูมิประเทศ ด้านตะวันออกเป็นพื้นที่เทือกเขาสูง ส่วนทางด้านทิศตะวันตกเป็นพื้นที่เนินลอนราบ และพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงริมแม่น้ำน่าน เทือกเขาสูงส่วนใหญ่วางตัวอยู่ในแนวเหนือใต้ ทางน้ำสายหลักในพีได้แก่แม่น้ำน่านที่ไหลผ่านขนานขอบพื้นที่ตำบลด้านทิศตะวันตก ทางน้ำสาขาที่สำคัญได้แก่ ห้วยน้ำใส และห้วยแหด ที่ไหลในทิศทางจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตกลงสู่แม่น้ำน่าน ลักษณะการปกครองอำเภอกู่เพียงเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดน่าน ในอดีตเป็นเป็นหนึ่งในอำเภอเมืองก่อนจะแยกตัวเป็นกิ่งอำเภอ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลฝายแก้ว มีพื้นที่ครอบคลุมตำบลฝายแก้วทั้งหมด 217.95 ตร.กม.แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 17 หมู่บ้าน มีประชากร 11,551 คน มีความหนาแน่น 53 คน/ตร.กม.

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยกระจายไปทั่วพื้นที่ สลับกับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นไปตลอดสองและมี ข้างทางของถนนในชุมชน ทศศูนย์กลางของพื้นที่เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทบ้านราชการ การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ โดยมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยโดยรอบบริเวณวัดพระธาตุแช่แห้ง ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของพื้นที่ศึกษา ส่วนบริเวณรอบนอกของพื้นที่จะเป็นลักษณะของการใช้ประโยชน์พื้นที่ดินประเภทชนบท เกษตรกรรมและที่ว่าง สลับกับที่ดินประเภทอนุรักษ์ มีประชากร 11,551 คน

ภาพที่ 2 ผลการศึกษาจินภาพของเมืองเชิงพื้นที่

วิธีการค้นหาจินตภาพของเมืองที่ชัดเจนที่สุดคือการเขียนแผนที่สรุปองค์ประกอบที่เด่นชัดของเมืองในลักษณะที่เป็นจินตภาพของเมือง (Kevin Lynch, 1977, P.46) ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) เส้นทาง (Paths) เช่น ถนน ทางเดิน คลอง ทางรถไฟ รถประจำทาง ซึ่งเปรียบเสมือนโครงสร้างหลักของเมือง 2) ย่าน (District) คือ ส่วนของเมือง ซึ่งเมืองแต่ละเมืองประกอบขึ้นจากย่านหลายๆแห่ง เช่น ย่านศูนย์กลางเมือง ย่านพักอาศัย ย่านพาณิชยกรรม ย่านท่าเรือ ในบางครั้งย่านจะมีรูปทรงและขอบเขตที่ชัดเจน ด้วยรูปทรงทางกายภาพและกิจกรรม แต่บางครั้งก็ไม่ชัดเจน เนื่องจากลักษณะหลายๆประการ ผสมผสานอยู่ด้วยกัน และไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน 3) ขอบเขต (Edges) เป็นองค์ประกอบที่เป็นเส้นเขต เพื่อแสดงการสิ้นสุดของย่านหรือเป็นเส้นกั้นลักษณะทางกายภาพของสองสิ่งออกจากกัน

อย่างชัดเจน เช่น ทะเลกับพื้นที่ทางบก ลำคลองกับพื้นที่ทางฝั่ง 4) จุดสังเกต (Landmark) หรือ ที่หมายตา เป็นองค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นจุดอ้างอิงตำแหน่งของผู้สังเกตได้ จุดสังเกตสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ (เกรียงไกร เกิดศรี และคณะ. 2558) ระดับเมือง (Major landmark) จะเป็นจุดสังเกตที่สามารถมองเห็นได้จากระยะไกล เช่น ภูเขาสูง ยอดไม้สูง ยอดตึกสูง และอีกระดับหนึ่ง คือระดับท้องถิ่น (Local landmark) เป็นจุดสังเกตขนาดเล็ก และสามารถเห็นได้ในระยะใกล้ เช่น น้ำพุหอนาฬิกา รูปปั้นอนุสาวรีย์ขนาดเล็ก เสาไฟฟ้า รวมไปถึงป้ายโฆษณาจุดสังเกตที่ดีต้องสามารถมองเห็นได้ชัดเจน และขณะเดียวกันก็ควรมีความสอดคล้องกลมกลืนกับองค์ประกอบอื่น ๆ ของเมือง สุดท้ายคือ 5) จุดศูนย์รวม (Node) เป็นองค์ประกอบของเมืองที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรม ซึ่งจะมีการเคลื่อนไหวของกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา ต่างจากจุดสังเกต (Landmark) ซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุมองเห็นได้อย่างชัดเจนซึ่งบางครั้ง 2 สิ่งอยู่รวมกัน จุดศูนย์รวมมีความสัมพันธ์กับเส้นทาง ตัวอย่างของจุดศูนย์รวม ได้แก่ ชุมทาง สถานีขนส่ง ท่าเรือ จตุรัสหัวมุมถนน เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ประการเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาลักษณะเฉพาะของเมืองและชุมชน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ประการจะสะท้อนภาพรวมที่เกิดขึ้นในโมทัศน์ของผู้สังเกตพบเห็นได้อย่างชัดเจน

3.1 เส้นทาง (Paths)

ผลการศึกษาจินตภาพของเมืองเรื่องของเส้นทาง (Paths) มีข้อดี คือ ลักษณะเส้นทางสัญจรของพื้นที่ศึกษามีลำดับศักดิ์ของถนนที่ชัดเจน ประกอบไปด้วย เส้นทางสายหลักที่ใช้สัญจรเชื่อมถนนจากพื้นที่ตัวเมืองน่านเข้าสู่พื้นที่ศึกษา การเชื่อมโยงไปสู่เส้นทางสัญจรรองจะกระจายสู่พื้นที่ศึกษา โดยมีเส้นทางสายย่อยเชื่อมสู่พื้นที่พักอาศัยอย่างชัดเจนส่วนข้อเสียนั้นจากการวิเคราะห์พบว่า เส้นทางสัญจรรองไม่สามารถเชื่อมถึงกันระหว่างชุมชนกับพื้นที่วัดได้ ทำให้เกิดเส้นทางย่อยที่ไม่สามารถสัญจรเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่พักอาศัยไปยังพื้นที่อื่นได้สะดวก ทำให้เกิดขอยตันหลายเส้นทาง ประกอบกับลักษณะของเส้นทางย่อยมีลักษณะพื้นผิวที่ได้รับความเสียหาย ไม่สามารถสัญจรได้อย่างสะดวก สามารถพัฒนาเรื่องเส้นทางสัญจร การเชื่อมถนนต่างๆ ให้มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆ เข้าหากันได้อย่างสะดวก และปรับปรุงพื้นผิวถนนให้ได้มาตรฐานในการสัญจร ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาเส้นทาง (Paths)

ลักษณะของพื้นที่	จินตภาพ ของเมือง	ลักษณะการ วิเคราะห์	ข้อดี	ข้อเสีย	การพัฒนา
ถนนสายหลัก		เส้นทาง ถนน ทางเดิน คลอง ทาง รถไฟ รถประจำ ทาง ซึ่ง เปรียบเสมือน โครงสร้างหลักของ เมือง	ลักษณะเส้นทาง สัญจรของพื้นที่ ศึกษามีลำดับศักดิ์ ของถนนที่ชัดเจน ประกอบไปด้วย เส้นทางสายหลักที่ ใช้สัญจรเชื่อมถนน จากพื้นที่ตัวเมือง น่านเข้าสู่พื้นที่ ศึกษา และเชื่อมโยง ไปสู่เส้นทางสัญจร รองและกระจายสู่ พื้นที่ได้	เส้นทางสัญจรไม่ สามารถเชื่อมถึงกัน ได้ทำให้เกิด เส้นทางย่อยที่ไม่ สามารถสัญจรเพื่อ เชื่อมโยงพื้นที่พัก อาศัยไปยังพื้นที่ อื่นได้สะดวก ทำให้ เกิดขอยตัน ลักษณะของ เส้นทางย่อยมี ลักษณะพื้นผิวที่ ได้รับความเสียหาย	โอกาสในการพัฒนา เรื่องเส้นทางสัญจร คือการเชื่อมถนน ต่างๆให้มี ความสัมพันธ์ และ เชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆ เข้าหากันได้อย่าง สะดวก และปรับปรุง พื้นผิวถนนให้มี มาตรฐานในการ สัญจร

3.2 ย่าน (District)

ผลการศึกษาจินตภาพของเมืองเรื่องของย่าน (District) พบว่ามีข้อดีในเรื่องการมีอยู่ของย่านต่างๆ ในพื้นที่ศึกษาที่ แสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นย่านที่พักอาศัยและย่านการเกษตรกรรม แสดงออกถึงการรับรู้ในพื้นที่ได้บ้าง โดยมีข้อเสียเรื่องสภาพของภูมิทัศน์ที่ยังไม่เอื้อต่อการเป็นย่านประเพณีวัฒนธรรม ยังขาดอัตลักษณ์ความเป็นศูนย์กลาง

ของชุมชน ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนที่ชัดเจน ควรมีการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ และการเลือกใช้พืชพรรณที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ทางด้านพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของพื้นที่ รวมไปถึงการอนุรักษ์รูปแบบอาคารที่อยู่อาศัยที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมแบบล้านนาโบราณ ให้เป็นย่านที่สำคัญของชุมชน รวมไปถึงการสร้างความชัดเจนเรื่องของการทำเกษตรกรรมที่มีรูปแบบการทำนาแบบดั้งเดิมให้เป็นย่านที่สำคัญอีกย่านหนึ่งของชุมชนควบคู่กันไป ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาย่าน (District)

ลักษณะของพื้นที่	จินตภาพของเมือง	ลักษณะการวิเคราะห์	ข้อดี	ข้อเสีย	การพัฒนา
	District	ย่านจะมีรูปทรงและของเขตที่ชัดเจน ประกอบขึ้นจากย่านหลายๆ แห่ง เช่น ย่านศูนย์กลางเมือง ย่านพักอาศัย ย่านพาณิชยกรรม ย่านทำเรือ	ความชัดเจนของย่านต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา ที่ที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นย่านนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน แสดงออกถึงการรับรู้ในพื้นที่	ย่านประเพณีวัฒนธรรมขาดอัตลักษณ์ความเป็นศูนย์กลางของชุมชน ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นศูนย์รวมการอนุรักษ์ของคนในชุมชน	ปรับปรุงภูมิทัศน์ และการเลือกใช้พืชพรรณที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ทางด้านพุทธศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของพื้นที่

3.3 ขอบเขต (Edges)

ผลการศึกษาจินตภาพของเมืองเรื่องขอบเขต (Edges) มีเพียงขอบเขตของพื้นที่เกษตรกรรมและขอบเขตของที่พักอาศัยเพียงเท่านั้นที่แสดงออกถึงจินตภาพของชุมชนเท่านั้นที่เป็นข้อดี ส่วนข้อเสีย คือ ไม่มีขอบเขตที่แสดงให้เห็นถึงจินตภาพของชุมชนที่ชัดเจน ไม่สามารถแยกพื้นที่ศึกษาออกจากพื้นที่ข้างเคียงได้ และไม่มีขอบเขตทางธรรมชาติให้เห็นถึงการรับรู้ในพื้นที่ ควรส่งเสริมการสร้างขอบเขตทางธรรมชาติ และขอบเขตที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้เห็นถึงขอบเขตที่ชัดเจนของพื้นที่ ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาขอบเขต (Edges)

ลักษณะของพื้นที่	จินตภาพของเมือง	ลักษณะการวิเคราะห์	ข้อดี	ข้อเสีย	การพัฒนา
	Edges	เส้นเขต เพื่อแสดงการสิ้นสุดของย่านหรือเป็นเส้นกันออกจากกันอย่างชัดเจน เช่น ทะเลกับพื้นที่ทางบก ลำคลองกับพื้นที่ทางฝั่ง	มีเพียงขอบเขตของพื้นที่เกษตรกรรมและขอบเขตของที่พักอาศัยเพียงเท่านั้นที่แสดงออกถึงจินตภาพของชุมชน	ไม่มีขอบเขตที่แสดงให้เห็นถึงจินตภาพของชุมชนที่ชัดเจน ไม่สามารถแยกพื้นที่ศึกษาออกจากพื้นที่ข้างเคียงได้ และไม่มีขอบเขตทางธรรมชาติให้เห็นถึงการรับรู้	ส่งเสริมการสร้างขอบเขตทางธรรมชาติ และขอบเขตที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้เห็นถึงขอบเขตที่ชัดเจนของพื้นที่

3.4 จุดสังเกต (Landmark)

ผลการศึกษาจินตภาพของเมืองเรื่องของจุดสังเกต (Landmark) มีจุดสังเกตในระดับเมือง (Major landmark) สามารถมองเห็นได้ในระยะไกลจากวัดพระธาตุแช่แห้ง นับเป็นข้อดีของจุดสังเกตของผู้พบเห็น แต่ยังคงขาดจุดสังเกตในระดับท้องถิ่น (Local landmark) ควรส่งเสริมและพัฒนาโดยการเพิ่มจุดสังเกตในระดับท้องถิ่น (Local landmark) เช่น จุดหมายตาที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน อาคารบ้านเรือนแบบโบราณ ชุมประตู่ทางเข้าชุมชน รวมไปถึงอนุสาวรีย์ หรือ รูปปั้น งานปฎิมากรรมที่ทำมาจากวัสดุทางธรรมชาติให้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างชัดเจนเพื่อการรับรู้ในพื้นที่ให้มีจุดสังเกตเพื่อให้คนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่เกิดความทรงจำ ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาจุดสังเกต (Landmark)

ลักษณะของพื้นที่	จินตภาพของเมือง	ลักษณะการวิเคราะห์	ข้อดี	ข้อเสีย	การพัฒนา
	Landmark	จุดสังเกต ที่หมายตา เป็นองค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นจุดอ้างอิงตำแหน่งของผู้สังเกตได้	มีจุดสังเกตในระดับเมือง (Major landmark) สามารถมองเห็นได้ในระยะไกล ส่วน ซึ่งสามารถ	ขาดจุดสังเกตในระดับท้องถิ่น (Local landmark)	เพิ่มจุดสังเกตในระดับท้องถิ่น (Local landmark) ให้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างชัดเจน

3.5 จุดศูนย์รวม (Node)

ผลการศึกษาจินตภาพของเมืองในพื้นที่ศึกษาในเรื่องของจุดศูนย์รวม (Node) พบว่าพื้นที่ศึกษามีจุดศูนย์รวมที่มีความหลากหลายและขาดความชัดเจนของจุดศูนย์รวมในพื้นที่อื่นๆ ขาดอัตลักษณ์ในการรับรู้ในพื้นที่ ควรส่งเสริมการสร้างจุดศูนย์รวมเพิ่มขึ้นจากพื้นที่ว่างที่มีศักยภาพของชุมชนที่ไม่ได้ใช้งานอยู่เดิมพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทางด้านการเป็นจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาจุดศูนย์รวม (Node)

ลักษณะของพื้นที่	จินตภาพของเมือง	ลักษณะการวิเคราะห์	ข้อดี	ข้อเสีย	การพัฒนา
	Node	จุดศูนย์รวม เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมได้แก่ ชุมทาง สถานีขนส่งท่าเรือ จตุรัสหัวมุมถนน เป็นต้น	พื้นที่ศึกษามีจุดศูนย์รวมที่มีความหลากหลาย	ความชัดเจนของจุดศูนย์รวมในพื้นที่อื่นๆ ขาดอัตลักษณ์ในการรับรู้ในพื้นที่	ส่งเสริมการสร้างจุดศูนย์รวมเพิ่มขึ้นจากเดิมจะทำให้จินตภาพของเมืองชัดเจน

4. อภิปรายผล

กรณีศึกษาเชิงพื้นที่จากทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการวิเคราะห์โดยการค้นหารายละเอียดขององค์ประกอบหลัก 5 อย่างที่ขาดหายไป นำมาซึ่งข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ในการสร้างภูมิทัศน์ เพื่อสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนแออัด อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน โดยการพัฒนาภูมิทัศน์ทางด้านวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับพื้นที่ดังต่อไปนี้

เส้นทาง (Paths) เส้นทางสัญจรที่ขาดการเชื่อมต่อกันได้อย่างสะดวกควรปรับปรุงพื้นผิวถนนให้มีความสะดวกในการสัญจรเพิ่มมากขึ้น บริเวณลานโล่งที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่และกิจกรรมเส้นทางจักรยานเพื่อสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของชุมชนได้

ย่าน (District) ควรพัฒนาความชัดเจนเรื่องของย่านต่างๆในพื้นที่ศึกษา เช่น ความชัดเจนเรื่องย่านที่พักอาศัย ควรมีสร้างภูมิทัศน์ย่านการอนุรักษ์รูปแบบกลุ่มอาคารแบบล้านนา รวมไปถึงการสร้างภูมิทัศน์ย่านเกษตรกรรมที่แสดงออกถึงวิถีชุมชนด้านการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยเน้นการใช้พืชพรรณมาเป็นรั้วธรรมชาติที่สามารถนำมาเป็นส่วนประกอบอาหารได้อีกทางสามารถช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเรื่องย่านแก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น และยังดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้อีกทาง ซึ่งการเลือกใช้วัสดุและพืชพรรณท้องถิ่นยังทำให้ภูมิทัศน์ของพื้นที่เกิดความสวยงามและเกิดจินตภาพที่ชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์มากยิ่งขึ้น

ขอบเขต (Edges) ให้สร้างภูมิทัศน์โดยใช้ขอบเขตของต้นไม้ที่เป็นพรรณไม้ท้องถิ่นให้เป็นแนวยาว จะช่วยสร้างอัตลักษณ์ทางด้านจินตภาพของเมืองในเรื่องขอบเขตมีความชัดเจนมากกว่าเดิม และยังทำให้ภูมิทัศน์ของชุมชนเกิดความสวยงามต่อผู้พบเห็น

จุดสังเกต (Landmark) ควรสร้างจุดสังเกตในระดับท้องถิ่นให้มีจำนวนมากขึ้น เช่น จุดสังเกตพื้นที่ทางเข้าชุมชน จุดสังเกตบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม จะทำให้จินตภาพของพื้นที่มีจุดสังเกตมากยิ่งขึ้น

จุดศูนย์รวม (Node) เสนอแนะให้มีการสร้างศูนย์กลางของชุมชนเพิ่มมากขึ้น เช่น ศูนย์หัตถกรรมท้องถิ่น ศูนย์กลางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น จะทำให้จินตภาพของชุมชนมีความสมบูรณ์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างภูมิทัศน์ด้านวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไปในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดจินตภาพของเมือง ซึ่งเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการนิยมนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ภูมิทัศน์ความสวยงามของเมืองและชุมชนมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน ทฤษฎีจินตภาพของเมืองสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาความสวยงามทางภูมิทัศน์เพื่อหาคำตอบหลัก 5 อย่างที่ขาดหายไป และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านการวางผังชุมชนเมือง การวางแผนการท่องเที่ยว หรือแม้แต่การจัดทำผังแม่บทในการพัฒนาพื้นที่ต่างๆ ยังมีอีกหลายแนวคิดและอีกหลายทฤษฎี รวมไปถึงอีกหลายองค์ประกอบที่ยังไม่ได้ถูกพูดถึง ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองและชุมชน ทั้งนี้การศึกษาเชิงพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาจากกรณีศึกษาชุมชนเดียวเท่านั้น คือ ชุมชนแออัด อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน ยังมีชุมชนที่ได้รับผลกระทบอีกหลายแห่งที่ตั้งอยู่บริเวณรอบพื้นที่การพัฒนาวัด ถ้าหากการศึกษาครั้งต่อไปมีการศึกษาประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติม จะนำมาซึ่งข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ในการสร้างภูมิทัศน์ ทำให้นักวิจัยมีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เกิดศิริ พรพจน์สุขเกษม และวิชัย บุญวาต. (2558). การศึกษาจินตภาพและภูมิทัศน์เมืองเพื่อการติดตั้งป้ายสื่อความหมายการท่องเที่ยวย่านประวัติศาสตร์สามแพร่ง. การประชุมวิชาการ "สถาปัตยกรรมศาสตร์ 2558". คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ปริญญญา ปฐิพัณธกานต์. (2563). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีจินตภาพของเมืองในการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง.งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ประจำปีงบประมาณ 2563. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยแม่โจ้. จังหวัดเชียงใหม่.
- พรภัทร อธิวิหิตและสุวดี ทองสุกปลั่ง. (2549). การวิเคราะห์ปัจจัยทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพพื้นที่เพื่อรองรับการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาความเป็นเมืองในจังหวัดสมุทรสาครนครปฐม สมุทรสงคราม เพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธี Potential Surface Analysis (PSA). วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ.
- Kevin Lynch. (1977). The Image of The City. Cambridge : The MIT Press.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาเขื่อนกิ่วลม จังหวัดลำปาง

The Local People's Participation in Ecotourism Management: A Case Study of Kiu Lom Dam, Lampang Province

จิตตานันท์ มีทิศ¹ และพัทธธีรา ผัดวงศ์²
Jitthanan Metis¹ and Phatthira Pudwong²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเขื่อนกิ่วลม และ 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเขื่อนกิ่วลม จังหวัดลำปาง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภายในกรมชลประทานและประชาชนในท้องถิ่นจำนวน 20 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเขื่อนกิ่วลม ประกอบไปด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการล่องแพ กิจกรรมการตกปลา และกิจกรรมการปั่นพา ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเขื่อนกิ่วลมทั้งหมด 4 ด้านด้วยกัน คือ 1) ด้านการตัดสินใจ ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวภายในเขื่อน 2) ด้านการปฏิบัติงานโครงการ ประชาชนในท้องถิ่นได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการของหน่วยงานภาครัฐในทุกมิติทั้งโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่การท่องเที่ยวต่าง ๆ 3) ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อยู่สองลักษณะ ได้แก่ การรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในเขื่อน และผลประโยชน์ด้านการใช้น้ำเพื่อการประกอบเกษตรกรรม 4) ด้านการประเมินผล คือ กิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมชลประทาน และกรมธนารักษ์ เป็นต้น ที่เข้ามารับผิดชอบและเป็นผู้ประเมิน ส่วนประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมิน คือ การเข้าร่วมประชุมและเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านการดำเนินงานโครงการของหน่วยงานภาครัฐ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว

¹ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ, มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Tourism and Hospitality, Rangsit University

E-mail : Jitthanan.m@rsu.ac.th

² นักวิจัย

researcher

E-mail : Phatthira.p@gmail.com

Abstract

The objectives of this qualitative research were 1) to study ecotourism activities of Kiu Lom Dam, Lampang province; and 2) to investigate the local people's participation in ecotourism management of Kiu Lom Dam, Lampang province. The in-depth interview was used as a research instrument for data collection from two groups of key informants, namely officials at the Royal Irrigation Department and 20 local people. The data collection was analyzed by content analysis. The results of this study indicated the ecotourism activities of Kiu Lom Dam consisted of 3 activities including rafting, fishing, and climbing activities. 1) Local people's participation in ecotourism management was considered. Local people participated in the ecotourism management of Kiu Lom Dam in all 4 areas, namely the decision-making of local people who took part in planning and management for ecotourism around dam; 2) Project implementation of local people was cooperated in projects of government agencies in all dimensions, including projects related to tourism management or environmental development within tourism areas; 3) Benefit of local people was received for tourism activities around dam and water for agriculture; and 4) Assessment of tourism activities would be responded and assessed by government agencies such as the Royal Irrigation Department and the Treasury Department. In additional, local people's duty has been attending and presenting their opinions through the implementation of government projects.

Keyword: Local People's Participation, Tourism Management, Ecotourism, Tourism Activities.

วันที่รับบทความ : 19 ตุลาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ : 25 กรกฎาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 25 กรกฎาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

กระแสการท่องเที่ยวประเทศไทยในปัจจุบันมุ่งเน้นการอนุรักษ์และพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนทั้งใน 3 มิติ ประกอบด้วย ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยรักษาธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และเหมาะสมกับสถานะของโลกในปัจจุบันที่ควรร่วมมือกันในการประหยัดพลังงานและรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความพิเศษมากกว่าการท่องเที่ยวแบบธรรมดา คือ การเดินทางท่องเที่ยวหรือร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจะต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ด้วย อันก่อให้เกิดการรับรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน หรือสิ่งที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความเสียหาย ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้สามารถนำไปใช้จัดการกับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ได้

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่ได้เปรียบในด้านการแข่งขันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น วัฒนธรรม และธรรมชาติ เป็นต้น ความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว ความมีมนุษย์สัมพันธ์ ราคาที่แข่งขันได้ และสถานที่ตั้ง โดยมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางของโลกที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย (ดอน นาครทรรพ, 2558) แต่ในปัจจุบันการท่องเที่ยวให้ความสำคัญและมุ่งไปที่ปริมาณของจำนวนนักท่องเที่ยวจนมากเกินไปส่งผลทำให้การท่องเที่ยวนั้นเข้าสู่ช่วงสถานะที่ถดถอยทั้งในด้านของผลผลิต การถดถอย

ของสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (ไพริน เวชัญญะกุล, 2559) ตลอดจนขาดการรับรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน หรือสิ่งที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ และนอกจากนี้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่ ถือได้ว่าเป็นการจัดการอภिवิธีการหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาความถดถอยของสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 (อิทธิพล โกมล, 2553)

ดังนั้นเชื่อนกัวมจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งที่น่าสนใจและตอบสนองแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มอนุรักษ์ เนื่องจากแพที่ใช้ในการท่องเที่ยวเชื่อนกัวมทั้งหมดเป็นแพจากประชาชนในท้องถิ่น กล่าวคือประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามาประกอบอาชีพในเชื่อนกัวม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชื่อน ซึ่งทำให้สอดคล้องกับหลักของการจัดการการท่องเที่ยวเชื่อน ที่ว่าด้วยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ในเรื่องการนำเที่ยวในเชื่อน การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวก็ถูกจัดการโดยประชาชนท้องถิ่นทั้งหมด ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและดำเนินการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงไปสอดคล้องกับองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการพัฒนาชุมชนให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการตัดสินใจเพื่อพิจารณาหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว การอนุรักษ์ต่อระบบนิเวศและความเสมอภาคของชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านการได้รับข้อมูลที่มาจกพื้นที่จริง ๆ เท่านั้น แต่ยังได้เน้นถึงการสร้างศักยภาพของชนในท้องถิ่นอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจและต้องการที่จะศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวของเชื่อนกัวม เนื่องจากการที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมีผลต่อระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมภายในเชื่อน หรือการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชื่อนกัวม ดังนั้นประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเชื่อนกัวมจะมีขั้นตอนในการจัดการเป็นไปตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงานโครงการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเชื่อนกัวม จังหวัดลำปาง
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเชื่อนกัวม จังหวัดลำปาง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้จะวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนในท้องถิ่น เชื่อนกัวม ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ดังนั้นเนื้อหาของการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยได้ ดังนี้

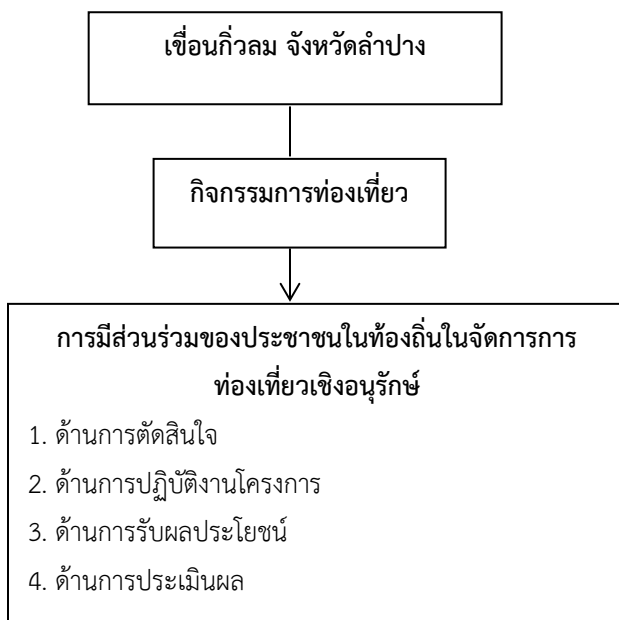
- 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเชื่อนกัวม จังหวัดลำปาง
- 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเชื่อนกัวม จังหวัดลำปางใน 4 มิติ ได้แก่

- 2.1) ด้านการตัดสินใจ
- 2.2) ด้านการปฏิบัติงานโครงการ
- 2.3) ด้านการรับผลประโยชน์
- 2.4) ด้านการประเมินผล

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลุ่มพื้นที่ คือ เชื้อนกวัวม ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในฐานะที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และเป็นที่ท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจกีฬาทางน้ำซึ่งสามารถเข้ามาทำกิจกรรมภายในเขื่อนได้ และยังสามารถไปถึงบ้านพักรับรองของทางกรมชลประทานที่มีไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ เจ้าหน้าที่ภายในกรมชลประทาน และประชาชนในท้องถิ่น โดยมีเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเชื่อนกวัวม และการดำเนินงานของกรมชลประทาน จังหวัดลำปางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเชื่อนกวัวมจำนวน 5 คน และประชาชนในท้องถิ่นให้ข้อมูลในส่วนของการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในพื้นที่จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน

3.2 เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยการใช้ประเด็นสำคัญในการศึกษา และตั้งคำถามแบบปลายเปิด เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าเรื่องราวอย่างมีเป้าหมายและตรงประเด็น ด้วยวิธีการใช้ทักษะการสื่อสารและสร้างการสนทนาอย่างมีเป้าหมายของผู้วิจัย (ชาย โพธิ์ธิดา, 2559) โดยการสัมภาษณ์นั้นจะแบ่งชุดคำถามออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ และส่วนที่สองเป็นประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาข้อมูลแบบทุติยภูมิ และการศึกษาข้อมูลแบบปฐมภูมิดังนี้

การศึกษาข้อมูลแบบทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของกรมชลประทาน ที่เป็นหน่วยงานดูแลและจัดการเขื่อนกักเก็บน้ำในเบื้องต้น

การศึกษาข้อมูลแบบปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์หรือสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ผู้ดูแล และประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเขื่อนกักเก็บน้ำ เพื่อให้ทราบถึงความจำเป็น ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเขื่อนกักเก็บน้ำ และการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนในท้องถิ่น

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เนื่องจากการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับข้อมูลที่ได้อมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาข้อสรุปและตีความเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของข้อมูล ผู้รับข้อมูล บริบทในการสื่อสาร ผลจากการสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมที่สะท้อนผ่านการสื่อสาร ซึ่งเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหานี้ ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้ด้วยตนเองและมีความยืดหยุ่นทั้งในส่วนของการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำข้อมูลนั้น ๆ มาจัดประเภทตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อมูลที่น่ามาใช้วิเคราะห์เนื้อหาต้องเป็นข้อมูลจริงจากการสัมภาษณ์ และนักวิจัยจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มานั้นโดยปราศจากอคติและความลำเอียง (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2545)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวของเขื่อนกักเก็บน้ำ

การศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของเขื่อนกักเก็บน้ำนั้น ประกอบไปด้วย 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่

1) กิจกรรมการล่องแพ การล่องแพถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวเขื่อนกักเก็บน้ำ เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย หรือชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวที่เขื่อนกักเก็บน้ำ กิจกรรมการล่องแพนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อล่องแพได้ที่บริเวณเหนือตัวเขื่อนกักเก็บน้ำ ซึ่งเป็นสถานที่จอดแพของชมรมเรือแพที่มีไว้เพื่อบริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

2) กิจกรรมการตกปลา เขื่อนกักเก็บน้ำเป็นเขื่อนกักเก็บน้ำที่อุดมไปด้วยพันธุ์ปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ นานาชนิด ซึ่งเหมาะแก่การที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้ามาทำกิจกรรมตกปลาได้ โดยอุปกรณ์ในการตกปลานั้น นักท่องเที่ยวจะต้องพกพาเอง ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่จะมาตกปลาก็จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มาล่องแพ และหากตกได้ปลานักท่องเที่ยวก็จะนำมาประกอบอาหารบนแพ หรือบางท่านนำเอากลับบ้าน ซึ่งในการตกปลานั้นจะไม่มีการคิดค่าบริการใด ๆ ทั้งสิ้นเมื่อตกปลาได้แล้ว เนื่องจาก “ปลาที่อาศัยอยู่ในเขื่อนเป็นปลาตามธรรมชาติ ไม่ได้มีการเพาะเลี้ยง ปลาที่เพาะเลี้ยงนั้นจะมีการจัดการพื้นที่สำหรับการเลี้ยง โดยมีการเพาะเลี้ยงในกระชังในบริเวณแหล่งน้ำที่เชื่อมต่อกับเขื่อน ซึ่งมีข้อห้ามคือห้ามไม่ให้มีการตกปลาในช่วงฤดูปลาวางไข่” (เจ้าหน้าที่ภายในกรมชลประทานลำดับที่ 3, 2562)

3) กิจกรรมการปีนผา มีอยู่ที่ผางาม ซึ่งเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปีนผาเป็นอย่างมาก เพราะผาดังกล่าวมีความชันเรียบไปกับสายน้ำ “โดยบริษัทที่ทำการดูแลกิจกรรมการปีนผาจะเป็นของบริษัทเอกชนที่มาจากเชียงใหม่เข้ามาทำกิจการ และทางบริษัทจะนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาทำกิจกรรมปีนผาที่นี้เป็นระยะ ๆ ตามฤดูกาล” (ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 5, 2562) แต่ในปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวเริ่มไม่ค่อยได้รับความนิยม เมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวในช่วงปีก่อนที่ผ่านมา

4.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เชือกวลม จังหวัดลำปาง ถือได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวและทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวไปในรูปแบบต่าง ๆ จนต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวและพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ซึ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น สามารถอธิบายกระบวนการมีส่วนร่วมได้ทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงานโครงการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลดังต่อไปนี้

1) ด้านการตัดสินใจ ในการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนรวมในการจัดการท่องเที่ยว คือ การนำเที่ยวโดยการล่องแพ ซึ่งเริ่มจากปี พ.ศ.2515 เป็นปีที่มีการก่อสร้างเขื่อนจนแล้วเสร็จ และ ในขณะนั้นแพที่มีอยู่ภายในเขื่อนจะเป็นแพของทางรีสอร์ต ซึ่งขณะนั้นรีสอร์ตมีทั้งหมด 2 ที่ และมีจำนวนแพทั้งหมดประมาณ 10 ลำ และต่อมาภายในปี พ.ศ. 2526 ชาวบ้านได้เริ่มเข้ามาสร้างแพเอง และทำต่อกันมาจนทำให้จำนวนแพนั้นเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีจำนวนแพมากขึ้นประชาชนได้มีการรวมกลุ่มกันและก่อตั้งเป็นชมรมเรือแพขึ้นมา โดย “โครงสร้างของชมรมเรือแพนั้น จะมีการดำเนินการโดยแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานออกเป็นตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ ประธาน รองประธาน เลขานุการ ทรัพย์สิน นายทะเบียน ประชาสัมพันธ์ ปฏิคม และกรรมการ” (เจ้าหน้าที่ภายในกรมชลประทานลำดับที่ 2, 2562) โดยการประกอบกิจการแพนั้น ทางกรมชลประทานจะเป็นคนกำหนดใบอนุญาตในการเดินแพ และในขณะนี้ได้ควบคุมจำนวนแพไว้ทั้งหมดไม่ให้มีมากไปกว่า 35 ลำ เพราะเนื่องจากหากมากเกินไปการจัดระเบียบ การควบคุมดูแลจะค่อนข้างยาก อีกทั้งยังเป็นการลดปัญหาจำนวนแพที่มากต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ทางชมรมยังมีบทบาทหน้าที่ในการตัดสินใจด้านเส้นทางเดินแพด้วยตนเอง เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่และทราบถึงข้อมูลของเส้นทางน้ำเป็นอย่างดีและส่วนใหญ่คนในชมรมคือประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง

2) ด้านการปฏิบัติงานโครงการ ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนรวมในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของกรมชลประทาน และมีส่วนในการช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในเขื่อน ยกตัวอย่าง “การจัดการสิ่งแวดล้อมประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำจัดขยะ และการป้องกันการปล่อยของเสียลงในแหล่งน้ำ เพราะการดำเนินกิจกรรมการล่องแพนั้นยังไม่มีถังบำบัดน้ำเสีย” (ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 1, 2562) ดังนั้นประชาชนจึงให้ความสำคัญกับสิ่งนี้เป็นลำดับแรก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เนื่องจากเขื่อนกวลมนั้นตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านแลง ซึ่งประกอบไปด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน โดยทุกหมู่บ้านต้องใช้ประโยชน์จากน้ำในเขื่อน และประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกร และการล่องแพ นอกจากนี้หาก “ได้รับผลกระทบการสิ่งแวดล้อมโดยตรงก็อาจจะส่งผลต่อการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวไม่มีรายได้สูญเสีย อีกทั้งยังส่งผลเสียต่อทางกรมชลประทานซึ่งเป็นฝ่ายที่จะต้องรักษาดูแลน้ำทั้งหมดในเขื่อน” (ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 3, 2562)

3) ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนท้องถิ่นจะได้รับผลประโยชน์อยู่ 2 ลักษณะ คือ การรับผลประโยชน์ทางด้านการประกอบเกษตรกรรม และการรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชมรมเรือแพ ดังต่อไปนี้

การรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชมรมเรือแพ คือ ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับรายได้จากการให้บริการแพแก่นักท่องเที่ยว หรือบริการเสริมจากกิจกรรมทางท่องเที่ยวภายในแพ โดยค่าบริการนั้นจะขึ้นอยู่กับขนาดของแพ และบริการเสริมต่าง ๆ ทั้งนี้ก่อนการจะล่องแพ เจ้าของแพและนักท่องเที่ยวจะมีการตกลงราคา หรือเจรจากันก่อนในกรณีของการล่องกินระยะเวลา หรือต่อเวลาในการใช้บริการ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากันในภายหลังระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของแพ และส่วนมากอัตราราคการให้บริการจะเป็นมาตรฐานเท่ากันตามระเบียบที่ได้กำหนดขึ้น

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพการทำแพ ทางชมรมจึงมีการกำหนดคิวออกแพ หรือลำดับในการให้บริการของแพนั้น ๆ ด้วย เนื่องจากเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

การรับผลประโยชน์ทางด้านการประกอบเกษตรกรรม คือ การรับน้ำเพื่อนำไปใช้ในการเกษตร โดยประชาชนในท้องถิ่น “จากทั้งหมด 12 หมู่บ้าน มีเพียงแค่ 2 หมู่บ้านเท่านั้น คือ หมู่ที่ 2 บ้านสบาย และหมู่ที่ 9 บ้านหาดเขียว

ส่วนอีก 10 หมู่บ้านที่เหลือจะไม่ได้รับผลประโยชน์ในเรื่องของการใช้น้ำเพื่อการเกษตรเลย” (ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 2, 2562)

4) **ด้านการประเมินผล** การดำเนินงานในส่วนการประเมินผลจะเป็นหน้าที่หลักของกรมชลประทาน เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบและดูแลเขื่อนกักลม ดังนั้นการประเมินผลจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

การประเมินจากหน่วยงานภาครัฐ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว คือ การตรวจสอบมาตรฐานแพ ซึ่งจะมีหน่วยงานจากภายนอก เช่น กรมเจ้าท่า และกรมธนารักษ์ เข้ามาช่วยเหลือในการประเมินคุณภาพแพ เนื่องจากแพเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของเขื่อนกักลม โดยการประเมินนั้นจะมีการตรวจวัดขนาดของเรือแพเพื่อออกใบอนุญาตในการขับเรือแพให้ถูกต้องตามกฎหมายของกรมเจ้าท่า

การประเมินและตรวจสอบการเดินเรือแพ ทั้งนี้หากจะมีจำนวนแพเพิ่มขึ้นต้องผ่านการอนุญาตจากพื้นที่ หรือทางกรมชลประทานก่อน เพราะทางกรมชลประทานจะต้องประเมินถึงความสมควรว่าจะให้มีเพิ่มหรือไม่ สมควรให้ดำเนินการธุรกิจเรือแพอยู่หรือไม่ ถ้าอนุญาตให้มีเพิ่มก็ต้องผ่านหน่วยงานอื่นต่อไปทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบล กรมธนารักษ์ และกรมเจ้าท่า แต่ถ้าไม่อนุญาตก็ไม่สามารถที่จะสร้างแพได้หรือดำเนินการขั้นต่อไป หรือหากมีการดำเนินการธุรกิจอยู่แล้ว แต่ว่าชาวเรือแพ ปฏิบัติไม่เหมาะสมหรือไม่ทำตามข้อตกลงที่ทางกรมชลประทานแจ้ง ทางกรมชลประทานก็สามารถที่จะยึดใบอนุญาตในการเดินเรือ

การประเมินจากประชาชนในท้องถิ่น คือ ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินนั้น ขึ้นอยู่กับวาระการประชุม หรือประเด็นในการประเมินของโครงการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง เช่น การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในเขื่อน และการพัฒนาการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

5. อภิปรายผล

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่ให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการต่าง ๆ ได้นั้น เป็นสาเหตุมาจากประชาชนเองต้องได้รับผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง ทั้งคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ซึ่งกระบวนการที่จะทำให้การมีส่วนร่วมสมบูรณ์แบบนั้น ไพรัตน์ เจริญมิตร (2527) โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (1980) และ ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) ได้กล่าวไว้ว่าจะต้องประกอบไปด้วยกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินการ ปฏิบัติงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล และกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ถูกนำมาใช้ให้ควบคู่กับแนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว สร้างจิตสำนึกและสร้างเศรษฐกิจภายในพื้นที่ให้เข้มแข็ง ดังหลักการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539) ได้กล่าวเอาไว้คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ในระดับท้องถิ่นและคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เกิดความยั่งยืนได้นั้นต้องอาศัยความสัมพันธ์ของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพร่วมกัน ดังเช่นการจัดการการท่องเที่ยวภายในเขื่อนกักลม ประชาชนท้องถิ่นได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยการดำเนินกิจกรรมทางท่องเที่ยวทางน้ำนั้นก็คือ “การล่องแพ”

การล่องแพเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของเขื่อนกักลม โดยประชาชนในท้องถิ่นได้มีการรวมกลุ่มและจัดตั้งชมรมขึ้น การจัดตั้งชมรมนั้นประชาชนได้มีอำนาจในการวางแผน การตัดสินใจ และดำเนินงานด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในครั้งนี้อาจถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างเต็มตัวและสามารถพึ่งตนเองได้

นอกจากนี้ ประชาชนในท้องถิ่นยังได้มีส่วนร่วมในการจัดการดูแลและรับผิดชอบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขื่อนกักเก็บตามแนวคิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาญจนบุรี (2554) โดยการช่วยกันดูแล กำจัดขยะ และป้องกันการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539) ได้กล่าวเอาไว้ในช่วงต้น เพราะเขื่อนกักเก็บเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-Based) ดังนั้นประชาชนจึงได้มีส่วนในการจัดการการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน และประชาชนในท้องถิ่นยังมีการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกร่วมในการรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

6.1.1 การศึกษาในครั้งนี้พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการจัดการและดูแลนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

6.1.2 การพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรมีการจัดโซนพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและมีข้อกำหนดมาตรการการดูแลความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด

6.1.3 การส่งเสริมในเรื่องของการปรับภูมิทัศน์ ควรมีการส่งเสริมการปรับภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวโดยรอบในพื้นที่ใกล้เคียงเขื่อนกักเก็บ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้น่าท่องเที่ยวและเป็นการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบเขื่อนกักเก็บ

6.2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านแลง จังหวัดลำปางกับการท่องเที่ยวของเขื่อนกักเก็บ

7. เอกสารอ้างอิง

เจ้าหน้าที่ภายในกรมชลประทานลำดับที่ 2. ผู้ให้สัมภาษณ์. 2562.

เจ้าหน้าที่ภายในกรมชลประทานลำดับที่ 3. ผู้ให้สัมภาษณ์. 2562.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสการพิมพ์.

ไพริน เวชัญญะกุลและคณะ. (2559). การพัฒนามาตรฐานแพที่พักแรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อนในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ชาย โพธิ์สีดา. (2559). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ดอน นาครทรรพ. (2558). มงภาพใหญ่ท่องเที่ยวไทย 2558 ทิศทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อภาพรวมเศรษฐกิจของไทย โอกาสและอนาคตของธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ. กรุงเทพมหานคร: ธนาครแห่งประเทศไทย.

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสการพิมพ์.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และปัทมา สุภก่าปิง. (2554). รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.

ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 1. ผู้ให้สัมภาษณ์. 2562.

ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 2. ผู้ให้สัมภาษณ์. 2562.

ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 3. ผู้ให้สัมภาษณ์. 2562.

ประชาชนในท้องถิ่นลำดับที่ 5. ผู้ให้สัมภาษณ์. 2562.

- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2545). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2539). *โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาญจนบุรี. (2554). *การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ*. กาญจนบุรี: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย. (2546). *รายงานการสังเคราะห์สารนิพนธ์บัณฑิตกองทุน หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.
- อิทธิพล โกมลิล. (2553). *รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงวัฒนธรรม.
- Cohen, John, & Upholf, Norman T. (1980). Participation's in rural development: Seeking clarity through Specificity. *World Development*, 8(3), pp. 213-235.

การนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาสำนักงานปศุสัตว์เขต 1

The Policy Implementation of Thai Agricultural Standard (TAS 6901-2017) with Good Agricultural Practices for Broiler Farm : A Case Study of the Office of Regional Livestock 1

อัญชลินทร์ สิงห์คำ¹ และศุภชัย ยาวะประภา²
Unchalin Singkhum¹ and Supachai Yavaprabhas²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และล้มเหลวในการนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 และเพื่อศึกษาการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติในพื้นที่สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 84 คน ผลการวิจัยพบว่า นโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 เป็นนโยบายที่ไม่ได้บังคับแต่ดำเนินนโยบายภายใต้ความสมัครใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ ตัวแสดงในนโยบายที่สำคัญ คือ กรมปศุสัตว์และหน่วยงานภายในกรมปศุสัตว์ ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ รวมถึงกลุ่มเป้าหมายในนโยบาย คือ เกษตรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ ในระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงในการปรับปรุงฟาร์มและบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามข้อกำหนดตามนโยบาย รวมถึงไม่พบการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือในการปรับปรุงฟาร์มให้ได้ตามข้อกำหนด หรือสนับสนุนด้านอื่นๆ ที่สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของเกษตรกรได้จึงทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อเพื่อผลิตไก่เนื้อเพื่อป้อนโรงงานแปรรูปไก่เพื่อการส่งออก มีสัดส่วนการรับรองมาตรฐานฟาร์มมากกว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เพื่อจำหน่ายในประเทศและเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อทั่วไป โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรฉบับนี้ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวนโยบาย และปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ส่วนปัจจัยสำคัญที่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินนโยบายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้แก่ ปัจจัยด้านงบประมาณ และบุคลากร ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร ข้อค้นพบสำคัญในงานวิจัย คือ การนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรฉบับนี้ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ บทบาทของเอกชนและหน่วยงานรัฐเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบพันธมิตรที่ส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกัน

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ การนำนโยบายไปปฏิบัติ มาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ. 6901-2560) การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ

¹ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต
Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University
E-mail: anchalins@yahoo.com

² สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต
Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University
E-mail: supachai.yava@gmail.com

Abstract

This research aimed 1) to study the policy implementation of the Thai Agricultural Product Standard (TAS 6901-2017: Good agricultural practices for broiler farms), including problems and obstacles; and 2) to investigate factors affecting success in the implementing policy in the area of the Office of Regional Livestock 1. This qualitative study was based on a document review and in-depth interviews with 84 key informants. The results showed the Thai agricultural product standard policy (TAS 6901-2017) was not implemented on a compulsory basis; but on a voluntary one. The key actors in this policy were the Department of Livestock Development and its agencies, the Office of Regional Livestock, the Provincial Livestock Office, and the District Livestock Office, including the policy target group, and broiler farmers. By the time of the policy's implementation, broiler farmers had to bear high costs and expenses to manage and develop their farms in order to comply with the policy's requirements. Furthermore, the lack of budget was allocated to improve the farm and the requirements in other areas where reduced the burden of farmers' expenses, making broiler farmers who have produced broiler chickens to export chicken processing factories. It had a proportion of standard farm certification more than broiler farmers who sold broiler chickens domestically and general broiler farmers. The research found the number one factors which have affected the success of implementing policy on Thai Agricultural Products Standards (TAS 6901-2017) were the policy characteristics and attitudes of the target group. It was followed by political factors related to international trade. The important factors supporting the success of the policy's implementation were budget, personnel, characteristics of the implementing agencies, and organizational communication. The study's key finding was that in order to successfully implement this agricultural product standard policy, the private sector and government organizations should work together in terms of an alliance relationship to foster mutual benefits.

Keywords: Public Policy, Policy Implementation, Thai Agricultural Product Standard (TAS 6901-2017: Good agricultural practices for broiler farms)

วันที่รับบทความ : 10 กรกฎาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 7 กันยายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 9 กันยายน 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการผลิตไก่เนื้อแช่เย็น แช่แข็ง และผลิตภัณฑ์ไก่แปรรูปเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย เห็นได้จากในปี พ.ศ. 2563 เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ มีมูลค่าการส่งออกมากเป็นอันดับ 5 ของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, 2563) โดยประเทศไทยมีศักยภาพการผลิตไก่เนื้ออยู่ในอันดับ 8 ของโลก และมีศักยภาพการส่งออกอยู่ในอันดับ 4 ของโลก ทั้งนี้สินค้าไก่เนื้อที่ส่งออก แบ่งเป็น ไก่สด แช่เย็น/แช่แข็ง และผลิตภัณฑ์ไก่แปรรูป

ภายใต้นโยบายการค้าเสรีของโลกที่มีการแข่งขันกันสูง หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ และองค์การการค้าโลก จึงกำหนดกฎเกณฑ์และมาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพของสินค้าในตลาดและสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค ตลอดจนเพื่อกีดกันสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพ ไม่ปลอดภัยเข้ามาจำหน่ายภายในประเทศของตนเอง ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์เกี่ยวกับการดูแลฟาร์มไก่เนื้อซึ่งเป็นวัตถุดิบต้นน้ำให้ได้มาตรฐาน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายควบคุมดูแลฟาร์มไก่เนื้อขึ้น โดยกำหนดมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2542 เพื่อปรับปรุงระบบการเลี้ยงสัตว์ให้เป็นรูปแบบมาตรฐานเดียวกันและมีคุณภาพคุ้มครองผู้บริโภคให้ปลอดภัยในการบริโภคเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์จากฟาร์มที่ได้รับรองมาตรฐานจากกรมปศุสัตว์ และได้ตราพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ขึ้น เพื่อใช้เป็นกลไกในการพัฒนาและยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน มีคุณภาพและความปลอดภัย มาตรฐานในการควบคุมฟาร์มไก่เนื้อจึงถูกกำหนดขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 อันได้แก่ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.) 6901-2552: การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ (Good Agricultural Practices for Broiler Farm; GAP) เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2552 และปรับปรุงเป็น มกษ. 6901-2560 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2560 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาฟาร์มไก่เนื้อของไทยให้เป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้นในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

จากผลการดำเนินนโยบายกรมปศุสัตว์ ในระหว่างปี พ.ศ. 2552-2563 พบว่า จำนวนฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 สะสมรวมทั้งสิ้น 6,840 ฟาร์ม หรือคิดเป็นร้อยละ 21.72 ของฟาร์มที่ขึ้นทะเบียนฟาร์มไก่เนื้อของกรมปศุสัตว์ทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 31,485 ฟาร์ม เมื่อพิจารณาเฉพาะปศุสัตว์เขต 1 พบว่า ปศุสัตว์เขต 1 มีฟาร์มที่ผ่านมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 จำนวน 758 ฟาร์ม หรือคิดเป็นร้อยละ 42.92 โดยจังหวัดที่มีจำนวนฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานมากที่สุด คือ จังหวัดลพบุรี จำนวน 387 ฟาร์ม หรือคิดเป็นร้อยละ 83.40 ของฟาร์มไก่เนื้อในจังหวัดทั้งหมด 464 ฟาร์ม (กรมปศุสัตว์, 2564) เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลที่ปรากฏ มีปริมาณฟาร์มไก่เนื้อที่ผ่านการรับรองมาตรฐานไม่ถึงร้อยละ 50 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบศักยภาพการผลิตและการส่งออกไก่เนื้อของประเทศไทยที่ครองตลาดการส่งออกอยู่ในอันดับที่ 4 และมีแนวโน้มของมูลค่าการส่งออกเพิ่มมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าปริมาณฟาร์มไก่เนื้อที่ผ่านการรับรองควรมีปริมาณที่มากกว่าร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับห้วงเวลาการดำเนินนโยบายของกรมปศุสัตว์ที่มีมานานกว่า 10 ปี ข้อมูลตัวเลขการรับรองมาตรฐานฟาร์มที่ปรากฏนั้นทำให้เกิดข้อคำถามขึ้นว่าในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในห้วงเวลาที่ผ่านมามีประมาณ 10 ปีนั้นมีลักษณะการดำเนินงานเป็นไปในลักษณะใดจึงส่งผลให้ฟาร์มไก่เนื้อที่ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มมีจำนวนต่ำร้อยละ 50 ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และล้มเหลวในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติในพื้นที่สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 ทั้งนี้มุ่งหวังให้งานวิจัยนี้ได้ทราบถึงกระบวนการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัญหา อุปสรรคจากการดำเนินนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ได้อาจเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย แนวทาง และมาตรการหรือแผนงานต่างๆ ต่อไปในอนาคต และเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานสินค้าเกษตรประเภทปศุสัตว์อื่นๆ หรือศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในแง่มุมที่แตกต่างกันไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ

1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา คือ สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 ซึ่งครอบคลุม 8 จังหวัด ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี ชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี สระบุรี ลพบุรี ปทุมธานี ซึ่งสำนักงานปศุสัตว์เขต 1 เป็นเขตพื้นที่ที่เป็นฐานการผลิตวัตถุดิบไก่เนื้อป้อนสู่โรงงานแปรรูปไก่เพื่อการส่งออกทั้งในและต่างประเทศมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของประเทศ การศึกษาได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวแทนของเจ้าหน้าที่และคณะทำงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมที่เกี่ยวข้องกับฟาร์มไก่เนื้อ สัตวแพทย์ สัตวบาลที่ดูแลประจำฟาร์มไก่เนื้อ และเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “การนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับปฏิบัติ เนื่องจากนโยบายนี้ถูกกำหนดโดยหน่วยงานในระดับบนถ่ายทอดสู่หน่วยงานระดับล่างเพื่อนำมาปฏิบัติ โดยมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องในลำดับขั้นต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง ในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ตัวแบบสำคัญที่อธิบายการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติตามแนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง ได้แก่ 1) ตัวแบบของ Van Meter and Van Horn 2) ตัวแบบของ Mazmanian and Sabatier และ 3) ตัวแบบของ George C. Edwards ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านตัวนโยบาย 2) ปัจจัยด้านทรัพยากร 3) ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร 4) ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 5) ปัจจัยด้านการเมืองและสังคม และ 6) ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่มาสำคัญ 2 แหล่ง ดังนี้

2.1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ข้อกำหนด คำสั่ง ประกาศ ระเบียบต่างๆ รายงานประจำปี คู่มือ และเอกสารต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560

2.1.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ฉบับ ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

กลุ่มที่ 1 : สำนักงานปศุสัตว์เขต 1/สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด/ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ/คณะผู้ตรวจประเมินฟาร์ม/ สำนักงานเกษตรจังหวัด และอำเภอในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 1/ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนรวม 36 คน

กลุ่มที่ 2 : สัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก/สัตวบาลผู้ดูแลประจำฟาร์ม จำนวนรวม 10 คน

กลุ่มที่ 3 : เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ จำนวน 36 คน

กลุ่มที่ 4 : สมาคมที่เกี่ยวข้องกับฟาร์มไก่เนื้อ จำนวน 2 คน 2 สมาคม คือ สมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อส่งออก และสมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย

แบบสัมภาษณ์ประกอบขึ้นมาจากประเด็นคำถามหลักที่มีเนื้อหาสาระเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่สามารถตอบปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างครบถ้วน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ด้วยตนเอง และสัมภาษณ์แบบออนไลน์ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ เช่น Line, MSN, โทรศัพท์ และ แยกสัมภาษณ์ที่ละหน่วยงานเพื่อนำข้อมูลที่ได้นำมาศึกษาและปรับเปลี่ยนกระบวนการสัมภาษณ์ในครั้งต่อไปเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อและประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นอิสระ ดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน-ตุลาคม พ.ศ. 2564

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยภายหลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) และจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบ เพื่อให้อยู่ในรูปแบบที่บ่งชี้ลักษณะ กระบวนการและความเป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ที่ศึกษาได้ชัดเจนขึ้นว่า ใครทำอะไร ที่ไหนเมื่อไหร่ อย่างไร กับใคร วิเคราะห์องค์ประกอบ (Content analysis) ของข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบกับประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปใช้อธิบายถึงกระบวนการนโยบายไปปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ และล้มเหลวในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติของสำนักงานปศุสัตว์เขต 1

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 ขั้นตอน -วิธีการ-ตัวแสดงในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติ

นโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ เป็นนโยบายที่ไม่ได้บังคับให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อทุกฟาร์มต้องนำไปปฏิบัติ แต่อาศัยการดำเนินงานภายใต้ความสมัครใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ การนำนโยบายไปปฏิบัติมุ่งเน้นที่การอบรมเพื่อให้มีคุณสมบัติในการยื่นขอรับรองตามข้อกำหนดและการตรวจประเมินฟาร์มหลังจากการยื่นประสงค์ขอรับรองมาตรฐานฟาร์มรวมถึงนำข้อกำหนดในมาตรฐานฟาร์มไปใช้ในการบริหารจัดการฟาร์มไก่เนื้อในระยะหนึ่ง โดยมีตัวแสดงสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ กรมปศุสัตว์ และหน่วยงานภายในกรมปศุสัตว์ ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอ บริษัทผู้สัญญาฟาร์มไก่เนื้อ ผู้ประกอบการฟาร์มไก่เนื้อ รวมถึงเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อทั่วไป

3.2 ปัญหาอุปสรรคต่อการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติ

ปัญหาอุปสรรคต่อการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติ คือ เมื่อเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อสมัครใจนำมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อต้องมีการปรับปรุงฟาร์มและบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามข้อกำหนด เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อกำหนดในมาตรฐานฟาร์มจึงจะสามารถยื่นขอรับรองมาตรฐานฟาร์มได้ ในการปรับปรุงฟาร์มและบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามข้อกำหนดนั้น เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายทั้งหมดค่อนข้างสูงมาก เช่น ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงฟาร์มและดูแลฟาร์มอย่างต่อเนื่อง ค่าใช้จ่ายในการจ้างสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มเลี้ยงไก่ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีคุณสมบัติในการดูแลสุขภาพสัตว์ในฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และสัตว์บาลหรือบุคลากรที่มีความรู้ในการดูแลสัตว์ปีกมาดูแลในด้านสวัสดิภาพสัตว์ ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามมาตรฐานเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้ รวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ในระหว่างดำเนินการยื่นขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม หากเป็นฟาร์มไก่เนื้อเดิมและต้องการปรับปรุงเพื่อเข้ารับการรับรองมาตรฐานฟาร์ม จำเป็นต้องปรับปรุงโรงเรือนฟาร์มไก่เนื้อให้เป็นระบบปิด ซึ่งโดยส่วนมากต้องปรับปรุงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) งานโครงสร้างโรงเรือนเลี้ยงไก่ (พื้น เสา ผนัง และหลังคา) 2) งานระบบควบคุมอุณหภูมิ และความชื้นในโรงเรือน (พัดลมระบายอากาศ แฉกทำความเย็น และอื่นๆ) 3) งานระบบไฟฟ้าแบบควบคุมอัตโนมัติ 4) งานระบบอาหารและการลำเลียง (ระบบอาหาร ระบบลำเลียง และระบบน้ำอัตโนมัติ และไซโลเก็บอาหาร) 5) ระบบสิ่งแวดล้อม (แหล่งน้ำ บ่อเกรอะ บ่อบำบัดน้ำเสีย บ่อกำจัดขยะ รั้วรอบฟาร์มไก่ รวมถึงรั้วรอบบ่อทิ้งซากไก่) รายละเอียดทั้งหมดอาจมีค่าใช้จ่ายสูงถึง 1,800,000 บาทต่อ 1 ฟาร์มที่มี 1 โรงเรือน นอกจากนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อยังต้องมีค่าใช้จ่ายในการจ้างสัตวแพทย์ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลสุขภาพไก่ต่อเดือนประมาณ 30,000-40,000 บาท ซึ่งเป็นการจ้างแบบไม่ประจำฟาร์ม โดยสัตวแพทย์ 1 คน สามารถดูแลไก่ได้ประมาณ 5,000,000 ตัว และค่าใช้จ่ายในการจ้างสัตวบาลดูแลฟาร์มต่อเดือนประมาณ 15,000-20,000 บาท ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และเขตพื้นที่

3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ

จากผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติอันดับแรก คือ ปัจจัยด้านตัวนโยบาย และปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการเมือง โดยเฉพาะการเมืองระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการค้าระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามมีปัจจัยสำคัญที่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินนโยบายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากร (งบประมาณ และบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่) ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร ส่วนปัจจัยด้านสังคม ไม่ได้เป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการดำเนินนโยบาย อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดของการวิจัยที่ศึกษาทั้งสิ้น 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านตัวนโยบาย 2) ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 3) ปัจจัยด้านทรัพยากร 4) ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร 5) ปัจจัยด้านการเมืองและสังคม และ 6) ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ปัจจัยด้านตัวนโยบาย ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย ปัจจัยด้านการเมือง และสังคม ไม่เป็นตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ส่วนปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อเป็นไปตามกรอบแนวคิดของงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้

4. อภิปรายผล

จากการศึกษา สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

4.1 ขั้นตอน วิธีการ และตัวแสดงในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ

จากการศึกษาพบว่า กรมปศุสัตว์มอบหมายนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2552 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ ให้แก่สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอ นำไปปฏิบัติภายใต้ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ พ.ศ. 2558 และประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดอัตราค่าบริการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรสำหรับมาตรฐานทั่วไป (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563 และคู่มือการตรวจประเมินและการออกใบรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ โดยมีขั้นตอน วิธีการ ตัวแสดงในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

1. การนำนโยบายไปปฏิบัติเริ่มต้นจาก สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอ ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อเข้าร่วมการอบรมหลักสูตร “การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับผู้ประกอบการ” ระยะเวลาในการอบรม 1-2 วัน โดยผู้เข้าอบรมไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ณ สถานที่ที่ใช้ฝึกอบรมขึ้นอยู่กับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกำหนด ซึ่งสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมีการประชาสัมพันธ์จัดอบรมตลอดทั้งปี คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมอบรมต้องเป็นเจ้าของสถานประกอบการหรือผู้จัดการสถานประกอบการหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของสถานประกอบการที่ต้องการยื่นขอการรับรอง สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสามารถจัดอบรมการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับผู้ประกอบการ “ฟาร์มไก่เนื้อ” อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง อย่างไรก็ตามจำนวนครั้งของการจัดอบรมอาจมากกว่า 1 ครั้ง/ปี ขึ้นอยู่กับการแจ้งประสงค์ขอให้ทางสำนักงานปศุสัตว์จัดอบรมให้เป็นกรณีพิเศษจากบริษัทที่ทำสัญญากับฟาร์มไก่เนื้อ และต้องการให้ฟาร์มไก่เนื้อคู่สัญญาผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มเพื่อให้ฟาร์มมีคุณสมบัติในการผลิตไก่เนื้อป้อนสู่โรงงานแปรรูปต่อไป โดยบริษัทอาจรับผิดชอบเรื่องสถานที่จัดอบรมในขณะที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอรับผิดชอบในการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อที่เข้าร่วมอบรมเท่านั้น

2. ผู้ประกอบการฟาร์มไก่เนื้อที่ผ่านการอบรมหลักสูตรดังกล่าวแล้ว นำความรู้ที่ได้จากการอบรมปรับปรุงสถานประกอบการให้เป็นไปตามข้อกำหนด และมีการนำข้อกำหนดในมาตรฐานไปปฏิบัติแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงโรงเรือนเลี้ยงไก่ ระบบการจัดการหรือการเลี้ยง และอื่นๆ นอกจากนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อที่ยื่นประสงค์ขอรับรอง

มาตรฐานฟาร์มต้องสมัครใจขอรับการรับรองและยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อกำหนด ขั้นตอน วิธีการปฏิบัติคู่มือ และเอกสารต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ ต้องไม่ถูกเพิกถอนการรับรอง เว้นแต่เคยถูกเพิกถอนการรับรองมาแล้วมากกว่า 3 ปี และในสถานประกอบการฟาร์มต้องมีสัตวแพทย์ที่มีใบรับรองสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มเลี้ยงสัตว์จากกรมปศุสัตว์ ที่ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับสุขภาพสัตว์ภายในฟาร์ม ผู้ประกอบการฟาร์มยื่นแบบฟอร์มการขอรับรองที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดหรือสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ณ ท้องที่ที่สถานประกอบการตั้งอยู่พร้อมหลักฐานประกอบ และชำระค่าบริการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร ในกรณีที่ เป็นลักษณะของฟาร์มไก่เนื้อที่มีการก่อสร้างใหม่และกำหนดให้มีแบบแปลนฟาร์มและมีรายละเอียดเป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานฟาร์มที่พร้อมขอ ยื่นรับรองมาตรฐานฟาร์ม มีงบประมาณรวมทั้งสิ้นประมาณ 3,520,000 บาท ต่อโรงเรือนเลี้ยงไก่ขนาดกว้าง 16 เมตร ยาว 100 เมตร สามารถเลี้ยงไก่ได้ประมาณ 17,600 ตัว/โรงเรือนไก่ 1 ตัว มีค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างโรงเรือนเลี้ยงไก่ รวม 170-200 บาท หากเป็นฟาร์มไก่เนื้อเดิมและต้องการปรับปรุงเพื่อเข้ารับการรับรองมาตรฐานฟาร์ม จำเป็นต้องปรับปรุงโรงเรือนฟาร์มไก่เนื้อให้เป็นระบบปิด รายละเอียดทั้งหมดอาจมีค่าใช้จ่ายสูงถึง 1,800,000 บาทต่อ 1 ฟาร์มที่มี 1 โรงเรือน นอกจากนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อยังต้องมีค่าใช้จ่ายในการจ้างสัตวแพทย์ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลสุขภาพไก่ต่อ เดือนประมาณ 30,000-40,000 บาท ซึ่งเป็นการจ้างแบบไม่ประจำฟาร์ม โดยสัตวแพทย์ 1 คน สามารถดูแลไก่ได้ ประมาณ 5,000,000 ตัว และค่าใช้จ่ายในการจ้างสัตวบาลดูแลฟาร์มต่อเดือนประมาณ 15,000-20,000 บาท ขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์และเขตพื้นที่ ทั้งนี้การปรับปรุงฟาร์มมีระยะเวลาการก่อสร้างหรือปรับปรุงประมาณ 1-2 เดือน อย่างไรก็ตามเกษตรกรสามารถยื่นขอรับรองฟาร์มก่อนได้ เมื่อไม่ผ่านบางข้อกำหนด เกษตรกรจะแก้ไขตามข้อแนะนำของผู้ตรวจ ประเมิน และส่งผลการแก้ไขให้ผู้ตรวจประเมินพิจารณาเป็นรายข้อกำหนดไปแต่จะมีกรอบระยะเวลาของการแก้ไขเป็น กรณีไป

3. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดหรืออำเภอดำเนินการพิจารณาเอกสารทั้งหมดของผู้ประกอบการแล้วรวบรวมส่งให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด จากนั้นสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดทำการคัดเลือก “คณะผู้ตรวจประเมิน” โดยคณะผู้ตรวจ ประเมิน คณะผู้ตรวจประเมินจะทำการลงพื้นที่เพื่อตรวจประเมินฟาร์มไก่เนื้อ ใช้เวลาในการตรวจประเมิน 1-2 วัน ขึ้นอยู่กับขนาดของฟาร์ม

4. สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 ทำการคัดเลือก “คณะกรรมการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์” เพื่อทำหน้าที่พิจารณาให้การรับรอง คงไว้ซึ่งการรับรอง ต่ออายุ การรับรองพักใช้การรับรอง เพิกถอนการรับรอง และ ยกเลิกการรับรอง แล้วแต่กรณี ซึ่งผู้ที่คุณสมบัติเป็นคณะกรรมการรับรองได้นั้นต้องมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดและขึ้น ทะเบียนกรรมการที่สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์จึงจะสามารถทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ รับรองฯ ได้

5. สำนักงานปศุสัตว์เขตแจ้งผลการพิจารณา/จัดทำใบรับรองให้แก่ผู้ประกอบการฟาร์มไก่เนื้อ และรายงานผล ต่อสำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ต่อไป ใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ 30 วัน รวมระยะเวลาในการดำเนินงานทุกขั้นตอนประมาณ 115 วัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติมีเพียง 1 หน่วยงานหลัก คือ กรมปศุสัตว์ มอบหมายนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดนำไปปฏิบัติตามลำดับการ บังคับบัญชา โดยเริ่มจากหน่วยงานส่วนกลาง คือ สำนักงานพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ ทำหน้าที่ จัดสรรงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับนโยบายให้แก่หน่วยงาน คือ สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด/สำนักงาน ปศุสัตว์อำเภอนำไปปฏิบัติโดยไม่ปรากฏหน่วยงานราชการภายนอกองค์กรเข้าร่วมในการดำเนินนโยบาย และ มอบหมายงานตามสายการบังคับบัญชา ทำให้การติดต่อประสานงานทำได้คล่องตัว ซึ่งการดำเนินนโยบายที่มีจำนวน หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมากเท่าโดยอ้อมส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานมากขึ้นตาม ไปด้วยซึ่งจะส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดความล้มเหลวได้ทั้งนี้ลักษณะการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติเป็นไปในลักษณะจากบนลงล่าง กระบวนการดำเนินนโยบายมีขั้นตอนอย่างชัดเจน

เน้นโครงสร้างองค์การ ช่องทางการสื่อสารระหว่างองค์การ มีกลไกการควบคุมโดยการใช้ดุลยพินิจในโครงสร้างองค์การ ผ่านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ และแสดงให้เห็นถึงบทบาทการใช้อำนาจของผู้นำขององค์การได้เป็นอย่างดี (Van Meter and Van Horn, 1975) ทั้งนี้เกษตรกรเลี้ยงไก่เนื้อหรือผู้ประกอบการฟาร์มไก่เนื้อจัดอยู่ในกลุ่มเป้าหมายของนโยบายได้ประโยชน์จากการติดต่อราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการฟาร์มไก่เนื้อผ่านหน่วยงานรัฐเพียงหน่วยงานเดียว คือ หน่วยงานภายในกรมปศุสัตว์เท่านั้น

4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติของสำนักงานปศุสัตว์เขต 1

จากการศึกษา พบปัญหาและอุปสรรคสำคัญดังนี้

4.2.1 การบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานฟาร์มต้องใช้เงินลงทุนสูงและอาจไม่คุ้มค่า

มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 เป็นนโยบายที่นำไปใช้ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อในประเทศไทยนำไปปรับปรุงฟาร์มไก่เนื้อให้เป็นไปตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ไก่เนื้อที่มีสุขภาพดีและเหมาะสมในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่ปลอดภัยสำหรับบริโภค การที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อจะผ่านข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ต้องใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูงในการปรับปรุงฟาร์มและบริหารจัดการฟาร์มอย่างต่อเนื่อง ค่าใช้จ่ายในการขอรับการตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรสำหรับฟาร์มไก่เนื้อ รวมถึงค่าจ้างสัตวแพทย์ดูแลสุขภาพสัตว์ และสัตว์บาลดูแลฟาร์มที่มีอัตราเงินเดือนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และเขตพื้นที่ที่ตั้งฟาร์ม

4.2.2 งบประมาณครอบคลุมเฉพาะค่าใช้จ่ายบางส่วนของการจัดการอบรมก่อนการขอการรับรอง

จากการศึกษา พบว่า ในการดำเนินนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดอบรมหลักสูตร “การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับผู้ประกอบการ” เท่านั้น ไม่พบการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือในการปรับปรุงฟาร์มให้ได้ตามข้อกำหนด หรือสนับสนุนด้านอื่นๆ ที่สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของเกษตรกรเลย

4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ

จากการศึกษา พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติของสำนักงานปศุสัตว์เขต 1 มีดังนี้

4.3.1 ปัจจัยด้านตัวนโยบาย

จากการศึกษาพบว่า นโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 เป็นนโยบายที่มุ่งส่งเสริมให้ฟาร์มไก่เนื้อผลิตไก่เนื้อไก่เนื้อที่มีสุขภาพดีและเหมาะสมในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่ปลอดภัยสำหรับบริโภค โดยไม่ได้มีเป้าหมายที่จะให้ฟาร์มไก่เนื้อทุกแห่งทั่วประเทศต้องขอการรับรองมาตรฐาน แต่มุ่งหวังให้ฟาร์มไก่เนื้อสมัครใจขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม การที่นโยบายเปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถเลือกที่จะขอหรือไม่ขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม ส่งผลให้ฟาร์มไก่เนื้อสมัครใจเข้ารับการรับรองมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนฟาร์มที่ไม่สมัครใจ ซึ่งฟาร์มไก่เนื้อที่ขอการรับรองตามมาตรฐานนี้ส่วนมากเป็นกลุ่มฟาร์มไก่เนื้อแบบประกันราคา ฟาร์มรับจ้างเลี้ยงและฟาร์มบริษัทที่มีพันธะหน้าที่ในการผลิตวัตถุดิบไก่เนื้อป้อนสู่โรงงานแปรรูปเพื่อการส่งออกเท่านั้น การที่ตัวนโยบายมุ่งส่งเสริมและกำหนดให้เข้ารับการรับรองมาตรฐานฟาร์มอยู่บนความสมัครใจของเกษตรกรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้จำนวนการรับรองมาตรฐานฟาร์มมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับระยะเวลาในการดำเนินนโยบายและเปรียบเทียบกับสภาพการผลิตและการส่งออกไก่เนื้อของประเทศไทย ดังนั้นกล่าวได้ว่าปัจจัยด้านตัวนโยบายมีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติ การให้ความสำคัญหรือตระหนักถึงเนื้อหาสาระของนโยบาย รวมถึงความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของนโยบาย จะส่งผลให้การนำนโยบายปฏิบัติประสบผลสำเร็จมากกว่าล้มเหลว สอดคล้องกับการศึกษาของ วรรณมา จีรพันธ์ (2550) ที่ศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีนโยบายแก๊สโซฮอล์” พบว่า ลักษณะสำคัญของการนำนโยบายแก๊สโซฮอล์ไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ คือ ด้านเนื้อหาสาระของนโยบาย

ที่มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน รัฐบาลสามารถแปลงนโยบายออกเป็นมาตรการ โครงการและ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองตอบต่อวัตถุประสงค์หลักของการแก้ไขปัญหาพลังงานของประเทศและการที่ภาครัฐได้กำหนด กลยุทธ์ เป้าหมาย รูปแบบและกระบวนการ ทำให้สามารถเชื่อมโยงในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้เนื้อหาสาระของนโยบายแก๊สโซลล์ก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อสังคมส่วนรวมอย่างชัดเจนในอันที่จะแก้ไข ปัญหาผลกระทบจากราคาน้ำมันแพง จึงไม่ได้รับการต่อต้านแต่อย่างใด ทำให้ง่ายต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ อาจถือได้ ว่าเป็นความสำเร็จขั้นต้นที่มีความสำคัญมาก และจะส่งผลสำเร็จในขั้นต่อไป

4.3.2 ปัจจัยด้านทรัพยากร

ทรัพยากรด้านงบประมาณและบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในนโยบายไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนิน นโยบายและมีส่วนช่วยสนับสนุนให้การนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ นโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรฉบับนั้นนโยบายหลักจากกรมปศุสัตว์ที่มอบหมายให้สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงาน ปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอในพื้นที่ปศุสัตว์เขตเป็นเป็นผู้นำไปปฏิบัติและได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดอบรมใน หลักสูตร “การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์สำหรับผู้ประกอบการ” เป็นประจำทุกปีโดยไม่ได้อะไรเฉพาะเจาะจงฟาร์ม ไก่เนื้อแต่อย่างใด อาจจัดการอบรมรวมปศุสัตว์ทุกประเภทที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนั้นส่งเสริม เช่น ฟาร์มแพะ ฟาร์มสุกร ฟาร์มจิ้งหรีด เมื่อพิจารณาทรัพยากรด้านบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ สำนักงานปศุสัตว์แต่ละจังหวัด ในเขตพื้นที่สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 มีจำนวนบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในแต่ละสำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงาน ปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอที่แตกต่างกัน แต่ภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายภายใต้ นโยบายนี้เหมือนกัน ได้แก่ การจัดอบรม การทำหน้าที่เป็นวิทยากร การเข้าร่วมเป็นคณะผู้ตรวจประเมินฟาร์ม รวมถึงการทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการพิจารณารับรอง ผลการตรวจประเมินฟาร์ม จากการพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างจำนวนบุคลากรและภาระงานนโยบายแล้ว กล่าวได้ว่า สำนักงานปศุสัตว์เขต 1 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอมีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอกับภาระงานที่ได้รับมอบหมายใน นโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.6901-2560 ดังนั้น ปัจจัยด้านทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานในนโยบายไม่เป็นอุปสรรคต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ สอดคล้องกับ Van Meter and Van Horn (1975) ที่กล่าว ว่า ความเพียงพอของเงิน สิ่งของเงิน และการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐจะทำให้การดำเนินนโยบายเป็นไปด้วยดีและเกิดประสิทธิผล แนวคิดของ George C. Edwards (1980) ที่กล่าวว่า การที่องค์การมีทรัพยากรที่เพียงพอต่อ การดำเนินกิจกรรมส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบ และทรัพยากรที่สำคัญประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวน เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ มีข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานตามนโยบาย มีการเปิด โอกาสให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วม มีอำนาจหน้าที่และเครื่องมือเครื่องใช้รวมถึงเครื่องมืออำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น อาคาร สถานที่ อุปกรณ์หรือเครื่องมือในการปฏิบัติงาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของของศุภชัย ยาวะประภาษ (2557) ที่กล่าวว่า นโยบายที่จะประสบความสำเร็จนั้นต้องได้รับการสนับสนุนทางทรัพยากรอย่างเต็มที่ทั้งด้านงบประมาณ กำลังคน คุณภาพของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ทำการ เครื่องมือเครื่องใช้ และที่ดิน อย่างไรก็ตามนโยบายมีปัจจัย ด้านทรัพยากรที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติจะส่งผลให้ในระหว่างการดำเนินนโยบายเกิดอุปสรรคได้ ดังจะเห็น ได้จากการศึกษาของ อิทธิชัย สิดา (2553) ที่ศึกษา “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขใน พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี” พบว่า ความเพียงพอของทรัพยากร ในการปฏิบัติตาม แนวทางนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ถือว่ายังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ของผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของงบประมาณที่ไม่เพียงพอในการจัดซื้อเครื่องมือต่างๆ ในการปฏิบัติหน้าที่กำลังพล ที่ไม่เพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ และการมีกำลังพลที่ไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากการเปลี่ยนกำลังพลบ่อย และความล้าสมัย ของอาวุธยุทโธปกรณ์ยานพาหนะ และเครื่องมือต่างๆ แต่ถึงอย่างก็ตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่ยังบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย ทั้งนี้หากมีทรัพยากรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเพียงพอและทันสมัยเชื่อว่าการปฏิบัติหน้าที่จะมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่งผลให้ความสำเร็จในการนำนโยบายมาปฏิบัติมากขึ้น

4.3.3 ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

ปัจจัยด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายและมีส่วนช่วยสนับสนุนให้การนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกช. 6901-2560 ไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จ โดยสำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ มีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการนโยบาย ขอบเขตอำนาจหน้าที่ และภาระงานของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติที่ชัดเจน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานนั้นเป็นไปในลักษณะการมอบนโยบายผ่านทางสำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และอำเภอตามลำดับที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบชัดเจนตามโครงสร้างการบริหารราชการ และมีผู้่นำนโยบายไปปฏิบัติ คือ ข้าราชการประจำในสังกัดที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่มีประสบการณ์สูงมารับผิดชอบเกี่ยวกับมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อโดยตรง ประกอบด้วย นายสัตวแพทย์ นักวิชาการสัตวบาล โดยผู้่นำนโยบายไปปฏิบัติในสังกัดหน่วยงานรับรู้ว่าการดำเนินนโยบายนี้เป็นภาระงานประจำหรือภาระงานหลักที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติงานในนโยบายอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ในนโยบายนี้โดยเฉพาะซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้่นำนโยบายไปปฏิบัติดำเนินนโยบายอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ผู้่นำนโยบายไปปฏิบัติมีทัศนคติที่ดีและมีความผูกพันต่อนโยบายมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อในระดับที่สูง โดยพิจารณาจากหน่วยงานมีความคุ้นเคยกับมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อที่นำมาใช้ในอดีตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึงฉบับปัจจุบันคือ มาตรฐานสินค้าเกษตร มกช. 6901-2560 และเข้าใจในความจำเป็นต้องใช้มาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อมาใช้ควบคุมระบบการผลิตภายในฟาร์มอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้น การที่ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติไม่มีผลต่อการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกช. 6901-2560 ไปปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Van Meter and Van Horn (1975) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งด้านขีดความสามารถในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับนโยบาย ด้านโครงสร้างและทรัพยากรที่เหมาะสม ได้แก่ งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งด้านการบริหารและด้านเทคนิคอย่างเพียงพอ และผู้่นำนโยบายไปปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายที่นำไปปฏิบัติและมีทัศนคติที่ยอมรับเอานโยบายนั้น นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของ Mazmanian and Sabatier (1980) กล่าวถึงประเด็นโครงสร้างองค์การสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ปัญหาในการประสานงานเพิ่มขึ้นตามจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดความล้มเหลว ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สอดคล้องกับการศึกษาของ รจนา อินคง (2557) ที่ศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ” พบว่า การนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบของรัฐบาลไปปฏิบัตินั้นไม่มีหน่วยงานที่มีโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และกลไกรับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาหนี้นอกระบบโดยตรง รัฐบาลดำเนินการ ผ่านคณะกรรมการและอนุกรรมการบริหารจัดการนโยบายในลักษณะชั่วคราว ทำให้การนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติขาดความต่อเนื่องในการบริหารงาน นอกจากนั้นคณะกรรมการ เหล่านี้ประกอบด้วยกรรมการที่เป็นข้าราชการประจำระดับหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องที่ไม่สามารถปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหาหนี้นอกระบบเนื่องจากมีภาระงานประจำจากส่วนราชการต้นสังกัดจำนวนมาก อีกทั้งคณะกรรมการดังกล่าวยังประกอบขึ้นจากหน่วยงานราชการจำนวนมากส่งผลต่อการติดต่อประสานงาน และผลงานที่ได้เป็นของคณะกรรมการแต่ไม่ได้มาจากส่วนราชการทำให้ผู้ปฏิบัติขาดแรงจูงใจในการทำงาน นอกจากนี้พบว่าผู้่นำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติขาดความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติของหนี้นอกระบบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหนี้นอกระบบ และบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาหนี้นอกระบบ รวมถึงผู้ปฏิบัติยังขาดความผูกพันต่อนโยบายเนื่องจากเห็นว่า รัฐบาลกำหนดนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบยังไม่ตรงจุด โดยนโยบายเป็นไปในลักษณะหวัง ผลประโยชน์ทางการเมือง และนโยบายถูกกำหนดมาจากหน่วยงานระดับบนในลักษณะเป็นคำสั่งการ ทำให้ผู้ปฏิบัติดำเนินงานเพียงเพื่อให้ครบตามขั้นตอนของนโยบายเท่านั้น จึงขาดความคิดสร้างสรรค์ในการแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาหนี้นอกระบบที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้การนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติไม่ประสบผลสำเร็จ

4.3.4 ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร

ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายและมีส่วนช่วยสนับสนุนให้การนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกช. 6901-2560 ไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน

การนำนโยบายไปปฏิบัติมีเพียงเฉพาะหน่วยงานภายในกรมปศุสัตว์เท่านั้น นั่นคือ สำนักงานพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ (สพส.) สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอ การประสานงานหรือการติดต่อสื่อสารมีทั้งหมด 2 รูปแบบ คือ 1) แบบเป็นทางการโดยใช้หนังสือราชการและการส่งการของผู้บังคับบัญชาหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เช่น การสั่งการเพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการพิจารณาหรือคณะกรรมการพิจารณาการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ ประชุมคณะกรรมการพิจารณารับรอง และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และ 2) แบบไม่เป็นทางการโดยมีช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารต่าง ๆ เช่น มีหนังสือเชิญและนัดหมายทางอีเมลและหรือทางโทรศัพท์ ที่ผ่านทางการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติกับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ มีทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานผ่านอาสาปศุสัตว์ในเขตพื้นที่ การกำหนดรายละเอียด รูปแบบ และขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนส่งผลให้นโยบายไปปฏิบัติสามารถนำไปปฏิบัติได้โดยไม่มีอุปสรรค สอดคล้องกับแนวคิดของวรเดช จันทรศร (2552) ที่กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมาจากการประสานงานมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว มีความเที่ยงตรง การสื่อสารระหว่างองค์การมีความสม่ำเสมอ จำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีน้อย และระดับของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ชูชาติ ปุษะณวิน (2555) ที่ศึกษาเรื่อง “การนำนโยบายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร” พบว่า การประสานงาน ช่องทางการติดต่อสื่อสาร การประสานงานระหว่างหน่วยราชการและผู้เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ เกิดขึ้นในหลายช่องทาง เช่น การใช้หนังสือราชการ การประชุมแนวตั้งของสำนักพัฒนาสังคม การหารือกับสำนักโดยทางโทรศัพท์ การให้คำแนะนำปรึกษาแก่ชุมชนโดยนักพัฒนาชุมชน การจัดวิทยากรกระบวนการให้ความรู้ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งน่าจะมีผลชัดเจนและสามารถสร้างความเข้าใจในข่าวสารข้อมูลไม่คลาดเคลื่อน

4.3.5 ปัจจัยด้านการเมือง และสังคม

ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศที่เป็นผลมาจากนโยบายการค้าระหว่างประเทศส่งผลให้ข้อกำหนดต่างๆ จากประเทศคู่ค้าเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการฟาร์มมีมาตรฐานสูงมากขึ้น การดำเนินการต่างๆ ของฟาร์มไก่เนื้อให้เป็นไปตามข้อกำหนดต้องใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง ฟาร์มไก่เนื้อที่ไม่ได้ผลิตรายได้ก็เพื่อป้อนโรงงานแปรรูปไก่เพื่อการส่งออกจึงไม่ยอมลงทุนปรับปรุงฟาร์มไก่เนื้อของตน และไม่ประสงค์ขอรับรองมาตรฐานฟาร์มส่งผลให้ตัวเลขของฟาร์มไก่เนื้อที่ผ่านการรับรองของกรมปศุสัตว์มีจำนวนน้อยตามไปด้วย ดังนั้นกล่าวได้ว่า ข้อกำหนดต่างๆ จากประเทศคู่ค้าที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเป็นอุปสรรคต่อการนำนโยบาย มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติ ซึ่งปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศส่งผลต่อการดำเนินนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรของประเทศไทยดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ นพดล อุดมวิศกุล (2548) ที่ศึกษาเรื่อง “การเข้าสู่ภาวะและการกำหนดนโยบายสาธารณะ : ศึกษากรณีนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารในประเทศไทย” พบว่า ประเด็นเรื่องมาตรฐานสินค้าและอาหารเป็นปัญหาที่ได้รับมีความสำคัญมากในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งในประเด็นดังกล่าวเกิดขึ้นจากองค์การระหว่างประเทศส่งผ่านและถ่ายทอดแนวคิดนโยบายมายังประเทศที่กำลังพัฒนาผ่านการประชุมสัมมนาขององค์การระหว่างประเทศจนพัฒนากลายเป็นประเด็นสำคัญในประเทศกำลังพัฒนาทำให้มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารเป็นประเด็นเข้าสู่วาระนโยบายของรัฐบาลในประเทศที่กำลังพัฒนาได้ โดยปัจจัยด้านการเมืองในประเทศไม่มีผลโดยตรงต่อการนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติ

ปัจจัยด้านสังคม การกำหนดให้ฟาร์มไก่เนื้อจัดเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นกิจการที่มีกระบวนการผลิตหรือกรรมวิธีการผลิตหรือกิจกรรมการให้บริการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดมลพิษหรือสิ่งที่ทำให้เกิดโรค ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2558 และในข้อกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 กำหนดว่า สถานที่ตั้งฟาร์มไก่เนื้อต้องได้รับการได้รับการยินยอมจากหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น ดังนั้นการยื่นขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อต้องแสดงหลักฐานการยินยอมให้ประกอบกิจการจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้ออาจมีการปรับปรุงฟาร์มและบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามข้อกำหนดของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นนั้นๆ และบางกรณีซึ่งอาจเป็นส่วน

น้อยที่ต้องผ่านการทำความเข้าใจของประชาชนในเขตพื้นที่ (ในบางกรณีที่ฟาร์มถูกร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงฟาร์ม) ซึ่งไม่ได้บังคับใช้เฉพาะฟาร์มไก่เนื้อ ยังรวมถึงฟาร์มปศุสัตว์ทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นฟาร์มสุกร ฟาร์มโคนม มลภาวะของฟาร์มไก่เนื้อสู่ชุมชนในพื้นที่และบทบาทของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่มีต่อฟาร์มไก่เนื้อส่งผลโดยอ้อมต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามข้อกำหนดของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ลดทอนแรงจูงใจในประกอบกิจการฟาร์มไก่เนื้อ อย่างไรก็ตามไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวคิดปัจจัยทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการเมืองภายในประเทศมีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จและล้มเหลวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณภา จีรพันธ์ (2550) ที่ศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีนโยบายแก๊สโซฮอล์” พบว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมีผลทำให้ความต้องการบริโภคน้ำมันของประเทศเพิ่มมากขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อปัญหาพลังงานของประเทศ เมื่อโครงสร้างประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนทางอ้อมในการเพิ่มมูลค่าผลิตผลทางการเกษตรผ่านนโยบายส่งเสริมการใช้แก๊สโซฮอล์ อันเป็นการสนับสนุนผลิตผลทางการเกษตรในประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ผลประโยชน์จึงเกิดกับเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศในการสร้างรายได้ สร้างงาน และกระจายการลงทุนสู่ภูมิภาค ทำให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่เริ่มตระหนักถึงความสำคัญถึงปัญหาวิกฤตพลังงานโลกที่ส่งผลกระทบต่ออย่างทั่วถึงกัน ทำให้มีการปรับตัวและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการสนองนโยบายของภาครัฐ ดังนั้นปัจจัยทางสังคมจึงมีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ

4.3.6 ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในนโยบายนี้ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายมีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรฉบับนี้ไปปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยด้านงบประมาณการลงทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อที่มีฟาร์มขนาดใหญ่จะมีความพร้อมในด้านงบประมาณการลงทุน และมีความสามารถในการบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานมากกว่าฟาร์มขนาดกลาง และรายย่อยที่ผลิตไก่เนื้อจำหน่ายภายในประเทศทำให้ฟาร์มไก่เนื้อกลุ่มนี้ไม่สนใจขอเข้ารับการรับรองมาตรฐาน แต่เมื่อพิจารณาถึงทัศนคติที่มีต่อมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อ พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อมีทัศนคติที่ดีและมีความคุ้นเคยต่อ “มาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อ” ที่ต้องมีการปรับปรุงระบบการจัดการภายในฟาร์มให้ได้ตามมาตรฐานที่กรมปศุสัตว์กำหนดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลฟาร์มไม่ให้เกิดโรคระบาดในสัตว์ปีกอย่างเด็ดขาด โดยไม่ทราบว่ามีมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อที่กล่าวถึงนั้น คือ มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ข้อจำกัดด้านในด้านงบประมาณของฟาร์มขนาดกลาง และรายย่อยที่ผลิตไก่เนื้อจำหน่ายภายในประเทศเป็นอุปสรรคต่อการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไปปฏิบัติ ทั้งนี้ข้อจำกัดดังกล่าวถือว่าเป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุม ซึ่งยากมากที่ผู้บริหารนโยบายจะเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้ ปัจจัยที่คาดการณ์ไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อความสมบูรณ์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (มยุรี อนุমানราชธน, 2551) สอดคล้องกับแนวคิดของ Mazmanian and Sabatier (1980) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติประการหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับการยอมรับและปฏิบัติตามผลผลิตของนโยบาย ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายจะพิจารณาถึงผลได้หรือผลเสียของตนเป็นหลักหากเสียประโยชน์กลุ่มเป้าหมายจะแสดงออกโดยมาสนใจนโยบาย หรือพยายามหลีกเลี่ยงการนำนโยบายนั้นมาปฏิบัติ ทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายสามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนและสามารถเป็นอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตามทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายเป็นไปในทางลบส่งผลให้การดำเนินนโยบายมีอุปสรรคเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ พิษญา วิฑูรภิจจา (2562) ที่ศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจชีวภาพสู่การปฏิบัติ: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี” พบว่าทัศนคติและวิถีชีวิตของเกษตรกร นับเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมโครงการอุบลโมเดล ซึ่งเกษตรกรจะมีความตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกัน เหตุผลที่เกษตรกรที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการคือ การตระหนักถึงอันตรายของสารกำจัดศัตรูพืชว่ามีผลเสียร้ายแรงต่อสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่เกษตรกร ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งตัดสินใจไม่เข้าร่วมโครงการด้วยเหตุผลที่ว่า การใช้สารเคมีนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะการใช้สารเคมีทำได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นการทุ่นแรง

และเวลาในการเพาะปลูก อีกทั้งยังได้ผลผลิตที่งอกงาม และเก็บเกี่ยวได้เร็วกว่าการปลูกในระบบอินทรีย์ ด้วยเหตุนี้ทัศนคติส่วนตัวของเกษตรกรจึงนับเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนนโยบายที่มุ่งให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตไปเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ได้

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวในการนำนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มไก่เนื้อไปปฏิบัติ โดยกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยที่ศึกษาทั้งสิ้น 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านตัวนโยบาย 2) ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 3) ปัจจัยด้านทรัพยากร 4) ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร 5) ปัจจัยด้านการเมืองและสังคม และ 6) ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ปัจจัยด้านตัวนโยบาย ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย ปัจจัยด้านการเมือง และสังคม ไม่เป็นตามกรอบแนวคิดของการวิจัย กล่าวคือ ตัวนโยบายไม่ได้มีเป้าหมายที่จะให้ฟาร์มไก่เนื้อทุกแห่งทั่วประเทศต้องขอการรับรองมาตรฐาน แต่มุ่งหวังให้ฟาร์มไก่เนื้อสมัครใจขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม ทำให้นโยบายเปิดโอกาสหรือมีทางเลือกที่จะขอหรือไม่ขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม ส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อกลุ่มเป้าหมายที่มีงบประมาณไม่มากพอในการลงทุนปรับปรุงฟาร์ม และบริหารจัดการให้เป็นไปตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6901-2560 ไม่สมัครใจเข้าร่วมการรับรองมาตรฐานฟาร์ม ซึ่งแตกต่างจากฟาร์มไก่เนื้อที่มีการเลี้ยงแบบประกันราคา ฟาร์มรับจ้างเลี้ยง และฟาร์มบริษัท ที่มีพันธะสัญญาส่งวัตถุดิบไก่เนื้อป้อนโรงงานแปรรูปไก่เพื่อการส่งออก การบริหารจัดการฟาร์มในบางข้อกำหนด บริษัทผู้สัญญาจะเป็นผู้รับผิดชอบไม่จำเป็นจะเป็นการจัดหาสัตวแพทย์ผู้ดูแลสุขภาพสัตว์ และสัตวบาลผู้ควบคุมดูแลภายในฟาร์ม ส่งผลให้ฟาร์มไก่เนื้อกลุ่มดังกล่าวนี้มีสัดส่วนการรับรองมาตรฐานฟาร์มมากกว่าฟาร์มไก่เนื้อที่เลี้ยงเพื่อผลิตไก่เนื้อจำหน่ายในประเทศ นอกจากนี้ปัจจัยการเมืองจากการค้าระหว่างประเทศส่งผลให้ข้อกำหนดมีมาตรฐานสูงมากขึ้นตามความต้องการของประเทศคู่ค้า ประเทศไทยยังต้องการพึ่งพารายได้จากการส่งออกจึงเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการค้าระหว่างประเทศ การปรับข้อกำหนดในมาตรฐานจึงมักเกิดขึ้นอยู่เสมอเพื่อนำมาปรับใช้กับฟาร์มไก่เนื้อ เมื่อในมาตรฐานมีข้อกำหนดที่สูงและเข้มงวดมากขึ้น การรับรองมาตรฐานฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อต้องแลกมาด้วยภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงมากขึ้นตาม อีกทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมจากมลภาวะภายในฟาร์มไก่เนื้อส่งผลกระทบต่อชุมชนรอบข้างเกิดเป็นปัญหาสังคมติดตามมา การแก้ปัญหาของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นออกมาในรูปแบบการทำประชาคม หรือการปรับปรุงฟาร์มตามข้อเรียกร้องซึ่งต้องใช้เงินในการแก้ปัญหาเพื่อให้ฟาร์มกับชุมชนอยู่ด้วยกันได้ ปัญหาที่ในบางกรณีไม่สามารถแก้ได้ มีความเสี่ยงต่อการลงทุนไม่คุ้มกับผลประโยชน์ที่ได้รับจึงส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อไม่สนใจที่จะขอรับรองมาตรฐานฟาร์มมากขึ้น หรือหาทางออกโดยการไปประกอบอาชีพอื่น อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้พบว่า ปัจจัยด้านหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร ปัจจัยด้านทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อเป็นไปตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย กล่าวคือ นโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.6901-2560 มีโครงสร้างการปฏิบัติงานโดยใช้หน่วยงานเดียวในการปฏิบัติงาน คือ กรมปศุสัตว์ และหน่วยงานในระดับปฏิบัติ ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และสำนักงาน ปศุสัตว์อำเภอ โดยดำเนินงานภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่ออกมาเพื่อใช้กับนโยบาย โดยเฉพาะจึงมีขั้นตอน การดำเนินงานที่ชัดเจน ทั้งนี้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นบุคลากรที่มีอยู่ในสังกัดที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง มีการระบุภาระหน้าที่ขอบเขตความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนั้นนโยบายมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับฟาร์มไก่เนื้อได้ถูกนำมาใช้กับฟาร์มไก่เนื้อในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 20 ปี (พ.ศ. 2542-2564) กล่าวได้ว่านโยบายมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อเป็นนโยบายที่เป็นหนึ่งในภารกิจหลักของกรมปศุสัตว์ที่ผูกพันต่อเนื่องยาวนานระหว่างผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และกลุ่มเป้าหมายของนโยบาย

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงนโยบาย

5.1.1 จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ล้วนเป็นฟาร์มผลิตไก่เนื้อที่เป็นคู่สัญญากับบริษัทเอกชนที่มีศักยภาพในการลงทุนสูง ซึ่งมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนฟาร์มทั่วทั้งประเทศ

ที่ไม่มีการขอยื่นขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม ดังนั้นกรมปศุสัตว์ในฐานะหน่วยงานที่กำกับนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร ข้างต้น ควรจัดทำมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อออกเป็น 2 ฉบับ ที่มีข้อกำหนดในมาตรฐานที่แตกต่างกัน โดยมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อ ฉบับที่ 1 คือ มาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อเพื่อการส่งออก ซึ่งมีรายละเอียดในข้อกำหนดต้องเทียบเท่ามาตรฐานสากล มาตรฐานฉบับที่ 2 คือ มาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อเพื่อผลิตไก่เนื้อจำหน่ายในประเทศ มีรายละเอียดข้อกำหนดอยู่บนพื้นฐานที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อสามารถนำไปปรับใช้ในฟาร์มของตนเองได้และคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญ

5.1.2 เมื่อมีการจัดทำมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อออกเป็น 2 ฉบับ คือ 1) มาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อเพื่อการส่งออก และ 2) คือ มาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อเพื่อผลิตไก่เนื้อจำหน่ายในประเทศ ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับการดำเนินนโยบายมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อในแต่ละฉบับ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริม สนับสนุนปัจจัยด้านต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อในการเข้าถึงการรับรองมาตรฐานฟาร์มไก่เนื้อได้โดยง่าย ซึ่งอาจจะต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง

5.1.3 เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมกระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ.6901-2560 มากขึ้น ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรผู้ผลิตไก่เนื้อแบบฟาร์มซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักให้มีความตระหนักถึงการเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอย่างทั่วหน้า เช่น การเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้ที่เข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรดังกล่าวเพื่อให้เกษตรกรรู้สึกเชื่อมั่นที่จะเข้าร่วม เช่น ผลประโยชน์ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อควรได้รับเมื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานฟาร์ม

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อต่อยอดงานวิจัย

5.2.1 ศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นอื่นๆ หรือมิติศึกษามิติต่างๆ อย่างเชื่อมโยงกันแบบบูรณาการเพื่อให้เห็นถึงผลของการดำเนินนโยบายอย่างรอบด้าน เช่น มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านสาธารณสุข มิติด้านความเป็นธรรม หรือมิติทางสังคม เป็นต้น ซึ่งมิติต่างๆ เหล่านี้จะมีข้อมูลบางส่วนที่เชื่อมโยงกัน

5.2.2 ทำการศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพและขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังประชาชนทั่วไปในฐานะผู้บริโภคสินค้า หรือในฐานะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการผลิตไก่เนื้อที่ได้รับการรับรองมาตรฐานตามหลักสากล และขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สมาคมโรงงาน แปรรูปอาหาร เป็นต้น

6. เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์ (2564). *ข้อมูล Open Data กรมปศุสัตว์* สืบค้นจาก <https://dld.go.th/th/index.php/th/service-people/opendata-menu/22054-opendata-25630612>
- ชูชาติ ปุษยะนาวิน. (2555). *การนำนโยบายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นพดล อุดมวิศกุล. (2548). *การเข้าสู่วาระและการกำหนดนโยบายสาธารณะ : ศึกษากรณีนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พิชญา วิฑูรกิจจา. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจชีวภาพสู่การปฏิบัติ: กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มยุรี อนุมานราชธน. (2551). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์. หน้า 226-229.
- รจนา อินคง. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้ครอบครัวไปปฏิบัติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วรรณ จิรพันธ์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีนโยบายแก๊สโซฮอล์*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- วรเดช จันทรศร. (2552). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย (TURA). หน้า 147-165.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2557). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 110-118.
- ศูนย์สารสนเทศการเกษตร. (2563). *สถิติการค้าสินค้าเกษตรไทยกับต่างประเทศ ปี 2563*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 10-12.
- อิทธิชัย สีด้า. (2553). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- Edwards, G.C. III. (1980). *Implementing Public Policy*. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press. 10-12.
- Sabatier, P., & Mazmanian, D. (1980). The Implementation of Public Policy: A Framework of Analysis. *Policy studies journal*, 8(4), 538-560.
- Sabatier, P. A. (1986). Top-down and Bottom-Up Approaches to Implementation Research: A Critical Analysis and Suggested Synthesis. *Journal of public policy*, 6(1), 21-48.
- Van Meter. Donald S. and Van Horn. Cark E. (1975). The Policy Implementation Process: A conceptual framework. *Administration and Society*, 6 (4), 445-487.

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

The Development of a Problem-Solving Lesson Plan Applied to an Online Learning in the Electrical Circuit Course

สุเมธ เทศกุล¹ ธนิต บุญใส² และศศิพร ผลไพศาลศักดิ์³
Sumeth Theskul¹ Tanit Boonsai² and Sasiporn Phonpaisa³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า 2) หาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า โดยใช้การวิจัยและพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของแผนจัดการเรียนรู้เป็นผู้สอนทางด้านวิศวกรรม 3 ท่าน ตัวอย่างประชากรวิจัยของการทดลอง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า และสาขาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และระบบอัตโนมัติ คณะครุศาสตรอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 23 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มจากประชากรวิจัย 83 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบประเมินความเหมาะสม 5 ระดับ 2) แบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t) ผลการวิจัย พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, $SD = 0.75$) และผลการหาประสิทธิภาพ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน (E_1) และหลังเรียน (E_2) มีค่าเป็น 82.83/84.57 และผู้เรียนมีคะแนนทดสอบเฉลี่ยหลังทดลองมากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยหลังการทดลองในระดับพึงพอใจระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$, $SD = 0.68$)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การเรียนการสอนแบบออนไลน์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจ

¹ สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะครุศาสตรอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Electrical engineering Faculty of Industrial Education Rajamangala University of Technology Thanyaburi
E-mail: sumeth_t@rmutt.ac.th

² สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะครุศาสตรอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Electrical engineering Faculty of Industrial Education Rajamangala University of Technology Thanyaburi
E-mail: tanit_b@rmutt.ac.th

³ สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะครุศาสตรอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Electrical engineering Faculty of Industrial Education Rajamangala University of Technology Thanyaburi
E-mail: sasiporn_p@rmutt.ac.th

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop a problem-solving learning plan applied to an online learning in the course of electrical circuits; and 2) to examine the efficiency of a problem-solving learning model using research and development methodology. The problem-solving learning model applied to online learning has been evaluated in terms of suitability and congruence by 3 specialists who have taught the electrical circuit course. The research samples were 23 first-year students randomly selected from 83 students in a field of Electrical Engineering and Electronics and Automation Systems Engineering in the faculty of Technical Education at Rajamangala University of Technology Thanyaburi. The research instruments consisted of five-scale suitability assessment form and satisfaction questionnaires. The data were analyzed using percentage, arithmetic mean, standard deviation, and T-test. The results showed a problem-solving learning model applied to an online learning in the electrical circuit course has been a high suitability ($\bar{X}$ = 4.19, SD = 0.75); and the efficiency of process (E_1) and efficiency of product (E_2) were 82.83/84.57. In addition, the average scores of the students after the experiment were greater than the average scores before the experiment with statistical significance at 0.05. The average satisfaction scores after the experiment were at the highest level ($\bar{X}$ = 4.42, SD = 0.68).

Keywords: Problem-Solving Learning, Online Learning, Achievement, Satisfaction

วันที่รับบทความ : 18 กรกฎาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 16 กันยายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 17 ตุลาคม 2565

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของการพัฒนาเทคโนโลยี ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ทางการสื่อสารที่สามารถเชื่อมโยงสังคมต่าง ๆ ทุกมุมโลก และปัจจุบันการศึกษาได้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมา พร้อมกับการเพิ่มของจำนวนประชากรและปัญหาต่าง ๆ ของสังคม ทำให้การจัดการศึกษาต้องมีการปรับปรุง เพื่อสนองตอบต่อความต้องการและจุดมุ่งหมายของผู้เรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันและท้าทายความสามารถของนักการศึกษาให้คิดค้นหาแนวทางในการสร้างประสิทธิภาพทางการศึกษาและการเรียนการสอนอย่างไม่หยุดยั้ง ได้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน โดยการเปิดช่องทางการเรียนรู้ ของผู้เรียนให้มีความกว้างขวางและหลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันการเรียนรู้ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของผู้เรียน โดยผู้สอนช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ ทักษะด้านการเรียนและนวัตกรรมซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของผู้เรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอนของกิจกรรม ในการพัฒนาความสามารถทางการคิดเป็นสิ่งที่นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญ เพราะความสามารถทางการคิดจะช่วยให้ผู้เรียนแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเครื่องมือ สำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ด้วยตนเอง (ประเวศ วะสี, 2539, น.8)

โลกของการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในศตวรรษที่ 21 เครื่องมือในการแสวงหาความรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาความรู้ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ ได้ด้วยตนเองจากแหล่งต่าง ๆ มากมายและตลอดเวลาที่ต้องการ ทำให้ห้องเรียนมีความแปลกตาไปจากที่เป็นอยู่ ภาพของการที่นักศึกษา

หรือนิสิตนักศึกษา จะมีคอมพิวเตอร์พกพา (Notebook) แท็บเล็ต (Tablet) ไอแพด (iPad) หรือสมาร์ทโฟน (Smart Phone) เป็นอุปกรณ์การเรียนจึงเป็นเรื่องปกติ ดังนั้นหน้าที่ของครู อาจารย์ในการสอน จึงเปลี่ยนแปลงไปจากการยืนหน้าชั้นมาเป็นการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากที่สุด ด้วยกระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้เกิดแนวความคิดต่อการจัดการศึกษานั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย (พรทิพย์ ศิริภทราชัย, 2556, น.49-56)

การสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิด เป็นการค้นพบทางการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ในศตวรรษที่ 21 เพราะเป็นการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาด้วยตนเอง เพราะในการปรับตัวต่อไปของ ชีวิตของผู้เรียนต้องพบกับ การเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย สิ่งที่คุณเรียนรับการถ่ายทอดจากครู นั้นอาจเป็นสิ่งที่ล้าหลังใช้การไม่ได้ แต่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิด สิ่งที่ดีตัวผู้เรียนไป คือ วิธีการคิด กระบวนการคิด กระบวนการแสวงหาความรู้ ความสามารถในการกล้าคิด กล้าทำ ซึ่งคุณสมบัติ เหล่านี้จะกลายเป็นลักษณะนิสัยของผู้เรียนในการนำไปสู่การพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติต่อไป การคิดแก้ปัญหา เป็นทักษะที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งสำหรับมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องเจอกับปัญหาอยู่ทุก ๆ วัน ซึ่งในระบบการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนา และฝึกเยาวชนให้มีโอกาส ทักษะการคิดแก้ปัญหาให้มากขึ้น (สวัญ มูลคำ, 2551, น.16)

การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving Method) เป็นวิธีการสอนที่เป็นไปตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้คือ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จึงเป็นวิธีสอนให้เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมรวมกับความรู้ใหม่และกระบวนการต่าง ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาช่วยให้ นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2545, น.205) การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหานี้มีแนวคิดสำคัญคือการนำปัญหามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการนี้จะสามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยต้องการแสวงหาความรู้เพื่อขจัดความสงสัย นักเรียนได้เผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์จริง ร่วมกันคิดหาหนทางในการแก้ไขปัญหา เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สามารถพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการแก้ปัญหาช่วยพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปความ การคิดแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม โดยนักเรียนจะเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาการคิดด้านต่าง ๆ ไปด้วยกัน

หากนำการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา ปรับใช้ในรูปแบบของการเรียนแบบออนไลน์ โดยการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่าย เรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ แทนที่การเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนและนำเสนอปัญหาที่ต้องการโดยผู้เรียน สื่อสารการเรียนกับผู้สอน และกับผู้เรียนด้วยกันบนระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมต่อถึงกันในระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อร่วมกันวางแผนวิเคราะห์แก้ไขปัญหาที่ผู้สอนเป็น ผู้กำหนดขึ้นเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ โดยผู้เรียนสามารถสืบเสาะหาความรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาได้อย่างหลากหลาย และนำความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์ จนได้คำตอบ (จันทร์พินท์ พัฒนโอฬาร, 2556, น.4)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนด้วยการแก้ปัญหาให้กับนักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการคิดในแบบต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดีบวกกับนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดการเรียนรู้ของผู้สอนจะต้องมีสื่อการเรียนรู้และนวัตกรรมวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดียิ่ง และมุ่งเน้นผลการเรียนรู้ในระดับสูงซึ่งก็คือ การพัฒนาส่งเสริมทักษะการคิด (Thinking Skills) ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาการจรไฟฟ้า ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 เพื่อศึกษาว่าการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา นั้นส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เพิ่มขึ้นและนักเรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้นาน้อยเพียงใดและหากวิธีดังกล่าวได้ผลสำเร็จก็จะเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้และวิชาอื่น ๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

1.2.2 เพื่อหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิศวกรรมไฟฟ้าและสาขาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และระบบอัตโนมัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่ลงทะเบียนในรายวิชาวงจรไฟฟ้า ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 4 ห้องเรียน จำนวน 83 คน

1.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่ลงทะเบียนในรายวิชาวงจรไฟฟ้า ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 23 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling)

1.3.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

1.3.3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable)

1) แผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

1.3.3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของการเรียนรายวิชาวงจรไฟฟ้า ด้วยแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์

2) ความพึงพอใจต่อแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

1.3.4 ระยะเวลาการทดลอง 7 ธันวาคม 2563- 4 มกราคม 2564

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 สมมติฐานวิจัยหลัก

พัฒนาแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า มีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการยอมรับ (Retain) สมมติฐานวิจัยย่อยทั้ง 2 ข้อ หรือค่าดัชนีความสอดคล้องและประสิทธิภาพพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า เป็นไปตามเกณฑ์

1.4.2 สมมติฐานย่อย

1.4.2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้องของการพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ รายวิชาวงจรไฟฟ้า ทั้งรายข้อและทั้งฉบับ ต้องมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป

1.4.2.2. ประสิทธิภาพของแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า มีคะแนนทดสอบเฉลี่ยหลังเรียนมากกว่าคะแนนทดสอบเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

2.1 ผู้เชี่ยวชาญและประชากรวิจัย

กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของการพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทางวิศวกรรม มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป ประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 ราย

กลุ่มที่ 2 ประชากรและตัวอย่างในการทดลองใช้การพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า เป็นนักศึกษาสาขาวิศวกรรมไฟฟ้าและสาขาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และระบบอัตโนมัติ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาค

การศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 83 คน โดยตัวอย่างประชากรวิจัย ได้จากการเลือกวิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 23 คน ในขั้นตอนการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชา วงจรไฟฟ้า

2.2 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ แต่ละระยะมีองค์ประกอบและแบบแผนการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียน แบบออนไลน์ในรายวิชา วงจรไฟฟ้า โดยใช้การศึกษาค้นคว้าเอกสาร มีรายละเอียด ดังนี้

1) วิเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียน แบบออนไลน์ จาก เอกสาร ตำรา การวิจัย เพื่อศึกษาปัญหา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์

2) สังเคราะห์แผนจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาฉบับร่าง โดยนำการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบใน ขั้นตอนที่ 1 มาร่างเป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

3) ประเมินแผนจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาโดยวิธีการใช้แบบสอบถามความเหมาะสม จากผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเป็นเครื่องมือวิจัย และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 2 การทดลองแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชา วงจรไฟฟ้า ขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวแบบสอบ ก่อนหลัง (One group pretest-posttest design)

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 3 ส่วน 1)แผนจัดการเรียนรู้ 2)แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และ 3)แบบประเมินความพึงพอใจต่อแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชา วงจรไฟฟ้า

2.3.1 แผนจัดการเรียนรู้

รายวิชาที่ใช้ทำแผนการจัดการเรียนรู้ในการทดลองเป็นรายวิชาในกลุ่มวิศวกรรม ที่เกี่ยวกับความรู้และ หลักการในการสอนศาสตร์ด้านวิศวกรรมศาสตร์ รายวิชาวงจรไฟฟ้า รหัสวิชา 02-221-107 หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม บัณฑิต สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พ.ศ. 2559 เนื่องจากเป็น วิชาทฤษฎีพื้นฐานด้านวิศวกรรมไฟฟ้าที่จำเป็นต้องใช้กับวิชาด้านวิศวกรรมไฟฟ้าอื่น ๆ โดยได้กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ ที่พัฒนา จำนวน 4 แผน ประกอบด้วย 1)เรื่องการวิเคราะห์วงจรไฟฟ้ากระแสสลับด้วยวิธีการวิเคราะห์แรงดันโหนด 2)การวิเคราะห์วงจรไฟฟ้ากระแสสลับด้วยวิธีการวิเคราะห์กระแสเมฆ 3)การวิเคราะห์กำลังไฟฟ้ากระแสสลับ 4)กำลังเชิงซ้อน และการปรับปรุงตัวประกอบกำลังไฟฟ้ากระแสสลับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความสอดคล้องของแผนจัดการเรียนรู้ที่ เพื่อประเมินค่าดัชนี ความสอดคล้องของแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

2.3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1) ตรวจสอบคุณภาพค่าดัชนีความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผน จัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า ที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสอนวิชาด้านวิศวกรรมไฟฟ้าศึกษา ด้านวิชาการและงานวิจัยและทางด้านการศึกษา ระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์การสอนวิชาด้านวิศวกรรมไม่น้อยกว่า 10 ปี ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 ท่าน

2) ทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่องกับตัวอย่างประชากรที่ไม่ใช่ตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 10 คน

3) ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 23 คน

2.3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมการเรียนรู้ เพื่อออกแบบทดสอบ เป็นข้อทดสอบแบบปรนัย 5 ตัวเลือก การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

1) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินให้คะแนนคำถามแต่ละข้อโดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ได้ค่าความสอดคล้อง 1.00 แสดงว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัด

2) ทำการปรับปรุงแก้ไข แล้วนำแบบทดสอบไปทดสอบกับนักศึกษาที่เคยเรียนวิชานี้มาแล้วโดยไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 10 คน เพื่อหาคุณภาพของข้อสอบรายข้อ ประกอบด้วยข้อที่มีค่าดัชนีความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.2-0.8 และข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ไม่น้อยกว่า 0.20 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้ KR 20

2.3.4 แบบประเมินความพึงพอใจ

แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา เป็นแบบเพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอน แบบใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า เป็นแบบให้คะแนน 5 ระดับของลิเคิร์ต

1) นำแบบประเมินความพึงพอใจที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินให้คะแนนคำถามแต่ละข้อโดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence; IOC)

2) นำแบบประเมินความพึงพอใจที่ผ่านการปรับแก้แล้ว นำมาทดสอบกับนักศึกษาที่เคยเรียนวิชานี้มาแล้ว จำนวน 10 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร Cronbach's Alpha กำหนดค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่า 0.70 ผลการประเมินได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.77

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา 2) การเรียนรู้ด้วยการสอนแบบออนไลน์ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน 3) ขั้นการกำหนดปัญหา 4) ขั้นวางแผนแก้ปัญหา 5) ขั้นการแก้ปัญหา 6) ขั้นสรุปและนำเสนอการแก้ปัญหา องค์ประกอบที่ 3 ผลลัพธ์ ประกอบด้วย 1) ผลลัพธ์ทางการเรียน 2) ความพึงพอใจของผู้เรียน

ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ที่พัฒนาขึ้นประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19, SD=0.75$) โดยสาระการเรียนรู้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}=4.67, SD=1.00$) รองลงมา เป็นกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับขั้นตอนกระบวนการแก้ปัญหาและกิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ ได้ผลประเมินเท่ากัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33, SD=0.58$) สำหรับเนื้อหามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00, SD=1.00$) และกิจกรรมเหมาะสมต่อการเรียนในเนื้อหาแต่ละชุดกิจกรรม ($\bar{X}=4.00, SD=0.58$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา

ข้อความ	$\bar{X}$	SD	ผลการประเมิน
สาระการเรียนรู้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์	4.67	1.00	มากที่สุด
เนื้อหาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.00	1.00	มาก
กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้อง กับขั้นตอนกระบวนการแก้ปัญหา	4.33	0.58	มากที่สุด
กิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้	4.33	0.58	มากที่สุด
กิจกรรมเหมาะสมต่อการเรียนในเนื้อหาแต่ละชุดกิจกรรม	4.00	0.58	มาก
รวม	4.19	0.75	มาก

การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ โดยวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการเรียนรู้พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.93 ถึง 1.00 เป็นค่าดัชนีที่มีความสอดคล้องสามารถใช้ได้

3.2 การหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

3.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ พบว่า ค่าสถิติ t-test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 df = 22 ได้ค่า $t = 25.22$ ซึ่ง หมายความว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยรวมสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา

คะแนน	n	$\bar{X}$	SD	df.	t-test
ก่อนเรียน	23	11.04	2.45	22	25.22*
หลังเรียน	23	32.47	2.55		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2.2 ประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยทำการวัดผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน และหลังเรียน ในการเรียนด้วยแผนจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า

ตามเกณฑ์กำหนด 80/80 ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 คน เพื่อวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียน (E_1) และคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียน (E_2) พบว่าประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า มีค่าเป็น 82.83/84.57 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลประสิทธิภาพ ทดสอบผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนและหลังเรียน(E_1/E_2)

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า	E_1	E_2
	82.83	84.57

3.2.3 ระดับความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ รายวิชาวงจรไฟฟ้า พบว่านักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจรวมทั้งสิ้นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.42$, $SD=0.68$) โดยเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและน่าสนใจ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.60$, $SD = 0.52$) รูปแบบการสอนสามารถทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายกับการเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.30$, $SD = 0.67$) ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถใช้

สติปัญญาในการสร้างองค์ความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50, SD = 0.71) เวลาที่ใช้ในการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.30, SD = 0.82) และหลังจากจบการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปต่อยอดกับวิชาอื่นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.40, SD = 0.70) รายละเอียดตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา

หัวข้อ	$\bar{X}$	SD	ผลการประเมิน
รูปแบบการสอนทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายกับการเรียน	4.30	0.67	มากที่สุด
เนื้อหาที่มีความเหมาะสมและน่าสนใจ	4.60	0.52	มากที่สุด
ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถใช้ปัญญาในการสร้างองค์ความรู้	4.50	0.71	มากที่สุด
เวลาที่ใช้ในการสอนมีความเหมาะสม	4.30	0.82	มากที่สุด
สามารถนำความรู้ไปต่อยอดกับวิชาอื่น	4.40	0.70	มากที่สุด
รวม	4.42	0.68	มากที่สุด

4. อภิปรายผล

ผลการสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า จากการค้นคว้าเอกสาร พบว่ามีความเหมาะสมระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ รายวิชาวงจรไฟฟ้ามีองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ที่สามารถตอบสนองการเรียนรายบุคคลทั้งแบบออนไลน์ และออฟไลน์ เพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสามารถให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่แนวคิด รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์ (2554) พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการถ่ายโยงการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาและการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในระดับความพึงพอใจ การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ รายวิชาวงจรไฟฟ้า ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนเตรียมความพร้อม ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้
- 2) ขั้นการให้ความรู้พื้นฐาน ผู้สอนทบทวนความรู้เดิมและให้ความรู้พื้นฐานตามแนวคิดแบบการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ด้วยวิธีการสอนและสื่อการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจเบื้องต้น
- 3) ขั้นกำหนดปัญหา ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาร่วมการสอนแบบออนไลน์ โดยผู้สอนเสนอสถานการณ์ปัญหาแล้วให้นักศึกษาดูสถานการณ์ปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ มีผู้สอนเป็นผู้คอยแนะนำและร่วมกับนักศึกษาในการกำหนดปัญหาว่าเป็นไปได้หรือไม่
- 4) ขั้นวางแผนแก้ปัญหา ผู้สอนให้นักศึกษาระบุปัญหาในโจทย์วิเคราะห์ หาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง จับประเด็นปัญหาออกเป็นประเด็นย่อย โดยการให้นักศึกษาระบุว่า การแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ แต่ละกลุ่มนำเสนอเรื่องที่ต้องศึกษา โดยผู้สอนและนักศึกษาร่วมกัน จากนั้นให้ร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ปัญหาจากก่อนปฏิบัติจริง ผู้สอนตรวจสอบความถูกต้องและความสมเหตุผลของแนวทางแก้ปัญหาโดยถามตอบเหตุผลของการเลือกแนวทางนั้น และแนะนำแนวทางใหม่ หากเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการตามแนวทางได้
- 5) ขั้นการแก้ปัญหา ผู้สอนให้นักศึกษานำแนวทางแก้ปัญหาหรือความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์ สมมติฐานและประยุกต์ให้เหมาะสมกับโจทย์ปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ นำข้อมูลที่ได้มาแก้ปัญหาตามแนวทางที่ได้ตกลงกันไว้ โดยผู้สอนสังเกตพฤติกรรมนักศึกษาขณะดำเนินการแก้ปัญหา

6) ขั้นสรุปและนำเสนอการแก้ไขของปัญหา ผู้สอนให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มสรุป แต่ละกลุ่มนำเสนอคำตอบและแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้เป็นระบบ

ทั้งนี้พบว่า สอดคล้องกับ พลอยไพลิน ศรีอ่ำดี (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ 2 ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย พบว่า ผลคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนแบบผสมผสานด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา อยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 79.73 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนที่เรียนแบบผสมผสาน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนแบบผสมผสานด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

5.1.1 ผู้เรียนบางส่วนยังระบุปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาไม่หลากหลาย ดังนั้น ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์มากขึ้นโดยใช้คำถาม

5.1.2 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่มีกระบวนการหลายขั้นตอน อาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรม ดังนั้นผู้สอนควรกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสม

5.1.3 ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกสมาชิกเพื่อจัดกลุ่ม โดยสมาชิกต้องสามารถดำเนินการกระบวนการกลุ่มได้

5.1.4 เนื่องด้วยการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชา วงจรไฟฟ้า มีประสิทธิภาพในการสอนเนื้อหาการเรียนรู้ทางทฤษฎี และสามารถปรับใช้การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในรายวิชาวงจรไฟฟ้า ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ โควิด 19 (COVID 19) ที่มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลก ดังนั้นควรกำหนดแนวทาง วิธีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ ในรายวิชาอื่น ๆ

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.2.1 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ กับการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ และควรเปรียบเทียบความคงทนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการเรียนการสอนโดยวิธีปกติกับโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาด้วยการสอน แบบออนไลน์ ผู้เรียนต้องดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองและภายในกลุ่ม ทำให้เกิดความคงทนของการเรียนรู้

5.2.2 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในวิชาด้านวิศวกรรมอื่น ๆ รวมทั้งด้านการพัฒนาทักษะปฏิบัติทางวิศวกรรม

5.2.3 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ในวิชาด้านอื่น ๆ เช่นด้านสังคมศึกษา และด้านเทคนิคศึกษา

5.2.4 ศึกษาวิจัยผลของการจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้กับการเรียนแบบออนไลน์ ต่อตัวแปรกลุ่มพฤติกรรมการณ์เรียนรู้ด้านจิตพิสัยต่าง ๆ เช่น เจตคติต่อวิศวกรรมศึกษา

6. เอกสารอ้างอิง

- จันทร์พินทุ์ พัฒนโอฬาร. (2556). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์เพื่อส่งเสริมการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพมหานคร.
- จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการผ่านเว็บตามแนวทฤษฎีการขยายความคิดเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการถ่ายโยงการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา ภาควิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, กรุงเทพมหานคร.
- ประเวศ วะสี. (2539). ปฏิรูปการศึกษาไทยการยกเครื่องทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสร้างสื่อจำกัด.
- พรทิพย์ ศิริภัทราชัย. (2556). สะเต็มศึกษากับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. วารสารนักบริหาร. 33(2). 49-56.
- พลอยไพลิน ศรีอำดี. (2555). ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ 2 ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2545). การจัดกระบวนการเรียนรู้: เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2551). ครบเครื่องเรื่องการคิด. กรุงเทพฯ: ภาพการพิมพ์.
- Alexander, C. K., & Sadiku, M. N.O. (2000). *Fundamentals of Electric Circuits*. New York: McGraw-Hill.
- Barrow, H. S. (2000). *Problem-based learning applied to Medical Education* (Rev. ed.). Illinois: School of Medicine, Southern Illinois University.
- Boylestad, R. L. (2003). *Introductory Circuit Analysis* (10th ed). New Jersey: Prentice Hall.

คุณภาพของการให้บริการสายการบินภายในประเทศของผู้รับบริการชาวไทย ในช่วง COVID-19

The Quality of Domestic Airline Service in Thai Customers During COVID-19

วิภาดา มุกดา¹ ราเชนทร์ บุญลอยสง²

Wipada Mukda¹ and Rachen Boonloison²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ เรื่อง คุณภาพของการให้บริการสายการบินภายในประเทศของผู้รับบริการชาวไทย ในช่วง COVID-19 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ การศึกษา คุณภาพการให้บริการของสายการบินและการปรับตัวของธุรกิจการบินในช่วงโควิด 19 ซึ่งพบว่า คุณภาพการบริการของสายการบินภายในประเทศควรต้องรักษามาตรฐานของการให้บริการให้อยู่ในระดับที่ดีที่มีประสิทธิภาพ ควบคุมดำเนินการตามมาตรฐานสาธารณสุข เช่น การเว้นระยะห่าง การจัดแอลกอฮอล์เจลให้ผู้โดยสารล้างก่อนขึ้นอากาศยาน ทำความสะอาดห้องน้ำอย่างต่อเนื่อง และให้ผู้ใช้บริการปฏิบัติตามมาตรการสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติตามให้ผู้ให้บริการออกจากพื้นที่เพื่อรักษาความปลอดภัยและคุณภาพของการบริการไม่ให้เกิดความผิดพลาด ส่วนสภาพภายในเครื่องบินควรมีความสะอาดเรียบร้อยในห้องโดยสารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ควรปรับปรุงให้ได้มาตรฐานเพื่อรักษาคุณภาพการบริการและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้รับบริการชาวไทยในช่วง COVID-19 ได้

คำสำคัญ: คุณภาพบริการ สายการบิน ผู้รับบริการ

Abstract

The objective of the academic article was to present the quality of service in domestic airlines and the adaptation of the aviation business during COVID-19. The article found the service quality of domestic airlines should maintain the standard of service at a good level with efficiency. According to public health standards, it should control and operate the hygienic system such as social distancing, alcohol gel providing for passengers to wash before boarding,

¹สาขาวิชาการบริการลูกค้า คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Customer Service of Faculty of Management, Suan Dusit University
Email: amimukda9002@gmail.com

²สาขาวิชาการบริการลูกค้า คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Customer Service of Faculty of Management, Suan Dusit University
Email: rachenb@gmail.com

cleaning the restrooms in aircraft continuously, and following the public health measures seriously. Unless the passengers ignore the defensive measure, the safety and quality of service won't be effective. The interior of the aircraft should be clean and tidy in the cabin. The facilities should be improved to maintain the service quality and to motivate Thai customers during COVID-19.

Keywords: Service Quality, Airlines, Customers

วันที่รับบทความ : 23 มกราคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 29 เมษายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 10 พฤษภาคม 2565

1. บทนำ

การคมนาคมทางอากาศเป็นการเดินทางที่มีความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย ประหยัดเวลาและช่วยให้การเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางได้ง่ายขึ้น ปัจจุบันจึงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว นักธุรกิจและประชาชนทั่วไปเป็นอย่างมากทั้งการเดินทางระหว่างประเทศและภายในประเทศ ส่งผลให้ธุรกิจการบิน ในปัจจุบันมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นเพื่อการติดต่อสื่อสาร การทำธุรกิจหรือการท่องเที่ยวและการคมนาคมทางอากาศเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งกำลังเจริญเติบโตอย่างมาก จนกลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ทำรายได้เป็นอันดับหนึ่งของประเทศและได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐบาลอย่างจริงจัง อุตสาหกรรมการบินของประเทศไทย มีการเติบโตอย่างรวดเร็วเห็นได้จากการขยายฝูงบิน เครือข่ายเส้นทางบินและเพิ่มเที่ยวบินเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสายการบินในภูมิภาคเอเชียและภูมิภาคอื่น เช่น สายการบินตะวันออกกลางและสายการบินต้นทุนต่ำ ซึ่งมีการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน โดยเข้ามาแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาดประกอบกับแนวโน้มความต้องการเดินทางทางอากาศที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีการแข่งขันด้านราคาที่สูงขึ้นเรื่อยๆ พบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จำนวนเที่ยวบินและจำนวนผู้โดยสารรวมมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในปี พ.ศ. 2557 ปริมาณจราจรทางอากาศของท่าอากาศยานเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.03 เมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนจำนวนเที่ยวบินรวม 609,937 เที่ยวบิน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2556 ที่มี 559,423 เที่ยวบินและจำนวนผู้โดยสารรวม 87,572,416 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.67 (Airline Profiler, 2014)

นับตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโควิด-19 (COVID-19) ที่มีจุดเริ่มต้น ณ เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน เป็นข่าวที่สร้างความวิตกกังวลแก่ชาวโลกจากนั้นการระบาดก็เริ่มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งวิกฤตโควิด-19 เกิดการแพร่ระบาดไปในหลายประเทศ แม้กระทั่งประเทศไทยนั้นเริ่มมีการระบาดตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ แต่ระบาดหนักที่สุดในช่วงเดือนมีนาคม 2563 จนต้องมีการล็อกดาวน์จากรัฐบาลโดยศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) ที่ประกาศให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเป็นการทำงานที่บ้าน ทำให้คนรู้จักกับคำว่า “เวิร์คฟอร์มโฮม” (Work from home) รวมถึงสถานศึกษาต้องหยุดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ การแพร่ระบาดโควิด-19 ได้สร้างวิกฤตแก่สังคมโลกเป็นอย่างมากส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลกในวงกว้างทั้งภาคการบริการและภาคอุตสาหกรรมโดยหนึ่งในธุรกิจที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างสูงคือ ธุรกิจสายการบิน (อารียา สุขโต, 2563)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและธุรกิจการบินเป็นอีกธุรกิจที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์โควิด 19 เนื่องจากมาตรการการป้องกันการระบาดโควิดที่ห้ามมิให้ผู้โดยสารเดินทางระหว่างประเทศและเข้า-ออกประเทศ มีเพียงการขนส่งพัสดุทางอากาศเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการภายใต้นโยบายการตรวจสอบที่เข้มข้น ประเทศทั่วโลกต่าง ๆ พากันปิดน่านฟ้ามีการควบคุมการเดินทางทางอากาศจนถึงขั้นสั่งสายการบินต่าง ๆ หยุดบินหรือจำเป็นต้องหยุดบินเพราะไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายธุรกิจการบินต้องปรับตัวอย่างมาก แม้เมื่อการผ่อนคลายเป็นแล้วก็ยังมีผลกระทบต่อรูปแบบการเดินทางในอนาคต การเดินทางลักษณะนี้ในขณะที่วัคซีนหรือยารักษา COVID-19 ยังมีไม่เพียงพอ สภาพ New Normal ของการเดินทางจะทำให้ธุรกิจสายการบินต้องปรับตัวต่างไปจากเดิมอย่างมาก (สุพิชญา วงศ์วาสนา, 2562)

ผู้ประกอบการธุรกิจสายการบินที่มีการแข่งขันสูงจึงจำเป็นต้องปรับปรุงการวางแผนการดำเนินงาน การวางแผนการตลาดและการให้บริการอย่างเหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนการให้บริการควรมีความสอดคล้องกับความต้องการและรสนิยมของผู้ใช้บริการ รวมทั้งการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อธุรกิจการบิน การที่จะสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการนั้น จำเป็นที่จะต้องทราบถึงกลุ่มผู้ใช้บริการที่นิยมใช้บริการการเดินทางทางอากาศ ทราบถึงรสนิยมและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการกลุ่มนี้ (ทนุพร สุขสวัสดิ์, 2553) กล่าวได้ว่า การสร้างคุณภาพบริการของสายการบินภายในประเทศจะต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการที่สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของผู้รับบริการได้ทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ของโควิด 19 เพื่อให้คุณภาพการให้บริการที่ดีส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์และชื่อเสียงที่ดีของสายการบินภายในประเทศที่กระจายออกไปสู่การรับรู้ของผู้รับบริการเป็นวงกว้าง

ดังนั้น บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอคุณภาพของการให้บริการสายการบินภายในประเทศของผู้ให้บริการชาวไทยในช่วง COVID-19 ตลอดจนนำเสนอวิธีการต่าง ๆ ของสายการบินเพื่อการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการปรับตัวขององค์กรให้ผ่านพ้นวิกฤติโควิด 19 ในการให้ธุรกิจสายการบินสามารถกลับไปทำการบิน และสามารถประคับประคองกิจการต่อไปได้

2. การรับรู้ของผู้รับบริการ

การรับรู้ หมายถึง บุคคลจะมีความแตกต่างกันในการรับรู้ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสถานการณ์ของแต่ละบุคคล (Antionides & Van Raaij, 1998) และการรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลแต่ละคนมีการเลือกการประมวลผลและการตีความเกี่ยวกับ ตัวกระตุ้นออกมาให้ความหมายและได้ภาพของโลกที่มีเนื้อหาในทำนองเดียวกันแต่ละประเทศจะมีแนวคิดและการขยายความต่อเพื่อให้มีความหลากหลายของวัฒนธรรม (Schiffman & Kanuk, 2000) และการรับรู้ หมายถึง บุคคลรับสิ่งเร้าทางสังคมและสิ่งเร้าที่ไม่ใช่วัตถุทางสังคม รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วเขาจะทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านั้นไปตามความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและลักษณะสัมพันธ์ระหว่างผู้รับรู้กับผู้รู้ (จำรอง เงินดี, 2552) และการรับรู้ หมายถึง การที่อวัยวะรับรู้ความรู้สึกมีหน้าที่รับรู้ข้อมูลที่อยู่รอบตัวเราส่งผ่านเส้นประสาทขึ้นสู่สมอง ข้อมูลจะอยู่ในรูปของพลังงานต่าง ๆ เช่น ความร้อน แสง สี เสียง ฯลฯ อวัยวะรับรู้ความรู้สึกแต่ละชนิดจะรับพลังงานได้เฉพาะ เช่น ตารับแสง หูรับเสียง ผิวหนังรับอุณหภูมิและสัมผัส ฯลฯ ข้อมูลเร้าอวัยวะรับรู้ความรู้สึกได้แปรพลังงานเหล่านี้เป็นกระแสประสาทเดินทางสู่สมองจะเกิดความรู้สึก เช่น มองเห็น ได้ยิน เป็นต้น (อุบลวรรณ ภวานันท์และคณะ, 2554)

ทั้งนี้ในปัจจุบันมีการบริการสายการบินเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับการปรับตัวที่เพิ่มขึ้นของภาคการค้าและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายส่วนแบ่งทางการตลาดของสายการบินต้นทุนต่ำที่เพิ่มมากขึ้น จากค่าโดยสารที่ดึงดูดใจและเส้นทางการบินใหม่ ๆ เพื่อสร้างความต้องการการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวซึ่งสายการบินต้นทุนต่ำได้มีการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานและปรับเรื่องของต้นทุน เพื่อรองรับการแข่งขันและการเจริญเติบโตที่เพิ่มขึ้น

ของอุตสาหกรรมการบิน ประกอบกับ จุดแข็งของภูมิภาคที่มีสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนที่เชื่อมโยงถึงกันได้ด้วยสายการบินต้นทุนต่ำ ทำให้นักท่องเที่ยวได้ประโยชน์จากการมีสายการบินต้นทุนต่ำและเลือกเดินทางมาพักผ่อนยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มมากขึ้น (Boeing, 2012) และเรื่องคุณภาพของสายการบินต้นทุนต่ำ ยังพบว่า ราคาไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญอีกต่อไปในการเลือกใช้บริการสายการบินโดยเฉพาะในธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ (Kim & Lee, 2011) นอกจากนี้อาจจะกล่าวได้ว่า การรับรู้คุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำของผู้โดยสารจะผันแปรไปตามความต้องการของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ (Park, Robertson & Wu, 2004) และยังพบว่า การรับรู้คุณภาพการบริการของผู้โดยสารสายการบินมีอิทธิพลทางตรงต่อการตั้งใจแสดงพฤติกรรมของผู้บริโภค ได้แก่ การกลับมาใช้บริการซ้ำ การสื่อสารปากต่อปากแก่ผู้อื่นให้ทราบ โดยที่การสื่อสารปากต่อปากแก่ผู้อื่นเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นและเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสายการบินในยุคปัจจุบัน (Yang, Hsieh & Yang, 2012)

ส่วนกระบวนการรับรู้ เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้นในการตีความสิ่งเร้าที่สัมผัสต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับผู้รู้เกี่ยวกับการรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันเมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้าก็จะประมวลสิ่งรับรู้เป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตนเอง (Schmenhorn, Hunt & Osborn, 1982) และยังเป็นกระบวนการที่บุคคลจัดระเบียบความรู้สึกประทับใจของตนเองที่สามารถสื่อความหมายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ซึ่งการรับรู้ของบุคคลแปลความหมายได้อาจแตกต่างจากความเป็นจริง ตีความจากสิ่งที่ได้เห็นได้ยิน ดังนั้นการรับรู้จึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน (ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริระ, 2550) และยังเป็นกระบวนการที่สมองรับสิ่งเร้าจากรอบตัวเราโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า แล้วมาจัดระบบแปลความหมายเป็นความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมาย (สุธิดา ปัทม และไกรจิต สุตะเมือง, 2556)

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ที่แตกต่างกันมักเกิดจากอิทธิพลของตัวกรอง (Filter) ประกอบด้วย แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ ประสบการณ์เดิม กรอบอ้างอิง สภาพแวดล้อม สภาวะทางจิตใจและอารมณ์ (Mood) (ดุจฤดี อ้วนคำ, 2554) และปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวผู้รับรู้ ประกอบด้วย ด้านกายภาพ หมายถึง อวัยวะสัมผัส ถ้าอวัยวะสัมผัสสมบูรณ์ก็จะรับรู้ได้ดี ถ้าหย่อนสมรรถภาพ เช่น หูตึง ตาสั้น ก็จะรับรู้ได้ไม่ดีและด้านสติปัญญา คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ เช่น ความจำ อารมณ์ สติปัญญา ความพร้อม การสังเกตพิจารณา เป็นต้น 2) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย ความรู้เดิม หมายถึง กระบวนการรับรู้เมื่อสัมผัสแล้วต้องแปลเป็น สัญลักษณ์โดยอาศัยความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราจะรับรู้ ฉะนั้นหากไม่มีความรู้เดิมมาก่อนจะทำให้การรับรู้ผิดไปจากความเป็นจริง และลักษณะของสิ่งเร้า หมายถึง คุณสมบัติ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ให้เกิดสนใจที่จะรับรู้หรือทำให้การรับรู้เกิดการคลาดเคลื่อน เช่น ความคล้ายคลึง ความต่อเนื่องของสิ่งเร้าและสภาพพื้นฐานของการรับรู้ เป็นต้น (พัชรวัล พันธ์ศิลาโรจน์, 2551)

สรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการทางความคิดและจิตใจของมนุษย์ที่แสดงออกถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิดที่มีผลมาจากกระบวนการรับและตีความจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่เข้ามาสัมผัสจากสิ่งที่แตกต่างกันทางด้านปัจจัย ส่วนบุคคลและประสบการณ์ที่ผ่านมาของแต่ละคนนั้น จึงมีการรับรู้ที่มีความแตกต่างกันซึ่งลักษณะของการรับรู้จะส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อการรับรู้ในสิ่งนั้น ๆ ดังนั้น การรับรู้ของแต่ละคนอาจมีความแตกต่างกันในการรับรู้เกี่ยวกับบริเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แม้ว่าจะได้รับสิ่งเร้าเดียวกันหรืออยู่ในสถานการณ์เดียวกันก็ตาม ซึ่งอาจเกิดจากอิทธิพลบางอย่างตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

3. ความคาดหวังของผู้รับบริการ

ความคาดหวัง หมายถึง ความคาดหวังต่อการกระทำหรือสถานการณ์ว่า เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอนาคตที่ดีเป็นความมุ่งหวังที่ติดตาม เป็นระดับหรือค่าความน่าจะเป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้มุ่งหวังไว้ (Clay, 1988) ส่วนความคาดหวัง เป็นแนวคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วแสดงออกมาโดยการพูด การเขียนและการแสดงออก

ดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งบุคคลอื่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้ หรืออีกกล่าวหนึ่ง ความคาดหวัง หมายถึง การแสดงออกทางทัศนคติอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก ทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงออกโต้ตอบสิ่งต่าง ๆ ในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ จึงควรพิจารณาในด้านองค์ประกอบของทัศนคติควบคู่ไปด้วย (ชไมพร วตศิริศักดิ์, 2552) และความคาดหวัง หมายถึง สิ่งที่บุคคลมุ่งหวังหรือคาดคะเนในการกระทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายที่ปรารถนาให้เป็นไป (ทศพร ปริกเพ็ชร, 2552) ตลอดจนความคาดหวัง หมายถึง การคาดการณ์หรือความคาดหวังเพื่อตอบสนองต่อความต้องการขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคล ประสบการณ์ที่ผ่านมาและการเห็นคุณค่าของการกระทำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการนั้น ๆ ซึ่งจะมีผลต่อความพึงพอใจของบุคคล (สุภัทรา มิ่งปรีชา, 2550)

ความสำคัญของความคาดหวังของแต่ละบุคคลสำหรับความสำเร็จมีความสำคัญ ซึ่งการมีมูลค่านั้นเกิดจาก ตัวบุคคลที่มีการยึดติดกับตัวเลือกต่าง ๆ กันตามการรับรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งความคาดหวังนั้นมาจากความเชื่อ บรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ ความถนัด ความเชื่อส่วนบุคคลเหล่านั้นและทัศนคติที่มีการสันนิษฐานกัน ทั่วไปว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (Eccles, 2005) สอดคล้องกับความคาดหวัง หมายถึง ความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผลในแนวทางที่เป็นไปได้หรือเป็นความหวังที่คาดการณ์ว่าต้องการ จะได้ในอนาคตของบุคคล ความคาดหวังจึงเป็นสภาวะทางจิตที่บุคคลคาดคะเนล่วงหน้าแต่บางสิ่งบางอย่างควรจะมี ควรจะเป็นหรือควรจะมีเกิดขึ้นตามความเหมาะสมในเรื่องของความคาดหวัง (Funk & Wagnalls, 1993) และความคาดหวัง คือ ความเชื่อว่าสิ่งใดน่าจะเกิดขึ้นและสิ่งใดบ้างน่าจะไม่เกิดขึ้น ความคาดหวังจะเกิดขึ้นได้ถูกต้องหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การประเมินค่าบุคคลหรือตนเองด้านจิตรู้อำนาจจิตได้สำนึกและได้ใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรม (ปณิยา เกติวงศ์, 2550)

ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวัง ประกอบด้วย ความต้องการ ความรู้สึก การรับรู้ การคาดการณ์ถึงสิ่งที่บุคคล ปรารถนาจะเป็นหรือจะได้ในอนาคต (พรพิมล รียายและคณะ, 2556) และปัจจัยของความคาดหวัง แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านระดับการศึกษา ปัจจัยด้านภูมิฐานะและปัจจัยด้านรายได้ (ศุภลักษณ์ สุริยะ, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ พบว่า กลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง มีความคาดหวังต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยเน้นเรื่องคุณภาพชีวิตของคนในเขตพื้นที่ โดยมองว่าเมื่อมีการพัฒนาเขต เศรษฐกิจพิเศษเข้ามาในนครแม่สอดแล้ว สิ่งที่จะต้องตามมาคือการศึกษา ลูกหลานมีที่เรียน เมื่อจบแล้วมีงานทำไม่ต้อง ออกจากท้องถิ่นเพื่อเข้าไปทำงานในเมืองหลวง มีความมั่นคงในการทำงานและมีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น ส่วนสิทธิ ประโยชน์และสิทธิพิเศษที่นักลงทุนจะได้รับตามข้อเสนอของเทศบาลนครแม่สอด สมาอุตสาหกรรมจังหวัดตากและ หอการค้าจังหวัดตาก (อดิเรก ฟันเขียว, 2557)

ทฤษฎีของความคาดหวัง Vroom ให้ทรรศนะเกี่ยวกับทฤษฎีของความคาดหวัง คือ 1) การคาดหวังว่าเมื่อ แสดงพฤติกรรมไปแล้วจะทำได้หรือไม่ มีความรู้ความสามารถและมีสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกที่จะแสดง พฤติกรรมเพียงพอที่จะดำเนินได้มากเพียงใดและมีบทบาทที่สามารถแสดงความสามารถได้ดีเพียงใด 2) การคาดหวัง ว่าเมื่อทำงานนั้นแล้วทำได้ดีเพียงใด 3) การคาดหวังว่าเมื่อทำงานนั้นได้แล้วจะได้ผลลัพธ์อย่างที่ต้องการหรือไม่ 4) การตีผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำ ถ้าเขาเห็นว่ากระทำแล้วมีค่าเขาก็อยากทำ แต่ถ้าไม่มีค่าเขาก็ไม่สนใจ จึงสรุปได้ว่า คนเรามีแรงจูงใจในการกระทำสิ่งใด ๆ ย่อมมีความคาดหวังตามเงื่อนไขข้างต้น เพราะหากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปแล้ว แรงจูงใจย่อมขาดหายไป เมื่อดูตามสภาพแล้วทฤษฎีเน้นเรื่องการพัฒนา (Vroom, 1990) เน้นว่า มนุษย์ควรรู้จักตนเอง รู้ขีดจำกัดและความสามารถของตน ความคาดหวังจะเกี่ยวข้องกับมูลเหตุ 3 ประการ ประกอบด้วย การใช้ความ พยายามในการทำงานของพนักงาน (People) การปฏิบัติงานและผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความ หวังใน 3 ลักษณะ คือ ความคาดหวังผลลัพธ์จากความพยายาม ความคาดหวังผลลัพธ์จากการปฏิบัติงาน คุณค่า ความพอใจในผลลัพธ์ (ณรงค์ชัย สุวรรณ, 2551)

สรุปได้ว่า ความคาดหวัง คือ ความเชื่อของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคนที่ตั้งใจทำอะไรแล้วจะมีความคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำนายไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นกำลังใจที่จะนำไปสู่ความภาคภูมิใจของตนเองตามความสามารถที่มีอยู่ของบุคคลนั้น ๆ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับภาระและกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ

4. คุณภาพของการให้บริการ

การบริการเป็นกระบวนการในการส่งมอบบริการจากผู้ให้บริการไปยังผู้รับบริการ การบริการจึงเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบธุรกิจบริการโดยเข้าถึงในสิ่งที่ผู้บริการคาดหวังและตอบสนองผู้รับบริการด้วยบริการที่เป็นเลิศ ซึ่ง “การบริการ” หมายถึง การแสดงหรือการกระทำใด ๆ ที่หน่วยงานหนึ่งจะสามารถเสนอให้กับอีกหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้และไม่มีผลต่อการเป็นเจ้าของในสิ่งใด ๆ โดยอาจจะมีความหรือไม่มีมีความเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางกายภาพ (Kotler Phillip, 2010) และการบริการอะไรก็ตามที่เราได้ทำให้กับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าได้รับประสบการณ์ที่ดี ซึ่งลูกค้าแต่ละคนต่างก็มีความคาดหวังในการรับบริการจากผู้ให้บริการ ดังนั้น ผู้ให้บริการต้องเข้าใจลูกค้าและให้บริการในสิ่งที่ลูกค้าต้องการให้ดีที่สุด (Harris K. Elaine, 2010) หรือการบริการเป็นการปฏิบัติที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้อีกฝ่ายหนึ่ง โดยสิ่งที่เสนอให้นั้นเป็นการกระทำหรือการปฏิบัติการ ซึ่งผู้รับบริการไม่สามารถนำไปครอบครองได้ (วีระรัตน์ กิจเลิศไพโรจน์, 2557) สรุปได้ว่า การบริการเป็นกิจกรรมหรืองานที่ไม่มีความรับผิดชอบและรับผิดชอบไม่ได้แต่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการได้ ซึ่งการบริการมีลักษณะที่แตกต่างจากสินค้าทั่วไป คือ การตัดสินใจซื้อบริการจะขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของผู้รับบริการเป็นสินค้าที่จับต้องได้

ลักษณะของการบริการเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลและสิ่งที่บุคคลได้กระทำขึ้น ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของทุกคนในองค์กร รวมทั้งสามารถแบ่งความรับผิดชอบกันในงานแต่ละด้านโดยมีผู้บริหารสูงสุดเป็นผู้รับผิดชอบในทุกด้าน ซึ่งลักษณะของการบริการ ประกอบด้วย 1) จับต้องไม่ได้ ไม่มีตัวตนและมองไม่เห็น 2) ไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ 3) ยากที่จะให้บริการได้เหมือนเดิม 4) ได้เหมือนเดิมแต่เก็บรักษาไม่ได้ 5) ไม่สามารถครอบครองเป็นเจ้าของได้ (Kotler Phillip, 2010) และหลักการให้บริการ ผู้ประกอบการสายการบินควรคำนึงถึงผู้รับบริการให้เกิดความพึงพอใจมากที่สุด ประกอบด้วย 1) ประโยชน์และบริการที่องค์กรจัดให้นั้นต้องตอบสนองความต้องการของบุคลากรส่วนใหญ่หรือทั้งหมดไม่ใช่เป็นการจัดให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง 2) การให้บริการต่าง ๆ นั้นต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีใช้ทำ ๆ หยุด ๆ ตามความพอใจของ ผู้ให้บริการ 3) การให้บริการทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมไม่มีการใช้สิทธิพิเศษ 4) ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการบริการจะต้องไม่มากจนเกินกว่าผลที่ได้รับ 5) บริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ปฏิบัติได้ง่ายสะดวกสบายและไม่สิ้นเปลืองทรัพยากรมากนัก (Yang, Hsieh & Yang, 2012)

คุณสมบัติสำคัญของการให้บริการผู้ให้บริการจะต้องพยายามสร้างให้เห็นข้อแตกต่างของบริการอย่างเด่นชัดในความรู้สึของผู้รับบริการ จะเป็นการรักษาระดับการให้บริการที่เหนือกว่าคู่แข่ง ซึ่งคุณสมบัติของการให้บริการแก่ผู้รับบริการ ประกอบด้วย 1) บริการที่น่าเสนอ โดยพิจารณาจากความคาดหวังของผู้รับบริการประกอบด้วย การให้บริการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้รับบริการคาดว่าจะได้จากกิจการและลักษณะการให้บริการแบบเสริม เป็นบริการที่มีกิจกรรมเพิ่มเติมพิเศษให้นอกเหนือจากบริการพื้นฐาน 2) การส่งมอบบริการ ที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอได้เหนือกว่าคู่แข่ง โดยการตอบสนองความคาดหวังในคุณภาพการให้บริการของผู้รับบริการ โดยปกติผู้รับบริการจะเปรียบเทียบสิ่งที่รับรู้กับบริการที่คาดหวัง ถ้าการบริการที่ได้รับสูงกว่าการบริการที่คาดหวัง จะมีการใช้บริการซ้ำ 3) ภาพลักษณ์ซึ่งภาพลักษณ์จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจ บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดต่อองค์กรภายในใจดังกล่าวของบุคคลนั้น ๆ อาจจะได้จากทั้งประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม 4) ลักษณะด้านนวัตกรรม เป็นการเสนอบริการในลักษณะสร้างความแตกต่างในด้านภาพลักษณ์จากสัญลักษณ์และตราสินค้า (Yang, Hsieh & Yang, 2012) ส่วนคุณสมบัติของการบริการจะเป็นการสร้างความปลอดภัยในการให้บริการแก่ผู้รับบริการ โดยมีแนวทาง ประกอบด้วย 1) ผู้รับบริการ

ทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในแง่ของกฎหมายไม่มีการแบ่งแยกกีดกันในการให้บริการโดยใช้มาตรฐานการให้บริการเดียวกัน 2) การให้บริการจะต้องตรงต่อเวลาจะทำให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริการ 3) การให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสมแก่ผู้รับบริการ 4) การให้บริการที่มีการปรับปรุงคุณภาพหรือผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม (Etzel, 2014) สรุปได้ว่าคุณสมบัติของการบริการเป็นการสร้างความแตกต่างให้กับธุรกิจ ประเภทการบริการโดยการเสนอคุณภาพการให้บริการตามที่ได้รับบริการคาดหวังไว้ คุณภาพการให้บริการจะได้จากประสบการณ์ในอดีต จากการพูดปากต่อปาก จากการโฆษณาของธุรกิจให้บริการ ซึ่งหัวใจของการบริการนั้นก็คือ การให้ความสะดวก ความเข้าใจ ทำตนเป็นประโยชน์โดยนำผลประโยชน์เสนอให้ผู้รับบริการอย่างกระตือรือร้นและเต็มใจโดยมิได้หวังสิ่งตอบแทน

ส่วนคุณภาพบริการเป็นความพึงพอใจของผู้รับบริการโดยประเมินจากการเปรียบเทียบระหว่างการบริการที่คาดหวัง กับการบริการที่รับรู้จริงจากผู้ให้บริการ ซึ่งหากผู้ให้บริการสามารถให้บริการที่สอดคล้องตรงตามความต้องการของผู้รับบริการหรือสร้างการบริการที่มีระดับสูงกว่าที่ผู้รับบริการคาดหวัง จะส่งผลให้การบริการดังกล่าวเกิดคุณภาพการให้บริการซึ่งจะทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจจากบริการที่ได้รับเป็นอย่างมาก (Etzel, 2014) สอดคล้องกับงานวิจัย พบว่า การรับรู้และความคาดหวังเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ถูกค่าใช้ในการตัดสินในคุณภาพของการบริการ ได้แก่ 1) ความไว้วางใจได้ 2) การตอบสนองความต้องการ 3) ความสามารถของผู้ให้บริการ 4) การเข้าถึงการบริการ 5) ความมีอัธยาศัย 6) การติดต่อสื่อสาร 7) ความน่าเชื่อถือ 8) ความปลอดภัย 9) การเข้าใจและการรู้จักลูกค้า 10) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ โดยคุณภาพการให้บริการเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นการที่จะทำให้คุณภาพการบริการประสบความสำเร็จเป็นที่พอใจของผู้รับบริการได้นั้น ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่คิดว่าดีที่สุดเพียงวิธีเดียวเท่านั้นและวิธีการที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในที่แห่งหนึ่ง ก็ไม่สามารถรับประกันว่าจะได้ผลกับที่อื่นด้วยเสมอไป ทั้งที่เป็นสินค้าหรือบริการอย่างเดียวกัน สิ่งที่สำคัญที่จะนำเสนอ คือ รูปแบบที่มีประสิทธิภาพของคุณภาพบริการ ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปที่ได้รับการยอมรับว่าได้ผลดีแต่การนำไปประยุกต์ใช้ก็อาจมีความแตกต่างกันได้ (Parasuraman, Zeithaml & Berry, 2013) โดยมีปัจจัยสำคัญสองประการที่จะต้องตระหนักอยู่เสมอ คือ 1) การเพิ่มผลผลิต 2) คุณภาพจาก Service Quality Effectiveness Model จะพบว่า เน้นถึงความสำเร็จของกระบวนการไปสู่ความเป็นเลิศของคุณภาพบริการโดยรูปแบบจะกำหนดแนวทางและทิศทางของความสำเร็จของงานบริการ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงคุณภาพบริการของ) และได้สร้างแบบวัดคุณภาพของการบริการ ประกอบด้วย ด้านลักษณะทางกายภาพ (Tangibles) ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้านการตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) ด้านความมั่นใจ (Assurance) และด้านการเข้าถึงจิตใจ (Empathy) (Gronroos, 1990)

ส่วนปัจจัยกำหนดคุณภาพการบริการทั้ง 5 ปัจจัย เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้รับบริการใช้กำหนดความรู้ต่อคุณภาพบริการ โดยการรับรู้ของผู้รับบริการต่อคุณภาพบริการเป็นผลมาจากขนาดและทิศทางของช่องว่างระหว่างความคาดหวังและการรับรู้ต่อการให้บริการ (Parasuraman, Zeithaml & Berry, 2013) ซึ่งได้กำหนดปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความคาดหวังของผู้รับบริการไว้ ประกอบด้วย 1) การบอกปากต่อปาก 2) ความต้องการส่วนบุคคล 3) ประสบการณ์ในอดีต 4) การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ส่วนการรับรู้ถึงคุณภาพบริการ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) ความคาดหวังของผู้รับบริการ 2) ความพร้อมในการให้บริการ 3) ไม่ตรีจิตในการให้บริการ 4) ความมีคุณค่าของการให้บริการ 5) ความสนใจต่อการให้บริการ 6) ความมีประสิทธิภาพของการให้บริการ 7) ความพึงพอใจของผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการพยายามกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (เบญญา แจ้งเวชฉาย, 2559)

การที่ธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจะมองข้ามไม่ได้ นั่นคือ คุณภาพของการให้บริการซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจการให้บริการของสายการบิน สายการบินทุกสายการบินวางเป้าหมายที่จะขยายตลาดและรักษาอัตราการเติบโต ความพยายามทางการตลาดที่จะทำให้ผู้โดยสารรับรู้ว่ามีบริการปรับปรุงคุณภาพของการบริการ

ของสายการบิน โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีตมีงานวิจัย พบว่า คุณภาพการให้บริการก่อนการบินด้านความพร้อมและเต็มใจให้บริการ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้สายการบินระหว่างประเทศ รองลงมาด้านการตอบสนองให้บริการอย่างรวดเร็ว ด้านชื่อเสียงในการบริการ และด้านความกระตือรือร้นในบริการ ส่วนด้านคุณภาพการให้บริการบนเครื่องบิน ด้านพนักงานบนเครื่องบินมีความชำนาญมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้สายการบินระหว่างประเทศ รองลงมา ด้านพนักงานบนเครื่องบินเต็มใจให้บริการ ด้านห้องโดยสารมีอุปกรณ์บริการ ด้านพนักงานบนเครื่องบินมีความเชี่ยวชาญภาษาและด้านพนักงานบนเครื่องบินมีอัธยาศัยดี ด้านคุณภาพให้บริการหลังเที่ยวบิน ด้านการติดตามความพึงพอใจหลังใช้บริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้สายการบินระหว่างประเทศ (ณัฐกานต์ ชินวงศ์อมร, 2558) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้ พบว่า การรับรู้คุณภาพการให้บริการของเคาน์เตอร์เช็คอินสายการบินนกแอร์ประจำสถานีภูเก็ต อยู่ในระดับมาก พบว่า ด้านความเอาใจใส่ มีระดับการรับรู้มากที่สุด ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการประกันความมั่นใจและการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ ตามลำดับ (ธีรพันธ์ สงวนวงศ์และคณะ, 2560) เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ได้ พบว่า คุณภาพการบริการบนเครื่องบินของสายการบินไทย ด้านบริการที่สัมผัสได้ ความเชื่อถือ การตอบสนอง ความมั่นใจและความเข้าถึงจิตใจ มีความสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมการใช้บริการของผู้โดยสาร การกลับมาใช้บริการและการแนะนำหรือบอกกล่าวผู้อื่นให้มาใช้บริการสายการบินไทยในอนาคต (ฐิติพงศ์ วรรณทองดี, 2558)

สรุปได้ว่า การบริการในอนาคตผู้ให้บริการต้องเข้าใจผู้รับบริการและให้บริการในสิ่งที่ผู้รับบริการต้องการให้ดีที่สุด หากไม่เอาใจใส่ต่อผู้รับบริการธุรกิจของสายการบินอาจจะสูญเสียรายได้ อาชีพ ชื่อเสียงและอนาคตของธุรกิจที่สร้างขึ้นได้

5. การให้บริการผู้โดยสารของสายการบิน

เมื่อผู้โดยสารตัดสินใจที่จะเลือกสายการบินใดในการใช้บริการแล้ว สายการบินนั้นจะต้องมีหน้าที่ในการให้บริการผู้โดยสารอย่างดีที่สุด ซึ่งจะต้องจัดให้มีบริการต่าง ๆ ตามที่ผู้โดยสารร้องขอเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้โดยสารแต่ละคนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ผู้โดยสารทุกท่านและกลับมาใช้บริการซ้ำอีก การให้บริการผู้โดยสารของสายการบินสามารถแยกเป็นการให้บริการได้ในแต่ละช่วง ดังนี้ (กรมยุทธการกองพลสท้านไตรภพ, ธนกร สิริสุคันธา, สุทธิพันธ์ พรหมสุวรรณ, 2560)

5.1 การให้บริการผู้โดยสารของสายการบินก่อนทำการบิน ผู้โดยสารจะได้รับบริการจากพนักงานต้อนรับภาคพื้นของสายการบินหรือเจ้าหน้าที่ของท่าอากาศยาน ซึ่งจะทำการตรวจสอบเอกสารที่จำเป็นของผู้โดยสารและสัมภาระของผู้โดยสารทุกคนอย่างละเอียด เพื่อป้องกันการนำอาวุธติดตัวขึ้นเครื่องบิน การให้บริการก่อนทำการบินประกอบด้วย การให้บริการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

5.1.1 การบริการจำหน่ายบัตรโดยสารและสำรองที่นั่งสายการบิน มีช่องทางการจัดจำหน่ายอยู่ 4 แบบ คือ การจำหน่ายบัตรโดยสารที่สำนักงานของสายการบิน การจำหน่ายบัตรผ่านตัวแทนจำหน่าย ซึ่งเปรียบเสมือนสำนักงานของสายการบินเอง การจำหน่ายบัตรโดยสารผ่านตัวแทนจำหน่าย ที่สามารถออกบัตรโดยสารได้และการจำหน่ายบัตรโดยสารผ่านระบบการจองด้วยคอมพิวเตอร์ โดยช่องทางการจำหน่ายบัตรโดยสารที่กล่าวมานี้จะช่วยอำนวยความสะดวก รวมทั้งให้บริการข้อมูลคำแนะนำต่าง ๆ แก่ผู้โดยสารทั้งข้อมูลข่าวสารด้านการบิน ข้อมูลด้านที่พัก การบริการนำเที่ยวและรถนำเที่ยวและข้อมูลด้านการบริการอื่น ๆ โดยเมื่อผู้โดยสารตัดสินใจจะเดินทางและสำรองที่นั่งแล้ว สายการบินจะออกบัตรโดยสารให้กับผู้โดยสารที่ได้รับรายละเอียดความต้องการเอาไว้

5.1.2 การให้บริการแก่ผู้โดยสารขาออก เมื่อผู้โดยสารเดินทางมาถึงท่าอากาศยานผู้โดยสารก็ต้องไปเช็คอินกับสายการบิน ผู้โดยสารซื้อบัตรโดยสารตามเวลาที่กำหนดณจุดที่กำหนดของแต่ละสายการบิน โดยจะเป็น

การเข้ารับการตรวจบัตรโดยสาร ช่างน้ำหนักสัมภาระติดตัวพร้อมติดป้ายหมายเลขทางออกใบขึ้นเครื่อง พร้อมเลขที่นั่งตามเที่ยวบินที่สำรองที่นั่งไว้ ก่อนขึ้นเครื่องจะมีการตรวจวัตถุอันตรายเพื่อความปลอดภัย ส่วนสัมภาระของผู้โดยสารจะส่งไปบรรทุกในเครื่องบินภายหลัง

5.1.3 การให้บริการแก่ผู้โดยสารขาเข้า เมื่อผู้โดยสารมาถึงจะต้องไปปรับกระเป๋าสัมภาระบริเวณที่ทางท่าอากาศยานจัดเตรียมไว้สำหรับลำเลียงสัมภาระผู้โดยสารมาจากเครื่องบิน

5.2 การให้บริการผู้โดยสารของสายการบิน ขณะทำการบินเป็นการให้บริการแก่ผู้โดยสารที่ใช้บริการเครื่องบิน ระหว่างที่การบินโดยจัดแบ่งเป็น การให้บริการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

5.2.1 การให้บริการด้านความปลอดภัยบนเครื่องบิน สายการบินจะให้บริการผู้โดยสาร ด้านความปลอดภัยบนเครื่องบินในด้านต่าง ๆ ดังนี้การให้บริการเก็บกระเป๋าเดินทางของผู้โดยสารซึ่งผู้โดยสารสามารถนำติดตัวขึ้นเครื่องบินได้โดยต้องมีน้ำหนักไม่เกิน 7 กิโลกรัม สาธิตการใช้อุปกรณ์ความปลอดภัยบนเครื่องบินโดยพนักงาน นอกจากนี้ยังมีคู่มือเกี่ยวกับความปลอดภัยบนเครื่องบินที่ผู้โดยสารควรปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้สายการบินได้ห้ามการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิดบนเครื่องบิน เนื่องจากอุปกรณ์เหล่านี้อาจรบกวนสัญญาณ การติดต่อสื่อสาร และการเดินอากาศของเครื่องบินและงดสูบบุหรี่ในทุกเที่ยวบิน

5.2.2 การให้บริการด้านการอำนวยความสะดวกบนเครื่องบิน โดยผู้โดยสารจะได้รับบริการต้อนรับจากพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ด้วยการกล่าวต้อนรับทักทายและบอกทางไปยังที่นั่งในชั้นบริการต่าง ๆ ให้กับผู้โดยสาร การให้บริการที่นั่งของสายการบินผู้โดยสารจะมีที่นั่งตามชั้นบริการที่สามารถปรับสภาพได้ตามความต้องการบนเครื่องบินผู้โดยสารจะได้ใช้บริการห้องน้ำที่สะอาดอยู่เสมอ เพราะมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สบู่ กระดาษชำระ ผ้าขนหนูไว้บริการ สำหรับอาหารบนเครื่องบินทางสายการบินจะมีบริการอาหารและเครื่องดื่มให้ผู้โดยสารได้เลือก ถ้าหากผู้โดยสารคนใดต้องการอาหารพิเศษจะต้องมีการแจ้งทางสายการบินล่วงหน้าในกรณีที่ผู้โดยสารเป็นเด็กทางสายการบินได้มีบริการพิเศษไว้ นอกจากนี้ทางสายการบินยังมีบริการอื่น ๆ ที่ให้บริการแก่ผู้โดยสารอีก เช่น โปสการ์ด นิตยสาร หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ เครื่องเล่นไฟฟ้า การจำหน่ายสินค้าปลอดภาษีของที่ระลึก เป็นต้น

5.2.3 การให้บริการผู้โดยสารของสายการบินหลังทำการบิน เมื่อผู้โดยสารมาถึงอาคารผู้โดยสารขาเข้าของสนามบินแล้ว ทางสายการบินจะให้พนักงานต้อนรับภาคพื้นนำกระเป๋าของผู้โดยสารไปช่องทางออก เพื่อให้ผู้โดยสารรับกระเป๋าแล้วเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ต่อไป การให้บริการผู้โดยสารภาคพื้นของสายการบินต้องอาศัยความชำนาญเป็นพิเศษ

สรุปได้ว่า การให้บริการกับผู้โดยสารและแต่ละช่วงของการมาใช้บริการของผู้โดยสารนั้น ทางสายการบินต้องให้ความสำคัญและใส่ใจในทุกกระบวนการ เนื่องจากการให้บริการจะเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความประทับใจและเกิดการรับรู้ว่าเป็นสายการบินที่ให้บริการมีคุณภาพและทำให้ผู้โดยสารเกิดความจงรักภักดีหรือการมาใช้บริการซ้ำของผู้โดยสารในครั้งต่อไป

6. สายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย

หัวใจสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจการให้บริการของสายการบินทุกสายการบินควรวางเป้าหมายที่จะขยายตลาดและรักษาอัตราการเติบโต ความพยายามทางการตลาดที่จะทำให้ผู้โดยสารรับรู้ว่ามีบริการปรับปรุงคุณภาพของการบริการของสายการบิน สายการบินราคาประหยัดหรือสายการบินต้นทุนต่ำ เป็นกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจด้านการบินด้วยการลดค่าใช้จ่าย เช่น เครื่องแบบพนักงาน อาหารบริการบนเครื่องบิน ทำให้สามารถขายตั๋วโดยสารในราคาประหยัดได้โดยสายการบินภายในประเทศ จะประกอบด้วย สายการบินทั้งที่เป็น Full Service และ Low Cost Airlines มีดังนี้

- 1) สายการบินไทยของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) (Thai Airways International Public Company Limited: Thai)
- 2) สายการบินบริษัท ไทยสมายล์แอร์เวย์ จำกัด (Thai Smile Airways)
- 3) สายการบินนกแอร์ จำกัด (มหาชน) (Nok Air)
- 4) สายการบินไทยไลอ้อนแอร์ (Thai Lion Air)
- 5) สายการบินไทยแอร์เอเชีย (Thai Asia)
- 6) สายการบินบางกอกแอร์เวย์

จากงานวิจัยของ กรมยุทธครองภพ สหพันธ์ไตรภพ, ธนกร สิริสุคันธา และสุทธินันท์ พรหมสุวรรณ, (2560) พบว่า คุณภาพบริการของสายการบินต้นทุนต่ำจำเป็นต้องมีการพัฒนาการให้บริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ลูกค้าส่วนใหญ่เกิดความพึงพอใจมากที่สุด ตลอดจนการสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นต่อภาพลักษณ์ของสายการบิน ให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือนต่อการเดินทาง เกิดความประทับใจและได้รับการเกินกว่าความคาดหวังที่จะได้รับ อีกทั้งให้ลูกค้าเกิดความตั้งใจในการใช้บริการครั้งต่อไป อีกทั้งแสดงให้เห็นอีกมุมหนึ่งว่าการตั้งใจให้บริการสายการบินต้นทุนต่ำ ควรนำแนวทางการพัฒนาด้านการรับรู้คุณค่า ภาพลักษณ์ของสายการบิน ประกอบกับการบริหารจัดการระบบและพัฒนาสายการบินด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน บริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การ และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ดีขึ้น เพื่อสร้างจุดแข็งให้กับสายการบินต้นทุนต่ำมีความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดสายการบินได้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า คุณภาพการให้บริการของสายการบินในประเทศทั้ง 6 แห่ง จะต้องประกอบไปด้วย 1) ความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ การให้บริการที่เป็นขั้นตอน ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี เข้าใจความต้องการของผู้รับบริการและให้บริการอย่างเต็มที่ 2) ควรให้ความเชื่อมั่นต่อผู้รับบริการ ความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ 3) สายการบินควรให้บริการอย่างเป็นรูปธรรม ความพร้อมด้านการใช้งานของอุปกรณ์ ความเหมาะสมในการแต่งกายของผู้ให้บริการ 4) ควรรู้จักและเข้าใจในสิ่งที่ผู้รับบริการต้องการ การเอาใจใส่ในความต้องการของผู้รับบริการ มุ่งเน้นผลประโยชน์ของผู้รับบริการเป็นสำคัญ 5) ควรตอบสนองต่อผู้รับบริการ การเต็มใจที่จะช่วยเหลือโดยรวดเร็วและทันทีพร้อมที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นและแก้ไขข้อผิดพลาดด้วยความอ่อนน้อม

7. ผลกระทบของโควิด 19 ต่อธุรกิจการบิน

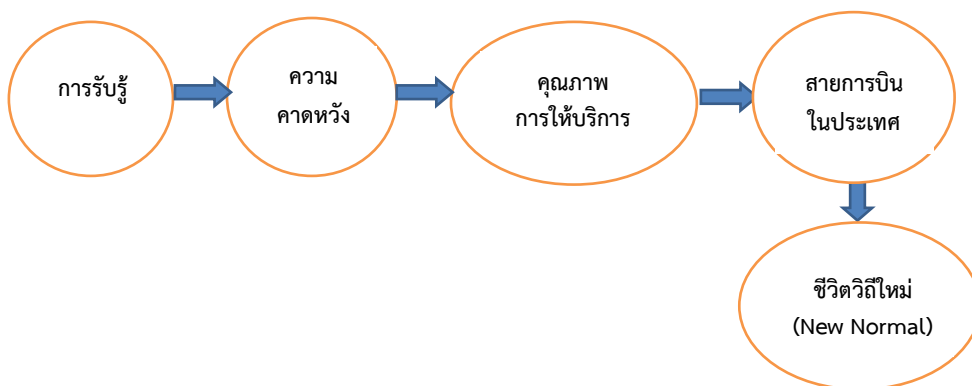
สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงเป็นสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อการดำเนินงานทางธุรกิจอุตสาหกรรมต่าง ๆ และส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจทั่วโลก หลายธุรกิจเกิดภาวะขาดทุนมีการปิดตัว เกิดภาวะเลิกจ้าง ตกงานทุก ๆ ประเทศที่ได้รับผลกระทบได้มีการวางแผนและออกนโยบายต่าง ๆ เพื่อจะรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นและเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจธุรกิจการบินก็เป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 เพราะคนส่วนใหญ่เลือกใช้การเดินทางทางอากาศเนื่องจากความสะดวกสบายและรวดเร็ว อีกทั้งทางองค์การอนามัยโลกได้ออกมาประกาศว่าโควิด 19 ได้เป็นการระบาดใหญ่ครอบคลุมทั่วโลกเป็นเหตุทำให้สายการบินต่าง ๆ ต้องมีการประกาศยกเลิกและหยุดกิจการบินทั้งการบินระหว่างประเทศและในประเทศ ทำให้ธุรกิจสายการบินเกิดภาวะขาดทุนและบางสายการบินรุนแรงถึงขั้นต้องปิดสายการบินและเหตุการณ์นี้ทำให้สายการบินจำเป็นต้องมีการปลดพนักงานบางส่วนลงเพื่อลดภาระรายจ่าย เกิดภาวะตกงานของพนักงานมีการปลดระวางเครื่องบิน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะไม่มีการเดินทางของผู้โดยสารแต่สายการบินยังคงมีสินค้าในการดำเนินการขนส่ง โดยเฉพาะอาหาร หน้ากากอนามัย ยาปฏิชีวนะ อุปกรณ์ทางการแพทย์และสินค้าจำเป็นอื่น ๆ จึงทำให้สายการบิน

ต้นทุนต่ำหรือ Low-Cost Carrier มีการปรับรูปแบบของการบริการ เพื่อจะเป็นการหารายได้สู่บริษัท เช่น การจัดส่งอาหารเดลิเวอรี่ถึงบ้านผู้บริโภค การเปิดเที่ยวบินพิเศษแบบไร้จุดหมายปลายทางและการขายชุดเซตของใช้บนเครื่องบิน มีการบรรทุกสินค้าบนที่นั่งผู้โดยสาร มีการถอดที่นั่งในชั้นโดยสารเพื่อบรรทุกสินค้าได้มากขึ้น เป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดหรือบางสายการบินมีการดัดแปลงเครื่องบินโดยสารเป็นเครื่องบินขนส่งสินค้าอย่างถาวร แม้ว่าจะมีการผ่อนปรนทางการบินหลังจากเริ่มมีการควบคุมเชื้อไวรัสโควิด 19 สายการบินก็ยังไม่สามารถดำเนินการบินได้ในลักษณะเดิม โดยสายการบินได้มีการดำเนินธุรกิจในรูปแบบ New Normal กล่าวคือ ในการทำการบินสายการบินยังคงต้องมีการรักษาระยะห่าง (Social Distancing) โดยเว้นที่นั่งผู้โดยสารตามประกาศจากมาตรการรัฐ พนักงานมีการสวมใส่เครื่องแบบพร้อมชุด PPE หรือมีการสวมใส่อุปกรณ์เพื่อเน้นย้ำให้เห็นถึงด้านสุขอนามัย ผู้โดยสารจะต้องสวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาการเดินทาง รวมถึงการงดเว้นการบริการอาหารบนเครื่องบิน เป็นต้น ดังนั้นธุรกิจการบินจึงต้องมีการเรียนรู้ ปรับตัวและมองหากลยุทธ์ใหม่เพื่อให้สายการบินอยู่รอดได้ต่อไป (ธนกร ณรงค์วานิช, 2563)

8. สรุปผล

ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 คุณภาพการบริการของสายการบินภายในประเทศควรต้องรักษามาตรฐานของการให้บริการให้อยู่ในระดับที่ดีมีประสิทธิภาพ ควบคุมดำเนินการตามมาตรฐานสาธารณสุข เช่น การเว้นระยะห่าง การจัดแอลกอฮอล์เจลให้ผู้โดยสารล้างก่อนขึ้นอากาศยาน ทำความสะอาดห้องน้ำอย่างต่อเนื่องและให้ผู้ใช้บริการปฏิบัติตามมาตรการสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด หากไม่ปฏิบัติตามให้ผู้ให้บริการออกจากพื้นที่เพื่อรักษาความปลอดภัยและคุณภาพของการบริการไม่ให้เกิดความผิดพลาด ส่วนสภาพภายในเครื่องบินควรมีความสะอาดเรียบร้อยในห้องโดยสารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ควรปรับปรุงให้ได้มาตรฐานเพื่อรักษาคุณภาพการบริการและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้รับบริการชาวไทยในช่วง COVID-19 ได้

9. เอกสารอ้างอิง

- กรมยุทธการกองพล สหพันธ์ตำรวจ, ธนกร สิริสุคันธา, สุทินันท์ พรหมสุวรรณ. (2560). ความสัมพันธ์ของคุณภาพบริการ การรับรู้คุณค่า ภาพลักษณ์สายการบินและความพึงพอใจของลูกค้าที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อบริการสายการบิน ต้นทุนต่ำในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 12(2). 139.152.
- จำรอง เงินดี. (2550). *การสำรวจความรู้ความเข้าใจและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนที่มีต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.)*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ชไมพร วดีศิริศักดิ์. (2552). *ความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทตามนโยบายการพัฒนาของเทศบาลตำบล ท่าอุดม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- จิตติพงศ์ วรรณมทองดี. (2558). *คุณภาพบริการบนเครื่องบินของการบินไทยมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มพฤติกรรมการใช้บริการของผู้โดยสาร*. สารนิพนธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณรงค์ชัย สุวรรณ. (2551). *ความพึงพอใจและความคาดหวังของสมาชิกที่มีต่อการให้บริการสหกรณ์ออมทรัพย์กรณีศึกษา สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 32 จำกัด*. การศึกษาอิสระ. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ณัฐกานต์ ชินวงศ์อมร. (2558). *กลยุทธ์คุณภาพการให้บริการสายการบินที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินระหว่างประเทศ ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ*. การค้นคว้าอิสระ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ดุจดดี อ้วนคำ. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติของผู้เรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ทนุพร สุขสวัสดิ์. (2553). *พฤติกรรมการเลือกใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]*. วิทยานิพนธ์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทศพร ปริกเพ็ชร. (2552). *สภาพความพร้อมและความคาดหวังในการบริหารจัดการงานสาธารณสุขขององค์กรการบริหารส่วนตำบล จังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ธนกร ณรงค์วานิช. (2563). *อุตสาหกรรมการบินจะผ่านไปอย่างไรกับโควิด 19*. กรุงเทพฯ : บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน).
- ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริระ. (2550). *Organizational Behavior*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ..
- ธีรพันธ์ สงวนวงศ์และคณะ. (2560). *การรับรู้คุณภาพการบริการของผู้โดยสารภายในประเทศที่มีเคาน์เตอร์เช็คอินสายการบินนกแอร์ ประจำสถานีภูเก็ต*. วิทยานิพนธ์. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- เบญญาภา แจ่มฉาย. (2559). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปณัสยา เกติวงศ์. (2550). *ความคาดหวังของผู้มารับบริการต่อการให้บริการของฝ่ายการเงินและบัญชี สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติดมหาราชนิกรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงษ์พันธุ์ ตระกูลศรีชัย. (2553). *การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำ กรณีศึกษา : สายการบินไทยแอร์เอเชีย*. สารนิพนธ์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรพิมล รียายและคณะ. (2556). *ความคาดหวังของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2555 ที่มีต่อเนื้อหาารายวิชาการศึกษาระดับอุดมศึกษา*. จังหวัดเชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- พัชรวิไล พันธศิลาโรจน์. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- วีระรัตน์ กิจเลิศไพโรจน์. (2557). *การตลาดธุรกิจบริการ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- ศุภลักษณ์ สุริยะ. (2556). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการของแผนกต้อนรับส่วนหน้าโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน กรณีศึกษา: โรงแรมบูติก กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สุธิดา ปัทมและไกรชิต สุตะเมือง. (2556). การรับรู้ต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ตามนโยบายของรัฐบาลในกลุ่มประชากรบุคคลวัยทำงาน เขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารการเงินการลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ* 3(4), 490-507.
- สุพิชญา วงศ์วาสนา. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการการเดินทางภายในประเทศของผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือ การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างรถโดยสารประจำทางกับสายการบินต้นทุนต่ำ. กรุงเทพฯ: รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สุภัทรา มิ่งปรีชา. (2550). ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแผนผู้ป่วยนอกต่อคุณภาพบริการของโรงพยาบาลแพร่. วิทยานิพนธ์. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- อติเรก พันเขียว. (2557). การยอมรับความคาดหวังและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในจังหวัดตาก. *วารสารเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ* 4(6), 1-14.
- อารยา สุขโต. (2563). *วิกฤตโควิด-19 กับการปรับตัวของธุรกิจการบิน*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.parliament.go.th/>.
- อุบลวรรณ ภาวานันท์และคณะ. (2554). *จิตวิทยาทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Airline Profiler. (2014). *Low-Cost Airlines Market Research, International Low-Cost Market Research*. Retrieved 2021, June 7, From <http://airlineprofiler.eu/2015/10/international-low-cost-airlinemarketresearch>.
- Antonides, G., & Van Raaij, W. F. (1998). *Consumer Behavior: A European Perspective*. Chichester: John Wiley and Sons.
- Boeing. (2012). *Current market outlook 2012-2031*. Seattle, WA: Boeing.
- Clay, R. (1988). *Chambers English Dictionary*. Great Britain: Bungay Suffolk Ltd.
- Eccles, J. S. (2005). *Subjective Task Values and the Eccles et al. Model of Achievement Related Choices*. In A. J. Elliot & C. S. Dweck (Eds.), *Handbook of Competence and Motivation* (pp. 105-121). New York: Guilford.
- Etzel, M.J. (2014). *Marketing*. (12th ed.). New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Funk and Wagnalls. (1993). *Functional and Conflict Theories of Educational Stratification*. *American Sociological Review*. 36(1). 239.
- Gronroos, C. (1990). *Service Management and Marketing*. Massachusetts: Lexington Books. Harris K. Elaine.
- Harris, K. E. (2010). *Customer Service: A Practical Approach*. New York: Prentice Hall
- Kim, Y. K., & Lee, H. R. (2011). Customer Satisfaction Using Low Cost Carriers. *Tourist Management*, 32(2). 235-243.
- Kotler, Philip. (2010). *Marketing Management*. The Millennium ed. Upper Saddle River. New Jersey: Prentice-Hall.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L.L. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *The Journal of Marketing*, 49(4). 41-50.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (2013). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49. 41-50.

- Park, J. W., Robertson, R., & Wu, C. L. (2004). The Effect of Airline Service Quality on Passengers' Behavioral Intentions: A Korean Case Study. *Journal of Air Transport Management*, 10(6). 435-439.
- Schermerhorn, J. R., Hunt, J. G. & Osborn, R. N. (1982). *Managing organizational behavior*. New York: John Wiley and Sons.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). *Consumer Behavior* (7th edition). Upper Saddle River, N.J Prentice Hall.
- Vroom, H. V. (1990). *Manage People Not Personnel: Motivation and Performance Appraisal*. Boston: Harvard Business School Press.
- Yang, K. C., Hsieh, T. C., Li, H., & Yang, C. (2012). Assessing how Service Quality, Airline Image and Customer Value Affect the Intentions of Passengers Regarding Low Cost Carriers. *Journal of Air Transport Management*, 20. 52-53.

หมอบ่เขียว : ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตบค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
Mo Bae Cheow: Hmong hill Tribe of Ban Toub Kho, Dan Sai District
in Loei Province

วิชชุพงศ์ วรศาสตร์กุล¹
Vitchupong Worasatkul¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอประเพณีการกินข้าวใหม่ (หมอบ่เขียว) ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตบค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีการกินข้าวใหม่ ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตบค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและการสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการจากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน และวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการศึกษาเอกสารต่าง ๆ และได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Anglysis) นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์จากผลการศึกษาพบว่า ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตบค้อ มีขั้นตอนการอนุรักษ์ประเพณีการกินข้าวใหม่ (หมอบ่เขียว) มีอยู่ 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตอนการทำข้าวใหม่ 2) ขั้นตอนการกินข้าวใหม่ 3) แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการกินข้าวใหม่ ดังนั้นประเพณีการกินข้าวใหม่ เป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่ชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านทุกคนต้องอนุรักษ์สืบสานประเพณีนี้สืบไป

คำสำคัญ : ชาวเขาเผ่าม้ง บ้านตบค้อ

Abstract

This academic article presented a tradition of eating new rice (Mo Bae Cheow) for Hmong hill tribe, Ban Toub Kho, Dan Sai district in Loei province. The objective was to study the tradition of eating new rice for Hmong hill tribe, Ban Toub Kho, Dan Sai district in Loei province. The data collection was the formal interview and informal interview with local experts or local philosopher. The data was analyzed by various documents and content analysis with descriptive analytics. The results of the study found Hmong hill tribe, Ban Toub Kho had a process for preserving a tradition of eating new rice (Mo Bae Cheow). There were 3 steps including 1) the process of making new rice; 2) the process of eating new rice; and 3) the guidelines for preserving a tradition of eating new rice. Consequently, the tradition of eating new rice, an ancient culture for Hmong hill tribe in the village, should be gradually preserved and carried on this tradition.

Keywords: Hmong hill tribe, Ban Tub Kho

¹สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Bachelor of Arts Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Roi Rajabhat University
E-mail: pov11196@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มกราคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 2 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 22 พฤษภาคม 2565

1. บทนำ

ชาวเขาเผ่าม้ง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานาน เป็นชนชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรม ประเพณี มากมายเป็นของตนเอง สอดคล้องกับวิชขุพงศ์ วรศาสตร์กุล (2564 : บทนำ) ได้กล่าวว่า ชาวเขาเผ่าม้ง (Hmoob) หรือ บางทีก็ใช้คำว่า Moob ถือว่าเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยนานแล้ว จากหลักฐานต่าง ๆ ในประเทศไทย นั้นยังไม่มีผู้ใดสามารถบอกได้ว่ามาจากไหน มีนักวิชาการสันนิษฐานว่ามาจากประเทศจีน และสอดคล้องกับสมาคมศูนย์ รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (2548: น. 13) ได้ระบุว่า ชาวเขาเผ่าม้งได้มาอาศัยอยู่ใน ประเทศจีน ตรงกับ ไชศรี จิตสำราญ และคณะ (2549: น. 1-2) ได้กล่าวว่า ชาวเขาเผ่าม้งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง (แม่น้ำฮวงโห) และชาวเขาเผ่าม้งจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลไกวเจา สุนหน่า กวางสี และมณฑลยูนนานในประเทศจีน ในเวลาต่อมาชาวจีนได้มีการปราบปรามชาวเขาเผ่าม้งเกิดขึ้นโดยให้ชาวเขาเผ่าม้งยอมจำนน และก็ยอมรับวัฒนธรรม ของชาวจีน ชาวเขาเผ่าม้งไม่ยอมรับวัฒนธรรมของชาวจีน จึงเกิดการต่อสู้กันอย่างรุนแรงในเวลานั้น ทำให้ชาวเขาเผ่าม้ง ได้หนีถอยร่นและหนีลงมาในหลายประเทศ เช่น ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศพม่า ประเทศเวียดนาม เป็นต้น โดยหนีไปตามหุบเขาเป็นหลัก และสมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (2547: น.13) ได้กล่าวว่า ชาวเขาเผ่าม้งประสบกับความพ่ายแพ้ สูญเสียพลรบ และประชากรเป็นจำนวนมาก ในที่สุดม้งก็เริ่มอพยพ ถอยร่นสู่ทางใต้ และกระจายเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลับขึ้นอยู่บนที่สูงป่าเขาในแคว้นสิบสองจุไทย สิบสองปันนา และอีกกลุ่ม ได้อพยพไปตามทิศตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรลาวบริเวณทุ่งไหหินเตียนเปียนฟู โดยมีหัวหน้าม้งคนหนึ่ง คือ นายพลวังปอ ได้รวบรวมม้ง และอพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณ พ.ศ. 2400 เศษ เป็นต้น ในส่วนของประเทศไทย นั้น ประสิทธิ์ ลิบริชา (2548 : น.9-10) ได้กล่าวว่า มีสามเส้นทางหลักที่บรรพบุรุษชาวเขาเผ่าม้งอพยพเข้าสู่ดินแดน ในปัจจุบัน คือ เส้นทางแรก อยู่บริเวณชายแดนจังหวัดน่านและพะเยา ซึ่งมีดอยภูแวและภูลังกาเป็นหลัก จากนั้นกลุ่มที่ เข้ามาทางนี้จึงอพยพโยกย้ายต่อไปยังดอยขุนสถาน (จังหวัดน่านและแพร่) ดอยช้าง ดอยอ่างขาง ภูหินร่องกล้า เขาค้อ และดอยลานสาง หรือดอยระแหง เป็นต้น ส่วนเส้นทางที่สองนั้นเข้ามาทางเส้นทางผาตั้ง ภูชี้ฟ้า ดอยผาหม่น และที่ราบ ระหว่างเมืองเชียงของกับเชียงแสน จากนั้นข้ามมาที่ดอยยาว ดอยช้าง ดอยอ่างขาง ดอยผ้าห่มปก และดอยจอกตอก ในบริเวณพม่าปัจจุบัน กับข้ามมาที่ดอยเชียงดาว ดอยสุเทพ ดอยอินทนนท์ ดอยป่าอึ่ง ดอยหมากพริก เป็นต้น ส่วนเส้นทางที่สามนั้น ข้ามแม่น้ำโขงทางตอนบนบริเวณประเทศลาวและพม่า เหนือท่าขี้เหล็กแล้วจึงลงมาทางดอยขุหัว แม่คำ ซึ่งอยู่ใกล้บ้านหินแตก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และกลุ่มที่เข้ามาเส้นทางนี้เป็นกลุ่มที่เข้ามาที่หลังสุด ประมาณในช่วง พ.ศ. 2480 และในช่วงปี พ.ศ. 2499 ได้มีลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาแทรกซึมประเทศไทย รัฐบาลไทยจึงได้ ดึงชาวเขาเผ่าม้งออกมาจากพรรคคอมมิวนิสต์ โดยแต่งตั้งหน่วยงานเข้าช่วยเหลือและพัฒนาคนพื้นที่สูง ชาวเขาเผ่าม้ง ส่วนหนึ่งเข้ากับฝ่ายไทยและอีกส่วนหนึ่งเข้ากับคอมมิวนิสต์ โดยชาวเขาเผ่าม้งที่อยู่กับฝ่ายไทยได้อพยพมาอยู่พื้นที่ราบ เช่น บ้านร่มเกล้า จังหวัดพิษณุโลก บ้านปากกลาง จังหวัดน่าน บ้านคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร บ้านเข็กน้อย จังหวัด เพชรบูรณ์ และบ้านตูป้อ จังหวัดเลย ชาวเขาเผ่าม้งนั้นโดยมากจากอยู่บนที่สูง สอดคล้องกับวิชขุพงศ์ วรศาสตร์กุล (2561 : น.3) ได้กล่าวว่า ในอดีตชาวเขาเผ่าม้งอาศัยอยู่ตามธรรมชาติหรือตามภูเขา มีอาชีพทำไร่ส่วนมาก มีอยู่บ้างที่ทำสวนแต่ส่วนน้อย และหารายได้เล็กน้อยเพื่อจุนเจือครอบครัว ซึ่งชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้งจึงเป็นแบบเรียบง่าย เนื่องจากชาวเขาเผ่าม้งได้คลุกคลีกับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ชาวเขาเผ่าม้งเป็นชนชาติพันธุ์หนึ่งที่มีเรื่องราว ด้านวัฒนธรรมที่ถือว่ามีความสำคัญต่อชนเผ่าคือวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนในแต่ละยุคที่คนในแต่ละสมัย สร้างสรรค์ขึ้น และทิพวรรณ เอี่ยมจันทร์ (2549 : น.13) ได้กล่าวว่า ชาวเขาเผ่าม้งชอบตั้งบ้านเรือนอยู่บนเขาสูง ๆ ส่วนใหญ่จะอาศัยพื้นที่ลาดจากยอดเขาอยู่ใกล้กับลำธารรอบ ๆ ตัวบ้านมักจะมีคอกสัตว์ ยุ้งฉางใส่ข้าวเปลือก ถั่วและ

ข้าวโพด โดยไม่มีรั้วบ้าน ส่วนมากญาติพี่น้องจะปลูกบ้านอยู่ติด ๆ กัน ตัวบ้านปลูกคร่อมอยู่บนพื้นดินที่ทึบแน่น วัสดุส่วนใหญ่ใช้ไม้เนื้ออ่อน ผนังกันระหว่างห้องหรือบ้านใช้ล้าไม้ไผ่ผ่าคลี่เป็นแผ่น หลังคามุงด้วยหญ้า แต่เสาจะเป็นไม้เนื้อแข็ง แพลเป็นแบบง่าย ๆ ตัวบ้านไม่มีหน้าต่าง เนื่องจากอยู่ในที่อากาศหนาวเย็นไหลกับประตูหลัก จะมีเตาไฟขนาดเล็ก และแคร่ไม้ไผ่สำหรับนั่งหรือนอน สำหรับรับแขก กลางบ้านจะเป็นที่ทำงานบ้านเข้าไปในสุด

บ้านตูปคืออยู่ในจังหวัดเลยเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งหนึ่งเดียวในภาคอีสานที่มีวัฒนธรรม ประเพณีของตนเองที่โดดเด่น โดยเฉพาะประเพณีการกินข้าวใหม่ประจำเผ่า หรือเรียกภาษาม้งว่า หมอเบ้เขี้ยว ถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการเพาะปลูกในปีต่อ ๆ ไป และเป็นการกล่าวอวยพรให้การเพาะปลูกในปีต่อไปให้ได้ผลดี และไม่เสียหาย ดังนั้น เป็นประเพณีที่ชาวเขาเผ่าม้งให้ความสำคัญมาก ในทุกปีชาวเขาเผ่าม้งจะมีการเตรียมจัดงานประเพณี การกินข้าวใหม่ของแต่ละครอบครัว อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวันรวมญาติชาวเขาเผ่าม้งที่ครอบครัวจะมารวมกันไม่ว่าจะไปทำงานที่ใดก็ตาม ก็จะต้องเดินทางมาร่วมงานประเพณีการกินข้าวใหม่ (หมอเบ้เขี้ยว) ทุกครั้ง งานนี้จึงเป็นการพบครอบครัวและญาติพี่น้องอย่างรักใคร่ตาม ประเพณีการกินข้าวใหม่ประจำเผ่า หรือเรียกภาษาม้งว่า หมอเบ้เขี้ยว ยังประเพณีที่ทุกครอบครัวให้ความสำคัญและอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้สืบสานต่อ และทุกคนก็ตระหนักถึงการรักษาประเพณีนี้ไว้สืบไป

2. ประวัติหมู่บ้านตูปคือ จังหวัดเลย

บ้านตูปคือเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเลย ประชากรในหมู่บ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่าตนเอง “ชาวม้งหรือชาวเขาเผ่าม้ง” โดยชาวเขาเผ่าม้งได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามลักษณะกระตอมที่มุงด้วยใบไม้ตระกูลปาล์มและหญ้าคา หรือภาษาม้งเรียกว่า บุงกุ้ย และ เอ็ง หรือในบางครั้งชาวเขาเผ่าม้งเรียกว่า ตันค้อ มีลักษณะลำต้นคล้ายต้นตาล มีลักษณะช่อดอกตาลทั่วไป แต่ผลจะมีลักษณะคล้ายผลมะกอก ผลเมื่อแก่จัดจะมีสีน้ำเงินเข้ม รับประทานได้เป็นที่ยอมรับโลกของท้องถิ่นมาก สามารถรับประทานกับข้าวได้ ลูกค้อมีลักษณะกลมคล้ายไข่ไก่ แต่มีขนาดเท่ากับผลมะปราง ชาวเขาเผ่าม้งเหล่านี้เคยอาศัยอยู่หมู่บ้านซี้เถ้า ต่อมาจึงได้มารวมตัวกันในที่แห่งใหม่ เรียกว่า บ้านตูปคือในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ทางองค์การบริหารส่วนตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย (2564) ได้กล่าวถึงชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ แต่เดิมนั้นอาศัยอยู่บ้านภูซี้เถ้า หมู่ 6 ตำบลกกสะทอน เนื่องจากสมัยก่อนตั้งอยู่บนภูซี้เถ้าเพราะอพยพมาจากประเทศลาว พ.ศ.2522 ก่อนหน้านั้นชาวบ้านตูปคืออยู่ในป่า หลังจากนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ เข้ามาแทรกแซง มีความเห็นหลากหลายก็เข้าลัทธิคอมมิวนิสต์ประมาณปี 2525 มีการต่อสู้กับทางราชการทหาร ต่อสู้อยู่กว่า 10 ปี จึงมามอบตัวแล้วย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านตูปคือในปัจจุบัน แต่อยู่ในนิคมชาวเขา ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ทางกรจึงให้ย้ายเข้ามาอยู่ที่นี้เมื่อปี พ.ศ.2523 เปลี่ยนชื่อเป็น บ้านตูปคือ หมู่ 6 มี 260 ครัวเรือน จำนวน 1,206 คน และได้สัญชาติไทยทุกคน ตามนโยบาย 66/23 ชาวม้งต้องระหกระเหินย้ายถิ่นฐานตามคำสั่งของทางการ เนื่องจากการสู้รบและความขัดแย้งทางการเมืองของคนไทยในประเทศ ความมั่นคงของชาวม้งต้องขึ้นอยู่กับความมั่นคงของรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัย มาจนบัดนี้ชาวม้งทุกคนที่นี่ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสำนึกในบุญคุณ ที่ได้อาศัยแผ่นดินนี้อยู่ แต่เขาก็ไม่ลืมรากเหง้าของตนเอง ซึ่งจากการได้สัมภาษณ์นาย เปีย แซ่ท้อ (18 ตุลาคม 2564) ได้กล่าวถึงชาวเขาเผ่าม้งที่บ้านตูปคือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ว่า ชาวเขาเผ่าม้งที่นี้นั้น มีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1. ชาวม้งจิวหรือเรียกอีกอย่างว่า ม้งเขี้ยวหรือม้งดำ (Hmoong Njua) นิยมแต่งกายชุดสีดำนากกว่าสีอื่น มีปรากฏอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย น่าน จังหวัดกำแพงเพชร ส่วนกลุ่มที่ 2 ชาวม้งเดือหรือเรียกอีกอย่างว่า ม้งขาว (Hmoong Deaw) ทั้งชายหญิงมีแถบผ้าสีขาว ติดตามอยู่ปลายแขนเสื้อ ผู้หญิงสวมกระโปรงสีขาวไม่มีลวดลาย มีจำนวนมากกว่าชาวม้งดำ

ชาวเขาเผ่าม้งที่บ้านตูปคือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีวิถีชีวิตด้านการเกษตรกรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มีส่วนหนึ่งที่ลงไปค้าขายในเมืองบั้ง ไปเรียนต่อในเมืองบั้ง และไปทำงานในเมืองมากขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือนั้นยังไม่มีทั้งการทำเกษตรกรรมที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดให้ แต่ยังคงใส่ใจและรักษาไว้จนถึงปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะการปลูกพืชต่าง ๆ ที่สำคัญคือ พันธุ์ข้าวที่เป็นพันธุ์เฉพาะของตนเองปลูกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ และชาวเขาเผ่าม้งที่บ้านตูปคือนั้นยังรักษาวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ มากมายเอาไว้ สอดคล้องกับวิษุพงศ์ วรศาสตร์กุล (2564) ได้กล่าวถึงชนชาติพันธุ์

ชาวเขาเผ่าว่าเป็นชนชาติพันธุ์ที่ร่ำรวยทางศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษาม้งและวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ที่ใช้ภาษาม้งสื่อสารหรือบันทึกถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ขึ้น เพื่อเป็นการสืบทอดต่อกันมาเป็นช่วง ๆ และรักษาให้คงเดิมหรือเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องสภาวะวิธีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปจนกลายเป็นมรดกทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่งต่อความเป็นชาวเขาเผ่าม้ง เพื่อรักษาวัฒนธรรมทางภาษาของบรรพบุรุษให้คงอยู่ถึงปัจจุบันนี้ ต่อไปนี้จะนำเสนอภาษาม้งของชาวเขาเผ่าม้งบ้านหมูบ้านตูปคือ

ภาพที่ 1 รูปเกี่ยวข้าว

หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : วิชชุพงศ์ วรรณศาสตร์กุล, (18 ต.ค. 2564)

3. ประวัติความเป็นมาประเพณีการกินข้าวใหม่

ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งหนึ่งเดียวเท่านั้นที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมู่บ้านนี้มีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ มากมาย หนึ่งในประเพณีที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านก็คือ ประเพณีการกินข้าวใหม่ ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษกันมายาวนาน ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือจึงตระหนักถึงพิธีการกินข้าวใหม่หรือบางคนจะเรียกว่าพิธีกรรมทำข้าวใหม่ โดยมากแล้วชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปจะจัดขึ้นในช่วง ปลายฝน ต้นหนาว หรือปลายเดือนตุลาคม-ต้นเดือนพฤศจิกายนของทุก ๆ ปี เพราะเป็นช่วงเดือนที่มีการปลูกข้าวตามฤดูกาล หลังจากปลูกข้าวไปแล้ว รอจนกว่าต้นข้าวออกรวงและรวงข้าวใกล้สุกหรือรวงข้าวมีสีเหลืองที่ปรากฏที่รวงข้าวสักครึ่งรวง ก็จะเก็บเกี่ยวข้าวมาทำข้าวใหม่หรือพิธีกรรมทำข้าวใหม่ การข้าวใหม่นั้นจะขึ้นอยู่กับครอบครัวแต่ละครอบครัวว่าจะมีความพร้อมที่จะดำเนินการทำข้าวใหม่ได้หรือไม่ เนื่องจากการทำข้าวใหม่นั้นมีบางครอบครัวไม่พร้อมที่จะทำข้าว จึงไม่ดำเนินการ หรือจะเรียกว่าไม่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการทุกครอบครัว (ยงยิ่ง แซ่ลิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2564) อย่างไรก็ตาม ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือนั้นได้ดำเนินการพิธีกรรมการทำข้าวใหม่เป็นส่วนมาก ในช่วงการดำเนินพิธีกินข้าวใหม่นั้นจะมีการฆ่าไก่ หมู วัว สัตว์ทั้ง 3 ชนิดนั้นก็ขึ้นอยู่กับครอบครัวไหนสามารถจะหาฆ่าในงานนั้นได้ เพื่อกินร่วมกับข้าวใหม่ หลังจากทำเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หัวหน้าครอบครัวหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เจ้าภาพ จะไปเชิญชวนญาติพี่น้อง และแขกผู้มีเกียรติ บริเวณบ้านเรือนเคียงมาร่วมกันรับประทานข้าวใหม่ด้วยกัน ชาวเขาเผ่าม้งจึงถือว่าอาหารที่ได้เตรียมไว้ต้อนรับเหล่านั้น แสดงว่าครอบครัวนั้นเป็นครอบครัวที่เป็นขยันทำมาหากิน (บางครอบครัวแทบจะไม่ได้ทำพิธีกรรมข้าวใหม่เลย เนื่องจากครอบครัวนั้นไม่ขยันทำมาหากิน) และ

ทางชาวเขาเผ่าม้งถือว่าเป็นครอบครัวมีจิตใจกว้างขวางในหมู่บ้าน จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการทำข้าวใหม่ของชาวเขาเผ่าม้งบ้านต๋อนค้อนั้น มีขั้นตอนที่ย่างยาก ใช้เวลานานกว่าจะได้ข้าวใหม่ที่มีกลิ่นหอมและนุ่ม ขั้นตอนการกินข้าวใหม่เจ้าภาพ จะจัดโต๊ะอาหารทำพิธีการเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมาร่วมกินข้าวใหม่ก่อน เพราะมีความเชื่อว่าได้ปกป้องคุ้มครองไม่ให้เจ็บป่วย มาตลอด 1 ปี แล้วจึงเชิญแขกผู้ใหญ่ และญาติพี่น้องที่มานั่งประจำโต๊ะอาหาร เมื่อแขกผู้ใหญ่นั่งประจำโต๊ะอาหาร ตัวแทนแขกจะลุกขึ้นเพื่อกล่าวคำขอบคุณและอวยพรให้แก่เจ้าภาพก่อนที่จะรับประทานข้าวใหม่และอาหาร บุคคลที่จะเป็นคนทำพิธีเรียกบรรพบุรุษจะตามลำดับของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ที่เป็นลูก หลานของผู้ล่วงลับไปแล้ว

อย่างไรก็ตาม นายชัชปุก แซ่ท้อ, ผู้ให้สัมภาษณ์, (20 ตุลาคม 2564) ได้กล่าวว่า ประเพณีการกินข้าวใหม่เป็นการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นทวด รุ่นปู่ ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งบ้านต๋อนค้อจะมีความเชื่อว่าจะต้องเลี้ยงหรือบูชาผีบรรพบุรุษ เพราะช่วงเวลาในหนึ่งรอบปีที่ผ่านมาผีบรรพบุรุษ ท่านได้ดูแลครอบครัวของแต่ละครอบครัวเป็นอย่างดี ฉะนั้นชาวเขาเผ่าม้งจึงมี การปลูกข้าวใหม่เพื่อจะเซ่นบูชาผีบรรพบุรุษกับเจ้าที่ทุกตน การกินข้าวใหม่จะทำการในเดือนตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อเสริมสร้างความสุขของครอบครัวและเพื่อบูชาผีบรรพบุรุษ ทำพิธีเช่นผีโดยจำนำไก่ตัวผู้ที่ต้มทั้งตัวมาเช่นไหว้ตรงผีประตูก่อน ต่อจากนั้นจะต้องเซ่นไหว้มี 5 แห่งได้แก่ สือก่าง ตั้งข่อจู้บ ตั้งข่อจู่ด ตั้งข่อจ้อง ตั้งจี้ตั้ง ขณะทำพิธีต้องบอกกล่าวผีทั้ง 5 ให้ค่อยดูแล ปกปักษ์ครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือได้รับรู้และเข้ามารับประทานก่อน หลังจากนั้น เมื่อทำพิธีเสร็จคนในบ้านก็จะสามารถรับประทานต่อได้ ประวัติความเป็นมาประเพณีการกินข้าวใหม่นั้นได้สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ชาวเขาเผ่าม้งบ้านต๋อนค้อได้อนุรักษ์ประเพณีสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 2 รูปเกี่ยวข้าว

หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : หล้า มหาวงศ์สกุล, (20 ตุลาคม 2564)

ภาพที่ 3 รูปนวดข้าว

หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : หล้า มหาวงศ์สกุล, (20 ตุลาคม 2564)

4. ขั้นตอนการทำข้าวใหม่

ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตบคือปลูกข้าวในช่วงฤดูฝน ในช่วงข้าวใหม่ออกผลผลิต ช่วงนั้นเป็นช่วง ปลายฝน ต้นหนาว ปลายเดือนตุลาคมหรือต้นเดือนพฤศจิกายนของทุก ๆ ปี ในช่วงนี้ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งก็จัดงานประเพณีกินข้าวใหม่เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้ง จะดำเนินการเป็นประจำทุกปีโดยมีขั้นตอนการทำข้าวใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 4 รูปนวดข้าว

หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : หล้า มหาวงศ์สกุล, (20 ตุลาคม 2564)

ภาพที่ 5 ข้าวคั่วข้าวใหม่
หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : หล้า มหาวงศ์สกุล, (20 ตุลาคม 2564)

ภาพที่ 6 รูปข้าวคั่วข้าวใหม่
หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : หล้า มหาวงศ์สกุล, (20 ตุลาคม 2564)

3.1 ครอบครัวของชาวเผ่าเขาเผ่าม้งจะตกลงกันว่าวันไหนจะไปเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ พอได้วันเวลาที่ตกลงแล้วก็ดำเนินการเก็บเกี่ยว

3.2 เลือกไร่ที่มีข้าวเริ่มสุกหรือสังเกตจากปลายรวงข้าวที่เริ่มเหลืองและก็เกี่ยวข้าวใหม่

3.3 ชาวเขาเผ่าม้งนำข้าวที่เกี่ยวมานานวด (บางคนเรียกว่าตีสข้าวใหม่) จนกว่าจะได้เม็ดข้าวเปลือก แต่ในปัจจุบันนี้มีการเพิ่มความรวดเร็วโดยการดัดแปลงจากการนวดมาเป็นการนำไปสีกด้วยเครื่องสีข้าวแทน

3.4 จากนั้นก็นำข้าวเปลือกที่นวดหรือสีข้าวเสร็จแล้วนำมาคั่ว โดยใช้กระทะขนาดใหญ่ ตั้งบนเตาไฟที่ใช้ไม้แห้งเป็นเชื้อเพลิง และมีการใช้จอบในการพลิกข้าวให้โดนความร้อนให้ทั่ว จนกว่าน้ำนํข้าวที่อยู่ในเมล็ดข้าวแห้ง ทำให้เม็ดข้าวมีกลิ่นหอม เพื่อไม่ให้เม็ดข้าวไหม้

3.5 หลังจากคั่วเสร็จแล้ว นำข้าวที่คั่วมาตากลมให้เย็น และนำไปใส่ถุงปุ๋ย

3.6 และนำเม็ดข้าวมาตำด้วยครกกระเดื่อง (ภาษาม้ง เรียกว่า ขอจ่อ) เนื่องจากในอดีตนั้นไม่เจริญเหมือนในสมัยนี้ ชาวบ้านจึงช่วยกันทำครกกระเดื่องขึ้นจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน แต่ในปัจจุบันนี้นำไปสีกด้วยเครื่องสีข้าวแทนเพื่อความสะดวกเร็ว เพื่อให้เปลือกที่หุ้มเมล็ดข้าวหลุดออก และจะได้เป็นเมล็ดข้าวสาร

3.7 ชาวเขาเผ่าบ้านตูปค้อนำข้าวใหม่มาหุงโดยใช้กระทะใบบัวตัม โดยการหุงนั้นจะเป็นฝ่ายผู้หญิงเป็นผู้หุง เพราะต้องใช้ความชำนาญในการหุง เพราะข้าวอาจจะล้นเกินไป ควรให้เมล็ดข้าวใหม่ที่หุงอยู่ไม่ให้ล้นเกินไป จะได้เหมาะสมแก่การรับประทาน ฉะนั้นผู้หญิงใหม่ต้องระมัดระวังอย่างมาก ปัจจุบันนี้นิยมอยู่ 2 วิธี ดังนี้

3.7.1 หุงด้วยไฟฟ้า คือ การหุงด้วยการใช้การหม้อไฟฟ้าจะนิยมหุงรับประทานกันในครอบครัวหรือหุงรับประทานกันด้วยจำนวนคนทีน้อย ในช่วงกินข้าวใหม่นั้นชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปค้อจะฆ่า ไก่ หมู หรือวัว เพื่อรับประทานกับข้าวใหม่ในครอบครัวของตนเอง

3.7.2 หุงด้วยการนึ่ง คือ การหุงด้วยกันใช้ฟืนเป็นหลักจะนิยมหุงให้คนจำนวนมาก ๆ รับประทานด้วยกันในงานประเพณีการกินข้าวใหม่ ในช่วงกินข้าวใหม่นั้นชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปค้อจะฆ่า ไก่ เป็ด หมู หรือวัว เพื่อรับประทานกับข้าวใหม่ในครอบครัว ญาติ ๆ ที่สำคัญการเชิญผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้านและเพื่อนบ้านของตนเอง

ภาพที่ 7 เตรียมหุงข้าวใหม่

หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : หล้า มหาวงศ์สกุล, (21 ตุลาคม 2564)

ภาพที่ 8 เตรียมหุงข้าวใหม่

หมายเหตุ. จากภาพถ่ายโดย : หล้า มหาวงศ์สกุล, (21 ตุลาคม 2564)

3.8 หลังจากหุงเสร็จเรียบร้อยแล้วนำข้าวใหม่มาเก็บไว้ในที่ที่เหมาะสม รอจนกว่าจะเริ่มพิธีการรับประทานข้าวใหม่

3.9 นำน้ำข้าวใหม่ที่นิ่งมาใส่ในภาชนะที่สะอาดเพื่อนำน้ำข้าวเอาไว้ดื่ม ซึ่งน้ำที่ได้จากข้าวใหม่จะมีกลิ่นหอมอร่อย และมีประโยชน์มาก ๆ ต่อร่างกาย

3.10 จัดเตรียมอาหารสำหรับรับประทานด้วยกัน โดยการไปเชิญญาติ ๆ เพื่อนบ้าน บุคคลที่นับ หรือผู้ใหญ่บ้าน มาร่วมรับประทานข้าวใหม่ด้วยกัน จะประกอบไปด้วย ข้าวใหม่ น้ำต้มข้าวใหม่ เนื้อไก่ เนื้อหมู บางครอบครัวอาจจะเตรียมเนื้อวัว หรือตามฐานะของเจ้าภาพ ถ้าทุกคนมาพร้อมกันแล้วก็จะเชิญญาติผู้ที่นับถือกล่าวอวยพรก่อนรับประทานข้าวใหม่ กล่าวจบแล้วก็เริ่มรับประทานข้าวใหม่ได้ (นายเปี้ยเซีย แซ่เล่า และนายซัวปู้ก แซ่ท้อ, ผู้ให้สัมภาษณ์, (20 ตุลาคม 2564)

ภาพที่ 9 รูปหุงข้าวใหม่

หมายเหตุ : จาก <http://www.hmongkheknoi.pcru.ac.th/layouts/>

ภาพที่ 10 รูปข้าวใหม่ที่หุงแล้ว
ถ่ายภาพโดย : วิชชุพงศ์ วรรณศาสตร์กุล, (22 ตุลาคม 2564)

5. ขั้นตอนการกินข้าวใหม่

ชาวเขาเผ่าม้งบ้านต๋อบค้อมีการสืบสานวัฒนธรรมและดำเนินการเป็นประจำทุกปี หลังการเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ ชาวเขาเผ่าม้งบ้านต๋อบค้อมีการถือว่าข้าวใหม่หรือว่าข้าว คือ อาหารหลักในการดำรงชีวิต ทำให้ชาวบ้านจึงจัดประเพณีขึ้นเพื่อเรียกขวัญข้าวขึ้น และเช่นไหว้ขอบคุณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ รวมทั้งเทวดาเจ้าที่เจ้าทางเพื่อปกป้องให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุขและปกป้องรักษาพืชพันธุ์ที่ปลูกในรอบปีให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นสิริมงคลในการทำไร่ข้าวในปีต่อ ๆ และได้ผลผลิตงอกงามขึ้นเรื่อย การกินข้าวใหม่นั้นจะมีการเสี่ยงทายโชคชะตาอีกด้วย เพื่อพิชผลในปีต่อไป และทำนายถึงความเป็นอยู่ของครอบครัว ส่วนผู้หญิงจะไม่ดื่มเหล้า ข้าวใหม่ที่น่ามาากินนั้นจะมีการเลือกข้าวที่ยังมีน้ำนึ่งประมาณ 20% หรือ 30% เก็บเกี่ยวพอประมาณเพื่อรับแขกที่มากินข้าวใหม่ ซึ่งต้องเป็นข้าวจากที่ไร่ของตัวเอง โดยมีขั้นตอนการกินข้าวใหม่ ดังนี้

4.1 หัวหน้าครอบครัวและคนในครอบครัวช่วยกันจัดโต๊ะอาหาร และเตรียมที่นั่งตามจำนวนบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว แต่ในบางครอบครัวนั้นนับถือศาสนาคริสต์ก็จะมีการอธิษฐานขอพรจากพระเจ้าในการอวยพรให้ปกป้องรักษาบรรพบุรุษและครอบครัวของตนเองให้อยู่เย็นเป็นสุข

4.2 หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนเจ้าภาพที่เป็นลูก หรือ หลาน ทำพิธีเรียกบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มาร่วมรับประทานข้าวใหม่และอาหารที่เตรียมไว้ก่อน ในส่วนครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์ก็จะเชิญบาทหลวงที่นับถือมาอธิษฐานให้บรรพบุรุษและครอบครัวของตนเองในปีต่อ ๆ ไป ผลผลิตให้ดียิ่งขึ้น

4.3 จากนั้นหัวหน้าครอบครัวจะเชิญแขกผู้ใหญ่และญาติพี่น้องมานั่งประจำโต๊ะอาหารที่เตรียมไว้

4.4 พร้อมกันแล้วก็มีตัวแทนแขกผู้ใหญ่ที่มาร่วมรับประทานอาหารยืนขึ้นเพื่อกล่าวคำขอบคุณและอวยพรให้แก่ครอบครัวฝ่ายเจ้าภาพ

4.5 เมื่อตัวแทนแขกผู้ใหญ่กล่าวคำขอบคุณและอวยพรแล้ว ทุกท่านก็จะร่วมรับประทานอาหารข้าวใหม่ตามที่เจ้าภาพเตรียมไว้

ชาวเขาเผ่าม้งบ้านต๋อบค้อม การนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่บนฟ้า ในลำนน้ำ ภูเขา ไร่นา ประจำต้นไม้ ฯลฯ ฉะนั้นการทำประเพณีการกินข้าวใหม่เพื่อเช่นส่งเวยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เหล่านี้ปีละครั้ง โดยเชื่อว่าพิธีวิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะช่วยให้การปลูกข้าวใหม่ได้ผลดีและทำการรักษาพืชผล อีกทั้งยังช่วยรักษาเจ็บป่วยทั้งหลาย เนื่องจากชาวเขาเผ่าม้งบ้านต๋อบค้อมีเชื่อว่าการที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน

คือ ความสุขอันยิ่งใหญ่ของชาวเขาเผ่าม้ง ฉะนั้นชาวเขาเผ่าม้งจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อเป็นการรักษาให้หายจากโรคเหล่านั้น ซึ่งการทำประเพณีการกินข้าวใหม่จึงเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือที่ทุกคนต้องตระหนักทุกคนและจัดทำเป็นทุกปี (นางงยี่ แซ่ท้อ และนางใหม่ แซ่ท้อ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564)

6. แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการกินข้าวใหม่

การถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาประเพณีการกินข้าวใหม่ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ มีวิธีการดำเนินการที่สอนลูกหลาน ให้รู้ชั้นต่าง ๆ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น จากพ่อแม่สู่ลูกของตนเอง รวมทั้งมีการติดตามผลการดำเนินการ และจึงจำเป็นเพื่อขอความร่วมมือจากคนในครอบครัวและชาวเขาเผ่าม้งร่วมกัน โดยผู้ถ่ายทอดความรู้ทำให้เห็นเลย และยังเป็นกำลังสำคัญในการสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิม เป็นบุคคลในชุมชนเป้าหมาย เนื่องจากวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นไปในลักษณะดำเนินการต่อเนื่อง มีการติดตามผล จึงต้องเป็นคนในชุมชนเพื่อความสะดวก ทุกคนมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดร่วมกัน และฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมแก่บุคคลในครอบครัวและชุมชนของตนเอง ในส่วนเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการกินข้าวใหม่ ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ ใช้รูปแบบชุมชนเพื่อการสร้างจิตใต้สำนึกและตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีการกินข้าวใหม่ของชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูรย์ ทองสม, ผู้ให้สัมภาษณ์, (23 ตุลาคม 2564) ได้กล่าวว่า แนวทางการอนุรักษ์ สืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาชุมชน คือ 1. การอนุรักษ์ 2. สืบสาน 3. เผยแพร่เป็นการส่งเสริมให้ราษฎรชาวบ้านในท้องถิ่นหรือชาวบ้าน และให้ความสำคัญและภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง อันจะนำสู่การรวมตัวของคนในท้องถิ่นและเป็นการสร้างจิตสำนึก เพื่อทำการอนุรักษ์ภูมิปัญญา วัฒนธรรม จารีตประเพณีในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์จะทำให้ประเพณีมีความยั่งยืน นั้นหมายความว่าในชุมชนทุกคนระดมสมองกันในวางแผนการจัดงานประเพณีทุกปี และช่วยส่งเสริมประเพณีนั้นไว้ จะเป็นการสืบสานและฟื้นฟูประเพณีของท้องถิ่น และควรสร้างสัมพันธ์ของคนแต่ละรุ่น เริ่มจากความสัมพันธ์จากสถาบันครอบครัวสู่ชุมชน พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์อันดีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน หรือสร้างศรัทธาให้มีความภาคภูมิใจและให้ความสำคัญกับการหวงแหนในประเพณีของตน สร้างความร่วมมือในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จึงจะทำให้ประชาชนเกิดการส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับสุรินทร์ สุริยวงศ์ (2536) ที่พบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างอันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเอง และการที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามาร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นต้องรับปรัชญาที่มนุษย์ทุกคนต่างก็ปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมกลุ่มเดียวกันจะต้องยอมรับความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการขึ้นะที่ถูกต้อง

ดังนั้น การถ่ายทอดตามแนวอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีการกินข้าวใหม่ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ในครั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อราษฎรชาวบ้านที่ถ่ายทอดความรู้ และยังทำให้ราษฎรชาวบ้านมีความสุขที่มีผู้สานต่อประเพณีการกินข้าวใหม่ของชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ เห็นคุณค่าและปฏิบัติได้ถูกต้องตามขั้นตอนของประเพณีการกินข้าวใหม่ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือเป็นอย่างดี ดังนั้นประเมินจากขั้นตอนประเพณีการกินข้าวใหม่นั้น ผู้รับการถ่ายทอดแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการกินข้าวใหม่ได้อย่างเหมาะสม กลุ่มชาวบ้านพร้อมที่จะรักษาถ่ายทอดต่อลูกหลานสืบไป

7. การอภิปรายผล

ประเพณีการกินข้าวใหม่ หรือภาษาม้งเรียกว่า หมอแบ่เซี้ยว ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปคือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีการสืบทอดต่อกันมาเป็นประเพณีตลอดระยะเวลาอันยาวนาน โดยผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม การนำเสนอแบบปากต่อปาก เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องสภาวะวิถีการดำเนินชีวิตที่มีการเคลื่อนย้ายไปตามที่ต่าง ๆ จากที่ราบสูงลงสู่ที่ราบลุ่มจนกลายเป็นมรดกทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่งต่อความเป็นชาวเขาเผ่าม้ง ชาวเขาเผ่าม้งจึงถือว่าประเพณีการกินข้าวใหม่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ที่ผูกพันในวิถีการดำรงชีวิต ซึ่งมีทั้งเป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่เป็น

เอกลักษณ์เฉพาะชนเผ่า ซึ่งประเพณีการกินข้าวใหม่การเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของของคนในสังคมของชาวเขาเผ่าม้งด้วยทั้งสิ้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปลูกพืชผลให้จำนวนมาก ๆ หรือให้พืชผลงดงาม เพื่อใช้ในดำรงชีวิตใน ซึ่งสอดคล้องกับ เว็บไซต์ <http://www.hilltribe.org/thai/hmong/> (28 เมษายน 65) ได้กล่าวว่า ประเพณีกินข้าวใหม่ของชาวเขาเผ่าม้งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นทวด รุ่นปู่ ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งจะมีความเชื่อว่าจะต้องเลี้ยง ผีปู่ ผีย่า เพราะช่วงเวลาในหนึ่งรอบปีหรือในหนึ่งปีที่ผ่านมาผีนั่นผีปู่ ผีย่า ได้ดูแลครอบครัวของแต่ละครอบครัวเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีการปลูกข้าวใหม่เพื่อจะเซ่นบูชาผีปู่ ผีย่ากับเจ้าที่ทุกคน ซึ่งการกินข้าวใหม่จะทำการกันในเดือนตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเซ่นถวายให้กับผีปู่ ผีย่า แล้วสูกในระหว่างเดือนกันยายนถึงต้นเดือนตุลาคม แล้วจะต้องเก็บเกี่ยวโดยเกี่ยวเกี่ยวข้าวที่มีขนาดเล็ก เพราะเกี่ยวที่ใช้เกี่ยวนั้นสามารถที่จะเกี่ยวต้นข้าวได้เพียง 3-5 ต้นเท่านั้น จะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก ต้องเกี่ยวตอนที่รวงข้าวมีสีเขียวปนเหลืองเมื่อเกี่ยวเสร็จก็จะนำมานวดให้ข้าวเปลือกหลุดออกโดยไม่ต้องตากให้แห้ง นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้วมาคั่วให้เม็ดข้าวแข็งและเปลือกข้าวแห้ง เพื่อให้สะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าวด้วยโคกกระเดื่อง เมื่อตำเสร็จเรียบร้อยแล้วนำข้าวมาหุงเพื่อเซ่นไหว้ผีปู่ ผีย่า ซึ่งในการทำพิธีเซ่นผีนั่น สามารถทำได้โดยการนำไก่ตัวผู้มาเซ่นไหว้ตรงผีประตูก่อนโดยการนำไก่ที่ต้มทั้งตัวมาประกอบพิธีซึ่งตำแหน่งที่จะต้องเซ่นไหว้มี 5 แห่งได้แก่สี่อ่าวาง ตั้งขोजิบ ตั้งขोजุด ตั้งขोजุด ตั้งจั้งตั้ง ขณะทำพิธี ต้องสวดบทสวดเพื่อที่บอกให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือได้รับรู้และเข้ามาทานก่อนเมื่อเสร็จพิธีคนในบ้านถึงจะสามารถทานต่อได้ ซึ่งพิธีกินข้าวใหม่นั้นได้สืบทอดมานานหลายชั่วอายุคน

อย่างไรก็ตาม การสืบสานประเพณีการกินข้าวใหม่ หรือภาษาม้งเรียกว่า หมอบ่เซี้ยว ของชาวเขาเผ่าม้งมีการดำเนินเป็นประจำทุกปี เมื่อถึงช่วงเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปค้อก็ดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อเป็นสิริมงคลและเพื่อให้การทำไร่ข้าวในปีต่อ ๆ ไปดี และมีผลผลิตที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมทั้งมีการดื่มเหล้าขาววันนั้น ก็เพื่อให้ผู้ชายชาวเขาเผ่าม้งได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กันในช่วงกินข้าวใหม่ ชาวเขาเผ่าม้งถือว่าข้าวคืออาหารหลักในการดำรงชีวิต จึงมีการจัดประเพณีกินข้าวใหม่ขึ้นเพื่อเรียกขวัญข้าว ที่สำคัญเป็นเซ่นไหว้และขอบคุณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ เจ้าที่เจ้าทาง และเทวดา เพื่อปกป้องให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุขและให้เกิดอุดมสมบูรณ์

8 .บทสรุป

จากที่กล่าวมา ประเพณีการกินข้าวใหม่ (หมอบ่เซี้ยว) ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปค้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ได้กล่าวถึงส่วนสำคัญหลายประเด็นดังนี้ ประวัติหมู่บ้านตูปค้อ ประวัติความเป็นมาประเพณีการกินข้าวใหม่ ขั้นตอนการทำข้าวใหม่ ขั้นตอนการกินข้าวใหม่ แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีการกินข้าวใหม่ เป็นกระบวนการของข้อมูลและถือว่าเป็นประเพณีที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ชาวเขาเผ่าม้งจึงสืบสานประเพณีนี้เป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นสิริมงคลต่อครอบครัว และเพื่อให้การปลูกไร่ข้าวในปีต่อ ๆ ไป มีผลผลิตที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ชาวเขาเผ่าม้งถือว่าข้าวใหม่เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในการดำรงชีวิตในปีต่อ ๆ ไป จึงได้จัดประเพณีเพื่อเรียกขวัญข้าวและประเพณีการกินข้าวใหม่เพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และขอบคุณเทวดาเจ้าที่เจ้าทางเพื่อปกป้องให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขและปกป้องรักษาพืชพันธุ์ที่ปลูกในรอบปีให้มีความอุดมสมบูรณ์ และก็เพื่อให้ดูแลครอบครัวของแต่ละครอบครัวให้อยู่ดีกินดีตลอดทั้งปี ดังนั้นการกินข้าวใหม่ในแต่ละปีชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปค้อจึงใส่ใจในประเพณีการกินข้าวใหม่มาก ๆ และถือว่าเป็นประเพณีประจำเผ่าของตนเอง จึงได้อบรมสั่งสอนลูกหลานของตนเองให้รักและหวงแหนประเพณีกินข้าวใหม่ให้คงอยู่คู่ชีวิตของชนเผ่าต่อไป ชาวเขาเผ่าม้งบ้านตูปค้อจึงต้องสร้างความตระหนักและอนุรักษ์ประเพณีกินข้าวใหม่ที่ได้สืบทอดมานานหลายชั่วอายุคนถึงทุกวันนี้

9. เอกสารอ้างอิง

ไขศรี จิตสำราญ และคณะ. (2549). ศึกษาความเป็นมาและความเชื่อที่ปรากฏในลายปักบนผืนผ้าของชาวเขาเผ่าม้งบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- จงยี่ แซ่สง. (22 ตุลาคม 2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน : สัมภาษณ์*.
- ข้าวปัก แซ่ท้อ. (20 ตุลาคม 2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน*. [สัมภาษณ์].
- ทิพวรรณ เอี่ยมจันทร์. (2549). *ภูมิปัญญาการใช้ประยุกต์และอนุรักษ์พืชสมุนไพรของชาวม้งใน ตำบลบ่อภาค อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- เปี้ย แซ่ท้อ. (18 ตุลาคม 2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน*. [สัมภาษณ์].
- เปี้ยยง แซ่ท้อ. (22 ตุลาคม 2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน*. [สัมภาษณ์].
- ประสิทธิ์ ลิขิตชา. (2548). *ม้งหลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง*. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.
- ไพฑูรย์ ทองสม. (2556). *แนวทางการอนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาชุมชน*. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา *ทักษิณศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2564, จาก www2.tsu.ac.th/clw/main/files_sec2.pptx.
- ยงยี่ แซ่ลี. (2564, 18 ตุลาคม 2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน*. [สัมภาษณ์].
- วิชชุพงศ์ วรรณศาสตร์กุล. (2561). *พิธีกรรมการแต่งงานของชาวเขาเผ่าม้งบ้านห้วยทรายเหนืออำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก*. ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ วิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 15. 1 กันยายน 2561. หน้า 77-90. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- วิชชุพงศ์ วรรณศาสตร์กุล. (2564). *การศึกษาภาษาม้งบ้านตูป้อ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. 8(3) : หน้า 151-161.
- สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย. (2548). (ร่าง) *องค์ความรู้ท้องถิ่นม้ง* : ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- สุรินทร์ สุริยวงศ์. (2536). *การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอลำพูน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- หล้า มหาวงศ์สกุล. (20 ตุลาคม 2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน*. [สัมภาษณ์].
- ไหม แซ่ท้อ. (22 ตุลาคม 2564). *ปราชญ์ชาวบ้าน*. [สัมภาษณ์].
- องค์การบริหารส่วนตำบลกกสะทอน. (2562). *ปีใหม่ม้งแห่งเดียวในภาคอีสาน บ้านตูป้อ ตำบลกกสะทอนอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2563. จาก <https://tis.dasta.or.th/dastatravel/mong-newyear/>.

การเพิ่มผลิตภาพและนวัตกรรมในการผลิต ของผู้ผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย The Productivity and Innovation Improvement of the Electronic Component Manufacturing in Thailand

ไมตรี บุญ軒¹ สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล² เกียรติชัย วีระญาณนนท์³
Maitree Boonkhun¹ Sanit Sirivisitkul² and Kietchai Verayannon³

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์เป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วยหลากหลายผลิตภัณฑ์ที่มีความต่อเนื่องกันในกระบวนการผลิตและเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับการผลิตผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีกมากมายโดยอาจจำแนกประเภทผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้เป็น 3 กลุ่ม ตามความเชื่อมโยงในการผลิต คือ อุตสาหกรรมขั้นต้น (Upstream) ซึ่งเป็นขั้นการผลิตวัตถุดิบ อุตสาหกรรมขั้นกลาง (Midstream) ได้แก่ การผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และอุตสาหกรรมขั้นปลาย (Downstream) คือ ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าสำเร็จรูป อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยจัดเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกและมีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดโลกเป็นอันดับต้นๆ เนื่องจากแรงงานไทยมีผลิตภาพ (Productivity) สูงเมื่อเปรียบเทียบกับค่าจ้าง ในประเทศไทยยังมีอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากอุตสาหกรรมนี้ที่หลากหลาย มีความพร้อมเป็นอุตสาหกรรมสนับสนุน (Supporting Industry) บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในด้านการกำหนดกลยุทธ์ โดยเฉพาะประเด็นความร่วมมือในการนำนวัตกรรมซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ทางธุรกิจสำคัญที่จำเป็นสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมยุคใหม่ให้มีความสามารถในการแข่งขัน ทั้งด้านเทคโนโลยีการผลิตและการดำเนินการขององค์กร ในโลกธุรกิจดั้งเดิมที่ถูกเปลี่ยนผ่านไปแล้วในปัจจุบัน ทุกองค์กรต้องพัฒนาเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันทั้งด้านการตลาด การสร้างและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมขององค์กร การผลิตและตัวสินค้าเพื่อความอยู่รอด การเติบโต และความมั่นคงของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ศักยภาพหรือความสามารถทางการแข่งขัน จะมาจากการดำเนินการที่มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ธุรกิจจำเป็นต้องมีคือ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยี มาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และการนำความคิดสร้างสรรค์มาสร้างความแตกต่างอันหลากหลายเพื่อเชื่อมโยงกับการเพิ่มผลิตภาพซึ่งจะสามารถลดต้นทุน และสร้างโอกาสในการแข่งขันได้เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : นวัตกรรม เทคโนโลยี การเพิ่มผลิตภาพ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์

¹ คณะรัฐศาสตร์ สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Faculty of Political Science. Management, North Bangkok University.
E-mail: maitree.boonkhun@gmail.com

² คณะรัฐศาสตร์ สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Faculty of Political Science. Management, North Bangkok University.
E-mail: Sanit.si@northbkk.ac.th

³ คณะรัฐศาสตร์ สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Faculty of Political Science. Management, North Bangkok University.
E-mail: Kietchai.ve@gmail.com

Abstract

The electronic industry consisted of various products which were continuous production processes and linked to other productions. Electronic products were classified into 3 groups based on production linkage 1) upstream industry, the production stage of raw materials; 2) midstream industry, including electronic component production; and 3) downstream industry, including electronic products, and finished electrical appliances. The electronic industry in Thailand was classified as a production for export to other countries. It performed the potential to compete in the global market due to the productivity of Thai workers being high compared to wages. In Thailand, there were various supporting industries apart from the electronic industry. This article aimed to present knowledge and understanding related to the strategic formulation, especially the readiness in creating an innovation. It was the strategy which could deliver the business success with a practically competitive advantage, both production technology and operation. According to the traditionally transformed business, the organization should develop and strengthen its competitiveness in marketing, transforming organizational culture, production and products, business growth, and stability. Therefore, the competitive advantage raised from the effective and efficient operation. Besides, the most business needs were adapting the innovation and technology to encounter customers' needs and bringing creativity to differentiate connection with increasing productivity, reducing costs, and overcoming competitive opportunities.

Keyword: Innovation, Technology, Productivity, Electronic Industry

วันที่รับบทความ : 11 กุมภาพันธ์ 2565

วันที่แก้ไขบทความ : 25 เมษายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 10 พฤษภาคม 2565

1. บทนำ

โลกของอุตสาหกรรมกำลังก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ ที่เรียกว่า อุตสาหกรรม 4.0 ที่จะกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ “Industry 4.0” มาจากข้อเสนอแนะของอุตสาหกรรมแห่งชาติของเยอรมนีที่ประกาศเมื่อปี ค.ศ. 2013 แนวคิดก็คือ โลกของเราจะเข้าสู่ช่วงการเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ภายใน 20 ปีข้างหน้า ทำให้หลายประเทศต่างก็ตื่นตัวกับผลกระทบที่จะติดตามมาด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจาก ปัจจุบันทุกประเทศบนโลกมีการเชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดนในทุกมิติ ทั้งความร่วมมือทางการค้า ความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น (วิชาญ หรายอ่อน, 2559) ซึ่งแน่นอนว่า ในอีกมุมหนึ่ง ย่อมเกิดการแข่งขันกันสูงขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย ด้วยเหตุผลประการหลังนี้เอง หลายประเทศจำเป็นต้องปรับตัวสู่การพัฒนาในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ตามกันไป เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองในการแข่งขันนั่นเองการก้าวสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 จะมีเทคโนโลยีอัจฉริยะต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ อาทิ หุ่นยนต์จะเข้ามาทำงานร่วมกับมนุษย์เสมือนเป็นเพื่อนร่วมงานคนหนึ่ง นอกจากนั้น ยังมีเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ Information Technology: IT ที่จะเข้ามาเป็นตัวกลางที่ทำให้การสื่อสารระหว่างคนกับเครื่องจักร และระหว่างเครื่องจักรด้วยกันเองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เทคโนโลยีดังกล่าวนี้เองที่จะทำให้รูปแบบการผลิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง เพื่อประสิทธิภาพการผลิตและเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภค (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2558)

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ทำให้เกือบทุกอุตสาหกรรมที่มีการผลิตจะต้องมีความพร้อมในการปรับตัวสู่การผลิตสมัยใหม่ เทคโนโลยีอัตโนมัติรวมถึงหุ่นยนต์อัจฉริยะจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งนี้ และประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนา ที่เป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายแห่งหนึ่งของโลกควรปรับตัวและพัฒนาไปในทิศทางใด อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ยังนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากการผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยเคยมีมูลค่าการส่งออกเท่ากับ 7.6 ล้านล้านบาท หรือประมาณ 50% ของ GDP (รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรม สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. 2561) โดยสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น ได้แก่ Hard Disk Drive (HDD) Monolithic IC PCBA Semiconductor และ Other IC เนื่องจากการขยายตัวของสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ของโลกที่มีความต้องการใช้เพิ่มขึ้น จากการที่ในปี 2560 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการนำพาประเทศไปสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งในทุกภาคส่วนของรัฐได้รับถ่ายทอดนโยบายนี้และนำมาจัดทำยุทธศาสตร์ของตน เช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกระทรวงอุตสาหกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนากอุตสาหกรรมไทยให้ก้าวไปสู่การเป็นอุตสาหกรรม 4.0 (Industry 4.0) สอดคล้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งสู่อุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาและเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก” โดยตั้งเป้าหมายในระยะ 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560 – 2579) ให้ภาคอุตสาหกรรมไทยมีอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือ GDP เฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 4.5 ต่อปี การลงทุนเติบโตเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี มูลค่าการส่งออกขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี และผลิตภาพรวม หรือ TFP เติบโตเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 2.0 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่จะส่งผลให้ประเทศไทยสามารถขยับสู่การเป็นประเทศรายได้สูงภายในปี 257 ตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559)

2. การเพิ่มผลิตภาพและนวัตกรรม

ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจไทยส่วนใหญ่ขับเคลื่อนจากอุตสาหกรรมซึ่งใช้แรงงานเข้มข้นและใช้คนจำนวนมากในการผลิตขนาดกลางและย่อมของไทยมีความอ่อนแอกว่าครั้งยังติดอยู่ในอุตสาหกรรมช่วงที่ 2 อุตสาหกรรมการส่งออกส่วนใหญ่ไม่มีแบรนด์และนวัตกรรมของตนเองเป็นอุตสาหกรรมลักษณะรับจ้างผลิต (OEM) หรือเป็นฐานการผลิตให้กับเจ้าของแบรนด์ต่างชาติ ซึ่งนอกเหนือจากได้มูลค่าเพิ่มที่น้อยยังเสี่ยงต่อการถูกย้ายฐานการผลิตในอนาคต (ปภพพล เต็มธีรกิจ, 2555) สำหรับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกระทรวงอุตสาหกรรม ที่จะมามีบทบาทที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก ในด้านการผลิต การส่งออก และการจ้างงาน ประกอบกับประเทศไทยเป็นฐานการผลิตและส่งออกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในอันดับที่ 13 ของโลก และอยู่ในอันดับที่ 4 ในอาเซียน อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์เป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นการร่วมลงทุนระหว่างผู้ประกอบการไทยกับต่างชาติ และไทยจะมีบทบาทในการเป็นผู้รับจ้างผลิต โดยจุดเด่นจะอยู่ที่ความสามารถในการผลิตสินค้าที่มีขนาดย่อมและแม่นยำสูง อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นอุตสาหกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นทางด้านอุปทาน (Supply side) เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้าน เทคโนโลยี หรือในด้านอุปสงค์ (Demand side) เช่น กระแสการบริโภคหรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นต้น ทำให้อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ไทยมีข้อจำกัดและมีความเสี่ยงทั้งด้านการผลิตและการค้าระหว่างประเทศ โดยในปัจจุบัน อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ของไทยกำลังประสบปัญหา ดังนี้

1. การผลิตสินค้าส่วนใหญ่เป็นเพียงการผลิตสินค้าขึ้นกลางและขึ้นปลายน้ำ ไม่มีการผลิตในขั้นออกแบบหรือขั้นต้นน้ำ ทำให้สร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าได้น้อย

2. โครงสร้างการส่งออกอิเล็กทรอนิกส์ไทยยังคงกระจุกตัวอยู่ที่อุปกรณ์และชิ้นส่วนที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะ Hard Disk Drive ซึ่งความนิยมในตลาดโลกลดลง โดยคอมพิวเตอร์และโน้ตบุ๊กกำลังถูกแทนที่ด้วยสินค้าทดแทนอย่างอุปกรณ์เคลื่อนที่ สมรรถนะสูงที่กำลังได้รับความนิยมสูงและมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง

3. พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคในยุค Internet of Things (IoT) หรืออินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง หมายถึง การที่ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ถูกเชื่อมโยงเข้ากับอินเทอร์เน็ต โดยที่มนุษย์สามารถควบคุม ใช้งาน หรือสั่งการอุปกรณ์ต่าง ๆ ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ทั้งหมด มีการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นความต้องการใช้งานชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูงเพื่อรองรับการผลิต Smartphone, Tablet และ Device & Gadget มากขึ้น

4. การขาดแคลนแรงงาน และความไม่สมดุลของทักษะแรงงานไทยกับความต้องการของตลาดที่ต้องการแรงงานทักษะสูงขึ้น เพื่อรองรับการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง

สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตในปัจจุบัน ทุกองค์กรจำเป็นต้องมีการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอด และเติบโตอย่างมั่นคงต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งนี้ความสามารถในการแข่งขันในยุคอุตสาหกรรมใหม่ จะต้องเกิดจากการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพของทุกภาคส่วน โดยจะต้องนำนวัตกรรมมาสร้างความแตกต่างที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับการเพิ่มผลิตภาพ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและมุ่งสู่เป้าหมายรวมขององค์กร แมคเคอว์น แมกซ์ (McKeown Max, 2008) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมว่า นวัตกรรม คือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ ๆ ซึ่งถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่น ๆ ของการยอมรับในสังคม ดังนั้น นวัตกรรมจึงอาจหมายถึง สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อนเลย หรือเป็นสิ่งที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ สิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

โทมัส ฮิวส์ (Thomas Hughes, 1987) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า “เป็นการนำเอาวิธีการใหม่มาปฏิบัติหลังจากที่ได้ผ่านการทดลองและได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับแล้ว และมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา”

ดังนั้น นวัตกรรมอาจหมายถึง ความคิดและการกระทำใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากของเดิมให้ดีขึ้นและเมื่อนำมาใช้กันก็ทำให้งาน มีประสิทธิภาพดีขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้ในอุตสาหกรรม ผนวกเข้ากับการใช้เทคโนโลยีที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ (Disruptive Technologies) กล่าวคือ การนำแนวความคิดใหม่หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ สินค้าหรือบริการมีคุณภาพดีขึ้น มีราคาถูกลง ลูกค้าพึงพอใจมากขึ้น กำลังซื้อของลูกค้าหรือผู้ซื้อสินค้าสามารถจ่ายแสวงหาค่าใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ได้จริง หรือสรุปได้ว่า การนำนวัตกรรมผนวกกับเทคโนโลยีมาทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (Changes) ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราให้กลายมาเป็นโอกาส (Opportunity) และถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและธุรกิจ

แนวความคิดด้านนวัตกรรมนี้ ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของนักอุตสาหกรรมมักมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพหรือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคอุตสาหกรรมใหม่ นวัตกรรมจึงมีอิทธิพลต่อการสร้างความสามารถทางการแข่งขันเชิงธุรกิจ การเชื่อมต่อไร้พรมแดนยิ่งส่งผลต่อการมีคู่แข่งที่มากขึ้น มีไม่เพียงภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังมีความแตกต่างจากต่างประเทศที่พร้อมเข้ามาอีกด้วย กล่าวคือ ส่งผลให้เกิดทั้งโอกาสและภัยคุกคาม ทำให้ทุกภาคส่วนขององค์กรต้องคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพ ราคาของสินค้าหรือบริการที่จะสามารถแข่งขันกับคู่แข่งทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ การนำนวัตกรรมผนวกเข้ากับเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่ธรรมดา ทำให้เป็นสิ่งที่ไม่ธรรมดา ส่งผลในการลดค่าใช้จ่ายและควบคุมต้นทุนสินค้า เพื่อนำเสนอราคาสินค้าที่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งรายอื่น ๆ ได้ นวัตกรรมและการเพิ่มผลิตภาพถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ ทั้งนี้ทุกคนในองค์กรต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อการมีส่วนร่วมในการทำงาน รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่จุดหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ นวัตกรรมผนวกกับเทคโนโลยีที่มีใช้ในอุตสาหกรรมยุคใหม่ ณ ปัจจุบัน ได้มีการนำมาใช้ในหลายสาขาวิชาด้านอุตสาหกรรมการผลิต เพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วในการประกอบธุรกิจ ทำให้คุณภาพสินค้า คุณภาพบริการดีขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้กับธุรกิจ จำเป็นอย่างยิ่งที่อุตสาหกรรมจะต้องยกเครื่องกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเสียใหม่ เน้นการใช้นวัตกรรมองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์แทนการเน้นทรัพยากรพื้นฐานที่นับวันจะหมดลงเรื่อย ๆ โดยธุรกิจอุตสาหกรรมของไทยต้องเน้น

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่ละเลยการรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคมที่อยู่ดีมีสุข และการยกระดับทักษะรวมถึงศักยภาพภูมิปัญญามนุษย์ ตลอดจนต้องคำนึงถึงผลกระทบเชิงลบในมิติต่าง ๆ รอบด้าน ทำให้สามารถสร้างความมั่นคงและมั่นคงในแนวทางที่ยั่งยืนได้มากกว่าปัจจุบันนี้

การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industrial Revolution 4.0) คือการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต มาใช้ในระบบการผลิตสินค้า จุดเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือสามารถเชื่อมความต้องการของผู้บริโภคแต่ละรายเข้ากับกระบวนการผลิตสินค้าได้โดยตรง ก็คือ โรงงานยุค 3.0 สามารถผลิตของแบบเดียวกันจำนวนมากในเวลาสั้นๆ แต่โรงงานยุค 4.0 จะสามารถผลิตของหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันตามความต้องการเฉพาะของผู้บริโภคแต่ละราย เป็นจำนวนมากในเวลาเดียว โดยใช้กระบวนการผลิตที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลครบวงจร แบบ “Smart Factory” เป็นการบูรณาการโลกของการผลิตเข้ากับการเชื่อมต่อทางเครือข่ายในรูปแบบ “Internet of Things (IoT)” ทุกหน่วยของระบบการผลิต ตั้งแต่วัตถุดิบ เครื่องจักร เครื่องมืออุปกรณ์ ระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์หน่วยต่าง ๆ เหล่านี้ จะถูกติดตั้งระบบเครือข่ายเพื่อให้สามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยน ข้อมูลซึ่งกันและกันอย่างอิสระ เพื่อการจัดการกระบวนการผลิตทั้งหมด (นภดล เหลืองภิรมย์, 2555) จุดเด่นของอุตสาหกรรม 4.0 คือการที่เครื่องจักรหรือระบบอัตโนมัติสามารถเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมเครือข่ายผ่านอินเทอร์เน็ต จึงสามารถแบ่งปันข้อมูลข่าวสารถึงกันหมด รวมทั้งสามารถใช้ทรัพยากรบางส่วนร่วมกันได้ เครื่องจักรกลสำหรับอุตสาหกรรม 4.0 จะมีความสามารถที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งในด้านการทำงานด้วยตนเอง ความยืดหยุ่นและการปรับตัวให้เข้ากับเงื่อนไขการผลิต มีความสามารถในการตรวจสอบและคาดการณ์ล่วงหน้าได้ นอกจากนี้ เครื่องจักรในอนาคตจะมีโปรแกรมสำหรับตรวจสอบและดูแลสุขภาพของเครื่องจักร เพื่อยืดอายุการทำงานของเครื่องจักร อันจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวางแผนการผลิตและประเมินประสิทธิภาพโดยรวมของเครื่องจักร กล่าวคือ เครื่องจักรจะมีความเป็นอัจฉริยะมากขึ้นนั่นเอง

นอกจากตัวเครื่องจักรที่เป็นอัจฉริยะแล้ว โรงงานในยุค 4.0 ก็จะมีความเป็นอัจฉริยะมากขึ้นด้วย โดยที่โรงงานอัจฉริยะ หรือ Smart Factory จะสามารถกำหนดกระบวนการเชิงบูรณาการรวมทั้งสภาพแวดล้อมของการผลิต สามารถสื่อสารกับหน่วยอื่นๆ ได้อย่างอิสระแบบไร้สาย สามารถผลิตสินค้าตามคำสั่งโดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เช่น เวลา ต้นทุน การผลิต ค่าขนส่ง การรักษาความปลอดภัย ความน่าเชื่อถือ เป็นระบบการผลิตที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด (อดิศักดิ์ เป๊ะพุ่ม, 2556) การพัฒนาเทคโนโลยีสื่อสารกับเครื่องจักรและระบบ ในลักษณะ Industrial Automation เพื่อผลิตสินค้าตามความต้องการของผู้บริโภครายบุคคล แต่ยังรักษาประสิทธิภาพการผลิตที่สูงในระดับเดียวกับการผลิตแบบคราวละมากๆ อาทิ การผลิตรถยนต์ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีการพิมพ์ 3D การพัฒนาระบบ Smart Grid การแพทย์สาขา Telemedicine เป็นต้น เทคโนโลยีระบบอัตโนมัติ จึงกลายเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการผลิตของภาคอุตสาหกรรมอย่างมากในยุคอุตสาหกรรม 4.0 นี้ สำหรับประเทศไทย ควรจะปรับตัวและนำเทคโนโลยีอัตโนมัติเข้ามาช่วยงานในการผลิตให้มากขึ้น และเหมาะสม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่างๆ

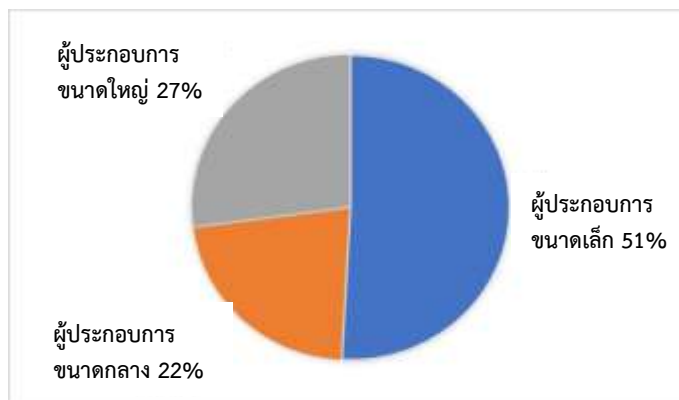
อุตสาหกรรมที่เป็นระบบอัตโนมัติมีส่วนช่วยในการลดต้นทุนด้านแรงงาน เนื่องจากระบบอัตโนมัติ สามารถเข้ามทดแทนการทำงานบางอย่างของมนุษย์ได้ และให้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่า แม้ว่าประเทศไทยจะมีการนำระบบอัตโนมัติมาใช้งานแล้วตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา แต่เป็นไปในลักษณะการใช้งานเฉพาะบางส่วน ไม่ใช่เต็มรูปแบบ นอกจากนั้น ประเทศไทยยังไม่มีศักยภาพเพียงพอถึงขั้นที่จะสามารถผลิตเทคโนโลยีใช้งานได้เอง และถึงแม้จะมีการวิจัยและพัฒนาอย่างมากมายแต่ก็ยังไม่สามารถนำมาปรับใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกได้อย่างเต็มรูปแบบ และไม่สามารถนำไปสู่การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ที่เป็นเทคโนโลยีขั้นสูงได้ สำหรับประเทศไทย ยังอาจต้องใช้เวลาอีกยาวนานตราบไต่ที่คนไทยยังไม่สามารถผลิตเทคโนโลยีได้เอง จึงต้องเปลี่ยนวิธีคิด สาระสำคัญอยู่ที่ว่า จะต้องมองให้ออกว่าโลกทุกวันนี้มีเทคโนโลยีอะไรที่จะสามารถหยิบมาใช้งานกับการผลิตบ้าง และผู้ผลิตมีจุดเด่นอะไรที่สามารถต่อยอดให้ถึงขีดสุดได้บ้าง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของเศรษฐกิจและสังคม (เจน นำชัยศิริ, 2561)

หากผู้ประกอบการไม่ใช้เทคโนโลยีระบบอัตโนมัติเข้ามาช่วยในการผลิต จะไม่สามารถขับเคลื่อนศักยภาพของประเทศ ไปสู่การเป็นผู้ผลิตสินค้าระดับโลกได้ จึงต้องมองข้ามการผลิตสินค้าสำหรับบริโภคเฉพาะในระดับประเทศหรือ

ระดับภูมิภาคแต่ต้องมองไปให้ไกลให้สินค้าเป็นสินค้าที่คนทั่วโลกต้องใช้ จึงต้องเข้าใจว่าความสามารถและศักยภาพของการผลิตปัจจุบันว่าเหมาะสมกับด้านไหน เก่งด้านไหน และสามารถนำอัตโนมัติมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร เป็นการดึงศักยภาพที่แท้จริงของประเทศไทยมาพัฒนาโดยใช้อัตโนมัติเป็นเครื่องมือ สรุปคือ ภาคอุตสาหกรรมไทยต้องพึ่งพาอัตโนมัติขึ้นในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และที่สำคัญคือเพื่อเป็นการลดปัญหาด้านต้นทุนแรงงานที่สูงขึ้นในปัจจุบัน

3. การก้าวสู่ยุคอุตสาหกรรมการผลิตและนวัตกรรมสมัยใหม่

ปัจจุบันผู้ผลิตของไทยเฉพาะอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ มีจำนวนทั้งสิ้น 609 ราย ประกอบด้วยผู้ประกอบการขนาดย่อม จำนวน 309 ราย ผู้ประกอบการขนาดกลาง จำนวน 134 ราย และผู้ประกอบการขนาดใหญ่ จำนวน 166 ราย (ศูนย์ข้อมูลเชิงลึกสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์, 2564) กิจการขนาดใหญ่มีโรงงานน้อยกว่าขนาดกลางและย่อม แต่มูลค่าการลงทุนค่อนข้างสูงและส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อส่งออกและร่วมทุนกับชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนโรงงานขนาดกลางและขนาดย่อมก็เป็นห่วงโซ่อุปทาน เพื่อสนับสนุนชิ้นส่วนต่าง ๆ ป้อนให้กับโรงงานขนาดใหญ่ จากผลการสำรวจของสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (2564) พบปัญหาคือ ด้านเทคโนโลยี พบว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของไทยเริ่มปรับตัวเข้าสู่อุตสาหกรรม 4.0 ด้วยการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในกระบวนการผลิต เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต โดยผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไทย 75% ยังคงใช้เทคโนโลยีในระดับต่ำกว่า 2.5 ที่น่าเป็นห่วงคือ ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยที่ยังปรับตัวไม่ทัน และอีกปัญหานึงคือ แรงงานทักษะสูงยังเป็นที่ต้องการเพื่อรองรับเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้การปรับตัวของผู้ประกอบการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในไทยมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ที่ผ่านมา การผลิตในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ของไทยเป็นการผลิตแบบรับจ้างผลิตตามแบบที่ลูกค้ากำหนด (Original Equipment Manufacturer : OEM) แต่ปัจจุบันสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป การรับจ้างผลิตของผู้ประกอบการแบบเดิมอาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคอีกต่อไป ผู้ประกอบการจึงต้องปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นการผลิตที่เน้นการพัฒนาและออกแบบสินค้า (Original Design Manufacturer : ODM) รวมถึงการสร้างแบรนด์สินค้าเป็นของตัวเอง (Original Brand Manufacturer : OBM)

รูปที่ 1 จำนวนสถานประกอบการแยกตามขนาดของอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย
ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเชิงลึกสถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์. (2564)

ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนการผลิตของผู้ประกอบการจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งภาครัฐก็ได้มีนโยบายเพื่อมุ่งยกระดับการผลิตของผู้ประกอบการ เช่น นโยบายประเทศไทย 4.0 กลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) เป็นต้น สำหรับประเทศไทย ที่ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมการผลิตในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

ของประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจต้องตื่นตัวกับการปฏิรูป อุตสาหกรรมครั้งนี้ ที่ผ่านมาระยะหนึ่งเห็นว่า รัฐบาลเองพยายามที่จะสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลมากขึ้น รวมทั้งขยายเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ส่งเสริม E-Commerce, E-Document และ E-Learning ซึ่งล้วนเป็นการวางรากฐานการพัฒนาสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม การปรับตัวสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 สำหรับคนไทย โดยการปรับเปลี่ยนและนำเอาเทคโนโลยีระบบอัตโนมัติมาใช้งานนั้น คงต้องเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของอุตสาหกรรมในประเทศ และต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยอีกด้วย

โรงงานอัจฉริยะ (Smart Factory) ผลพลอยได้จากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ทำให้เครื่องจักร อุปกรณ์ และข้อมูลทั้งหมด สามารถเชื่อมต่อถึงกันผ่านเครือข่าย IoT การส่งข้อมูลที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ่านห่วงโซ่การผลิต การใช้หุ่นยนต์หลากหลายชนิด การผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้าเฉพาะราย เครื่องจักรที่สามารถปรับเปลี่ยนการผลิตตามต้องการได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานะการผลิตจากการเชื่อมต่อที่แตกต่างกัน และนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการวิเคราะห์ สำหรับการเฝ้าติดตามจากระยะไกล ลดค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง เพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าติดตามกระบวนการผลิต

โรงงานอัจฉริยะของประเทศสิงคโปร์ (Singapore Economic Development Board) กรณีสถิติการกรอบแนวคิดโรงงานอัจฉริยะของประเทศสิงคโปร์ ภาพรวมของกรอบแนวคิดโรงงานอัจฉริยะ (Smart Factory Framework) สิงคโปร์ได้ดำเนินการตามแนวคิดของอุตสาหกรรมที่เป็นระบบ Smart Industry อยู่ภายใต้กรอบที่ครอบคลุมด้านต่าง ๆ บนพื้นฐาน 3 กลุ่ม ได้แก่

รูปที่ 2 กรอบแนวคิดโรงงานอัจฉริยะของประเทศสิงคโปร์

ที่มา : สถาบันไทย-เยอรมัน. (2560)

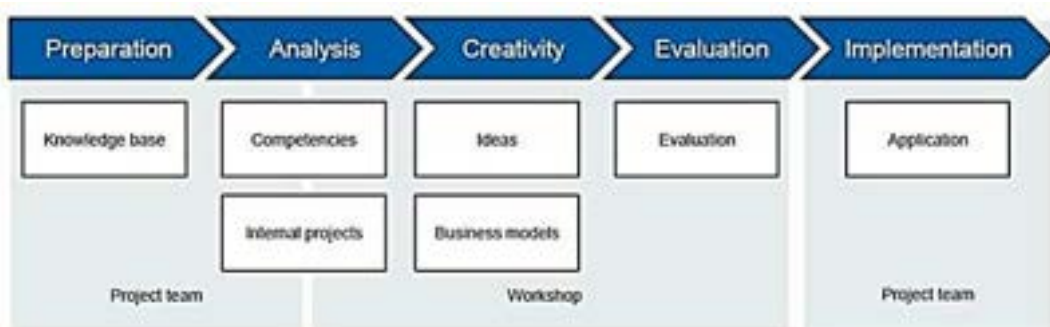
1. Process แบ่งออกเป็น 3 เสาหลัก ที่เป็นการเชื่อมโยงการทำงานทั้ง Information Flow และ Material Flow ตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเป็นระบบเดียวกันในการแบ่งปันข้อมูล ด้วยเสาต้นแรกคือ Operation (การดำเนินงาน) การดำเนินการเพื่อแปลงวัตถุดิบและแรงงานเป็นสินค้าหรือบริการที่มีต้นทุนต่ำสุดและตอบสนองกับความต้องการลูกค้าองค์กรสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ จากกระบวนการผลิต (Vertical Integration) มาวิเคราะห์ (Data Analytic) เพื่อลดของเสียและความสูญเสียต่าง ๆ เสาต้นที่สองคือ ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) การประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลในการเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพื่อความยืดหยุ่นและ ประสิทธิภาพ ลดเวลาในการรอคอยสินค้า และความโปร่งใสทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยเป็นการเชื่อมโยงแนวนราบ (Horizontal Integration) สำหรับเสาต้นที่สามคือ วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์

(Product Lifecycle) การประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลตลอดวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่การออกแบบ การดำเนินการทางวิศวกรรม การผลิต การส่งมอบสู่ลูกค้า และการบริการหลังการขาย

2. Technology แบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้ ส่วนแรก ระบบอัตโนมัติในกระบวนการผลิต (Automation) การประยุกต์ระบบอัตโนมัติในกระบวนการผลิตเพื่อรองรับการผลิตในลักษณะการลดต้นทุน ขนาดการผลิต การผลิตตามความต้องการ ระบบอัตโนมัติต้องมีความยืดหยุ่น โดยที่ไม่ต้องมีการลงทุนเพิ่มหรือเวลาที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการ ผลิตน้อยที่สุด ส่วนที่สองคือ การเชื่อมต่อและเชื่อมโยงข้อมูล (Connectivity) การบูรณาการในการเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลเพื่อการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ของทุกหน่วยงานในองค์กร และส่วนที่สาม ความเป็นอัจฉริยะ (Intelligence) การประมวลผลข้อมูลเพื่อประยุกต์ใช้เป็นระบบอัจฉริยะ และปัญญาประดิษฐ์ช่วยในกระบวนการผลิต

3. Organization แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้ ส่วนแรกคือ บุคลากร (People) บุคลากรจะต้องมีความเข้าใจที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่ระดับบริหารชั้นสูงจนถึงระดับปฏิบัติการ และเข้าใจบทบาทของตนชัดเจน พร้อมปรับตัวเพื่อทำงานร่วมกับเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนที่สองคือ โครงสร้างการจัดการ (Management Structure) องค์กรจะต้องกระจายอำนาจการบริหาร และการตัดสินใจที่มากขึ้นเนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับต่าง ๆ

สำหรับกรณีศึกษากรอบแนวคิดโรงงานอัจฉริยะของเยอรมนี VDMA (Mechanical Engineering Industry Association) ภาพรวมของกรอบแนวคิดโรงงานอัจฉริยะ (Smart Factory Framework) เยอรมนีดำเนินการตามแนวคิดของอุตสาหกรรมที่เป็นระบบ Industry 4.0 เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง อยู่ภายใต้กรอบที่มีการดำเนินการครอบคลุมด้านต่าง ๆ 2 ด้าน ดังนี้

รูปที่ 3 แนวทางการดำเนินงาน (Implementation Guideline) เพื่อเป็นแนวทางในการนำบริษัทไปสู่ความเป็นโรงงานอัจฉริยะ
ที่มา : สถาบันไทย-เยอรมัน. (2560)

1. ผลิตภัณฑ์ (Products) แนวทางที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ คำถามที่เกิดขึ้นจากการเป็นอุตสาหกรรม 4.0 ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ หรือผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับความคาดหวังของลูกค้าได้อย่างไร

2. กระบวนการผลิต (Production) แนวทางที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต คำถามที่เกิดขึ้นจากการเป็นอุตสาหกรรม 4.0 จะทำกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร และสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อย่างไร

2.1 การประมวลผลของข้อมูลในการผลิต

2.2 การสื่อสารกันระหว่างเครื่องจักรกับเครื่องจักร

2.3 การสื่อสารระหว่างฝ่ายผลิตกับหน่วยงานอื่นทั่วทั้งองค์กร

2.4 โครงสร้างพื้นฐานของข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสารในกระบวนการผลิต

2.5 อุปกรณ์ที่ใช้ในการติดต่อระหว่างผู้ใช้งานกับเครื่องจักร

2.6 ประสิทธิภาพในการผลิตจำนวนน้อย

สรุปได้ว่าการเพิ่มผลิตภาพและนวัตกรรม สู่การผลิตสมัยใหม่ได้นั้น ต้องมีบริบทของความพร้อมทั้งทางด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต เป็นระบบอัตโนมัติ ใช้การสื่อสารข้อมูลขนาดใหญ่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายเพื่อความรวดเร็วในประมวลผลควบคุมการผลิตและตอบสนองความต้องการของลูกค้า ทั้งจากแนวทางของประเทศสิงคโปร์และเยอรมัน คงให้ความสำคัญในการเพิ่มทักษะด้านความรู้ (Hard Skills) และทักษะด้านอารมณ์และสังคม (Soft Skills) ทั้งยังต้องเพิ่มเติมทักษะดิจิทัลให้เกิดกับบุคลากรก่อนด้วย

4. บทสรุป

การดำเนินอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและนวัตกรรมในอุตสาหกรรมยุคใหม่ ทุกองค์กรจำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิต ทั้งสองปัจจัยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและยกระดับความสามารถขององค์กรในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า นอกจากนี้ การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้จะช่วยลดต้นทุนการผลิต ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีความสำคัญต่อศักยภาพของเกือบทุกอุตสาหกรรม โดยเฉพาะภาคการผลิต เนื่องจากสินค้าในอุตสาหกรรมมีลักษณะใกล้เคียงกัน ดังนั้น โครงสร้างต้นทุนและคุณภาพสินค้า จึงเป็นตัวตัดสินความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย นอกจากนี้การวิจัยและการพัฒนามีผลโดยตรงต่อการต่อยอดศักยภาพขององค์กรช่วยเพิ่มศักยภาพ โดยเฉพาะการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการวิจัยที่สูงขึ้นจะช่วยยกระดับการใช้เทคโนโลยีและความสามารถของผู้ประกอบการ ทำให้อุตสาหกรรมสามารถผลิตสินค้าที่ใช้ระดับเทคโนโลยีสูงขึ้นอีก จึงสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ในอนาคต โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมผนวกกับเทคโนโลยีและการจัดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อม การวิเคราะห์ความสามารถภายใน การใช้เทคโนโลยีการผลิต การสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นในการบริหารงานทั้งภายในองค์กร ต้องมีการปรับเปลี่ยนและควบคุมขนาดขององค์กรโดยมีเป้าหมายสำคัญที่ลูกค้า เพื่อทำให้เกิดสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพหรือสิ่งที่แตกต่างจากคู่แข่งรายอื่น นอกจากนี้แล้ว ยังส่งผลในการลดค่าใช้จ่ายและต้นทุนสินค้า เพื่อการนำเสนอราคาสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพให้แก่ลูกค้าในราคาที่แข่งขันได้ นอกจากนี้แล้ว องค์กรจำเป็นต้องนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยในการควบคุมองค์กรให้มีขนาดที่เหมาะสมเพื่อการควบคุมต้นทุนในระยะยาวและสามารถแข่งขันกับคู่แข่งในอุตสาหกรรมทั้งในและนอกประเทศได้ ซึ่งจากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีของโลกในปัจจุบันยังทำให้การปรับตัวต้องยิ่งมีความรวดเร็วเพิ่มขึ้น ทั้งการผลิตที่รวดเร็ว ควบคู่กับต้นทุนการผลิตที่ต่ำที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่นวัตกรรมใหม่อีกมากมาย ในภาคอุตสาหกรรมการผลิต เพราะทุกหน่วยของระบบการผลิต ตั้งแต่ วัตถุดิบ เครื่องจักร เครื่องมืออุปกรณ์ ระบบอัตโนมัติและเทคโนโลยีหุ่นยนต์ โดยหน่วยต่าง ๆ จะรวมเป็นเครือข่ายเพื่อให้สามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันได้อย่างอิสระ เพื่อการจัดการระบบการผลิตให้เป็นระบบ CPPS (Cyber-Physical Production Systems) ซึ่งเป็นระบบที่รวมความสามารถของเทคโนโลยีการผลิตเข้ากับเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดโรงงานอัจฉริยะและลูกค้าสามารถติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลการผลิตได้แบบเรียลไทม์ ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการได้ นอกจากนี้ ยังคงต้องมีการปรับตัวเตรียมพร้อมสำหรับการก้าวเข้าสู่อุตสาหกรรม 4.0 ต่อไป

5. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.
- เจน นำชัยศิริ. (2561). *ยกระดับเทคโนโลยีอุตสาหกรรมไทย สู่ยุค 4*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กสอ.). กระทรวงอุตสาหกรรม.
- นภดล เหลืองภิรมย์. (2560). *การจัดการนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: ดวงกมลพับลิชชิง.

- ปภพพล เต็มธีรกิจ. (2555). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม: กรณีศึกษาเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วิชาญ ทรายอ่อน. (2559). *ประเทศไทย 4.0*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ: รัฐสภา.
- สถาบันไทย-เยอรมัน. (2560). *คู่มือการพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมสู่ความเป็นโรงงานอัจฉริยะ(Smart Factory)*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทย-เยอรมัน.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2558). *อุตสาหกรรม 4.0 (Industrial 4.0) แนวทางของอุตสาหกรรมแห่งอนาคต*. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.).
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2561). *รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรม 2561*. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.
- อดิศักดิ์ แป๊ะพุด. (2556). *การเพิ่มผลผลิตภาพในกระบวนการผลิตของโรงงานประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์*. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- McKeown Max. (2008). *The Truth About Innovation*. London. UK: Prentice Hall. ISBN 0273719122.
- Thomas Hughes. (1987). *The Social Construction of Technological Systems: New Directions in the sociology and History of Technology*. Cambridge: M.I.T.Press.

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง
การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ เป็นวารสารสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทั้งบทความวิจัยและบทความวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งทางสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา บทความที่จะผ่านการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า 2 ท่าน บทความชุดนี้เป็นตัวอย่างในการจัดรูปแบบบทความเพื่อจัดพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงในบทความนี้ ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง รวมถึงเอกสารอ้างอิงรูปแบบ ตัวอักษรต่าง ๆ วิธีการใส่รูปภาพ ตาราง ผู้เขียนบทความสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร หรืออีเมลติดต่อกองบรรณาธิการที่ อีเมล krungkao.arursjournal@gmail.com

1. การเตรียมบทความสำหรับวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารเปิดรับบทความวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Articles) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และเป็นข้อคิดเห็นของผู้ส่งบทความเท่านั้น

วารสารเปิดรับบทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุม ด้านบริหารธุรกิจ ด้านการศึกษา ด้านรัฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

บทความจะผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น จำนวน 2-3 ท่าน โดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double Blinded กรณีมีข้อเสนอแนะแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการจะดำเนินการแจ้งให้ผู้เขียนปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และทรงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจตีพิมพ์ให้หรือไม่ก็ได้

ข้อมูลเผยแพร่ : <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

วารสารกำหนดออกเผยแพร่ : ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

2. คำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับ

การจัดรูปแบบบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เขียนบทความสามารถจัดรูปแบบบทความตามตัวอย่างที่แสดงใน Template ซึ่งทางวารสารได้ทำการตั้งค่าขนาดหน้ากระดาษ รูปแบบหน้าแรก รูปแบบและขนาดตัวอักษร คำอธิบายสำหรับการเขียนบทความ วิธีการเขียนเนื้อเรื่อง การเขียนอ้างอิง การเขียนสมการทางคณิตศาสตร์ การใส่ภาพและตาราง ผู้เขียนสามารถดาวน์โหลดเอกสารชุดนี้ได้จากเว็บไซต์ของวารสาร

2.1 บทความวิจัย

มีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหาดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิจัยเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

บทนำ

- ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ขอบเขตของการวิจัย
- สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

การอ้างอิงใช้แบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7

2.2 บทความวิชาการ

บทความวิชาการ เป็นบทความที่รวบรวมหรือเรียบเรียงจากหนังสือ เอกสาร ประสพการณ์หรือเรื่องแปล เพื่อเผยแพร่ความรู้ในสาขาต่าง ๆ หรือแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์มีคุณค่าทางวิชาการ

บทความวิชาการ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้า ไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (Title) สถานที่ทำงาน (Work place of author & co-authors) การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence) บทคัดย่อ (Abstract) และคำสำคัญ (Keywords ไม่เกิน 5 คำ) โดยบทคัดย่อและคำสำคัญเนื้อหา ดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิชาการเนื้อเรื่องจะประกอบด้วย

- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- การอ้างอิงใช้แบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7

3. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับบทความ พร้อมกรอกแบบฟอร์มนำส่งบทความวิจัย/บทความวิชาการ ซึ่งระบุวิธีการจัดส่งในเอกสารแบบฟอร์มดังกล่าว โดยส่งผ่านระบบเว็บไซต์ของวารสารที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdi-ar>

4. รูปแบบบทความวิจัยและการพิมพ์เนื้อหาของเรื่อง

เพื่อความสะดวกในการแก้ไข ควรใช้โปรแกรม Microsoft Word for windows พิมพ์บนกระดาษ B5 โดยตั้งหน้ากระดาษดังนี้ ขอบกระดาษด้านบน – ล่าง 1.5 ซม. ขอบกระดาษด้านซ้ายและขวา 1.5 ซม.

4.1 รูปแบบและขนาดอักษร

ตัวอักษรทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK สีดำเท่านั้นโดยกำหนดรูปแบบขนาด และรายละเอียดดังนี้

รูปแบบ (Types of texts)	บทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK)	
	ขนาด (Size)	ตัวพิมพ์อักษร (Typeface)
ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและอังกฤษ (Title)	18	ตัวหนา (Bold)
ชื่อผู้เขียน (Author & co-authors)	16	ตัวหนา (Bold)
การติดต่อผู้เขียน (Contact address of correspondence)	12	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวข้อบทคัดย่อ (Abstract heading)	16	ตัวหนา (Bold)
บทคัดย่อและเนื้อเรื่องหลัก (Abstract & main texts)	14	ตัวธรรมดา (Normal)
หัวข้อคำสำคัญ (Keywords)	14	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องหลักและตัวเลข (Section heading & number)	16	ตัวหนา (Bold)
หัวข้อเรื่องรองและตัวเลข (Subsection heading & number)	14	ตัวหนา (Bold)

4.2 หน้าแรก

หน้าแรกของบทความจะประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนและผู้เขียนร่วม บทคัดย่อ และเชิงอรรถบ่งบอกตำแหน่งและสถานที่ทำงานของผู้เขียนและผู้เขียนร่วม ให้พิมพ์หน้าแรกทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษเรียงตามลำดับ

4.2.1 ชื่อเรื่อง พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ เริ่มจากชื่อภาษาไทยแล้วตามด้วยชื่อภาษาอังกฤษ ขนาดและตัวพิมพ์อักษร และรายละเอียดไฟล์รูปแบบบทความ

4.2.2 ชื่อผู้เขียน พิมพ์อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้หลังชื่อเรื่อง และเว้น 1 บรรทัด ทั้งด้านบน และใต้ชื่อผู้เขียน ถ้ามีมากกว่า 1 คนให้พิมพ์คำว่า “และ” หน้าชื่อคนสุดท้าย ไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น และให้ใช้ตัวเลขอารบิกพิมพ์แบบตัวยกต่อท้ายชื่อ เพื่อแสดงความแตกต่างของสถานที่ทำงานดังตัวอย่างประกอบหน้าแรก

4.2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวข้อคำว่า “บทคัดย่อ” สำหรับบทคัดย่อภาษาไทย และ “Abstract” สำหรับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ โดยจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ สำหรับคำว่า “Abstract” เฉพาะตัวอักษร “A” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ ส่วนเนื้อความ ให้จัดพิมพ์เป็นแบบ 1 คอลัมน์ โดยบรรทัดแรกให้ย่อหน้า 1.5 ซม. และมีอย่างละย่อหน้าเดียว ทั้งนี้บทคัดย่อไม่ควรใส่เอกสารอ้างอิงใด ๆ ทั้งสิ้น และมีจำนวนคำไม่เกินอย่างละ 450 คำ

4.2.4 คำสำคัญ (Keywords) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์หัวข้อคำว่า “คำสำคัญ” โดยพิมพ์ไว้ใต้บทคัดย่อภาษาไทย เว้น 1 บรรทัด และจัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำสำคัญในแต่ละบทความควรมีประมาณไม่เกิน 5 คำ

ให้พิมพ์หัวเรื่องคำว่า “Keywords” (เฉพาะตัวอักษร “K” เท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่) โดยพิมพ์ไว้ได้ บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ และให้ใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่เฉพาะตัวแรกของคำแรกของแต่ละคำสำคัญเท่านั้น

4.2.5 ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน ให้พิมพ์สถานที่ทำงานของผู้เขียนทุกคน โดยเรียงตามหมายเลข และ Email address จากชื่อผู้เขียน โดยอยู่ด้านล่างของหน้าแรก

4.3 ส่วนอื่น ๆ ของบทความ

เนื้อเรื่อง ได้แก่ บทนำ ขอบเขตการวิจัย วัสดุ-อุปกรณ์และวิธีการวิจัย/ทดลอง ผลการวิจัย/ทดลอง วิเคราะห์/อภิปรายผล บทสรุป กิตติกรรม-ประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก (ถ้ามี) โดยไม่ต้องเว้นบรรทัด เมื่อจะขึ้นหัวข้อใหม่ให้เว้น 1 บรรทัด การพิมพ์หัวข้อให้พิมพ์ชิดซ้ายของแต่ละคอลัมน์ ส่วนของเนื้อเรื่องให้ย่อหน้า 5 เคาะ

การลำดับหัวข้อในเนื้อเรื่อง ให้ใส่เลขกำกับ โดยให้บทนำเป็นหัวข้อหมายเลขที่ “1.” และหากมีการแบ่งหัวข้อย่อย ก็ให้ใช้ระบบเลขทศนิยมกำกับกับหัวข้อย่อย เช่น 1.1, 1.1.1, 1.2, 1.2.1 เป็นต้น

4.4 การจัดรูปภาพ ตาราง และการเขียนสมการ

รูปภาพทุกรูปและตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายอย่างชัดเจน

4.4.1 รูปภาพ

รูปภาพที่เตรียมควรมีขนาดความกว้างไม่เกิน 15 ซม. และความละเอียดที่เหมาะสม โดยตัวอักษรที่ปรากฏในรูปภาพจะต้องมีขนาดใหญ่สามารถอ่านได้สะดวก โดยทุกรูปภาพที่ใส่ไว้ท้ายบทความจะต้องมีการกล่าวอ้างในเนื้อหาบทความทุกรูปภาพ และรูปภาพทั้งหมดควรมองเห็นชัดเจนเมื่อบทความถูกพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์

การเขียนคำบรรยายใต้ภาพ ให้ใช้ TH SarabunPSK ขนาด 14 โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของรูป และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายรูปภาพ จัดพิมพ์ไว้กึ่งกลางคอลัมน์

รูปลายเส้นของรูปภาพจะต้องเป็นเส้นสีดำ ส่วนรูปถ่ายควรจะเป็นรูปขาวดำที่มีความคมชัด รูปสีอนุโลมให้ได้ รูปภาพควรจะมีรายละเอียดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และ เพื่อความสวยงามให้เว้นบรรทัดเหนือรูปภาพ 1 บรรทัด และเว้นใต้คำบรรยายรูปภาพ 1 บรรทัด

4.4.2 ตาราง

ตารางทุกตารางจะต้องมีหมายเลข และคำบรรยายกำกับเหนือตาราง โดยปกติให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 Point โดยพิมพ์ตัวหนาสำหรับหัวเรื่องและหมายเลขของตาราง และพิมพ์ตัวธรรมดาสำหรับคำอธิบายตาราง ถ้ามีข้อมูลฟุตโน้ตด้านล่างของตารางให้ใช้ตัวหนังสือเป็นแบบเดียวกันหากแต่ขนาดตัวอักษรเป็น 12 Point ให้จัดพิมพ์ชิดซ้ายของคอลัมน์ เพื่อความสวยงาม ให้เว้นบรรทัดเหนือคำบรรยายตาราง 1 บรรทัด และเว้นบรรทัดใต้ตาราง 1 บรรทัด

5. เอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงใช้แบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point) ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในข้อการอ้างอิง จะต้องมีส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ และห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

ตัวอย่างการอ้างอิง ใช้การอ้างอิงแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7

หนังสือ

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). *ชื่อหนังสือ*. ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

บทความวารสาร

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). *ชื่อบทความ*. *ชื่อวารสาร*, ปีที่หรือเล่มที่ (ฉบับที่), เลขหน้า.

หนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, วันเดือน). *ชื่อบทความ*. *ชื่อหนังสือพิมพ์*, เลขหน้า น.หรือ p.

วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). *ชื่อวิทยานิพนธ์*. (การศึกษาอิสระหรือ วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิต).
ชื่อมหาวิทยาลัย, จังหวัด.

เอกสารประชุมวิชาการ

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, เดือน). *ชื่อเอกสารหรือโปสเตอร์*. เอกสารหรือโปสเตอร์นำเสนอใน การประชุมของ ชื่อการประชุม. สถานที่.

ข้อมูลสืบค้นที่ได้จากอินเทอร์เน็ต

ผู้แต่ง. (ปี). *ชื่อเอกสาร*. สืบค้น วันเดือนปี, จาก หรือ Retrieved from <http://www.xxx>

การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. (ปี, วัน เดือน). ตำแหน่ง(ถ้ามี). [บทสัมภาษณ์.]

วิธีเรียงบรรณานุกรม การเรียงบรรณานุกรมให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ตัวอย่างรูปแบบการเตรียมบทความวิจัย
วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ชื่อเรื่องภาษาไทย ((TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง))
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

ชื่อผู้วิจัย¹ ชื่อผู้วิจัย² และชื่อผู้วิจัย³ (ภาษาไทย)
ชื่อผู้วิจัย¹ ชื่อผู้วิจัย² และชื่อผู้วิจัย³ (อังกฤษ)
(TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

บทคัดย่อ

(TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

//////////.....(ย่อหน้า 15 เคาะ)..... (TH SarabunPSK 14 Point.

.....
.....
.....

คำสำคัญ: คำสำคัญ1 คำสำคัญ2 คำสำคัญ3 (ไม่เกิน 5 คำ) (TH SarabunPSK 14 Point)

Abstract

(TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา อยู่กึ่งกลาง)

//////////.....(ย่อหน้า 1.5 เคาะ)..... (TH SarabunPSK 14 Point).....

.....
.....
.....
.....

Keyword: keyword1, keyword2, keyword3 (TH SarabunPSK 14 Point)

วันที่รับบทความ:

วันที่แก้ไขบทความ:

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ:

(TH SarabunPSK 12 Point)

¹ ชื่อสาขา คณะ มหาวิทยาลัย ภาษาไทย

ชื่อสาขา คณะ มหาวิทยาลัย (ภาษาอังกฤษ)

ชื่อ E-mail ที่สามารถติดต่อได้

(ใช้ TH SarabunPSK 12 Point)

1.บทนำ (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.3 ขอบเขตของการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.4 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ) 1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี) (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 14 Point ตัวหนา)

.....(TH SarabunPSK 14 Point)

2. วิธีดำเนินการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

3. สรุปผลการวิจัย (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

4. อภิปรายผล (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

5. ข้อเสนอแนะ (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

/////(ย่อหน้า 5 เคาะ).....(TH SarabunPSK 14 Point)

6. การอ้างอิงใช้แบบ การอ้างอิงใช้ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (หัวข้อใช้ TH SarabunPSK 16 Point ตัวหนา)

////6.1. การอ้างอิงในเนื้อหา โดยอ้างอิงแบบนาม-ปี ระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ เอกสารไว้ท้ายของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เช่น (เลิศชาย สถิตยัพนาวงศ์, 2562) (TH SarabunPSK 14 Point).

////6.2. การอ้างอิงท้ายบทความ ทุกการอ้างอิงที่ปรากฏในเนื้อหาจะต้องมีในส่วนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ และห้ามใส่เอกสารอ้างอิงโดยปราศจากการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ การขึ้นบรรทัดที่สองให้เคาะเจ็ดเคาะ (TH SarabunPSK 14 Point).

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University Research Journal

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2565 Vol.9, No.3, September-December 2022

Research Articles

1. The Development of Accounting Competency for Cooperative Employees in Chiang Mai Province.....1-8
2. The Development of Accounting Competency for Cooperative Employees in Chiang Mai Province9-18
3. The Electronic Marketing Mix Factors Affecting the Decision to Purchase Online Products in Different Generations....19-32
4. The Appropriately Determining Individual Liability: A Study of the Gang Rape Offense.....33-46
5. The Geography and Ethnic Identity: Human Representation of Krabi's Historical City in the Early King Rama VI Era
in Nirat Mueang Krabi.....47-60
6. The Effects of STEM Education with Practical Skills on Mathematics Reasoning Ability of Grade 6 Students.....61-70
7. The Strategic Leadership in 21st Century of Educational Administrators under the Bangkok Secondary
Educational Service Area Office 2.....71-84
8. The Legal Problems Concerning Condominium Business.....85-94
9. The Changes in Meaning of Chinese Loanwords in Thai Food and Beverage Unit with Modern Chinese.....95-110
10. The Application of the Image of the City Theory in Urban Landscape Development.....111-120
11. The Local People's Participation in Ecotourism Management: A Case Study of Kiu Lom Dam, Lampang Province...121-130
12. The Policy Implementation of Thai Agricultural Standard (TAS 6901-2017) with Good Agricultural Practices for
Broiler Farm : A Case Study of the Office of Regional Livestock 1.....131-146
13. The Development of a Problem-Solving Lesson Plan Applied to an Online Learning in the Electrical
Circuit Course.....147-156

Academic Articles

14. The Quality of Domestic Airline Service in Thai Customers During COVID-19.....157-170
15. Mo Bae Cheow: Hmong hill tribe of Ban Toub Kho, Dan Sai District in Loei Province.....171-184
16. The Productivity and Innovation Improvement of the Electronic Component Manufacturing in Thailand.....185-194

วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University Research Journal

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Website : <https://soo1.tci-thaijo.org/index.php/rdi-arj>

Tel. 035-322082 Facebook : RDIARU2